DAVID B. FUNDERBURK

UN AMBASADOR AMERICAN

ÎNTRE DEPARTAMENTUL DE STAT SI DICTATURA COMUNISTĂ DIN ROMÂNIA 1981-1985

EDITURA DACON - 1994

DAVID B. FUNDERBURK este profesor universitar, deputat în Congresul Statelor Unite, membru al Comitetului Naţional Consultativ pentru Educaţie Internaţională şi preşedinte al Fundaţiei Selous.

Funderburk a beneficiat de bursa Fulbright şi de sprijinul I.R.E.X. pentru a studia în Europa de Est; a lucrat ca funcţionar al U.S.I.A. În România; a obţinut titlul de doctor în istorie şi politică internaţională, al Universităţii Carolina de Sud. Din 1981 până în 1985, a funcţionat ca ambasador al Statelor Unite în România comunistă, din însărcinarea preşedintelui Ronald Reagan.

Publicaţiile sale includ numeroase articole şi cărţile: „Politica britanică faţă de România, 1938 – 1940”; „Studiu de strategie economică şi politică”; „Când orbii conduc pe orbi” şi „Trădarea Americii”.

PINSTRIPES & REDS constituie prima descriere făcută de un ambasador în ţările blocului sovietic, despre colaborarea dintre elita conducătoare din Departamentul de Stat şi regimurile comuniste.

Fostul ambasador al Statelor Unite în România, David Funderburk, a demisionat din postul său pentru a protesta astfel împotriva politicii Statelor Unite faţă de România comunistă şi faţă de celelalte ţări comuniste din Europa de Est.

Ambasadorul Funderburk arată în detaliu

dificultăţile pe care le are de înfruntat oricine îndrăzneşte să atace politica de la Foggy Bottom, de sprijinire a comuniştilor, modul în care disidenţi curajoşi sunt neglijaţi de politicieni şi diplomaţi ai S.U.A. Şi felul în care Departamentul de Stat (şi alte agenţii guvernamentale) se poartă cu mănuşi faţă de cei mai nemiloşi comunişti din lume.

Serviciul lui Funderburk, ca ambasador, a fost lăudat de preşedintele Reagan, pentru aportul la promovarea drepturilor omului şi a intereselor de securitate naţională. Reagan a apreciat această activitate, ca reprezentând „... o inestimabilă contribuţie la împlinirea obiectivelor administraţiei".

Ambasadorul Funderburk a fost ales în unanimitate membru de onoare al Uniunii Mondiale a Românilor Liberi şi desemnat lider de onoare al Institutului Român pentru Credinţă şi Libertate, datorită curajului său de a înfrunta autorităţile, pentru ca acestea să încerce să-i ajute pe români şi celelalte popoare captive.

„Pinstripes & Reds" este o relatare lucidă a eşecului politicii Statelor Unite şi descrie cum s-ar putea face mai mult pentru apărarea libertăţii, constituind un ghid pentru autorităţi în ceea ce priveşte Europa de Est.

Selous Foundation Press

DAVID B. FUNDERBURK

UN AMBASADOR AMERICAN

ÎNTRE

DEPARTAMENTUL DE STAT ŞI

DICTATURA COMUNISTĂ din ROMÂNIA 1981 – 1985

(PINSTRIPES AND REDS)

Traducerea: Betty Funderburk

Editura DACON

CONSTANŢA 1994

David B. Funderburk

Pinstripes and Reds: An American Ambassador Caught Between the State Department and Romanian Communists, 1981 – 1985, was first published by Selous Foundation Press, USA, 1987.

Toate drepturile acestei ediţii, în limba română, sunt rezervate exclusiv Editurii DACON Constanţa.

Coperta: Cătălin Botezatu

Editura: DACON Constanţa

Soţiei mele, Betty

bookmark3

CUPRINS

Mulţumiri

Introducere

O apreciere specială pentru Leo Teohari

Cuvânt înainte

Prolog

Capitolul:

1. Problema Departamentului de Stat

2, Politica Statelor Unite faţă de România şi Europa de est

3. Politica externă a României: Mitul independenţei

4. Tragedia impusă de comunişti în România şi Departamentul de Stat

5. Nicolae Ceauşescu – nebunul favorit al Washingtonului

6. Disidenţa ambasadorului Statelor Unite

7. Întrevederile de la Washington cu preşedintele Reagan şi du secretarul de stat Shultz

8. Întrevederile de la Washington cu Lawrence Eagleburger, Elliott Abrams şi senatorul Jesse Helms

9. Înalţi oaspeţi în România: de la secretarul de stat Alexander Haig la vicepreşedintele George Bush

10. Oaspeţi americani în România: de la ministrul comerţului, Malcolm Baldrige, la preşedintele şefilor de stat major, John Vessey jr.

Epilog

Anexa I – Scrisoare prezidenţială referitoare la îndatoririle ambasadorului

Anexa II – Scrisoarea prezidenţială din 29 aprilie 1985

Note

MULŢUMIRI [1]

Multe persoane au contribuit la această istorisire despre comunism, Departamentul de Stat al S.U.A. şi Administraţia Reagan. Numele multor persoane care mi-au fost de ajutor cât timp am stat în România au fost schimbate, din diferite motive.

Sunt recunoscător preşedintelui Ronald Reagan, senatorului Jesse Helms, precum şi altor persoane din Senatul S.U.A. şi din afara guvernului, care m-au sprijinit în obţinerea nominalizării ca ambasador al S.U.A. În România.

De asemenea sunt recunoscător celor din Ambasada S.U.A. la Bucureşti, cu care am colaborat şi care au depus multă muncă pentru aflarea adevărului despre regimul Ceauşescu în România şi despre relaţiile sovieto-române. Dintre aceştia fac parte: Frank Corry, adjunctul meu; colonelul Franklin Mastro, ataşat militar şef din partea Ministerului Apărării S.U.A.; William Edwards, şeful secţiei Relaţii Publice; şi Ernest Latham, însărcinat cu Probleme Culturale.

Deputatul în Congres, pentru Illinois, Philip Crane, a avut amabilitatea de a scrie un Cuvânt înainte la această carte, iar Fundaţia Selous a sponsorizat publicarea primei

1 La ediţia în limba română, 1994

ediţii a cărţii.

Sunt în mod deosebit recunoscător membrilor familiei mele: Betty, soţia mea, a cărei dragoste pentru poporul român este nemăsurată, şi copiii noştri, Britt şi Deana.

Această carte a fost scrisă în bună măsură datorită implicării mele profunde în problemele României şi poporului român. Sper, în mod deosebit, că, prin această lucrare, condiţia poporului român şi a altora aflate sub comunism va fi explicată şi înţeleasă mai bine. Este mult de făcut pentru a salva ceea ce s-a pierdut din România precomunistă: istorie, tradiţii, caracteristici. Dorinţa românilor pentru o libertate adevărată şi o guvernare democratică trebuie să fie susţinută de aceia dintre noi care suntem în vest. Există sute de români care m-au ajutat să înţeleg mai bine realitatea din spatele scenei. Sunt recunoscător pentru ajutor lui Mircea Tatos, Paul Cernovodeanu, Vasile Taloş, Paul Negruţ şi multor altora.

Le sunt recunoscător tuturor celor care m-au ajutat la editarea în limba română a acestei cărţi, tipărită prima dată în limba engleză, în Statele Unite. În primul şi în primul rând, vreau să mulţumesc domnului Leo Teohari, preşedinte al Grupului de companii „Darianne International” şi al companiei „Dacon” (din cadrul grupului), din Constanţa, pentru tipărirea acestei ediţii. Ei

au fost atât de amabili încât au considerat important ca această carte să fie, în fine, tipărită (în ciuda multor greutăţi) şi distribuită în România. Pentru aceasta sunt într-adevăr recunoscător domnului Leo Teohari.

Punctele de vedere, opiniile şi declaraţiile din carte îmi aparţin şi nu au fost aprobate şi nu reprezintă puncte de vedere oficiale ale Guvernului Statelor Unite său ale Departamentului de Stat.

David B. Funderburk, fost Ambasador al S.U.A. În România Buies Greek, North Carolina, S.U.A.

Iulie 1994

INTRODUCERE[2]

Nimeni nu ştie ce rezervă viitorul, României. Dar putem spune, cu ceva siguranţă, că perspectivele unei libertăţi mai mari şi ale unei guvernări democratice arată mai bine decât înainte. Câţi oameni credeau, în noiembrie 1989, că, numai o lună mai târziu, clanul lui Nicolae Ceauşescu va fi scos din sedii şi siguranţa sistemului comunist totalitarist, care exista din 1947, va fi sfărâmată pentru totdeauna?

Îndrăgind mult poporul român, ca un american care se preocupă adânc de soarta şi viitorul României, permiteţi-mi să spun că am cunoscut mulţi români care au făcut sacrificii pline de curaj, în decembrie 1989. Mulţi au luat parte la demonstraţii şi activităţi revoluţionare, care s-au desfăşurat la Timişoara şi Bucureşti – precum şi în alte oraşe ale României – şi mulţi au folosit aceste ocazii pentru a-şi arăta oroarea şi resentimentele faţă de politica represivă dusă de regimul comunist al lui Ceauşescu, timp de două decenii şi jumătate. Mulţi români au demonstrat că sunt hotărâţi să-şi verse sângele pentru a-şi câştiga libertatea pierdută sub tirania comunistă şi pentru a recuceri locul care se cuvine României, între naţiunile cu orientare occidentală ale civilizaţiei europene. Ce s-a întâmplat în decembrie 1989 nu se va putea uita niciodată

2 La ediţia în limba româna, 1994

şi ceasul nu poate fi dat înapoi.

Deoarece românii au avut de suferit mai mult şi au fost persecutaţi şi oprimaţi într-o măsură mai mare decât alte popoare din Europa de est, sub comunism, este nevoie să se facă mai mult pentru a eradica consecinţele sistemului nefast din ţara lor. România a avut un număr de membri ai Partidului Comunist, raportat la numărul de locuitori, mai mare faţă de alte ţări, chiar dacă este adevărat că cei mai mulţi români au aderat la Partidul Comunist numai pentru că au simţit că nu au altă şansă de a supravieţui (pentru a mânca, pentru a avea un apartament, pentru a asigura o educaţie copiilor lor, pentru a-şi rezolva problemele de bază ale existenţei). În nicio altă ţară aflată sub regim comunist nu a existat o poliţie atât de atotpătrunzătoare şi de puternică precum Securitatea.

În perioada de tranziţie către o societate democrată, un stat de drept şi o economie concurenţială bazată pe principiile pieţei libere, încă mai pot fi observate reminiscenţe ale vechiului sistem, atât prin prezenţa unor instituţii ale administraţiei şi puterii de stat (cu nume schimbat şi estetizate) care desfăşoară activităţi specifice vechilor orânduieli socialiste, cât şi prin conducerea diverselor instituţii, întreprinderi de stat sau particulare şi a administraţiei centrale sau locale, de către persoane

care, în trecut s-au făcut vinovate de fapte ilegale, imorale, de corupţie, trafic de influenţă şi abuz în serviciu, ceea ce ar trebui demascat şi incriminat de către opinia publică. Dar în această perioadă, din decembrie 1989 încoace, „apele sunt tulburi şi aerul nu este curat” şi este dificil să se stabilească cine a fost cu adevărat disident împotriva comunismului şi cine a lucrat pentru menţinerea puterii depline în mâna comuniştilor, care acum spun că ei nu sunt comunişti, ba chiar că sunt” democraţi” care se opun socialismului; cineva ar trebui să analizeze cu grijă motivaţiile şi sinceritatea acestora.

Mai presus de orice rămân adevărate cuvintele unui prieten român care a spus că „Nu Ceauşescu a creat comunismul, ci comunismul l-a creat pe Ceauşescu!”. Nu a fost niciun accident: I.V. Stalin, Mao Zedong, Pol Pot, Kim Ir Sen, Fidel Castro, Enver Hodja şi Nicolae Ceauşescu au fost rezultatele logice ale sistemului comunist, antiindividual, antifamilie, împotriva proprietăţii private şi a întreprinzătorilor particulari, anti-Dumnezeu.

Orice dezastru poate deriva dintr-un sistem care glorifică materialismul, secularismul, socialismul ştiinţific etc.

Cât timp va exista comunismul şi ideea de comunism, va exista şi posibilitatea ca mai mulţi "Ceauşescu” şi „Stalin” să apară ca rezultat al sistemului

comunist. Este, de aceea, sarcina şi datoria noastră să eradicăm comunismul de pe faţa pământului.

Alexandr Soljeniţîn a scris în cartea *Pericol mortal*: „…comunismul este iremediabil… nu există variante mai bune de comunism, el nu poate supravieţui ca ideologie fără folosirea terorii şi… prin urmare, coexistenţa cu comunismul pe aceeaşi planetă este imposibilă. Fie el se va răspândi, ca şi cancerul, pentru a distruge, omenirea, sau umanitatea va trebui să se debaraseze ea însăşi de comunism”.

Aceasta a fost adânc înţeleasă de către mulţi oponenţi politici şi religioşi ai comunismului, care cunosc natura de termen lung a bătăliei pentru restabilirea libertăţii religioase permanente şi pentru a scăpa Europa de est şi bătrâna U.R.S.S. de controlul şi dominaţia marxismului ateist.

Trebuie să se reţină da tiu a fost niciodată în intenţia lui Gorbaciov de a ajuta la eliberarea Europei de est. Planul său a fost de a face astfel încât acei conducători duri şi inflexibili (Honecker, Kádár, Ceauşescu) să fie înlocuiţi cu comunişti de tip Gorbaciov, cu aşa-numite atitudini reformatoare. Gorbaciov a luat decizia fatală de a nu folosi trupe şi tancuri pentru a păstra linia dură, stalinistă, în conducerea politică din ţările est-europene, iar intenţia lui a fost să proiecteze un plan de schimbări

reformatoare, fără schimbări reale sau slăbiri ale puterii şi dominaţiei Partidului Comunist. Astfel, el „a lăsat pisica în afara tolbei” – gândind că ar putea controla schimbările. Dar nu a fost în stare să pună „pisica înapoi în tolbă”. Astăzi, libertatea în Europa de est depinde într-o oarecare măsura de un comunism ieşit ţie sub tutela Moscovei, imperialismul Rusiei fiind ţinut sub control.

Există încă vechile reţele şi relaţii ale comuniştilor şi agenţilor K.G.B. cu acces la bani şi mijloace a căror revenire nu poate fi complet desconsiderată. Şi ca lucrurile să fie şi mai rele, S.U.A. este condusă de către cei care înţeleg foarte puţin despre Moscova şi mentalitatea rusească. Astfel, Washingtonul acordă asistenţă masivă, fără niciun control, către Moscova. Iar cea mai mare parte a acestei asistenţe nu ajunge în mâna democraţilor interesaţi în pace, cooperare şi economie de piaţă liberă, ceea ce am putea regreta toată viaţa.

Rămăşiţele vechiului sistem comunist există "bine merçi” în Moscova, dar şi în Bucureşti. Ele trebuie îndepărtate. Şi este regretabil pentru mine, ca american, să spun că neo-comunismul şi comunismul ar putea supravieţui în timp, în bună măsură graţie ajutorului american şi occidental. Din nefericire, la conducerea guvernelor occidentale ca şi a cercurilor de afaceri şi bancare sunt cercare au pus multă vreme acapararea

puterii şi banii înaintea drepturilor omului, a demnităţii şi libertăţii popoarelor aflate în suferinţă. A fost mai uşor pentru ei să facă afaceri cu un stat cu regim de monopol, care controla economia şi putea acorda singur concesii economice şi comerciale acelor companii occidentale ce acceptau pe şefii comunişti. Iată de ce m-am opus cu hotărâre acordării clauzei naţiunii celei mai favorizate regimurilor comuniste represive, deoarece eu ştiu că beneficiile arareori au mers către popor, de regulă de acestea a profitat numai elita regimului, cum ar fi Ceauşescu, în România, şi Deng Xiaoping, în China. Iată de ce mă opun şi acum acordării de asistenţă financiară de către guvernul S.U.A. acelor şefi de state care folosesc acest ajutor pentru a rămâne la putere şi a oprima în continuare populaţia. Eu regret concilierea politicilor guvernelor occidentale faţă de tirani ca Ceauşescu. Guvernele american şi vest-europene au acordat ajutor lui Ceauşescu, ceea ce i-a permis să rămână la putere mult timp, sporind durerea poporului. Acum guvernul S.U.A. dă acelaşi fel de ajutor unor regimuri insuficient de explicit definite politic, cum ar fi cele de la Beijing, Moscova şi altele – şi nu popoarelor. Şi unii bancheri avari, oameni de afaceri şi oficialităţi guvernamentale naive continuă să extindă ajutorul către comunişti şi neo-comunişti, în loc să-i sprijine pe cei care luptă pentru câştigarea unei libertăţi

reale şi pentru o guvernare democratică.

Înţeleg că sistemul comunist represiv a lăsat urme în România, ceea ce a făcut ca, în timpul alegerilor din mai 1990 (şi a următoarelor), cei mai mulţi oameni să nu creadă într-o alternativă valabilă reprezentată de anticomunişti şi adevăraţii democraţi. De asemenea, după evenimentele din decembrie din România, Iliescu şi Frontul Salvării Naţionale au fost destul de isteţi să schimbe unele din cele mai nepopulare măsuri politice ale lui Ceauşescu, pentru a câştiga suportul populaţiei. F.S.N. a fost suficient de inteligent ca să folosească expresii populiste şi să promită un viitor democratic pentru România. Astfel, eu înţeleg, chiar dacă nu sunt de acord, motivele multor oameni care au votat pentru F.S.N Sunt doar promisiuni care nu te costă nimic şi e foarte uşor să le faci. Dar eu cunosc foarte bine tacticile, strategiile şi metodele comuniste, iar forţele vechii Securităţi există încă şi se pot pune în slujba guvernanţilor.

Dezastrul lăsat de comunişti în România a fost atât de mare încât ar putea dura o generaţie sau mai mult pentru a se putea vindeca rănile. Un autor descria, într-o revistă, situaţia din Rusia vecină: „absenţa sentimentelor umane decente poate fi observată peste tot. Moştenirea lui Lenin este un sistem în care valorile au fost răsturnate. A minţi a devenit o virtute, caritatea a devenit un cuvânt

murdar; bunele maniere sunt considerate contrarevoluţionare iar corupţia şi teama sunt condiţii naturale de viaţă”. Unele dintre acestea s-au petrecut, de asemenea, în România, unde sistemul comunist atât de urât de popor a făcut ca mituirea, bişniţa, minciuna, duplicitatea, necinstea, imoralitatea, traiul fără muncă, absenţa încrederii în ceilalţi şi o atmosferă de intimidare şi teamă au devenit larg răspândite. Astfel, o parte a teribilei moşteniri a comunismului din întreaga Europă de est şi din vechea Uniune Sovietică este cea care, chiar dacă fostele guverne comuniste sunt înlocuite, face ca socialismul marxist să se manifeste încă printr-un anume mod de viaţă socială, cu practicile sale de subjugare, conformism, colectivism şi intoleranţă.

Am renunţat la poziţia mea de ambasador ală. UA. În România, pentru a protesta împotriva politicii Statelor Unite de a-l răsplăti pe Ceauşescu şi pentru a face publică starea de suferinţă şi de persecuţie a românilor. Am fost sincer în criticarea Departamentului de Stat al Statelor Unite şi a guvernului, ca şi a acelora din America care l-au ajutat pe Ceauşescu şi sistemul său comunist. Dar a trebuit să plătesc un preţ pentru aceasta. Chiar şi în libera Americă, cel care are o atitudine nepopulară prin ceea ce crede, are de plătit un preţ pentru aceasta, în privinţa locului de muncă, a poziţiei sociale sau a popularităţii. Dar

este important pentru o conştiinţă curată să facă ce este drept, fără a se teme de consecinţe. Soţia mea şi cu mine credem în drepturile omului, în demnitate şi libertăţi pentru poporul român aflat mult timp în suferinţă, dar care are o nobilă moştenire, căpătată de-a lungul secolelor. De asemenea, noi credem că americanii vor fi mai bine informaţi şi în cunoştinţă de cauză în ceea ce priveşte adevărata dezvoltare din România şi din Europa de est.

Dorim ca poporul român să ştie că noi considerăm ca o misiune personală sprijinirea sa în obţinerea eliberării totale de rămăşiţele comunismului şi în lupta lui pentru o guvernare democratică şi prosperitate economică. Vom face tot ce putem, vom vorbi, vom scrie, vom trimite ajutoare şi consilieri politici, spirituali şi economici.

Într-o zi a viitorului apropiat, România va fi complet eliberată de toate rămăşiţele vechiului sistem. Noi toţi putem grăbi ziua când un guvern cu adevărat democratic va veni la putere în România, vorbind şi lucrând pentru schimbarea de fond a lucrurilor. Din acest unghi de vedere, acele câteva persoane curajoase, ca Leo Teohari, preşedintele Grupului de companii „Darianne International”, care a făcut mari eforturi pentru dezvoltarea privatizării în România, ar trebui sprijinite în munca lor. Dacă aceştia nu reuşesc, atunci sistemul economic se va întoarce către un sistem controlat în

întregime de şefii vechiului sistem.

Vă rog să nu uitaţi că exista americani care sunt solidari cu voi în demersul dificil pentru restructurare, inovare şi reînnoire. Nu vom putea uita niciodată tragediile pe care le-aţi suportat şi considerăm că ce se va întâmpla cu voi în viitor este foarte important de asemenea şi pentru noi. Fie ca Dumnezeu să binecuvânteze eforturile voastre curajoase pentru renaşterea României, pentru o viaţă politică, economică şi culturală sănătoase. Noi nu uităm şi ne păstrăm speranţa.

O APRECIERE SPECIALĂ PENTRU LEO TEOHARI

Leo Teohari este o persoană deosebită, care a reuşit câteva lucruri remarcabile în România.

Domnul Teohari este valoros deoarece exemplul său poate fi luat ca model de către cei care doresc să desfăşoare activităţi private în România. El a arătat că se poate.

Însă economia românească este constituită, în cea mai mare parte din unităţi aflate în proprietatea statului, menţinându-se caracterul de monopol în unele ramuri de producţie sau servicii şi relaţiile de control centralizat, ceea ce permite unor suporteri ai puterii actuale să beneficieze de privilegii, iar corupţia să aibă condiţii favorizante. Sectorul privat, perceput de guvern ca şi competitor al sectorului de stat, are de întâmpinat anumite dificultăţi şi este supus unor presiuni, uneori chiar hărţuieli, întreprinderi private de tip occidental şi o piaţă liberă ar putea ajuta la transformarea României din starea sa de subcomunism, cu economie naţionalizată şi colectivizată, astfel încât să poată fi competitivă pe piaţa mondială.

Leo Teohari are nevoie de suportul şi încurajarea tuturor celor care doresc un viitor economic mai bun pentru România. El deja a realizat multe lucruri deosebite,

dar are unele îngrijorări în legătură cu România; inima sa este acolo şi ar dori o guvernare democratică stabilă.

După cum a declarat în revista *The Globe and Mail of Toronto*, „inima mea este undeva lângă Marea Neagră. Este greu să uiţi unde te-ai născut… şi la fel de greu să uiţi mâncarea de la mama de acasă". În acelaşi articol, intitulat „Din România, cu dragoste", Teohari spunea: „Aş vrea să fac ceva pentru poporul român…"

El deţine între 60 şi 90% din capitalul a nouă companii private fondate în România (implicate în industria alimentară şi exportul de produse alimentare), care operează sub emblema „Darianne International of România". Această orientare are la bază faptul că, în mod tradiţional, România a fost cunoscută ca furnizorul de pâine şi hrană al Balcanilor şi Europei.

Mândria naţională a domnului Teohari este evidentă, când îşi exprimă regretul că România este greşit percepută de restul lumii. Adesea spune, când se află în vest: „Mulţi nu ştiu mai nimic despre România, cu excepţia legendei lui Dracula, Ceauşescu şi handicapaţi. Uitaţi toate acestea. Este timpul să priviţi România şi cu ochii omului de afaceri. Există aici un potenţial extraordinar".

Lui Leo Teohari îi datorăm această apreciere pentru că, deşi a obţinut succese confortabile în afaceri, în Canada şi în Vest, el a putut trece cu simplitate peste

problemele şi stresul inerente şi, din devotament pentru ţara sa, pentru poporul său şi pentru tradiţiile acestuia, a persistat în încercarea de a dezvolta activităţi private în România. Astfel, el a oferit unor mii de români locuri de muncă bune, perfecţionare şi experienţă în afaceri de manieră occidentală.

În acest mod, el ajută economia românească să pătrundă pe piaţă şi să se vândă produse alimentare peste ocean. Ceea ce face el astăzi ar putea avea o importanţă deosebită în viitor, pentru ţară.

Personal, apreciez devotamentul său faţă de poporul român şi pentru un viitor prosper al acestuia. Şi îi sunt recunoscător pentru suportul acordat eforturilor mele de a fi o voce pentru libertate şi democraţie în România. „Thank you, Leo!”

David B. Funderburk, fost ambasador al S.U.A. în România.

Iulie 1994

CUVÂNT ÎNAINTE

Philip M. Crane

Din 1975 încoace, întreţinem relaţii comerciale cu Republica Socialistă România conform prevederilor Amendamentului Jackson – Vanik adus Legii Comerţului, care leagă acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate de introducerea unei proceduri de emigrare liberă şi deschisă. Tot mereu ni se aduceau la cunoştinţă evidenţe substanţiale, potrivit cărora guvernul român tracasează şi persecută pe cei care doresc să emigreze. Şi mereu, preşedinte după preşedinte preferau să treacă cu vederea aceste violări ale principiilor de bază ale drepturilor omului şi să acorde României statutul clauzei naţiunii celei mai favorizate, citând „asigurările" date de România că lucrurile se vor îndrepta. Aceste asigurări se dovedesc a fi, permanent şi în mod tragic, simple promisiuni deşarte.

În perioada în care România a beneficiat de statutul comercial preferenţial din partea Statelor Unite, guvernul român a încercat să-şi reducă la tăcere criticii. În iulie 1978, generalul Ion Pacepa, fostul director adjunct al D.I.E. şi consilier special al preşedintelui Ceauşescu, a fost instruit personal de către Ceauşescu să pună la cale asasinate secrete, prin expedierea de colete poştale explozive către exilaţii care criticau regimul lui Ceauşescu.

Pacepa a refuzat şi a emigrat ilegal. De la emigrarea sa, din 1978 încoace, el a fost ţinta acel puţin şapte încercări de asasinat. Paul Goma, scriitor disident expulzat în Franţa în 1977, era să fie victima unui asasinat, în 1982. Cel care ar fi trebuit să-l lichideze, Matei Haiducu, a dezvăluit serviciului secret francez detaliile misiunii sale. În 1980, în Germania occidentală, a fost arestat un bărbat care spiona pentru serviciul român de contrainformaţii printre imigranţii români de acolo; în februarie 1981, colete explozive au fost expediate pe adresele unor exilaţi români proeminenţi din Paris şi Köln, rănind doi dintre aceştia şi un expert dezamorsor al poliţiei; în iulie 1984.

Emil Georgescu, redactor la Europa Liberă, a fost înjunghiat cu 22 de lovituri. Printre alţi lucrători ai acestui post de radio, care au fost bătuţi oricare urmau să fie asasinaţi, se numără Monica Lovinescu şi Sergiu Manoliu. Şi mai sunt de semnalat multe alte cazuri petrecute în perioada în care România s-a bucurat de clauza naţiunii celei mai favorizate.

Încălcarea drepturilor religioase, hărţuirea solicitanţilor de vize de emigrare şi asasinarea celor ce criticau regimul continuau neabătut. Dar guvernul american se fereşte să se exprime în acest sens cu tărie. A rămâne tăcut, în timp ce continuă aceste violări crase ale drepturilor omului, înseamnă inconştienţă. După părerea

mea, aceste abuzuri depăşesc în greutate cu mult cele câteva gesturi de cooperare, simbolice, ale guvernului român.

Cu toate acestea, politica faţă de România este adesea considerată ca una din cele mai mari reuşite ale Departamentului de Stat: se pretinde, astfel, că faţă de România s-a aplicat „pârghia" clauzei naţiunii celei mai favorizate, ca să o scoată din orbita Uniunii Sovietice şi să reducă numărul de violări ale drepturilor omului. În cadrul depoziţiilor făcute înaintea Congresului, Departamentul de Stat citează numărul crescând al cererilor de emigrare în S.U.A., Germania şi Israel, faptul că România a participat la Olimpiada boicotată din 1984 şi faptul că România a condamnat invadarea Afganistanului de către sovietici – toate acestea ca argumente în susţinerea tezei succesului în politica externă americană. Aceste „succese" sunt utilizate ca argumente pentru a-l convinge pe preşedinte de necesitatea continuării tratării României cu clauza naţiunii celei mai favorizate.

Totuşi, o simplă privire aruncată asupra hărţii Europei de est ne va spune" câtă valoare are, în realitate, „pârghia" aplicată pentru încurajarea României de a căuta neatârnarea faţă de Uniunea Sovietică. Realitatea geo-strategică este că această ţară nu are acces deschis spre vest. Ea este cu totul înconjurată de Uniunea Sovietică,

Bulgaria, Ungaria şi Iugoslavia, ţări care nu tolerează de loc acţiuni potrivnice Moscovei. O revizuire din temelii a structurii de guvernare a acestei ţări va dezvălui, de asemenea, valoarea „pârghiei" noastre, atunci când minimalizăm pretutindeni problema emigrării, persecuţia religioasă generală şi reprimarea sistematică a celor care critică guvernul. Realitatea politică este că, în această ţară, domneşte o dictatură totalitară condusă de guvernul comunist al lui N. Ceauşescu. Acesta a ordonat personal asasinarea criticilor regimului său, a dispus ca bibliile să fie prefăcute în hârtie de toaletă şi guvernează un stat poliţienesc, în care automobilele sunt oprite abuziv, portbagajele controlate, militari înarmaţi percheziţionează amănunţit pe oricine intră sau iese din ţară, iar cetăţenilor li se cere, prin lege, să dea raportul la poliţie despre orice contact avut cu străinii, în termen de 24 de ore.

Fostul ambasador în România, David Funderburk, este o voce binevenită în încercarea de a deschide ochii poporului american în faţa realităţii din România. În cartea sa, *Pinstripes and Reds*: *An American Ambassador Caught Between the State Departament and Romanian Communists*, *1981 – 1985*, el explică în mod elocvent cum una dintre cele mai despotice tiranii ale acestui veac înşală guvernul american şi-l face să legitimeze politica internă a regimului comunist, inumană şi antireligioasă, prin aceea

că îi acordă în continuare statutul comercial de naţiune favorizată, ignorând în acelaşi timp că multe aşa-zise caracteristici de politică externă de independenţă sunt numai aparente. În centrul acestei înşelătorii stă politica de diferenţiere a Departamentului de Stat, prin care Statele Unite recompensează politica aparent independentă a României, sperând că în acest mod va slăbi strânsoarea de fier în care Uniunea Sovietică ţine Europa de est.

Relatările personale ale lui Funderburk despre politica externă americană faţă de România scot la lumină naivitatea acestei politici, bine intenţionate de altfel, dar îndreptată pe un făgaş greşit, şi forţează o reevaluare a poziţiei Statelor Unite *vis-à-vis* de România. Relatarea sa despre politica de reprimare a religiei, oprimare a disidenţilor şi sprijinire* a terorismului este concludentă. Eşti îndemnat să te întrebi cum e posibil să se creadă că politica de diferenţiere poate compensa pierderea de credibilitate pe care marea noastră naţiune vrea să o menţină, ca o naţiune întemeiată pe principiile libertăţii. Funderburk oferă răspunsul prin examinarea atitudinii de adaptare a grupului-elită de la Departamentul de Stat, care îşi urmează propria politică faţă de România.

David Funderburk este, poate, cel mai calificat să spună povestea făuririi şi aplicării politicii faţă de

România, în interiorul Departamentului de Stat. Ca beneficiar al bursei Fullbright şi trimis în România înainte ca aceasta să fi obţinut clauza naţiunii celei mai favorizate, iar apoi ca funcţionar U.S.I.A. În România, în 1975, el posedă atât o instruire academică solidă cât şi experienţa personală care să-i permită înţelegerea adevăratei politici a guvernului român. Cu toate acestea, ca ambasador al Statelor Unite în România timp de aproape patru ani, şi-a dat seama că, în timp ce urmărea aplicarea politicii externe a preşedintelui, el era constant subminat atât de liberalii de la Departamentul de Stat, ce-şi făceau propria lor. politică, precum şi de către comuniştii din România.

Philip M. Crane, deputat în Congresul S.U.A.

Washington, D.C.

Martie 1987

PROLOG

Colaborarea dintre Departamentul de Stat şi guvernele comuniste a funcţionat eficient o bună bucată de vreme. Câţiva autori au prezentat puncte de vedere tradiţionale în legătură cu Departamentul de Stat: o elită demodată, închisa; o birocraţie funcţionând independent de opinia publică sau directivele prezidenţiale; lipsa de atracţie pentru punerea pe primul plan a intereselor americane; o înclinaţie către internaţionalism şi compromis cu comuniştii…”

Alţii au scris că părerea Departamentului de Stat este că democraţia occidentală şi comunismul ar fi echivalente moral. Foarte puţini au descris însă felul în care unii diplomaţi americani au făcut politică în folosul comuniştilor.

Puţini au fost oamenii politici, şi cu atât mai puţin oamenii politici de factură conservatoare, care să fi fost vreodată numiţi în ţări comuniste, unde o asemenea colaborare să poată fi mărturisită şi înregistrată. Ca ambasador al preşedintelui Reagan în România, i-am văzut la faţa locului, pe liberali şi roşii lucrând împreună. Relatarea de faţă îndrăzneşte să dea detalii despre: greşelile Departamentului de Stat; realităţile guvernării lui Ceauşescu în România; modul în care Departamentul de

Stat şi guvernul lui Ceauşescu se ajută reciproc. Sunt scoase în evidenţă frustrările unui ambasador prins între comuniştii români şi Departamentul de Stat şi imaginea liderilor americani tratând cu un şef de factură stalinistă. Pe lângă o întâlnire îndeltingată cu preşedintele Reagan, sunt descrise întruniri ale conducătorilor comunişti români cu vicepreşedintele, cu membri ai cabinetului, ai Congresului şi cu alţi politicieni de frunte ai Statelor Unite. Deosebit de tulburătoare este imaginea unor oficialităţi americane importante jucând cartea colaboraţionistă a Departamentului de Stat. Rezultatul final al convergenţei de interese dintre comunişti şi acesta este în avantajul Moscovei şi al guvernului satelit al acesteia de la Bucureşti, dar nu pentru poporul român sau pentru interesele naţionale ale Statelor Unite.

În politica externă a Statelor Unite este necesară până la disperare o doză de realism, care să pună accentul pe interesele securităţii naţionale a S.U.A. Şi pe interesele pentru libertate ale aliaţilor noştri din spatele Cortinei de Fier. În această lucrare sunt promovate câteva idei, în sensul rectificării politicii Washington-ului *vis-à-vis* de Europa de est. Acestea au la bază experienţa concentrată asupra unei singure ţări comuniste şi a relaţiilor acesteia cu guvernul Statelor Unite. Totuşi, cazul S.U.A. – România simbolizează şi atinge întreaga politică americană faţa de

lagărul sovietic din Europa de est, precum şi ceea ce lipseşte în apărarea de către Statele Unite a libertăţii şi valorilor civilizaţiei occidentale. În ceea ce priveşte ameninţarea de către comunişti a întregii lumi libere, aplicabilitatea acestui caz merge dincolo de competenţa biroului regional al Afacerilor Europene din Departamentul de Stat.

Legăturile mele cu România şi alegerea ca ambasador în această ţară au rezultat dintr-o experienţă în studii româno-est-europene şi în politică.

Studiile urmate la universitatea din Wake Forest, cu profesorul Keith Hitchins, mi-au deschis interesul pentru lumea est-europeană, în general, şi pentru România, în particular.

Studiul limbii române pe coasta de vest a Statelor Unite şi câteva burse pentru cercetare mi-au oferit ocazia de a trăi în România, la începutul şi mijlocul anilor ’70.

Implicarea mea în politica republicană locală şi prietenia cu senatorul Jesse Helms a determinat administraţia Reagan să mă aibă în vedere pentru o funcţie importantă în guvern[3].

Senatorul Helms a preluat oferta mea de angajare la Casa Albă şi a scris într-o scrisoare adresată Secretarului

---

3 Iniţial, mi-am oferit serviciile Biroului Afacerilor Europene şi Oficiului pentru Afaceri est-europene din cadrul Departamentului de stat, postul de ambasador fiind ultimul pe lista preferinţelor.

de Stat Alexander Haig: „Omul acesta înseamnă mult pentru mine!”

Mulţi alţi senatori, organizaţii şi persoane au sprijinit desemnarea mea într-o asemenea funcţie.[4] Dată fiind lipsa de entuziasm a Departamentului de Stat pentru un ambasador conservator, anticomunist, au mai survenit unele *zigzag*-uri, până la rezultatul final. În aprilie 1981, Jack Shaw, de la biroul personal al Departamentului de Stat, a spus asistentului de pe atunci al secretarului de stat pentru afaceri europene, Lawrence Eagleburger, că nu eram un trăsnit numai pentru că fusesem recomandat de Helms. Când Shaw i-a spus lui Eagleburger că era important să fiu numit într-o poziţie de vârf a Departamentului, Eagleburger a răspuns cu un cuvânt... intraductibil. Shaw mi-a spus că şansele mele erau bune, dat fiind că administraţia era gata să facă un gest pentru

4 Sprijinul primit a inclus pe cel al senatorilor Thad Cochran, Jeremiah Denton, John East, Paula Hawkins, Mack Mattingly şi Strom Thurmond; fundaţia Heritage; generalul John B. Hirt, Dr. William A. Brady, Dr. Michael Preda, Dr. Nicholas G, Bountress, Dr. James J. Farsolas, Prof. Demetrius Dvoicenco- Markov, Dr. Zane Mason, Dr. John Basil, Dr. Mary Ellen Fischer, Dr. Elmer L. Puryear, John Neiman, Wayne James Payne şi Carol Woodfin. Alţii, printre care Larry Godwin, Mike McLeod, Jetry McManis, Randy Gregory şi Louis March, au telefonat în favoarea mea la oficiile respective din Washington. Clint Fuller, de la biroul senatorului Helms, Tom Fetzcr», de la biroul senatorului East şi Terry Edmondson, de la Clubul Naţional Congresional, l-au contactat pe Wendy Borcherdt, de la Birpul Personal al Casei Albe, care a afirmat că oferta mea era luată în seamă pentru "postul cel mai lucrativ din afara sferei de carieră, pentru o persoană din afara acestei sfere."

Helms[5].

Pe 24 iunie 1981, am primit un telefon din partea preşedintelui Reagan, la locuinţa mea din Buies Creek, Carolina de nord. Preşedintele mi-a cerut să fiu ambasadorul său în România.

Am răspuns că este o mare onoare pentru mine şi că nu este nimeni altcineva pentru care aş dori să lucrez. Pentru fiul unui profesor de şcoală din orăşelul Aberdeen, Carolina de nord, un vis devenea realitate.

Au fost multe obstacole de trecut, până când aveam să devin ambasador. Când un conservator caută să ocupe o poziţie mai înaltă, examinările critice din partea mijloacelor de informare, a presei şi a liberalilor din guvern şi din Congres, nu iau niciodată sfârşit. Cercetările obligatorii ale trecutului le-au oferit celor care se opuneau numirii mele posibilitatea de a încerca să o împiedice. Au ieşit la suprafaţă două motive principale de îngrijorare:

---

5 Pentru postul respectiv de ambasador au fost prezentaţi Casei Albe doi candidaţi: eu şi un angajat de carieră al Serviciului Străin, care avea cunoştinţe de limbă rusă şi experienţă în cadrul Biroului de Afaceri Est-europene. Cealaltă persoană, Robert L. Barry, a fost membru al reţelei de conducere a lui Henry Kissinger şi a protejatului acestuia, Lawrence Eagleburger.

Barry a fost numit ambasador în Bulgaria, vecină României, de unde trimitea telegrame comentând analizele situaţiei din România, pe care le făceam eu. Mai recent, Barry a fost conducătorul delegaţiei americane la Conferinţa pentru Securitate şi Dezarmare în Europa, de la Stockholm .Pe 21 septembrie 1986, într-o emisiune televizată, Barry a afirmat că Statele Unite nu ar fi cedat prea mult, deoarece Pentagonul nu ar fi fost tocmai nesatisfăcut de recentul acord privind securitatea, încheiat între Est şi Vest.

acordul formal al guvernului român şi cartea mea, *If the Blind Lead the Blind*[6].

Ce ar spune guvernul comunist român despre cineva care a scris o carte foarte critică despre comunism? Conform protocolului diplomatic, guvernul unei ţări ca România are posibilitatea să treacă peste o numire propusă, extinzând sau nu aprobarea formală a acesteia.

De vreme ce toate acestea au loc în culise, am fost informat la 11 august de către Departamentul de Stat că România răspunsese preşedintelui Reagan aprobând nuntirea mea. Aceasta indica faptul că România dorea ca relaţiile dintre administraţia Reagan şi R.S.R. să pornească bine, în tradiţia relaţiilor prezidenţiale personale şi a vizitelor reciproce dintre Nixon, Ford şi Carter, şi Nicolae Ceauşescu. Metoda obişnuită era ca după primirea *agrément*-ului[7] preşedintele să facă numirea oficială, să fie ţinute audierile în Senat şi jurământul în faţa acestuia şi, într-o lună sau două, să aibă loc plecarea de la Washington în postul respectiv. Totodată, în ultima săptămână din august, avea loc un seminar pentru pregătire diplomatică, la Institutul pentru Servicii în Străinătate şi Departamentul de Stat.

După cum s-a văzut ulterior, liberalii din presă şi Congres erau mai interesaţi să pună beţe în roate unui

6 Dacă orbii conduc pe orbi (n.t.)

7 acordul – în limba franceză în original. (n.t.)

politician conservator, care a scris o carte critică despre comunism, decât însuşi guvernul comunist în cauză. În timp ce primeam periodic informaţii că *If the Blind Lead the Blind* cauzează probleme pe parcursul investigaţiilor interne ale Departamentului de Stat, presa a ridicat problema în public.

Se pare că senatorul Joseph Biden a căpătat un exemplar al cărţii de la Wendy Fox, de la *The Charlotte Observer*. Senatorul Paul Tsongas era cel care voia, mai mult decât Biden, să încheie socotelile cu Jesse Helms. De aceea, Biden a dat volumul prietenului său Tsongas, care a preluat conducerea anchetei. Tsongas s-a hotărât să trimită un mesaj lui Helms şi altor conservatori, în acelaşi mod în care Helms punea obstacole numirilor „liberale" în Departamentul de Stat. Prinsă în mijlocul acestei hărţuieli din Comitetul pentru Relaţii cu Străinătatea, cărticica mea a fost luată sub lupă în presă şi în audierile din Senat, realmente cuvânt cu cuvânt.

Comitetul pentru Relaţii cu Străinătatea din Senat era prezidat de senatorul Charles Percy care, împreună cu ceilalţi senatori care erau prezenţi, s-a pronunţat în favoarea mea.

Audierea s-a încheiat cu o notă bună şi se părea că lucrurile s-au oprit aici. Câteva ore mai târziu, am fost informat că senatorul Tsongas, care nu fusese prezent,

voia să-mi pună câteva întrebări. A avut loc o nouă audiere, pentru ca Tsongas să mă poată bombarda cu întrebări pe tema cărţii. Din aceasta au fost citate paragrafe întregi, pentru a se demonstra că o persoană cu sentimente anticomuniste, ca mine, nu ar fi tocmai potrivită pentru a reprezenta Statele Unite într-o ţară comunistă.

Ulterior celei de-a doua audieri, senatorul Tsongas a mai întârziat cu câteva zile numirea mea, pentru a-mi administra ceva din medicamentul pe care senatorul Helms l-a dat favoriţilor lui Tsongas. „Celălalt" senator din Massachusetts m-a invitat în biroul lui, observând cu şiretenie că probabil nu ar trebui să mă aşez pe sofaua pe care îşi primise „sentinţa de moarte" nefericita numire à conservatorului Ernest Lefever. El a spus că îi păream mai înţelegător şi mai deschis la minte decât mă arăta cartea pe care o scrisesem. Pe parcursul conversaţiei noastre, Tsongas mi-a arătat că, în ceea ce priveşte opoziţia faţă de comunism, nu ne aflam prea departe unul de celălalt.

Iniţial, numirea mea fusese inclusă într-o listă împreună cu alte câteva numiri de ambasadori, pentru a fi votată prin vot deschis, laolaltă cu acestea. Am fost separat de ceilalţi şi votul asupra numirii mele nu a mai fost ţinut de data aceea. Senatorul Helms s-a întâlnit cu senatorul Howard Baker, care a fost de acord să se fixeze o

dată pentru votul asupra numirii.

Baker i-a spus lui Tsongas că îşi poate folosi momentul citând în Senat din cartea mea şi expunându-şi obiecţiile, dar că va trebui să pună capăt ţinerii în loc a numirii.

Pe 1 octombrie, Senatul a votat. Înainte de vot, Tsongas şi senatorul Edward Kennedy au făcut prozelitism printre senatori pentru a-i convinge să voteze împotriva mea.

Tsongas i-a arătat senatorului Mark Hatfield cartea mea, în incinta Senatului, cu rezultatul că Hatfield a fost singurul republican care nu a votat pentru numirea mea. Hatfield a fost prezent, în timp ce alţi doi republicani, Warren Rudman şi S.I. Hayakawa lipseau. Senatorul Helms a susţinut, într-un discurs mişcător, numirea mea, spunând că: „Păcatul lui Funderburk este că a îndrăznit să critice comunismul”, şi că „Alexandr Soljeniţîn a arătat de mai multe ori exact aceleaşi lucruri pe care le-a arătat în cartea sa ambasadorul Funderburk”. Rezultatul votului a fost de 75 la 19 în favoarea mea, cu opoziţia următorilor democraţi liberali: Baucus, Biden, Bumpers, Byrd (Robert C.), Cranston, Dodd, Eagleton, Hart, Inouye, Kennedy, Leahy, Levin, Matsunaga, Metzenbaum, Mitchell, Riegle, Sarbanes, Tsongas şi Zorinsky. Cannon, Moynihan şi Randolph s-au abţinut de la vot”.

Scrisoarea de acreditare purta data de 2 octombrie. Am depus jurământul înaintea „judelui” William Clark, la Departamentul de Stat, în prezenţa familiei mele. Am ajuns în România pe 10 octombrie.

Ambasadorul american este o persoană desemnată de preşedinte şi confirmată de Senat pentru a reprezenta Statele Unite în altă ţară. El sau ea sunt reprezentanţi personali ai preşedintelui şi primesc „îndrumare politică şi instrucţiuni din partea secretarului de stat… sau direct din partea preşedintelui”. Îndatoririle lor sunt cuprinse în scrisori prezidenţiale adresate nou numiţilor ambasadori.

În calitate de reprezentant al preşedintelui şi poporului american în ceea ce priveşte problemele legate de comerţ, politică, cultură, ambasadorul Statelor Unite în România nu îşi poate, baza recomandările în funcţie de preferinţele sale sau în funcţie de situaţia reală, ci pe un amestec prudent al diferitelor influenţe. De exemplu, principalele departamente sau agenţii guvernamentale, care au interese în România sunt: Departamentul de Stat, Ministerul Comerţului, al Agriculturii şi cel al Apărării, Consiliul Naţional de Securitate şi agenţiile de informaţii. Grupările neguvernamentale cele mai importante sunt: companiile comerciale şi industriale; cercetători şi exportatori în probleme de agronomie; organizaţii umanitare şi religioase; asociaţiile etnice româno-

americane. Persoane private din Statele Unite care se interesează de această ţară sunt turişti, studenţi, profesori, cineaşti, sportivi amatori şi vârstnici, care vor să urmeze cure geriatrice. Toate aceste interese, împreună cu multe altele, trebuie avute în vedere, cu rezultatul că înţelegerile încheiate încalcă adesea principiile americane. La Washington, influentele departamentelor guvernamentale, ale Congresului, Casei Albe, grupurilor şi indivizilor pot atârna greu în luarea unei decizii. Aceasta înseamnă, până la urmă, că ambasada în chestiune (de exemplu, ambasada S.U.A. din Bucureşti) are o oarecare influenţă, dar nu un impact decisiv asupra politicii urmate. Din când în când, se acordă câte o recompensă, atunci când scrisoarea sau telegrama unui ambasador este folosită pentru a continua sau stânjeni anumite decizii politice. Dar, de obicei, eficienţa eforturilor de zi cu zi ale unui ambasador nu este realizată[8]

TABELUL 1:

O zi din viaţa unui ambasador al Statelor Unite la Bucureşti

8:30 – sosirea în clădirea birourilor ambasadei din Str. Tudor Arghezi, din centrul oraşului, după 10 minute de drum, cu un automobil semiblindat (Buick Park

8 Vezi TABELUL 1 (abrevierile sunt conforme cu originalul în limba engleză – n.t.)

Avenue), de la reşedinţa ambasadorului, din bulevardul Kisselef nr, 21, aflată în nordul Bucureştiului;

8:30 – 10:00 lectura ziarelor din ziua respectivă şi a ultimelor telegrame din Washington, sau alte puncte ale lumii, privitoare la evenimentele internaţionale, în special cele referitoare la România şi Europa. de est;

10:00 – 11:00 şedinţă cu principalii funcţionari ai ambasadei, incluzând pe directorul adjunct al misiunii (DCM), şeful secţiei politice (POL), şeful secţiei economice (ECON), angajatul pentru afaceri publice şi şeful Agenţiei de Informaţii a Statelor Unite (PAO), funcţionarul pentru afaceri privind agricultura (AGR), şeful secţiei administrative (ADM), şeful secţiei consulare (CON), funcţionarul pentru afaceri diverse (GSO), ataşatul militar (DATT) şi alţii. Odată pe lună, şedinţele includ pe toţi angajaţii americani care doresc să ia parte (din totalul de 58);

12:30 – masa de prânz, luată la reşedinţă, sau împreună cu alţi ambasadori, sau oficialităţi locale, sau recepţii cu ocazia vreunei zile naţionale (aceasta se petrece des, dat fiind că la Bucureşti îşi au reprezentanţa peste 60 de naţiuni);

14:00 – 17:00 muncă de birou, care cuprinde conceperea de telegrame, discuţii asupra politicii cu funcţionarii ambasadei, convorbiri telefonice cu

Washingtonul, deschideri de expoziţii sau participarea la întruniri ale Ministerului Român de Externe (la invitaţia autorităţilor române), sau discuţii asupra problemelor ambasadei, cum sunt securitatea, personalul, poşta, alimentaţia, şcoala americană, bursele Fullbright, vehiculele, condiţiile climatice, zboruri etc. (cu diverşi funcţionari americani);

18:00 – 20:00 recepţii sau aniversări naţionale oferite de corpul diplomatic şi autorităţile române;

20:00 – 22:00 dineuri oficiale, la reşedinţă sau la alte ambasade, sau la invitaţia autorităţilor române (într-un hotel/restaurant).

Alte zile au un program complet de activitate, cuprinzând călătorii în centrele unor provincii ale ţării, sau către instituţii guvernamentale americane din Europa de vest, sau la Washington, pentru consultări.

Dată fiind calitatea mea de însărcinat pe linie politică, şi nu de carieră, numirea mea a fost împotriva voinţei elitei corpului diplomatic. Cu toate că nu vede cu ochi buni niciun ambasador care nu este de carieră, Departamentul de Stat s-a obişnuit cu ideea alegerii de către preşedinte a unor suporteri politici sau prieteni, în două sau trei duzini de posturi mai căutate, cum ar fi Londra, Luxemburg, Canberra. Dar, în mod obişnuit şi cu puţine excepţii, posturile în lumea a treia şi în ţările

comuniste au fost ocupate de ambasadorii de carieră. Astfel, numirea mea într-un post relativ important şi sensibil în Europa de est nu a fost bine primită de către ambasadorii de profesie, indiferent de experienţa şi cunoştinţele mele asupra regiunii; Dintre cei care au deţinut titlul de „ambasador” începând cu 1964, diferit de titulatura anterioară, mai mică în grad, de ministru, eu am fost unul din cei doi ambasadori necarierişti în România, din totalul de şapte.

Un alt factor a fost ideologia sau filosofia politică. În afiliaţiile lor partinice şi concepţia lor politică, membrii corpului diplomatic sunt consideraţi a fi mai liberali decât poporul american ca un întreg. Cazul lui Lawrence Eagleburger vorbeşte de la sine.

Lawrence Eagleburger a servit ca ambasador, şef al Serviciului Afacerilor Europene şi subsecretar de stat pentru probleme politice (al treilea grad important în Departamentul de Stat). În calitatea de cel mai important funcţionar de carieră şi protejat al fostului secretar de stat şi consilier al Consiliului Naţional de Securitate, Henry Kissinger, Eagleburger conducea în mod practic Departamentul de Stat. Este de notat că Eagleburger a dat contribuţia financiară cea mai mare la campania din 1986 pentru postul de senator, a liberal-democratului Terry Sanford din Carolina de Nord. După retragerea din

Departamentul de Stat, în 1984, Eagleburger a devenit preşedintele Asociaţilor lui Kissinger. El a fost considerat drept un republican moderat cu tendinţe liberale, care a promovat rapid în timpul preşedinţilor Nixon, Ford, Carter şi Reagan. Ca şi Kissinger, mai înainte, sau propriul său protejat, Robie Mark Palmer[9], Eagleburger s-a opus conservatorilor, din toate puterile. El a condus lupta pentru numiri pe linie de carieră, cooptând tehnocraţi fără culoare politică sau liberali şi opunându-se numirilor pe linie conservatoare. În opinia sa, corpul diplomatic era domeniul exclusiv al elitei de carieră.

De aici se trage adevărata furie a lui Eagleburger faţă de numirea mea ca ambasador în România, după ce fusesem sprijinit de senatorul Jesse Helms. De fapt, Helms blocase propria numire a lui Eagleburger ca subsecretar. Am aflat abia mai târziu că Eagleburger mă considerase drept o persoană implantată de Helms pentru a duce o politică externă separată, paralelă, *vis-à-vis* de România şi Europa de est. De aceea, trebuia să fiu ocolit, discreditat şi ţinut în afara procesului de luare a deciziilor. Aşa cum a scris un fost coleg de-al meu într-un interviu publicat de *The Charlotte Observer*, din 16 martie 1986: „El (Funderburk) a fost stigmatizat chiar înainte de a ajunge acolo, deoarece îl sprijinise Jesse Helms… El nu putea

9 Mark Palmer a fost, înainte de a deveni ambasador în Ungaria,în 1986, secretar asistent adjunct pentru afaceri europene.

face, de la bun început, nimic pentru a-i face să fie mulţumiţi”. (2)

În ciuda unui raport pozitiv şi a scrisorilor de felicitare primite din partea preşedintelui cu privire la activitatea mea de la Bucureşti, funcţionari ai Departamentului de Stat au lăsat să se strecoare în presă un flux continuu de comentarii critice. (3)

Rândurile care urmează sunt un exemplu tipic al acestora. Într-un articol, criticând ambasadorii numiţi pe linie politică, autorul scrie că: „din punct de vedere ideologic, la fel de tulburătoare pentru cercul diplomatic sunt unele numiri de intelectuali conservatori făcute de domnul Reagan… David Funderburk, de la Universitatea Campbell, aliat al senatorului Jesse Helms, republican din Carolina de nord, este ambasador în România. Domnul Funderburk a scris în 1978 o carte asupra <predării greşite a comunismului în universităţile americane>”. (4)

Într-un alt articol, apărut în *The New York Times*, coloana „Washington Talk”, sub titlul „Încotro Funderburk?”, se afirmă următoarele:

„Experţii Serviciului Străin din Departamentul de Stat au privit de obicei Europa de est cape o regiune foarte sensibilă, în care ar trebui să fie trimişi, mai degrabă, diplomaţi de profesie cu experienţă, decât persoane numite pe linie politică… Ca atare, aceşti profesionişti au

fost bucuroşi să afle că în România urmează să fie trimis un nou diplomat, care să-l înlocuiască pe David Funderburk ce a lucrat la Bucureşti, din 1981. Înainte de a deveni diplomat, domnul Funderburk a fost profesor de istorie la Universitatea Campbell din Buies Creek, N.G… Cererea sa pentru postul de ambasador a fost înaintată Casei Albe de către senatorul Jesse Helms, republican din Carolina de Nord". (5)

Un alt element, ce poate fi considerat mărunt, a fost resentimentul sau chiar invidia unor angajaţi ai Serviciului Străin faţă de o persoană numită pe linie politică, cu experienţă în regiunea respectivă. S-ar fi putut crede că ideea de a avea un ambasador care cunoaşte limba şi istoria ţării respective ar fí trebuit să fie binevenită. *Washington Post* şi *The New York Times* s-au alăturat cu bucurie carieriştilor din Departamentul de Stat, în atacarea unora dintre ambasadorii politici ai preşedintelui Reagan, afirmând că singura calificare a acestora pentru postul respectiv ar fi fost cunoaşterea limbii engleze (în cazul Londrei) şi contribuţia la campaniile electorale ale preşedintelui Reagan. Dar, date fiind studiul limbii române la Universitatea din Los Angeles – California şi la Universitatea din Washington, lucrul ca funcţionar al U.S J.A. (Agenţia de Informaţii a Statelor Unite), şederea în România, în alte trei ocazii, cu burse pentru cercetări

ştiinţifice şi scrierea unei teze de doctorat despre România, în cazul meu critica a trebuit să fie deplasată către faptul că din punct de vedere politic eram conservator.

A avea în postul respectiv o persoană care cunoştea ţara respectivă submina, de asemenea, tradiţia defectuoasă a Departamentului de Stat în ceea ce priveşte rotaţia trimişilor. *În loc* de durata de trei sau patru ani în acelaşi loc, practicată de U.S.I.A. Şi alte departamente şi agenţii, Departamentul de Stat trimite de obicei diplomaţi pentru o durată de cca. doi ani. Este limpede că, având un şef de serviciu pentru România, în cadrul Departamentului de Stat, care s-ar putea să nu ştie nimic direct despre această ţară, în combinaţie cu secretari adjuncţi ai Biroului pentru Afaceri Europene şi alţi funcţionari ai Departamentului de Stat care s-ar putea, de asemenea, să aibă puţină, dacă nu cumva chiar de loc, experienţă în domeniu, diplomaţii care pot dobândi numai o calificare „la locul de muncă” în doar doi ani sunt handicapaţi în mod serios. Experienţa instituţională a unui ambasador sau a Departamentului de Stat privitoare la oricare ţară din lume este îngrozitor de slabă.

Politica externă americană, în ceea ce priveşte România sau aproape oricare altă ţară, este astfel purtată de către persoane ale căror cunoştinţe sunt foarte limitate.

Pe de altă parte, politica externă a României *vis-à-vis* de Statele Unite este purtată de oficiali care au petrecut mai mulţi ani studiind despre America. Aceasta le dă comuniştilor un avantaj real în tratativele cu occidentul. Chiar dacă sunt unele schimbări la finele oricărui an electoral în sistemul nostru, este o nevoie reală de experţi sau specialişti, pe termen lung, în problemele României şi ale altor ţări ale lumii, care au în prezent greutate în deciziile politice ale Statelor Unite. Raţionamentul Departamentului de Stat faţă de această lipsă de experienţă specifică este acela că, prin frecventa rotire a funcţionarilor la diverse niveluri, fiecare capătă o experienţă mai largă asupra diferitelor regiuni ale lumii şi asupra cerinţelor birocratice din birourile de la Washington.

În practică, ceea ce se obţine este o experienţă generală, superficială, în locul unei cunoaşteri în profunzime a unei ţări sau regiuni. Tocmai când un diplomat a învăţat limba unei ţări atât cât să se poată descurca şi a căpătat oarecari legături şi cunoştinţe în ţară şi cu autorităţile ei, el este trimis în altă parte a lumii – pierzând de fapt acea experienţă. Uneori, ca urmare a rotaţiei, ambasada de la Bucureşti avea numai câţiva angajaţi care să fi lucrat acolo ceva mai mult de un an de zile. Oficialităţile comuniste sau cele ale oricărei naţiuni

pot astfel urmări amuzaţi cum americani fără experienţă sunt rotiţi cu regularitate şi trec prin procesul învăţării mecanismului, fără a beneficia prea mult din experienţa predecesorilor lor.

Nu este de mirare că nu a existat o cunoaştere suficient de exactă a realităţilor României, care să pledeze împotriva continuării unei greşite politici de „diferenţiere” care-l favorizează pe N. Ceauşescu.

Capitolul următor, care prezintă problema Departamentului de Stat, se axează pe situaţia pe care am observat-o la faţa locului în ceea ce priveşte Europa de est, în general, şi România, în particular, în acelaşi timp, multe lucruri care se spun despre acea regiune sunt valabile pentru politica Departamentului de Stat dusă în întreaga lume.

CAPITOLUL 1
PROBLEMA DEPARTAMENTULUI DE STAT

Politica dusă de Departamentul de Stat este defectuoasă din cauza persoanelor care constituie elita conducerii.[10] Elita de carierişti a Serviciului Străin este aceea care a condus de decenii politica externă a Statelor Unite. Ea a găsit o virtuală „convergenţă de interese" cu unele guverne comuniste, cum este cel de la Bucureşti. Ea a purtat o politică frustrantă şi nereprezentativă pentru mulţi americani – aproape neschimbată, în pofida alegerilor democratice şi a diferitelor administraţii. În această privinţă, administraţia Reagan a schimbat dezamăgitor de puţin.

Conservatorii consideră că Reagan a adus un mai mare realism în politica Statelor Unite faţă de Uniunea Sovietică. El a încercat să readucă Statele Unite pe un teren moral superior în ochii propriei noastre naţiuni. Nu avem de a face cu profesori de şcoală duminicală, ci cu „imperiul răului", a arătat el. Nu se poate avea încredere în sovietici. Ei au încălcat acorduri ca SALT, chiar dacă ele erau mai degrabă în interesul Moscovei. Ei nu dau vieţii

10 În afara problemei personalului, în Departamentul de Stat sunt deficienţe de structură. Probabil cea mai gravă dintre ele este aceea a înfiinţării biroului de afaceri regionale, care cuprinde întreaga Europă, U.R.S.S . şi Canada, la un loc. De la început, Departamentul de Stat ar fi trebuit să separe U.R.S.S. şi Europa de est de restul Europei şi Canada, în birouri distincte.

umane aceeaşi valoare pe care o acordăm noi. Aceasta a fost demonstrată prin doborârea avionului de pasageri KAL 007, bombardarea până la pulverizare a unor întregi localităţi din Afganistan, marele gulag cu disidenţi politici şi religioşi, şi refuzul de a lăsa să emigreze mai mult decât un număr insignifiant de evrei sau de alte naţionalităţi.

Sovieticii conduc ultimul imperiu gigantic al omenirii. Şi supravieţuirea sistemului lor pare să fie bazată pe expansiune militară şi agresiune. Moscova acceptă chiar şi măcelărirea femeilor, copiilor şi bătrânilor, oriunde este nevoie, pentru a-şi atinge obiectivele sovietice finale.

Reagan a considerat că expunerea practicilor sovietice reale va ajuta să pună lupta mondială pentru libertate, sub conducerea Statelor Unite, în justa ei perspectivă. Şi chiar mijloacele de informare majore şi centrele de „învăţământ" din Statele Unite, care timp îndelungat au ignorat de-a dreptul enormele păcate ale sovieticilor, dramatizând în schimb greşelile Statelor Unite, au fost apreciate, când şi-au modificat rapoartele lor părtinitoare. După toate acestea, este dificil pentru un membru conservator al administraţiei Reagan să vorbească sau să fie onorat în unele universităţi americane, ceea ce nu se întâmplă marxişti-leniniştilor mărturisiţi. În acelaşi sens, reţele importante de

televiziune americane prezintă comentatori sovietici buni cunoscători ai limbii engleze, bine instruiţi în propagandă şi dezinformare, alături de oficialităţi americane – dându-le statut de egalitate. Dar oficialităţile americane nu apar la televiziunea sovietică alături de cele sovietice. Reagan cunoaşte bine valoarea ideilor şi valoarea imaginilor.

Concomitent cu încercările sale de a restabili realismul şi bunul simţ în relaţiile Statelor Unite cu U.R.S.S., preşedintele Reagan a depus eforturi pentru a reface capacitatea de apărare a Statelor Unite. El ştie în mod intuitiv că sovieticii înţeleg cel mai bine limbajul forţei şi că rareori sunt dispuşi să trateze de pe o poziţie de slăbiciune. Este, de asemenea, important ca America să fie văzută drept puternică şi decisă să lupte pentru libertate. Reagan este conştient ca imaginea poate fi la fel de importantă ca şi realitatea. Astfel, psihologic şi simbolic, el a încercat să refacă încrederea şi credinţa Americii în ea însăşi, simultan cu refacerea puterii militare reale. Iar, pentru conservatori, el a promovat forţa internă a Statelor Unite, prin eforturile sale de a restabili priorităţile pe plan intern. A numit interpreţi severi ai Constituţiei, pentru a avea grijă în primul rând de interesele comunităţii civilizate şi ale membrilor acesteia care respectă legea, în loc de a se ocupa, în mod obsedant, de drepturile „tehnice” ale criminalilor. A încercat să arate

că interesele celor cca. 95% dintre americani, care cred în Dumnezeu, sunt la fel de importante ca şi cele ale celor 5%, care nu cred. El a lansat o reformă a impozitelor, care exprimă opinia că unitatea familiei nu trebuie să fie penalizată de legile ţării, ci încurajată. Şi, probabil, mai important decât acestea, el ne-a reamintit că America este mare pentru că este bună. Valorile şi bunul nostru simţ sunt cele care ne-au adus în acest punct al istoriei.

Adevărata noastră forţă este credinţa noastră în Dumnezeu, valoarea şi demnitatea spiritului şi sufletului individual şi libertatea tuturor oamenilor. Suntem mai puternici când ne recăpătăm credinţa noastră tradiţională şi când ne proclamăm cu mândrie principiile noastre distincte.

Pe lângă politica generală de apărare şi acţiune politică faţă de Soviete a preşedintelui Reagan, am considerat că declaraţiile sale despre Europa de răsărit reflectă preferinţele sale în ceea ce priveşte această regiune a globului. Declaraţiile sale anuale, cu ocazia săptămânii Naţiunilor Captive, erau în concordanţă cu discursurile sale din cursul campaniei electorale. La cea de-a 25-a aniversare a săptămânii Naţiunilor Captive, Reagan spunea că el vorbeşte „tuturor celor din Europa de est care sunt izolaţi de vecinii lor şi de cei pe care îi iubesc, de o odioasă Cortină de Fier” şi că „fiecărei

persoane captive, sub tiranie… noi îi transmitem dragostea şi sprijinul nostru şi îi spunem că nu este singură. Visul vostru este şi visul nostru. Şi odată, veţi fi liberi, la rândul vostru". Reagan a continuat, spunând că „acum, când marcăm această a 25-a aniversare a săptămânii Naţiunilor Captive, am de pus o singură întrebare acelor stăpânitori: dacă comunismul este valul viitorului, de ce mai aveţi nevoie de ziduri pentru a păstra oameni în interiorul lor, şi de armate de poliţie secretă pentru a-i ţine liniştiţi? S-ar putea ca democraţia să nu fie perfectă, dar acei oameni curajoşi, care riscă să moară pentru a-şi căpăta libertatea, nu fug de democraţie. Ei fug din comunism, către democraţie". În fine, Reagan a declarat că „de îndată ce se petrece o revoluţie comunistă, cetăţenilor le sunt interzise alegerile libere, o presă liberă, comerţul liber, sindicatele libere, libertatea cuvântului, libertatea de credinţă, dreptul deplin asupra proprietăţii, libertatea de a călători aşa cum le place" şi l-a citat pe Alexandr Herzen care a avertizat: „A te teme să vorbeşti în apărarea celor oprimaţi este echivalent cu o crimă". Ca urmare a acestei datorii, a arătat Reagan, noi căutăm să întărim Vocea Americii, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea.

În proclamaţia sa numărul 5223, din 16 iulie 1984, asupra săptămânii Naţiunilor Captive, Reagan a mai spus în particular (citez dintr-o circulară de presă a Casei Albe):

„Trebuie să ne tragem puterea din acţiunile a milioane de luptători pentru libertate din ţările ocupate de comunişti, cum sunt semnatarii de petiţii pentru drepturi religioase din Lituania, sau membrii Solidarităţii, ale căror proteste publice cer un risc personal şi un sacrificiu, care sunt aproape de neînţeles pentru cetăţeanul obişnuit al lumii libere. Din lupta lor, noi putem afla adevăratul drum spre o pace durabilă şi reală.

Vom continua să vorbim răspicat pentru cei cărora li se neagă beneficiile libertăţii, cerându-le libertatea. Vom continua să cerem, cu tărie, eliberarea rapidă a celor persecutaţi în mod injust şi încarceraţi pe nedrept şi să ne rugăm pentru ei, în timpul suferinţelor lor. Este datoria şi privilegiul Statelor Unite de a cere semnatarilor Cartei Naţiunilor Unite şi Acordurilor de la Helsinki să militeze în favoarea curajoşilor bărbaţi şi femei, care sunt persecutaţi ca urmarea originii naţionale, credinţei religioase şi dorinţei de libertate, pentru ca aceştia să trăiască conform cererilor şi obligaţiilor lor şi să respecte principiile şi spiritul acestor acorduri şi înţelegeri internaţionale. Pe durata săptămânii Naţiunilor Captive, ne reînnoim eforturile de a încuraja libertatea, independenţa şi autodeterminarea naţională a acelor ţări care luptă pentru a se elibera de ideologia comunistă şi de opresiunea totalitară, şi de a ajuta acele ţări care înfruntă azi

expansionismul sovietic."(1)

În proclamaţia din 1985 a săptămânii Naţiunilor Captive» Reagan a spus din nou: „Pentru acele naţiuni ale Europei de est care au cunoscut ocupaţia şi captivitatea timp de decenii… naţiunea noastră va continua să militeze, pentru a se obţine libertatea acelora cărora astăzi li se neagă beneficiile libertăţii”.

Pentru a schimba politica externă a Statelor Unite *vis-à-vis* de Europa răsăriteană, orientând-o către o atitudine pro-libertate, anticomunistă, se cere mai mult decât o retorică încurajatoare. Şi se cere mai mult decât răspândirea unei asemenea retorici ca diluatelor Vocea Americii sau Radio Europa Liberă/Radio Libertatea. De la început, trebuie spus că, pentru aceasta, este nevoie de multe persoane aflate în poziţii de decizie politică de vârf din Departamentul de Stat, care să creadă într-o asemenea retorică şi să lucreze activ pentru a-i ajuta pe cei oprimaţi. Aceasta înseamnă o schimbare revoluţionară în felul în care se realizează decizia politică în Statele Unite. Este nevoie de o gigantică modificare de atitudine. Este dificil de văzut cum poate fi dusă o politică pro-libertate, care să ţină cont mai realist de adevărata natură a guvernărilor din Europa de est, de către cei care se specializează în păstrarea *statu-quo-ului* şi afacerilor la nivel normal.

Preşedintele poate numi sute de persoane într-o

afacere condusă de mii de diplomaţi de carieră. Dacă secretarul de stat, secretarul adjunct, subsecretarul, secretarii asistenţi, secretarii asistenţi adjuncţi, ambasadorii în poziţii cheie şi alţii ar fi numiţi de către preşedinte pentru a duce o politică mai energică, care să apere interesele de securitate naţionala ale Statelor Unite, sprijinind în acelaşi timp aspiraţiile şi drepturile popoarelor oprimate, în locul intereselor guvernelor oprimante, politica s-ar putea schimba. Dar, până în prezent, în locul a sute de astfel de numiri, preşedintele a făcut numai câteva zeci. Şi mai mult, el a păstrat elita conducătoare în poziţia de a conduce efectiv politica externă, numind secretari de stat care au lăsat instituţia neschimbată. Atât Al Haig cât şi George Shultz, care au lucrat cu birocraţia înainte de a ajunge la Departamentul de Stat, au fost satisfăcuţi în a lăsa elita să ducă mai departe politica de zi cu zi.

Secretarul de stat Shultz s-a dovedit a fi o dezamăgire majoră pentru conservatori. El nu a intervenit cu adevărat în politica anterioară a Departamentului, orientată spre *statu-quo*.

El a condus lupta pentru interesele birocratice ale Departamentului de Stat cu zelul unui convertit de dată recentă. Şi, în rolul său de avocat, el a mers mai departe decât predecesorii săi, în apărarea privilegiilor şi a

terenului de golf al Departamentului. De exemplu, el a mărit sumele alocate birocraţiei Departamentului de Stat, în timp ce altor ministere li s-a cerut să-şi limiteze cheltuielile. Şi el a ajutat Departamentul de Stat să restrângă prerogativele preşedintelui de a numi ca ambasador pe cel pe care îl doreşte…

Shultz – fără îndoială că sub presiunea funcţionarilor Departamentului de Stat – a pus limite, începând din 1985, asupra duratei de funcţionare a ambasadorilor din afara liniei de carieră, la câţiva ani, în loc să lase aceasta la dispoziţia preşedintelui. Ambasadorii de carieră nu au însă aceleaşi limite. Acest fapt era intenţionat, de bună seamă, pentru a reduce atât influenţa numirilor pe linie politică, cât şi pentru a da elitei din Departamentul de Stat o mai mare posibilitate de a pune diplomaţi din Serviciul Străin în poziţii de şef de misiune (COM). Chiar şi fără acest nou instrument al Departamentului, Shultz a redus, în mod sistematic, numărul numirilor din afara liniei de carieră în cadrul Departamentului de Stat, prin concedieri, înlocuiri şi radiere. Sub Shultz, procentajul numirilor pe linie politică în funcţii ambasadoriale de şef de misiune s-a redus, pierzându-se poziţii, cum sunt cele de la Vatican, Africa de Sud, Ungaria, România, Brazilia, Canada şi Coreea, acestea fiind ocupate pe linie de carieră.

Pentru a explica cum subminează ierarhia

Departamentului de Stat politica externă a preşedintelui, ar putea fi instructive cuvintele unui experimentat angajat de carieră al Serviciului Străin:

În acele sfere ale Departamentului de Stat, care tratează cu Europa de est, ca şi în alte agenţii, există câţiva funcţionari de carieră cu mare influenţă, care în aparenţă se ţin cu stricteţe de opiniile asupra României şi a Europei răsăritene, care erau la modă în timpul preşedinţiei lui Nixon şi de politica faţă de România, care a fost elaborată în acea perioada. Cum aceşti funcţionari au o mare libertate în alegerea şi numirea unor reprezentanţi în poziţii cheie din regiune şi în alegerea propriei continuităţi şi a propriilor succesori, a existat o tendinţă pronunţată de a selecta persoane care împărtăşesc opiniile bine stabilite – şi astfel de a perpetua aceste opinii în conducerea politicii biroului est-european/România al Departamentului de Stat. În multe cazuri „aceşti funcţionari de carieră nu îşi formau opiniile lor despre România, la faţa locului, ci, mai curând, la Washington şi în capitalele din apropiere. Multe dintre aceste opinii provin din anii de avânt înaripat al relaţiilor americane – române de la începutul şi până la mijlocul deceniului 70. Se pare că există o persistentă undă de gândire binevoitoare, în modul în care guvernul nostru priveşte România şi în modul în care se trasează politica noastră

faţă de această ţară. Voind o comportare independentă a României, tindem să ne canalizăm atenţia asupra aparenţelor unui asemenea comportament şi nu asupra unei cooperări continue, inevitabile. De vreme ce independenţa faţă – de satrapia sovietică este de dorit, a existat o tendinţă de a o căuta cu lumânarea, de a ne concentra asupra ei şi dea minimaliza sistemul opresiv al guvernului impus de sovietici şi modul de guvernare. Evidenţa dobândită la faţa locului şi care sfidează opiniile prevalente este diferit interpretata în cadrul gândirii convenţionale sau chiar, în unele cazuri demne de menţionat, este pur şi simplu ignorată. Cum persoanele din guvernul Statelor Unite care dau vreo atenţie Europei de est sunt relativ puţine – iar cele care se interesează de România, şi mai puţine – acei funcţionari de carieră, care sunt implicaţi zilnic în afacerile regiunii şi ale României, sunt cei care fac politica noastră în ceea ce priveşte această ţară. Bineînţeles, preşedinţii se ocupă de România cu ocazia vizitelor sau evenimentelor importante, iar atunci ei depind de materialele şi sugestiile prezentate de subordonaţii din birocraţia de carieră a Departamentului de Stat. Puterea acestor funcţionari de carieră provine din faptul că ei stăpânesc în mare măsură, de unii singuri, terenul. Acest grup de persoane este constituit din bărbaţi şi femei care au lucrat împreună şi unul pentru celălalt, o

echipă de birou regional asemănătoare altora din Departamentul de Stat. Cei care au o atât de mare influenţă în politica regională a Statelor Unite sunt funcţionari ai Serviciului Străin care au petrecut mult timp din cariera lor lucrând în afacerile europene, în special în Europa de est şi U.R.S.S., sau la Washington, în ceea ce priveşte această zonă. Ei sunt, din multe puncte de vedere, un birou regional tipic al Departamentului de Stat, dar, deoarece condiţiile de cunoaştere a limbii sunt mai pretenţioase şi posturile nu prea căutate, ei sunt o clică foarte strâns legali. Cei mai mulţi dintre „est-europenii" mai în vârstă au lucrat împreună cel puţin o dată. Recent, figura dominantă din grup a fost Lawrence Eagleburger, apropiat colaborator, în Serviciul Străin, al lui Henry Kissinger. Protejaţii şi colaboratorii săi au menţinut o mare influenţă asupra politicii noastre de zi cu zi, în ceea ce priveşte această regiune". (2)

Către finele termenului serviciului meu ca ambasador, ca urmare a puternicelor noastre luări de poziţie, care sfidau înţelepciunea elitei Departamentului de Stat, asupra noastră (a iconoclaştilor) s-a exercitat o puternică presiune din partea Departamentului. Ştiind că mai sunt şi alţii în ambasada de la Bucureşti, care au văzut ceea ce am văzut eu şi care voiau o politică mai realistă, proamericană *vis-à-vis* de România, elita şi-a arătat

muşchii. În timpul rotaţiilor normale, au fost emise semnale clare pentru mulţi dintre funcţionarii mei în poziţii cheie, care ajutaseră imens în trimiterea de dovezi care contraziceau politica de diferenţiere faţă de România, a Departamentului de Stat. Adică acei funcţionari – cheie care fuseseră aliaţii mei, sau au fost ţinuţi pe loc, în ceea ce priveşte avansarea, sau au fost transferaţi în locuri mai puţin dorite (necerute şi neconstituind avansări în carieră), sau au fost puşi în poziţii comparativ minore, din care nu mai puteau dăuna sacrei politici a sistemului. Cu toate că funcţionarii au primit eventual noi numiri şi nu au fost demişi din Serviciul Străin, cei mai mulţi nu au fost numiţi în poziţii conforme cu nivelul lor de experienţă, rang şi calitate. Doi nu au fost promovaţi în treapta ierarhică superioară a Serviciului Străin, punându-li-se astfel capăt oricăror speranţe de avansare şi limitându-li-se termenul de şedere în cadrul Departamentului la numai câţiva ani în plus, fiind de-a dreptul constrânşi la o retragere vremelnică. Câtorva li s-au dat la Washington poziţii de birou în care vor fi în afara procesului de orientare/decizie politică. Iată în ce a constat răsplata funcţionarilor cei mai muncitori, cei mai critici, care urmăresc interesele cele mai bune ale guvernului Statelor Unite. Nici alţi funcţionari ai Serviciului Străin, cu opinii mai conservatoare decât acelea ale angajatului obişnuit al

Departamentului de Stat, nu au avut cele mai strălucite perspective de avansare – în special dacă opiniile lor reale au fost făcute cunoscute. Loialitatea şi obedienţa erau mai importante decât experienţa şi cunoştinţele. Mulţi dintre cei care au susţinut eforturile mele la Bucureşti fuseseră anterior obstrucţionaţi pentru vederile lor politice. Un strălucit tânăr funcţionar a părăsit Serviciul Străin, la numai câteva luni după plecarea mea. El mi-a scris că unul din motivele demisiei sale era de ordin filosofic şi că, în general, el este de acord cu politica externă a lui Reagan, dar că se simţea constrâns în cadrul Serviciului Străin, având asemenea opinii, în timpul administraţiei Reagan, politica Statelor Unite faţă de Europa de est a fost în mare măsură determinată de un mic grup de protejaţi ai lui Kissinger şi Eagleburger, care s-au dedicat zilnic acestui domeniu. Secretarul de stat, subsecretarul de stat pentru afaceri politice (după Eagleburger) şi asistentul secretarului de stat pentru afaceri europene erau prea preocupaţi cu evenimentele din lumea largă pentru a dedica timp României. Cuvintele lui Shultz, care mi-a spus că el crede că Eagleburger ar avea grijă de lucrurile privitoare la România şi Europa de est, reflectau faptul că secretarul avea puţin timp – dacă nu cumva de loc – pentru România. Înaintea plecării sale din funcţie, subsecretarul Eagleburger a rămas implicat în problemele acestei

regiuni, datorită interesului său personal, ca urmare a perioadei în care a fost ambasador în Iugoslavia, deşi nu era neapărat necesar; vechi prieteni ai săi, cum este secretarul asistent adjunct Mark Palmer – care a lucrat pentru el la Belgrad – au mărşăluit pe linia politică indicată de bătăile lui de tobă. După plecarea lui Eagleburger, reţeaua lui a dovedit că era perfect în stare să poarte mai departe politica cuplului Kissinger-Eagleburger, chiar şi fără Kissinger şi Eagleburger.

Un personaj în politica Statelor Unite faţă de Europa de est, care nu făcea parte din elita de carieră în ceea ce priveşte pregătirea sa anterioară, era Richard Burt, fost corespondent la *New York Times*[11] El a fost numit mai întâi în biroul de afaceri politice şi militare din Departament şi, mai apoi, asistent al secretarului de stat pentru afaceri europene.

Jumătate din timpul în care am fost ambasador, el a condus Biroul pentru Afaceri Europene. Dar interesele principale ale lui Burt păreau să fi fost problemele militare şi politice din cadrul relaţiilor est-vest El nu avea acelaşi interes în ceea ce priveşte Europa de est şi, în general, i-a lăsat pe Eagleburger şi pe adjunctul acestuia, Mark Palmer, să conducă mişcarea scenică de acolo. Oricum, el a arătat un oarecare resentiment faţă de faptul că a fost

11 Burt este în prezent ambasador în Gemiania Federala – n a. (autorul se referă la anul 1987 – n.t.)

lăsat în afara problemelor în ceea ce priveşte politica de zi cu zi a Statelor Unite faţă de Europa de răsărit. În 1983, de exemplu, mi-a spus că el nu primise materialul final privitor la punctele de discuţie ale unei întâlniri dintre secretarul de stat şi ministrul român de externe, decât cu câteva minute înainte de şedinţă. Şedinţa preliminară de dinaintea întâlnirii fusese ţinută între Palmer şi ambasadorul român Mircea Maliţa, dar fără ca Burt să ia parte. El a notat, de asemenea, că Eagleburger şi Palmer trebuie să fie opriţi să cedeze prea mult la negocieri, deoarece ei au o slăbiciune faţă de Iugoslavia (şi România). Odată i-am cerut lui Burt să viziteze Bucureştiul, dat fiind că aproape toţi ceilalţi din poziţiile superioare din Departamentul de Stat făcuseră aceasta; mi-a răspuns că, în definitiv, el considera România şi Bulgaria drept fundul Europei şi că nu avea dorinţa să le viziteze. Ca răspuns la o cerere a senatorului Helms (după reîntoarcerea mea din România, în Carolina de Nord), am depus mărturie împotriva numirii lui Burt ca ambasador în Germania Federală. În relevarea profilului său, slab în ceea ce priveşte Europa de est, era destul de puţin de spus, în afară de faptul că a dus o politică prost dirijată. Păcatele lui Burt ţineau mai mult de neglijenţă. El a lăsat afacerile Europei de răsărit în mâinile unei elite şi nu a depus eforturi să schimbe politica spre bine. Pentru a-şi păstra

imaginea de persoană bine informată, Burt mi-a adus critici inexacte, într-un interviu de presă. El a arătat, în mod eronat, că eu nu aş fi trimis telegrame sau rapoarte critice în privinţa politicii Statelor Unite faţă de Europa de est.

În cazul special al României, procedura Departamentului de Stat era aproximativ următoarea. Asistentul adjunct al secretarului de stat pentru afaceri europene care se ocupa de Europa de est, împărţea sarcinile directorului Biroului pentru Afaceri Est-europene/ Iugoslavia şi adjunctului acestuia. Dedesubt era şeful Serviciului Român, care făcea o mare parte din munca brută. Şedinţele zilnice ale acestor funcţionari asigurau un front comun împotriva angajaţilor ambasadei americane la Bucureşti, care aveau vederi diferite, (vezi Tabelele următoare).

TABELUL 2

principalii făuritori de politică privind România, din cadrul Departamentului de Stat

PREŞEDINTELE

VICEPREŞEDINTELE.

SECRETARUL DE STAT (MINISTRUL DE EXTERNE)

Consilierul NSC (Consiliul Naţional de Securitate)

ADJUNCTUL SECRETARULUI DE STAT

SUBSECRETARUL PENTRU AFACERI POLITICE[12]

SECRETARUL PENTRU AFACERI ECONOMICE

ASISTENTUL SECRETARULUI DE STAT PENTRU AFACERI EUROPENE[13]

CONSILIER

ASISTENTUL ADJUNCT AL SECRETARULUI DE STAT PENTRU AFACERI EUROPENE

ECHIPA DE PLANIFICARE POLITICĂ

DIRECTORUL BIROULUI PENTRU AFACERI EST-EUROPENE (EE/Y)

ŞEFUL SECŢIEI ROMÂNIA

AMBASADORUL

AMBASADA STATELOR UNITE LA BUCUREŞTI

---

12 Deţinătorii posturilor scrise cu caractere italice au fost cei mai implicaţi în formularea politicii americane vizând Europa de est şi România, în timpul şederii mele ca ambasador.

13 În mod normal, deţinătorul acestui post are rolul de a verifica politica referitoare la Europa de est, dar, în cea mai mare parte a duratei şederii mele la Bucureşti, acest rol a fost adesea neglijat.

TABELUL 3

Ocuparea poziţiilor de decizie politică privind afacerile est-europene în Departamentul de Stat, între 1981 – 1985

Secretar de stat – Al Haig/ George Shultz

Secretar de stat adjunct – William Clark/Kenneth Dam

Subsecretar de stat – Lawrence Eagleburger pentru afaceri politice

Asistentul secretarului de stat pentru afaceri europene – Lawrence Eagleburger/Richard Burt

Adjunctul asistentului secretarului de stat pentru afaceri europene (DAS) – John Scanlan/Mark Palmer

Directorul Biroului pentru Afaceri Est-europene (EUR/EEY) – Peter Bridges/John Davis

Directorul adjunct al Biroului pentru Afaceri Est-europene (EUR/EEY) – William Farrand/Richard Combs

Şeful secţiei România – Todd Becker/Jonathan Rickert/Thomas Lynch

Ambasada Statelor Unite la Bucureşti

Ambasador – David B. Funderburk

Şef adjunct de misiune – Samuel Fry/Francis Corry

Ceea ce îi motiva pe fiecare dintre jucători era

dorinţa de a promova în cadrul corpului diplomatic. James T. Hacket, de la Fundaţia Heritage, a descris acest lucru în detaliu, arătând că, pentru a avansa în Serviciul Străin, funcţionarii trebuie să facă politica liderilor reţelei *good old boys* (vechi buni prieteni). (4)

Un răspuns al Departamentului de Stat/U.S.I.A. la rapoartele lui Hackett reflecta aceeaşi aroganţă, afirmând că serviciile respective nu credeau că sugestiile lui Hackett pot fi luate în serios de cineva. Unele elemente ale acestei vasalităţi sunt: 1 – vederi politice cât mai liberale sau, în cel mai rău caz, apolitism de natură tehnocratică; 2 – antipatie faţă de conservatori şi numirile pe linie politică; 3 – prointernaţionalism şi detentism; 4 – clientism activ şi, de bună seamă, loialitate fără crâcnire faţă de elita conducătoare. Aceasta din urmă este formată din cei care primesc posturile de ambasador cele mai importante, cele mai mari premii în bani şi diverse răsplăţi (pe care şi le oferă unul altuia), precum şi din cei care se află în poziţiile de vârf, de carieră, din cadrul Departamentului. Ajunge să priveşti listele primitorilor de premii din revista *State* (revista Departamentului de Stat) ca să-ţi dai seama cine conduce teatrul. De exemplu, Serviciul Străin Superior a oferit pentru performanţe deosebite, între aprilie 1983 şi aprilie 1984,262 premii în bani în valoare de 4.500 până la 9.000 USD. Mulţi dintre primitorii care şi-au luat notele în

problemele afacerilor europene constituiau un *Who's Who* al elitei din revista *State*. O listă parţială include pe următorii: Armacost, Michael H.; Barnes, Harry G.; Barry, Robert L.; Bergold Jr., Harry E.; Bridges, Peter S.; Combs Jr., Richard E.; Davis Jr., John R.; Eagleburger, Lawrence; Farrand, Robert William; Kirk, Roger; Kuchel, Roland K.; Ledsky, Nelson C.; Matlock Jr., Jack F; Palmer, Robie M. H. (Mark); Ridgway, Rozanne L.; Simons Jr., Thomas W.; Spiers, Ronald I. La numărul 4, clientism activ, câteva cuvinte în plus. În Serviciul Străin este acceptată fără discuţie teza conform căreia politica preferată şi de urmat este favorizarea şi răsplătirea cu generozitate a autorităţilor din ţara sau regiunea de referinţă. De pildă, toţi funcţionarii Departamentului de Stat, de la ambasada de la faţa locului şi până la secretarii asistenţi adjuncţi şi secretarii asistenţi, încearcă să se depăşească unul pe celălalt în ceea ce priveşte "îmbunătăţirea" relaţiilor bilaterale cu orice ţară aparte, avansând amabilităţi faţă de guvernul acesteia. Este o diferenţă clară între regimul nepopular şi represiv de la Bucureşti şi majoritatea populaţiei ţării. Din nefericire, jocurile făcute la Washington pentru a premia diversele ţări au, de obicei, drept rezultat, sprijinirea autorităţilor guvernamentale – în România, mai ales membri ai Partidului Comunist – şi nu pe cetăţeanul obişnuit sau ţara ca atare. În regiunea mea

de referinţă, secretarul asistent adjunct (DAS) şi subordonaţii lui au considerat necesar, pentru a-şi asigura avansarea personală, să propună pur şi simplu un cadou pe lună pentru guvernul român. Preocuparea lor de bază era: ce ar putea face Statele Unite pentru guvernul din România pentru a „îmbunătăţi" relaţiile bilaterale, pentru a răsplăti aşa-zisa politică externă independentă a acestuia şi pentru a demonstra în mod constant valabilitatea politicii Statelor Unite faţă de România şi Europa de est.

În concordanţă cu şuvoiul neîntrerupt de daruri era şi consensul că barca nu trebuie clătinată şi că ar trebui menţinute relaţii strânse cu ambasada română de la Washington şi cu guvernul român.

O tragedie a politicii externe a administraţiei Reagan este că elita Departamentului de Stat a avut, în mod practic, mână liberă să ducă politica de zi cu zi, ceea ce a condus la aplicarea unei politici care nici nu mai este în concordanţă cu obiectivele şi principiile declarate ale preşedintelui Reagan. Aceia care chiar îşi imaginează că vor rămâne în birocraţia Departamentului de Stat mult timp după ce Reagan va fi plecat nu dau dovadă de prea multă grijă pentru supravieţuirea lor. Ei exprimă în public ţelurile politicii externe a lui Reagan, dar lucrează, în acelaşi timp, împreună cu Departamentul, pentru a-i submina politica reală.

Unii lideri din cadrul acestuia trec chiar cu vederea violările drepturilor omului de către regimurile represive din Europa de est. Aceştia, uneori, supun presiunii sau chiar îi ameninţă pe cei care se arată îngrijoraţi de starea drepturilor omului. Ei se opun eforturilor de a opri transferul de tehnologie de vârf către guvernele Pactului de la Varşovia, cum este România. Ei nu cer adevărate *quid pro quo în* schimbul asistenţei sau tratamentului favorizant faţă de unele guverne comuniste şi nici nu insistă să fie ţinute promisiunile odată făcute.

Şi mai important, poate, ei fac jocul puternicelor conduceri comuniste, dar ignoră dorinţele şi îngrijorarea maselor din ţările comuniste. Acţiunile lor ajută să se perpetueze puterea guvernelor comuniste, dar ajută şi la creşterea „resentimentului" faţă de Statele Unite, al maselor, care ne văd capitulând în faţa tiranilor. Popoarele nu văd America interesându-se de libertate, democraţie şi valorile occidentale în care susţinem că ne avem credinţa. Elita de la Foggy Bottom tinde să sature apetitul opresorilor, dar nu mizează pe un viitor în care masele sunt interesate. Creatorii de politică din Departamentul de Stat par prea interesaţi în a păstra bune relaţii cu celelalte ţări şi sunt prea amabili faţă de nevoile liderilor străini (mai ales în ţările în care se află). Se pare că, adesea, funcţionarii Serviciului Străin cred aceasta ca urmare a

semnelor prieteneşti făcute de conducătorii comunişti, în ciuda evidenţei contrarii aduse de sursele de informaţii.

În mod periodic, au ajuns la Washington informaţii despre jocul dublu al guvernului din România fată de Statele Unite şi despre complicitatea lui cu Moscova, fie din partea ambasadei americane de la Bucureşti, fie din partea unor imigranţi de rang înalt, ca Ion Pacepa, fie din alte surse. Toate acestea au fost sau minimalizate, sau de-a dreptul trecute sub tăcere. Ideile şi informaţiile noi, care erau împotriva politicii duse sau exprimau puncte de vedere diferite, nu erau binevenite. Timpul şi energia elitei erau dăruite păstrării unei politici defectuoase şi falimentare, cunoscută sub numele de *politica diferenţierilor*.

CAPITOLUL 2
POLITICA STATELOR UNITE FAŢĂ DE ROMÂNIA ŞI EUROPA DE EST

Politica de diferenţiere a Statelor Unite în Europa de est are la bază strategia dezvoltată de Nixon şi Kissinger, la sfârşitul anilor 60. Ea a continuat să fie politica americană de-a lungul administraţiilor republicane şi democrate, datorită în mare măsură faptului că elita din Departamentul de Stata transformat-o în „testul cu turnesol" pentru oricine ar fi dorit să promoveze în domeniul afacerilor europene: Diferenţiere înseamnă că Statele Unite tratează fiecare ţară comunistă din Europa de est în mod diferit şi nu ca pe un bloc unitar. Astfel, Washington-ul face deosebiri între aliaţii Moscovei din Pactul de la Varşovia, recompensând pe unii comuniştii „buni" – şi neprimindu-i pe alţii – comuniştii „răi".

Elita încearcă să-i stigmatizeze pe oponenţii politicii de diferenţiere drept adepţi ai războiului rece, care îi văd pe toţi comuniştii împreună într-un bloc monolit. S-a ajuns până acolo, încât s-au pierdut din vedere elementele predominant monolitice ale participării în Pactul de la Varşovia. Statele Unite tratează în mod favorizant unele ţări din pact, pentru acrea presupuse probleme sovieticilor, în propria ogradă.

O altă teză a creatorilor de politică din Departamentul de Stat este aceea că implicarea Statelor Unite uşurează dezintegrarea în Europa de est. Aşa cum mi-a explicat, la Londra, în decembrie 1982, Richard Burt – doritor să intre în elita Departamentului – „după un timp, dezintegrarea se va produce şi Statele Unite ar trebui să rămână în Europa de răsărit şi să încurajeze procesul". Cuvântul de ordine la Conferinţa şefilor de misiune de la Londra, din 1982, a fost „să nu spunem dă-i naibii, să nu-i socotim împreună şi să nu-i ştergem de pe listă".

Sub egida fostului ambasador din Iugoslavia, Lawrence Eagleburger, Departamentul de Stat a scos Iugoslavia de pe lista diferenţierilor, ca fiind un caz special, adică în afara ţărilor comuniste din blocul sovietic. Astfel, denumirea departamentală a fost chiar schimbată, din EE (Europa de est) în EE/Y (Europa de est/Iugoslavia), pentru a înlătura îngrijorarea iugoslavă de a fi încadrată alături de ţări ca România sau Ungaria, în minţile creatorilor de politică americană. Astfel, Iugoslavia nu trebuie tratată ca o parte a Europei de est, care include ţările Pactului de la Varşovia, din blocul dominat de sovietici, în concordanţă cu aceasta, se fac eforturi pentru a se evita ca vizitele înaltelor oficialităţi americane în Iugoslavia să fie legate cu vizite efectuate în România, Ungaria sau Polonia. Cu alte cuvinte, Iugoslavia, potrivit

lui Eagleburger, ar prefera să fie singurul obiect al prieteniei americane şi nu *via* celor trei B, în cursul vizitelor americane. Când vicepreşedintele Bush a vizitat, în septembrie 1983, pe „băieţii cumsecade” din Europa de est, respectiv pe cei trei B (de la Bucureşti, Belgrad şi Budapesta), faptul nu i-a făcut pe iugoslavi fericiţi. Mâinile Departamentului de Stat au reuşit, de asemenea, să capete mai multe transferuri de tehnologie şi tehnologie de uz militar către Iugoslavia, decât către România, Ungaria sau Polonia, argumentând că, fiind în afara Pactului de la Varşovia, Iugoslavia nu ar avea interesul să transfere această tehnologie Moscovei. Acelaşi argument este uitat însă atunci când este vorba de România. România este membră a pactului, dar Departamentul de Stat reuşeşte oarecum să susţină că este mai puţin probabil ca Bucureştiul să transfere tehnologie Moscovei decât, de exemplu, Budapesta.

Pentru cei şase membri ai Pactului de la Varşovia, diferenţierea se manifestă prin premierea unora şi nepremierea altora. În ochii Departamentului de Stat/guvernului Statelor Unite, diferenţierea înseamnă răsplătirea aşa-numitelor guverne comuniste „bune” şi nerăsplătirea aşa-ziselor guverne comuniste „rele”, din Europa de răsărit. Actualmente, România şi Ungaria au clauza naţiunii celei mai favorizate (MFN), în timp ce

Bulgaria, Germania răsăriteană şi Cehoslovacia nu o au. Aceia care au fost premiaţi cu MFN şi alte beneficii, drept comunişti „buni”, sunt cei care: 1 – au făcut dovada reformelor interne, au îmbunătăţit starea drepturilor omului şi emigrările, şi au urmărit o liberalizare internă în ceea ce priveşte economia liberă, iniţiativele şi acumularea de capital; 2 – în politica externă, au luat poziţii diferite de cea a Moscovei.

Aceste obiective politice, înainte secrete, au fost introduse în cuvântarea de la Viena, din 21 septembrie 1983, a vicepreşedintelui Bush, de către protejatul lui Eagleburger, Mark Palmer (pe atunci asistent adjunct al secretarului de stat, ulterior ambasador în Ungaria), Aceasta înseamnă că obiectivele şi scopurile politice ale Statelor Unite includeau încurajarea ţărilor est-europene de a face îmbunătăţiri în plan intern, sau să ia poziţii de „independenţă” faţă de sovietici, în politica externă. Bush a exprimat aceste lucruri, public, astfel:

„… unii au arătat o mai mare măsură de independenţă în conducerea politicii lor externe. De asemenea, urni au introdus o mai mare deschidere, au coborât barierele dintre oameni şi s-au angajat în reforme economice orientate spre o piaţă liberă. Alţii, din nefericire, continuă să se lase remorcaţi de sovietici. Politica lor externă este stabilită la Moscova şi politica lor

interna mai violează încă, în mod flagrant, drepturile fundamentale ale omului. În relaţiile noastre cu ţările din Europa de est noi luăm în consideraţie aceste diferenţe, politica noastră este bazată pe diferenţiere politică, economică şi în ceea ce priveşte drepturile omului – adică noi luam în consideraţie în ce măsură ţările în cauză urmăresc o politică externă autonomă, independentă de linia Moscovei şi în ce măsură ele urmăresc o liberalizare internă.

Statele Unite se vor angaja în relaţii politice, economice şi culturale mai strânse cu acele ţări ca Ungaria şi România, care dovedesc o mai mare deschidere sau independenţă". (1)

Bush a continuat spunând că "noi nu vom răsplăti totuşi societăţi închise şi politici externe agresive – cum sunt cele din Bulgaria sau Cehoslovacia, care continuă să violeze în mod flagrant cele mai elementare drepturi ale omului, ţări ca Germania răsăriteană şi din nou Bulgaria, care acţionează drept complici ai sovietelor în antrenarea, finanţarea şi înarmarea teroriştilor, şi care furnizează consilieri şi asistenţă militară şi tehnică, mişcărilor armate care urmăresc să destabilizeze guvernele din lumea în curs de dezvoltare". (2)

Scopurile Departamentului de Stat nu ar fi atât de rele – chiar dacă sunt în mare măsură nerealiste – pe cât

este de rău modul de ducere a lor la îndeplinire. Liniile de demarcaţie trasate în politica de diferenţiere nu sunt, probabil, atât de adânci pe cât par şi nu ar trebui să fie fixate în mod concret. Elita merge atât de departe pentru a proteja statutul de ţara favorizată, a comuniştilor" buni", încât ajunge la sonorităţi apropiate chiar de acelea ale vorbitorilor guvernelor respective. Când Polonia a pierdut acest statut datorită impunerii legii marţiale, înăbuşirii Solidarităţii, cât şi a revoltei stârnite în Statele Unite de aceste măsuri, a fost un moment de mare tristeţe în Departamentul de Stat.

Intenţia Departamentului – urmărită, de asemenea, de Moscova – este de a se obţine clauza naţiunii celei mai favorizate pentru toate ţările Europei de est. Numai Germania răsăriteană, Bulgaria şi Cehoslovacia nu au avut vreodată acest statut, dar unii din Departament depuneau chiar un efort disperat să facă guvernul Statelor Unite să-i vadă pe cei mai răi dintre comuniştii cei „răi" într-o lumină mai favorabilă. Am „aflat" că Germania răsăriteană urma un curs de liberalizare, că Honecker era pe cale să devină prietenos faţa de Occident şi că Bulgaria, fără a avea vreo implicare în încercarea de asasinare a Papei, se arăta a fi gât să ne ajute în eforturile luptei împotriva traficului cu droguri şi în combaterea terorismului. Ambasadorii Rozanne Ridgway şi Robert Barry doreau unele gesturi de

apreciere faţă de Berlinul de est şi respectiv faţă de Sofia, unde lucrau printre ideile sugerate era şi vizita în aceste ţări a unor oficialităţi americane de nivel mijlocia.

Statutul ţării celei mai favorizate şi beneficiile legate de el sunt foarte importante pentru guvernele comuniste în cauza şi pentru sovietici, chiar dacă purtătorii de cuvânt ai Departamentului de Stat le minimalizează în audierile din Congres, pe această temă.

Sunt multe premii pentru guvernele comuniste clasificate drept „bune”. Cele trei beneficii principale sunt: 1 – credite şi reduceri vamale; 2 – un acces mai mare la tehnologia americană; 3 – vizite la nivel înalt.

Avantajele economice şi comerciale specifice faţă de o ţară care a primit clauza naţiunii celei mai favorizate sunt, în primul şi în primul rând, acordarea de credite şi reduceri vamale. De fapt, clauza înseamnă acordarea unui statut vamal nediscriminatoriu pentru ţări cu sisteme economice dirijate, de felul României. Primind această clauză, ţara astfel favorizată devine aptă să primească unele credite pe termen lung, împrumuturi cu dobândă mică de la Eximbank şi să beneficieze de sistemul general de preferinţe (G.S.P.). Clauza naţiunii celei mai favorizate dă unor ţări ca România posibilitatea să exporte în Statele Unite bunuri pe care altfel nu le-ar putea vinde acolo, din cauza calităţii lor scăzute şi a tehnicilor de marketing

nepotrivite. Din 1975, când România a primit pentru prima oară clauza, de exemplu, Bucureştiul a beneficiat de credite garantate de guvernul Statelor Unite în valoare de peste un miliard de dolari. Beneficiind de sistemul general de preferinţe, el a exportat în Statele Unite mărfuri de cca. 600 milioane de dolari. În ani mai recenţi (1984 – 86), exporturile României către Statele Unite însumau trei sferturi de miliard de dolari anual, din care, cca. jumătate de miliard se datorau statutului de ţară favorizată. Fără acest statut, cea mai mare parte a exporturilor României în Statele Unite ar fi fost mult mai puţin competitivă, ca urmare a taxelor vamale mai mari, şi mai mult de o treime din cele mai importante produse de export româneşti ar fi fost forţate să părăsească piaţa. Cele mai importante produse de export româneşti sunt tabla de oţel vălţuită, produse petroliere, textile şi alimentare. Cele mai importante importuri româneşti din Statele Unite sunt porumbul, soia, cărbunele, pieile de vită şi ţigaretele.

În plus faţă de beneficiile în credite şi tarife vamale scăzute datorate clauzei naţiunii celei mai favorizate, reprezentanţi ai Departamentului de Stat, în legătură cu funcţionari ai Ministerului Comerţului, ajută România să scape, de procesele juridice privitoare la dumping (de exemplu, la oţel) şi să poată depăşi cotele impuse produselor textile. Prin statutul de naţiune favorizată,

Eximbank, Banca Mondială şi bănci americane particulare, cum este Manufacturer’s Hanover Trust, ajută România în diverse alte feluri, în afară de creditele cu dobânzi reduse. Într-o economie închisă, care duce lipsă de valuta forte, beneficiile comerciale obţinute ca urmare a clauzei naţiunii celei mai favorizate sunt foarte importante şi vor fi greu de înlocuit. (4)

Potrivit argumentelor Departamentului de Stat, beneficiile Statelor Unite din relaţia dezvoltată prin acordarea clauzei constau, în principal, din avantaje comerciale şi uşurarea emigrărilor.[14] În ceea ce priveşte comerţul, Statele Unite au susţinut că piaţa de export a produselor agrare reprezentată de România, ar fi un debuşeu major pentru fermierii americani. Dar ceea ce s-a petrecut în realitate este că România şi-a sporit exporturile de alimente în Statele Unite, reducându-şi totodată importurile de acolo. Ironia este că acest lucru s-a petrecut

14 De obicei, Departamentul de Stat argumentează că principalul avantaj al Statelor Unite, obţinut din acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate, ar fi “influenţa asupra celeilalte ţări". Se presupune că respectiva clauză ar da Statelor Unite posibilităţi de intervenţie în cazuri de încălcare a drepturilor omului şi de emigraţie. Clauza a fost gândita pentru ţari care îmbunătăţesc condiţia drepturilor omului şi permit o emigrare mai liberă, nu pentru cele care fac asemenea gesturi abia înainte de reînnoirea anuală a clauzei. Post fado, Departamentul de Stat pune căruţa înaintea boilor. Dacă România ar pierde clauza naţiunii celei mai favorizate, este greu de imaginat că tratamentul aplicat deţinuţilor pe motive politice şi religioase ar deveni mai rău. Să fim clari, condiţiile sunt actualmente deplorabile. De asemenea, este posibil ca România să facă unele îmbunătăţiri pentru a recâştiga această clauză de care are acută nevoie.

simultan cu creşterea dubiilor referitoare la condiţiile sanitare şi de protecţie a sănătăţii consumatorului, ridicate de produsele româneşti. Inspectori de specialitate, care au vizitat regulat România, mi-au spus că, în producţia de carne de vită pentru export, condiţiile igienice sunt deplorabile. La fel, un funcţionar al Institutului American pentru Industria Cărnii, care a vizitat împreună cu mine câteva întreprinderi româneşti producătoare de carne de porc, a descoperit situaţii asemănătoare. Atunci când am vizitat o întreprindere de prelucrarea cărnii de porc, de lângă Alexandria, el a observat că, în ceea ce priveşte condiţiile de protecţie a muncitorilor şi curăţenia, lucrurile erau îngrozitoare.

În mod normal, exporturile româneşti de alimente de bază nu au reuşit să îndeplinească normele cerute la controale. Şuncile conservate, conservele pentru turism şi carnea de porc în conserve au fost refuzate la intrarea pe piaţa americană, din cauza defectelor de ambalaj, nerespectării compoziţiei STAS şi a cantităţilor mari de reziduuri chimice. Cele mai multe din aceste produse erau destinate spre vânzare firmei Celebrity Foods. În culise, sentimentul general era că mult mai multe asemenea produse intrau în Statele Unite, în ciuda calităţii şi compoziţiei lor sub orice critică. Şi mai îngrijorătoare erau eforturile Ministerului American al Agriculturii şi ale

guvernului român de a face din România furnizorul de produse din carne (curcan, porc şi vită) al bazelor militare americane din Germania Federală şi chiar al ambasadei Statelor Unite la Bucureşti.

După 1981, exporturile României în Statele Unite depăşeau importurile din această ţară în raporturi anuale de doi la unu, trei la unu şi aproape patru la unu. Folosind metode draconice, Ceauşescu a stopat practic importul mărfurilor necesare din S.U.A. şi Occident, unde trebuia să plătească cu valută forte. Prin 1984, România exporta în Statele Unite, pe dolari, mai mult decât oricare altă ţară est-europeană, inclusiv Uniunea Sovietică. Prin contrast, cele două ţări care au importat din Statele Unite mai mult decât România (Polonia şi U.R.S.S.) au avut faţă de S.U.A. o balanţă de plăţi nefavorabilă lor[15].

În al doilea rând, relaţia obţinută prin acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate dă unei ţări din lagărul comunist posibilitatea de ai se acordă mai multă atenţie la Washington, în privinţa achiziţionării de tehnologie americană. În ciuda dovezilor că România a transferat tehnologie americană şi occidentală sovieticilor – aşa cum i se cere Bucureştiului prin înţelegerile Pactului de la Varşovia –, departamentele americane de stat şi de comerţ au forţat cu fermitate vânzarea de produse ce pot fi puse

15 Cifrele de import-export ale Bulgariei, care, prin comparaţie, erau foarte mici, nu sunt cuprinse în statisticile din 1984.

sub semnul întrebării. În timpul serviciului meu, instalaţiile pe care românii doreau să pună mâna în primul rând – în afară de ceea ce încercau să capete în mod ilegal, prin ţări interpuse – erau o staţie terestră de urmărire a sateliţilor, tip Landsat şi computere pentru aeroporturi. Am refuzat să mă raliez celor din Departamentul de Stat, care sprijineau vânzarea staţiei Landsat către România. Împreună cu Ministerul Apărării, am reuşit să oprim târgul. Ministerul Apărării a fost de acord cu cei de la ambasadă care simţeau că România va transfera Moscovei respectiva tehnologie şi că aceasta era prea avansată pentru a fi oferită sovieticilor. A fost una dintre puţinele victorii înregistrate, în mod practic, împotriva elitei Departamentului de Stat.[16]

Nu este surprinzător faptul că oficialităţi din Departamentul de Stat, de la Comerţ şi de la N.A.S.A. mi-au dat informaţii care comparau în mod invariabil tehnologia instalaţiilor respective cu televiziunea alb-negru, veche de peste două decenii. Ei pretindeau că românii şi sovieticii aveau deja tehnologie la nivelul respectiv şi că avantajul ar fi al companiilor americane, care trebuiau să-şi vândă produsele; Guvernul român dorea un computer de tip NOVA 3D care să lucreze cu computere de tip NOVA 3D ŞI NOVA 3 – 12, fabricate de

16 Transferul de tehnologie practicat de România este menţionat mai detaliat în capitolul următor al acestei cărţi.

Data General Company (prin intermediul concernului Thompson CSF din Franţa) şi care necesita licenţe de import şi/sau re-export din Statele Unite. În timpul serviciului meu, România nu a primit Landsatul, dar a primit computere pentru aeroport.

În al treilea rând, clauza naţiunii celei mai favorizate înseamnă relaţii politice mai bune şi acestea duc la vizite de nivel înalt din partea Statelor Unite La fel, ţara beneficiară a clauzei poate să-şi trimită oficialităţile la Washington, pentru a fi primite de liderii americani. În ciuda avertismentelor că asemenea vizite reduc prestigiul Statelor Unite şi ridică cursul acţiunilor neiubiţilor conducători comunişti, astfel de vizite, promovate de către grupul de la

Departamentul de Stat, sunt programate cu o regularitate infailibila. Printre Vizitatorii României – mulţi dintre ei venind împotriva avertismentelor mele – s-au numărat secretarul de stat Al Haig, vicepreşedintele George Bush, ministrul adjunct al apărării Frank Carlucci, subsecretarul de stat Lawrence Eagleburger, şeful Agenţiei de control ai armamentului şi dezarmare Kenneth Adelman, asistentul secretarului pentru probleme umanitare şi drepturile omului Elliott Abrams, ambasadorul la Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa, Max Kampelman (în vizită particulară),

directorul Agenţiei de Informaţii a Statelor Unite Charles Wick, ministrul comerţului Malcolm Baldrige, preşedintele consiliului şefilor de stat major John Vessey Jr., diverşi membrii ai Congresului şi foşti şefi de cabinet.[17] Printre mulţi alţi vizitatori, interesaţi mai mult de probleme de emigraţie şi de afaceri, s-au numărat lideri ai organizaţiilor evreieşti şi preşedinţi de bănci şi firme.

Ceauşescu îşi doreşte cel mai mult o mare vizită a preşedintelui Reagan în România. El a făcut patru vizite în S.U.A. În timpul preşedinţiilor lui Nixon, Ford şi Carter, iar Ford şi Nixon au vizitat la rândul lor România. Având în vedere dorinţa lui Ceauşescu de a continuă tradiţia recentă, asupra binevoitorilor din Departamentul de Stat s-au făcut presiuni, iar ei s-au gândit la aceasta cu regularitate. Până în prezent, vizita nu a fost aprobată, datorită opoziţiei câtorva oficialităţi din Consiliul Naţional de Securitate (NSE) şi din Ministerul Apărării, împreună cu câţiva congressmeni şi lideri religioşi din Statele Unite, îngrijoraţi de consecinţe. Pe când mă aflam la ambasada din Bucureşti, ne-am exprimat împotriva unei asemenea vizite – fie a lui Reagan la Bucureşti, fie a lui Ceauşescu la Washington –, din cauza interpretărilor greşite care ar fi putut apare în ceea ce-l priveşte pe Ceauşescu.

În timpul celor mai multe dintre aceste vizite, guvernanţii României au câştigat iar Statele Unite au

17 Vezi capitolele referitoare la vizitele la nivel înalt în România.

pierdut. Cu excepţia câtorva politicoase exprimări a îngrijorării pentru cazuri individuale de încălcare a drepturilor omului sau a situaţiei emigrărilor, oficialităţile americane erau în poziţia de a mulţumi lui Ceauşescu pentru presupusa sa „sfidare curajoasă a sovietelor” – formularea greşită a diferenţierii. De fapt, foile informative pregătite pentru toţi vizitatorii americani de nivel înalt, ai României, includeau lauda „curajului” lui Ceauşescu şi aşa-zisei politici externe independente. Trebuiau să fie date asigurări repetate că Statele Unite apreciau pozitiv politica României.

României i s-a mulţumit de mai multe ori pentru participarea la Jocurile Olimpice de vară de la Los Angeles, din 1984, chiar dacă o asemenea participare nu ameninţa vreun interes sovietic vital. În plus, un funcţionar român mi-a spus, în particular, că liderii români şi sovietici deciseseră împreună, cu mai multe luni înainte, că ar fi în interesul României să ia parte la Olimpiadă, în concordanţă cu aceasta, credinţa lui Anatoli Goliţîn, în *New Lies for Old* (Minciuni noi în locul celor vechi), este că serviciile româneşti de dezinformare au ajutat să se acrediteze ideea independenţei româneşti, deşi, în fond, nu este vorba decât despre o colaborare româno-sovietică. România trebuia să meargă la Olimpiadă pentru a-şi menţine credibilitatea de rebel în cadrul Pactului de la

Varşovia şi, astfel, să fie aptă să primească clauza naţiunii celei mai favorizate, credite, tehnologie şi vizite la nivel înalt. Toate aceste lucruri sunt şi în folosul sovieticilor care nu pot asigura tehnologia şi asistenţa necesară fiecărui aliat al lor. Mai mult, dacă sovieticii au nevoie, orice tehnologie primită de un membru al Pactului de la Varşovia va trebui să fie transferată în U.R.S.S., conform unui acord din 1970 încheiat între membrii pactului.

Guvernul României a căpătat prestigiu, sprijin şi credibilitate în lumea a treia şi în ţările nealiniate, prin fluxul necontenit de vizitatori americani la Bucureşti. Astfel, politica internă dură a lui Ceauşescu a primit, prin aceste vizite, parafa de aprobare. Pe de altă parte, poziţia Americii, ca simbol al libertăţii democraţiei şi ca apărătoare a drepturilor omului, a fost erodată, prin vizitele reciproce cu Ceauşescu, care a apărut celor mai mulţi români ca un sprijin pentru guvernul şi politica acestuia. În urma fiecărei vizite, sondaje de opinie la faţa locului (luate de corespondenţi ai Vocii Americii şi Europei Libere) au indicat că cei mai mulţi români nu puteau înţelege de ce Statele Unite îşi pierd reputaţia, datorită acestui tiran odios. Românii mi-au spus-o de multe ori, în şoaptă. Crea resentimente, în special, faptul că nu se făcea, decât foarte puţin, pentru a expune totala nepăsare a lui Ceauşescu faţă de drepturile economice, sociale şi

religioase ale cetăţeanului obişnuit. Starea mizerabilă a populaţiei se reflecta în nivelul de trai din România, cel mai scăzut din Europa, cu posibilă excepţie a Albaniei.

S-au adus puţine critici" publice politicii rele a lui Ceauşescu, deoarece se considera că nu acesta era modul diplomatic de a trata cu "prieteni" sensibili. Un funcţionar din Departamentul de Stat a demonstrat această atitudine linguşitoare, într-o vizită din ianuarie 1985. La o întâlnire între fratele preşedintelui, generalul Ilie Ceauşescu (ministru adjunct al apărării) şi directorul Agenţiei pentru Controlul Armamentului şi Dezarmare (A.CD A), Ken Adelman, funcţionarul de stat Tom Simons i-a spus lui Ilie Ceauşescu că este teribil de plăcut să se afle printre prieteni[18] El a continuat explicând că toţi americanii prezenţi la întrunire erau interesaţi în a avea relaţii foarte bune cu guvernul român şi apreciau politica externă, curajoasă, independentă, a preşedintelui Ceauşescu. Nu s-a spus niciun cuvânt despre politica represivă a lui Ceauşescu, sau despre încălcarea drepturilor omului.

Oficialităţile române călătoresc la Washington şi îşi croiesc drumul către birourile secretarului de stat, vicepreşedintelui şi preşedintelui, având întotdeauna o scrisoare „dramatică", cu noi iniţiative privind forţele

18 Simons, care călătorea ca membru al delegaţiei conduse de Adelman, a devenit ulterior asistent adjunct al secretarului de stat şi lider de elită în biroul de afaceri externe U.R.S.S ./Europa de est.

nucleare internaţionale, dezarmarea şi altele asemănătoare. Aranjamentele pentru asemenea întâlniri veneau, de obicei, *via* Mircea Maliţa, pe atunci ambasadorul român la Washington. Grupul de la Departamentul de Stat, în frunte cu asistentul adjunct al secretarului de stat, întreţinea relaţii foarte amicale cu Maliţa, om de bază şi partizan al lui Ceauşescu. Aceste relaţii amicale implicau oficialităţi americane, care acceptau drept sincere cuvintele oficialităţilor comuniste. Farmecul şi maleabilitatea lui Maliţa au câştigat cu uşurinţă inimile celor din grup. El obişnuia să joace jocul şoaptelor confidenţiale despre situaţia reală, spre deosebire de comunicatele oficiale. Am luat parte la mai multe şedinţe în care ambasadorul Maliţa făcea o declaraţie după alta, ştiind că sunt complet neadevărate, dar care prosteau reţeaua de la Departamentul de Stat.

Ministrul de externe Ştefan Andrei, ministrul comerţului exterior Vasile Pungan, viceprim-ministrul Manea Mănescu şi multe alte figuri m-ai puţin importante au vizitat Washingtonul, între 1981 şi 1985. Fiecare vizitator avea o scrisoare sau un mesaj urgent către liderii americani şi se străduia să vadă pe cele mai importante oficialităţi americane, pentru a-i face plăcere şefului său din Bucureşti şi pentru a-şi spori propriile acţiuni; Departamentul de Stat a încercat să-i ajute.

Când planificatorii de la Washington se întruneau pentru a stabili locurile de unde vicepreşedintele sau secretarul de stat urmau să emită semnale asupra politicii Statelor Unite, Budapesta, Belgradul şi Bucureştiul se aflau întotdeauna în capul listei, în timp ce Sofia.

Praga, Berlinul de est şi, până recent, Varşovia, se aflau în coada acesteia. În turneul său din septembrie 1983, vicepreşedintele a vizitat Belgradul, Bucureştiul, Budapesta şi Viena (ţară care nu face parte din Europa de est). Un traseu similar a fost urmat şi de secretarul de stat George Shultz, în decembrie 1985. În acelaşi fel, Washingtonul a primit oficialităţi de rang echivalent din aceste ţări est-europene favorizate, dar nu a întreprins schimburi de vizite la nivel înalt cu, de exemplu, Bulgaria sau Cehoslovacia. Asemenea vizite sprijină guvernele respective şi le dau posibilitatea de a-şi folosi mai bine organele represive, pentru a-i persecuta şi mai mult pe aceia care nu vor să le facă jocul.

Departamentul de Stat este întotdeauna gata să trimită pe cel mai capabil senator pentru a apăra politica de diferenţiere şi clauza, naţiunii celei mai favorizate pentru comuniştii „buni”; Aceşti reprezentanţi ai Departamentului vor deforma orice realităţi pentru a face guverne, cum este cel al lui Ceauşescu, să apară drept cumsecade. Pe 14 mai 1985, înaintea Comitetului pentru

Afaceri Externe al Camerei Reprezentanţilor şi a Subcomitetului pentru Drepturile Omului şi Organizaţii Internaţionale, asistentul adjunct al secretarului de stat, Gary Matthews[19] a spus: „Bunele noastre relaţii ne-au permis să facem o deosebire în scena politică internă a României „şi „guvernul României rămâne relativ tolerant faţă de cele 14 grupări religioase majore recunoscute, iar în anii din urmă nu au apărut semne ale unor încercări, la scară naţională, de a suprima religia sau vreun grup religios anume. Guvernul României nu a întreprins vreun program general de persecuţii pe motive religioase". (5) Dar, indiferent de felul în care experţii Departamentului de Stat „întocmesc" o hârtie, uciderea dovedită a unui preot romano-catolic, dispariţia câtorva pastori baptişti, demolarea mai multor zeci de biserici şi publicarea periodică de materiale antisemite confirmă existenţa persecuţiei religioase. Tot Gary Matthews a spus că: „Politica externă relativ independentă a României este un factor semnificativ în evaluarea relaţiilor ţărilor est-europene eu sovietele". Cu alte cuvinte, transferul dovedit de tehnologie americană şi occidentală din România către U.R.S.S.; permisiunea acordată trupelor sovietice de a tranzita prin România; exporturile de armament ale

19 Gary Matthews a devenit, ulterior, ambasador în Malta (1985-1987) şi coordonator special pentru probleme de conducere la ambasada americană din Moscova (Ia mijlocul anului 1987).

României către ţări arabe radicale şi forţe marxist-leniniste favorabile Pactului de la Varşovia; voturile României în concordanţă cu cele sovietice, la Naţiunile Unite; implicarea României în terorismul internaţional; strânsa cooperare militară cu U.R.S.S. şi obiectivele comune ale celor două partide comuniste din aceste ţări, se pare că nu au nicio greutate asupra clarificării politicii externe a României, de către Departamentul de Stat al Statelor Unite, drept independentă sau relativ independentă.

În analiză finală, o generaţie întreagă de funcţionari din Serviciul Străin şi-a câştigat gradele prin loialitatea faţă de politică de diferenţiere a Statelor Unite, născută din minţile lui Nixon şi Kissinger. Eagleburger spune: „până la luarea deciziei, luptă; după aceea, salută şi intră în rând”. (6) Singurul necaz cu această declaraţie, care sună nobil, este că doar unora le-a fost îngăduit să lupte sau să participe „la luarea deciziei”. Hotărârile lor erau gata luate şi nu mai era loc pentru idei noi sau pentru noi informaţii secrete.

Elita crede că este necesar ca liderului ortodox stalinist al României săi se dea ceva în genul unui cadou, în fiecare lună a anului. Auzeam spunându-se că unei anume ţări din Europa de est urmează să i se dea un cadou sau o răsplată. Timp de o lună, şefii Departamentului de Stat spuneau că România, aflată în criză, este cea care

trebuie ajutată mai întâi. Luna următoare – România ieşind din criză –, era sugerat un cadou pentru o ţară până atunci ignorată (Bulgaria sau Germania de est, de exemplu). Se pare că acest lucru se făcea pentru ca aspiranţii la intrarea în elita Departamentului să poată rămâne activi, pentru „a păstra cazanul în fierbere" şi pentru a câştiga recunoaştere şi premii. Într-o lună, cadoul putea fi acordarea unei licenţe pentru un anume import de înaltă tehnologie. Altă dată, el putea consta dintr-o cotă suplimentară de îmbrăcăminte vândută la preţ inferior celui de cost de pe piaţa americană. Cooperarea însemna, adesea, participarea cu fonduri şi informaţii din partea Statelor Unite, la acţiuni de o gamă foarte întinsă, de la întreprinderi agricole şi economice mixte, până la promovarea conlucrării în biochimie, comerţ şi turism. O altă răsplată obişnuită era efectuarea unei vizite la nivel înalt.

În mod esenţial, darurile care pleacă în multe forme, dar într-o singură direcţie, reprezintă o politică greşită a Statelor Unite faţă de România şi Europa de est. Nu ar trebui să fie răsplătite guverne care duc o politică represivă faţă de propriile lor popoare. Se ştie bine că românii nu sunt ruşi, chiar dacă sunt comunişti. America nu ar trebui să accepte o dominaţie sovietică permanentă a Europei răsăritene sau abandonarea popoarelor de acolo,

ci ar trebui să împărtăşească aspiraţiile de suveranitate naţională ale popoarelor respective şi să sprijine elementele interne care luptă pentru drepturi şi libertate. Washingtonul ar trebui să se preocupe de acele forţe indigene care acţionează pentru o schimbare. În loc de aceasta, politica Statelor Unite de a răsplăti Bucureştiul se bazează pe premiza falsă a „politicii externe independente a României”.

CAPITOLUL 3
POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI: MITUL INDEPENDENŢEI

România doreşte să fie liberă şi independentă, aşa cum a fost în puţine momente ale istoriei sale, şi în concordanţă cu sentimentele poporului. Prin tradiţie, românii au privit către Occident şi nu au avut prea multă dragoste faţă de vecinii lor slavi de la est. Cu alte cuvinte, românii se consideră drept o insulă latină într-o mare slavă, chiar dacă ei sunt înconjuraţi de slavi (ruşi, bulgari, iugoslavi) şi maghiari. O mare parte din trecutul etnic şi lingvistic al românilor provine din surse occidentale (latine şi romane), datând de la aşezarea în Dacia a colonilor latini, în secolul II e.n. Din punct de vedere cultural şi intelectual, în timpul ultimelor secole, românii au privit spre Paris, Roma şi Viena. Limba franceză a devenit a doua limbă a vechiului Regat, fiind înlocuită de engleză abia în ultimele două decenii.

Pe de altă parte, românii nu au privit spre est, cu toate influenţele slave importante. Cu excepţia ungurilor, spre vest, românii sunt înconjuraţi de slavi – dintre care cei mai ameninţători sunt ruşii, spre est (şi mult mai recent şi înspre nord). Există un oarecare element slav în limba română, iar biserica română predominantă, cea

ortodoxă, este înrudită cu Biserica ortodoxă rusă, ca o ramură autonomă a bisericii bizantine (greceşti) ortodoxe, de la Constantinopol. Cu toate acestea, românii au privit spre vecinii lor ruşi mai mult cu teamă şi resentimente decât cu admiraţie. Chiar dacă Transilvania este cea mai preţuită dintre provinciile disputate, Ungaria, de una singură, nu a stârnit teamă românilor – ci numai atunci când a fost în alianţă cu prieteni mai puternici, ca Germania sau, mai recent, cu Uniunea Sovietică. Dar Uniunea Sovietică stârneşte resentimente majorităţii românilor, ca sursă a sistemului marxist – leninist străin, impus de ruşii slavi din orientul mai lipsit de civilizaţie. Şi mai mult, Moscova este o putere expansionistă care, din când în când, a anexat teritorii româneşti. După al doilea război mondial, sovieticii au anexat fostele teritorii româneşti Basarabia şi Bucovina de nord, unde trăiesc aproape trei milioane de români. Pe românii din Basarabia, sovieticii îi numesc „moldovenii” din R.S.S. Moldovenească. Astăzi, românii resimţ nesiguranţa şi ameninţarea pe care sovieticii le menţin asupra lor, în ceea ce priveşte Transilvania. În mod real sau poate doar aparent, mulţi români au sentimentul că Moscova foloseşte Transilvania, locuită de circa două milioane de maghiari, ca un mijloc de a intimida în continuare România, dând impresia că ar lăsa ungurilor mână liberă să joace cartea

Transilvaniei, adică îngrijorarea că sovieticii, împreună cu Ungaria, ar putea transfera Transilvania Ungariei, dacă România nu şi-ar juca cărţile în mod corect.

Românii preferă Occidentul şi îi resping pe ruşi. Dar realitatea le spune că ei sunt legaţi într-un sistem comunist impus de sovietici şi că sunt legaţi de Moscova prin Pactul de la Varşovia, cel puţin pentru moment. Astfel, deşi aproape toţi românii ar opta pentru independenţă şi prietenie cu Occidentul, ei sunt de fapt captivi sub puterea imperialistă numărul unu a lumii, care a ocupat o parte a teritoriului României şi care domină restul prin intermediul partidului comunist local. Fără îndoială că românii ar prefera să fie independenţi, în loc să fie sub hegemonie sovietică. Trebuie, totuşi, făcută o deosebire între români ca atare şi conducătorii actuali ai României.

Partidul Comunist Român, care conduce ţara, a fost adus la putere, după cel de-al doilea război mondial, de comuniştii sovietici. De fapt, Partidul Comunist Român era, la început, atât de aservit Moscovei, încât era considerat drept neromânesc. Cei mai mulţi dintre primii săi membri, probabil o mie înainte de al doilea război mondial, nu erau români, ci evrei, unguri, germani şi ruşi. Românul normal privea partidul comunist drept străin tradiţiilor româneşti şi condus de străini. Partidul Comunist Român era cel mai puţin indigen dintre celelalte partide comuniste din Europa

de est şi a avut mari necazuri în a câştiga credibilitatea şi legitimarea în ochii poporului. Astfel, până în ziua de azi, există un partid comunist total nesigur, aflat în alianţă defensivă cu un adversar tradiţional al românilor şi lucrând împotriva aspiraţiilor româneşti. Este, de asemenea, un partid comunist care are nevoie de sovietici pentru a se menţine la putere. Misiunea lui principală a fost de a găsi o cale pentru a câştiga sprijin în ochii poporului, ceea ce presupune un act delicat de echilibristică în tradiţia românească. Asta înseamnă că era necesar să se încerce să se arate poporului român că regimul respectiv este oarecum „românesc" şi antirusesc, în acelaşi timp făcând jocul Moscovei şi rămânând în graţia Sovietelor.

O soluţie la dilema Partidului Comunist Român este ca regimul să apară că ar acţiona independent pe scena mondială şi, astfel, să facă apel la veritabilele aspiraţii de independenţă ale poporului român şi să-şi câştige credibilitate că ar acţiona în interesul acestuia. În acelaşi timp, Partidul Comunist Român, care a fost adus la putere de partidul comunist sovietic şi este în realitate dependent de aceasta, nu poate face nimic împotriva intereselor Moscovei. Astfel, contradicţia respectivă a prostit multă lume. Dacă este în interesul Partidului Comunist Român să apară drept relativ „independent" de Moscova, fără a face

totuşi nimic care să ameninţe interesele fundamentale ale acesteia, atunci pot fi servite interesele ambelor partide. De fapt, Moscova este cea care câştigă, având un aliat întărit de asistenţa, prestigiul şi comerţul cu Occidentul şi lumea a treia şi pozând drept. o ţară comunistă din interiorul Pactului de la Varşovia care acţionează mai intens decât Iugoslavia – adică separat de Moscova. Astfel, sovieticii nu ar mai trebui să cheltuiască atâţia bani şi resurse pentru sprijinirea aliatului lor. De aceea este deosebit de important să nu se considere iluzorie posibilitatea ca acest fapt să capete cât de cât substanţă.

În spatele scenei era deosebit de important pentru Partidul Comunist Român să confirme şi să reafirme loialitatea sa totală faţă de aliatul sovietic. Dar dacă atât Bucureştiul cât şi Moscova au văzut un asemenea aranjament ca fiind în interesul lor comun (de exemplu, prin întărirea puterii Partidului Comunist Roman asupra poporului şi prin economisirea resurselor sovietice), mai era ceva ce puteau face împreună. Moscova putea beneficia potenţial de tehnologia pe care Bucureştiul o putea obţine, pe când Moscova, direct, nu. De asemenea, România serveşte drept intermediar în aranjamente cu unele ţări cu care Moscova are dificultăţi, de exemplu Israelul, Gemania occidentală (în trecut) şi unele ţări arabe şi neutre din lumea a treia. Sunt suficiente dovezi care

indică faptul că între guvernul sovietic şi cel român s-a ajuns la un aranjament reciproc avantajos, în ceea ce priveşte perpetuarea imaginii independente a României.

Principalele puncte slabe în argumentul că România ar avea o oarecare independenţă reală sunt: 1 – legătura politică strânsă dintre cele două partide, din spatele scenei (un factor important fiind anii petrecuţi de Ceauşescu în U.R.S.S.); 2 – transferurile de tehnologie occidentală de la români la ruşi; 3 – dimensiunile colaborării cu sovieticii în domeniile spionajului, militar şi economic, şi prezenţa sovietică în România.

Opinia preponderentă în Departamentul de Stat şi în cercurile academice din Statele Unite este că România urmează o politică externă independentă faţă de Moscova, o mişcare care a fost iniţiată de Gheorghe Gheorghiu-Dej şi dezvoltată, în continuare, de Nicolae Ceauşescu. Realitatea pe care am observat-o la ambasada Statelor Unite de la Bucureşti arată că această înţelepciune convenţională este departe de adevăr. Cu o deosebită intuiţie, prevedere şi observaţie factică, câteva spirite curajoase au pus la îndoială, de-a lungul anilor, vederile răspândite în Occident. Printre aceştia se numără Ion Raţiu, Vladimir Socor, Paul Shapiro, Anatoli Goliţîn şi – într-o oarecare măsură, Ion Pacepa şi Robert Kaplan. Cu toate că fiecare subliniază aspecte diferite, elemente ale

analizelor lor constituie o mărturie realistă, în concordanţă cu ceea ce noi am văzut în România.

Ar trebui să începem cu faptele de viaţă şi politice evidente, aşa cum au făcut-o Raţiu şi Kaplan. România nu are frontieră directă cu o ţară occidentală şi este înconjurată de ţări comuniste, dintre care numai Iugoslavia nu este membră a Tratatului de la Varşovia. Aproape jumătate din graniţa pe uscat a României este cu Uniunea Sovietică. Astfel, în mare parte datorită sorţii şi poziţiei geografice, România este prinsă între sovietici, unguri şi bulgari. România nu reprezintă o ameninţare pentru U.R.S.S. Şi, aşa cum a spus Kaplan „nu poate să o ia din loc”. (1) Raţiu afirmă cu claritate că România este un stat vasal, care nu poate fi în mod real independent de Moscova şi poate acţiona doar într-un "mod independent... pe cât permite Moscova”. Pentru a arăta că România nu poate să ducă o politică externă liberă, nesupusă faţă de sovietici, Raţiu se referă la Tratatul de Prietenie şi Colaborare dintre România şi U.R.S.S... Tratatul subliniază necesitatea consultării reciproce în ceea ce priveşte toate problemele internaţionale; obligaţia de a colabora cu celelalte state socialiste şi acordul de a lua măsurile „care sunt socotite necesare” de către ţările din Pactul de la Varşovia, în eventualitatea unei agresiuni din partea oricăror forţe imperialiste. (2) Atât acordurile Organizaţiei

Tratatului de la Varşovia, cât şi cele ale C.A.E.R. leagă România de imperiul sovietic.

Între liderii şi partidele comuniste sovietic şi român există o relaţie specială. Chiar dacă s-ar putea să nu avem niciodată toate dovezile asupra acestui aspect al relaţiilor sovieto-române, în spatele scenei există legături mult mai strânse decât cele aflate la vedere. Relaţia politică a României cu Uniunea Sovietică este aceea a unui stat satelit eu un monopol de putere al partidului comunist, derivat din alinierea politică, militârâ şi economică a României cu U.R.S.S. (3) Un funcţionar al Institutului Român de Istorie a Partidului Comunist şi Ştiinţe Politice a confirmat faptul că ambasadorul sovietic la Bucureşti se întâlneşte, în mod regulat, cu preşedintele român. El a afirmat că, între 1981 şi 1985, ambasadorul sovietic s-a întâlnit frecvent, adică de mai multe ori pe săptămână, cu Ceauşescu, la palatul prezidenţial şi în alte locuri. (4) Spre deosebire, un ambasador al Statelor Unite se întâlneşte cu Ceauşescu de câteva ori pe an, de obicei la ocazii speciale, cum sunt sărbătorile naţionale sau în legătură cu vizite la nivel înalt întreprinse la Bucureşti de către vicepreşedinte sau de secretarul de stat. Mai mult, întâlniri între lideri sovietici şi români au loc mult mai des decât sunt menţionate în presa românească. Am observat – aşa cum a spus şi Socor – că pe parcursul drumurilor periodice la

Pekin, cu începere din 1964 au avut loc întâlniri oficiale la cel mai înalt nivel, cu ocazia unor opriri la Moscova, neanunţate public. (5) Gheorghiu-Dej şi Ceauşescu au întreţinut legături strânse cu omologii lor sovietici. r.:

Gheorghiu-Dej a conlucrat strâns cu Nikita Hruşciov, între anii 1950 şi 1964. Goliţîn spune că Gheorghiu-Dej a fost „un agent al spionajului sovietic”, care a condus, la îndrumarea acestuia, eliminarea liderilor social-democraţi în perioada anilor ’40 şi epurarea unor comunişti de vârf, între 1951 – 1952. (6) Raţiu crede însă că nu a fost nicio înţelegere între Gheorghiu-Dej şi Hruşciov, în ceea ce priveşte iniţierea unei politicii externe româneşti independente. În orice caz, acţiunile lui Dej au dovedit loialitatea sa faţă de Moscova. El ştia foarte bine că supravieţuirea Partidului Comunist Român depindea de Moscova, afirmând că „prietenia strânsă şi colaborarea frăţească cu marea Uniune Sovietică… dau măsura independenţei noastre naţionale şi a securităţii noastre de stat”. (7) Ceauşescu a menţinut o relaţie de strânsă colaborare cu stăpânitorii sovietici. Probabil că el a cântat mai mult pe tema naţională decât predecesorul său şi probabil că aceasta a avut chiar o oarecare însemnătate pentru el însuşi. Relaţiile sale cu conducerea sovietică au cunoscut câteva disensiuni datorate, în parte, personalităţii sale. Dar, în analiză finală, şi Ceauşescu vede

Uniunea Sovietică drept ţara mamă a comunismului. El ştie că este legat inextricabil de comuniştii sovietici.

Printre multele conversaţii pe care le-am avut cu diverşi români, una instructivă am avut-o la 22 Aprilie 1983, cu un român cultivat, de vârstă mijlocie, care era bine plasat în cercuri militare. Acel român patriot şi naţionalist mi-a spus: Ceauşescu este omul ruşilor; el conduce ţara cu ajutorul Securităţii (echivalentul KGB-ului); spioni români din Franţa trimit informaţii direct la Moscova, prin Aeroflot; toţi cei care au studiat în URSS sunt plasaţi în posturi bune; Ceauşescu este „foarte bine văzut de către ruşi” şi el a fost ales, după moartea lui Gheorghiu-Dej, la ordinul Moscovei. Opinia exprimată de românul respectiv despre Ceauşescu reflectă gândurile multor români. El a mai spus că Ceauşescu este nebun şi că distruge România. Ţara are nevoie de sânge tânăr, a remarcat el. Dar copiii sunt cei care-şi dau sângele: „el (Ceauşescu) vinde copii în ţări străine. El distruge fondul biologic al ţării, aşa cum la ora actuală cultura se duce de râpă; aşa ceva nu s-a mai pomenit în România”.

Frank Corry, fost şef adjunct de misiune (DCM) la ambasada americană din Bucureşti, care a cercetat în profunzime subiectul respectiv, a aflat că Ceauşescu a petrecut doi ani în Uniunea Sovietică. Ceauşescu a fost instruit la Moscova şi Leningrad de KGB-ul sovietic, lucru

pe care a încercat să-l ascundă în biografia sa oficială. Corry arată, de asemenea, că încrederea Sovieticilor în Ceauşescu se trage din antrenamentul primit în Uniunea Sovietică, din sprijinul liderilor comunişti români mai vechi şi din loialitatea şi lipsa de scrupule arătată în poziţiile de partid avute anterior. (8) Aceasta nu este deloc în contradicţie cu argumentul lui Goliţîn că sunt chiar şi mai puţine motive să credem că Ceauşescu, ca mână dreaptă a lui Dej, ar conduce spre o ruptură româno-sovietică. (9) într-o conversaţie cu ministrul român de externe, Ştefan Andrei, acesta a confirmat că Ceauşescu vorbeşte ruseşte. Ar trebui să remarcăm că românii mai naţionalişti nu ar admite astăzi să se vorbească ruseşte.

Ceauşescu a rămas în strânsă legătură cu ambasadorul sovietic la Bucureşti şi cu alţi lideri sovietici, parţial prin colaborarea sérviciilor de informaţii. Fostul director adjunct al serviciului român de informaţii, Ion Pacepa, a documentat în detaliu cooperarea dintre KGB şi Securitate şi o seamă de acţiuni comune ale acestora. (10) Pot spune în cunoştinţă de cauză, că Statele Unite deţin informaţii care sprijină multe dintre rapoartele lui Pacepa. Pacepa înşiră multe cazuri privitoare la colaborarea strânsă a lui Ceauşescu cu Brejnev, în ceea ce priveşte achiziţionarea şi transferul de tehnologii occidentale avansate pentru folosul sovieticilor, în ultimă instanţă.

Politica Statelor Unite aplică României un tratament diferenţiat, deoarece se argumentează că aceasta, fiind un aliat mai puţin credincios al sovieticilor, nu ar transfera tehnologie avansată URSS-ului. O decizie privind securitatea naţională a Statelor Unite – baza executivă a politicii externe şi militare de diferenţiere – tratează România ca reprezentând un risc mai mic, sau o şansă mai bună, în ceea ce priveşte accesul la tehnologie şi contacte militare, decât celelalte ţări ale Tratatului de la Varşovia. Politica de diferenţiere a lui Nixon şi Kissinger, pe care o împărtăşeşte Departamentul de Stat, îşi bazează în mod incredibil o parte din argumentaţie pe promisiunile româneşti că Bucureştiul nu va transfera tehnologie americană / occidentală, Moscovei. Dovezile arată că România nu-şi ţine promisiunile. Guvernul Statelor Unite, condus de Departamentul de Stat, preferă ori să ignore realitatea transferurilor de tehnologie de la români către sovietici, ori să pretindă că nivelul tehnologiilor respective nu este suficient de avansat pentru a fi dăunător. Dacă politica Departamentului de Stat se bazează pe ultima variantă, aceasta înseamnă că se admite duplicitatea românilor, cu toate promisiunile acestora de a nu transfera tehnologie. Dacă politica Departamentului de Stat urmează prima variantă, atunci ea acoperă un element critic în ceea ce priveşte trasarea politicii externe a Statelor Unite.

Departamentul de Stat s-a bazat pe directiva privind securitatea naţională şi clauza naţiunii celei mai favorizate pentru România.

În timpul şederii mele ca ambasador în România, Departamentul de Stat, împreună cu aliaţii săi de la Ministerul Comerţului, a căutat în mod invariabil să impună vânzarea unor instalaţii tehnologice speciale, României. Mi s-a cerut periodic, de către Departamentul de Stat, Să-mi dau aprobarea sau recomandarea privitor la vânzarea unor computere avansate şi a unei staţii terestre pentru urmărirea sateliţilor Landsat. În timpul consultaţiilor anuale de la Washington, NASA şi funcţionari din Departamentul de Stat mă curtau pentru a-mi obţine concursul. În mod caracteristic mi se spunea că instalaţiile ce urmau să fie vândute României nu prezentau interes pentru sovietici, dar aduceau beneficii reale pentru economia şi comerţul Statelor Unite. Erau o mulţime de motive sau justificări şi un funcţionar mi-a spus că vânzarea computerelor şi a Landsat-ului ar trebui să fie făcută, deoarece nivelul lor tehnologic ar fi fost relativ primitiv (de exemplu echivalentul televiziunii alb-negru, veche de 20 ani). Ministerul Apărării nu a fost de acord. Nu mi-am dat aprobar ea pentru aceste câteva instalaţii de tehnologie avansată. În timpul şederii mele, vânzarea instalaţiei de urmărire a sateliţilor a fost blocată, dar

României i s-a vândut un computer avansat, pentru uzul aeroporturilor.

Am scris câteva scrisori, în care îmi exprimam opoziţia privitoare la vânzarea unor tehnologii de vârf sau avansate României. Pe lângă scrisorile adresate preşedintelui Reagan, lui Frank Carlucci şi altora, am scris senatorului Paul Laxalt şi „judelui” William Clark. Mi-am exprimat îngrijorarea asupra apartenenţei României la Pactul de la Varşovia şi transferării de tehnologie sovieticilor. Laxalt mi-a transmis mulţumirile sale pentru informaţii, dar a fost oarecum echivoc în observaţiile sale. Din contră, Clark m-a sprijinit, atunci când ministrul apărării, Caspar Weinberger şi alte oficialităţi din Pentagon au intrat în discuţie. Răspunzând în locul preşedintelui, consilierul în probleme de securitate naţională, Robert C. McFarlane, a exprimat mulţumirile preşedintelui, într-o scrisoare din 21 noiembrie 1983. (11) De asemenea, chiar preşedintele şi-a arătat personal recunoştinţa pentru sprijinirea intereselor americane de securitate naţională în Europa.[20]

Guvernul României a transferat ţărilor din C.A.E.R., inclusiv U.R S.S., tehnologie din Occident, inclusiv din Statele Unite. Dovezile unor astfel de transferuri acoperă perioada începând de la mijlocul anilor ’60, peste anii ’70, şi coincid cu sporirea legăturilor României cu Vestul. Deşi

20 Vezi scrisoarea prezidenţială din 29 aprilie 1985, Anexa II

personal nu am libertatea de a prezenta dovezile adunate de serviciile de informaţii care documentează fiecare caz în parte, pot spune că Pacepa a vorbit public despre multe din ele. Mi s-a spus, de asemenea, la o informare a CIA., în timpul verii lui 1984, că lui Pacepa nu i s-au pus niciodată, de către serviciile americane de informaţii, după ce a sosit aici, în 1978, întrebări privind transferul de tehnologie. Aceasta pare a fi o omisiune stranie. Ulterior, Pacepa a spus că guvernul român avea o înţelegere cu Moscova asupra transferului tehnologiei Landsat. Departamentul de Stat poate continua să folosească discrepanţe minore, pentru a discredita toate revelaţiile lui Pacepa, dar aceasta nu va putea şterge rapoartele pe care el le-a făcut şi care acoperă alte dovezi, pe care serviciile de informaţii americane le au deja.

Aşa cum a destăinuit Pacepa, România lui Ceauşescu a furat şi transferat în mod activ tehnologie occidentală U.R.S.S.-ului. Serviciul român de informaţii a furat orice, începând cu tehnologie pentru oţelării şi laminoare, semiconductoare şi circuite integrate şi până la reactoare nucleare şi instalaţii de producere a apei grele pentru o uzină electrică nucleară. Românii au procurat, în mod ilegal, orice, de la grâul hibrid american, până la maşinile tancului american Leopard

II, pe care le-au transferat sovieticilor. România, la

cererea sovieticilor, a cumpărat sau furat tehnologie americană sau occidentală privitoare la industria oţelului, a aluminiului şi semiconductoarelor, şi a transferat-o în U.R.S.S… Computerele avansate sunt căutate atât de sovietici, cât şi de România. Pe lângă eforturile oficiale ale României, în mare măsură încununate de succes, de a obţine computerele NOVÁ 3D şi altele, de la Data General Corporation (sucursală a firmei French Thompson), reţeaua comună de computere a C.A.E.R.-ului, de la sfârşitul anilor ’60, a cuprins şi România. Sistemul unificat de computerein care s-au alăturat România şi alte ţări ale blocului estic, era copiat după seria IBM 360, care a fost furată. (12) Nu ar trebui să fie nicio surpriză că România transferă tehnologie sovieticilor. În definitiv, România era obligată, prin acordurile C.A.E.R. din 1956 şi 1965, să transfere tehnologie, dacă i se cere de către Moscova sau ţările din C.A.E.R… Membrilor C.A.E.R. li se cerea să împartă între ei orice tehnologie pe care o primesc din Occident, sub acordurile unui tratat comercial privind tehnologia, semnat de U.R.S.S. Şi celelalte ţări din bloc, în 1965. Acest acord a fost difuzat, la timpul respectiv, de Radio Bucureşti şi nu ar trebui să fie necunoscut în Occident. Pacepa afirmă că şeful KGB-ului, Lavrenti Beria, a îndemnat, în 1952, Securitatea să înceapă spionajul industrial în beneficiul U.R.S.S. Şi al celorlalţi aliaţi din

Pactul de la Varşovia. Foarte interesant, un înalt funcţionar sovietic a spus Securităţii române că realizările lui Rosenberg în Statele Unite ar fi fost la fel de importante ca înfrângerea Germaniei naziste. (13) Ceauşescu însuşi, foarte conştient de valoarea lui Rosenberg pentru ţările comuniste, i-a spus lui Pacepa în 1977, referitor la un târg secret privitor la energia nucleară, cu un agent aflat pe lângă preşedintele Pakistanului: „Trebuie să fii extrem de atent! Avem mare nevoie să ni-l păstrăm pe Rosenberg al nostru”. (14) Chiar şi ambasadorul iugoslav în România (Milos Meloyski) mi-a spus, în septembrie 1982, că el nu se îndoieşte că România transferă tehnologie sovieticilor.

Eforturile mari ale României de a obţine tehnologie occidentală reflectă, în parte, eforturile Bucureştiului de a-şi acoperi necesităţile în ceea ce priveşte propria industrie, armată şi comerţ. În plus, guvernul român doreşte să fie de folos sovieticilor şi găseşte că acesta este unul din domeniile în care Bucureştiul poată plăti Moscovei ceea ce îi datorează. Pentru guvernul României este, de asemenea, foarte important, din punct de vedere simbolic, să achiziţioneze în mod oficial instalaţii tehnologice de însemnătate, cum sunt computerele pentru aeroport, din Statele Unite. Un asemenea comerţ tehnologic stabileşte precedente la care românii se pot referi mai târziu, pentru

a obţine lucruri de o valoare şi mai mare. Precedentele ajută ca România să apară drept diferită de celelalte ţări din bloc. Acesta este un alt motiv pentru care am gândit că un astfel de comerţ nu ar fi înţelept.

Atât guvernul comunist de la Bucureşti cât şi Departamentul de Stat au fost de acord că târgul de tehnologie este acceptabil şi au lucrat împreună pentru a elimina pe oricine îndrăznea să ridice steagul precauţiei şi al îngrijorării faţă de interesele de securitate naţională ale Statelor Unite. Din când în când, am fost supus presiunii funcţionarilor din Departamentul de Stat ca să încetez în ceea ce priveşte vânzarea de instalaţii Landsat. Departamentul încerca să mă facă să mă simt izolat şi lipsit de înţelegere pentru că mă opuneam vânzărilor. Funcţionarii comunişti români făceau presiuni asupra funcţionarilor americani de toate culorile pentru a colabora, cu cereri de confirmare a diferenţelor, pentru a-l satisface şi îmblânzi pe Ceauşescu. M-a îngrijorat foarte mult faptul că Departamentul de Stat juca împreună cu românii. În octombrie 1984, generalul-maior William Cooper, director adjunct al Agenţiei Militare de Informaţii (DIA) J a relevat că i se spusese de către oficialităţi române că Departamentul de Stat le informase că Ministerul Apărării şi DIA ar fi principalele obstacole în calea obţinerii de către România a unor tehnologii de vârf din

Statele Unite. O asemenea amiciţie cu reprezentanţii comunişti, care să le permită să pună un serviciu american împotriva altuia, este de neiertat. În timpul vizitei sale în România, din octombrie 1984, i-am cerut directorului Agenţiei de Informaţii a Statelor Unite (USIA), Charles Wick, să transmită acest mesaj şi îngrijorarea mea Secretarului de Stat, Shultz. Nu am primit niciun răspuns.

În spatele legăturilor stânse ale lui Gheorghiu-Dej şi Ceauşescu cu Moscova şi ale transferurilor de tehnologie ale României către sovietici se află dimensiunile considerabile ale colaborării militare şi economice sovieto-române. Ca şi în cazul transferurilor de tehnologie, multe dintre legăturile militare româno-sovietice contrazic rapoartele Departamentului de Stat şi pretenţiile româneşti; România susţine că nu permite tranzitul trupelor sovietice pe teritoriul românesc, că nu exportă armament şi că nu ajută pe teroriştii arabi extremişti. Departamentul de Stat sprijină pretenţiile româneşti ca pe o parte a politicii proprii de diferenţiere. Astfel, dovezile contrarii micşorează credibilitatea României şi argumentele celor care susţin în cadrul

Departamentului, acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate.

Oricât ar fi de dificil să obţii astfel de dovezi când ai de a face cu o societate închisă, există probe demne de

încredere ale unei colaborări militare strânse a României cu sovieticii.

Guvernul român a permis trupelor sovietice să treacă prin România; el a fost angajat într-un efort de vânzări de armament; şi el a cooperat cu ruşii în alte activităţi, cum ar fi ajutorarea guvernelor şi gherilelor marxist-leniniste, acţiuni teroriste şi sprijinirea sovieticilor în iniţiative de genul dezarmării nucleare. În timpul şederii mele la Bucureşti, un funcţionar american a nimerit întâmplător peste un mare convoi sovietic care traversa teritoriul românesc. El a rămas în urmă şi a observat timp îndelungat tranzitul trupelor ruseşti. Confruntat cu aceste ştiri şi cu alte rapoarte privitor la trupe sovietice călătorind prin România, de obicei între Moldova sovietică şi Bulgaria, Ceauşescu a recunoscut el însuşi, într-un interviu luat în iulie 1984 de John Wallach, că trupe ale Pactului de la Varşovia au trecut prin România pentru manevre în Bulgaria. El a recunoscut, de asemenea, că România a luat parte la o serie de manevre comune cu ţări ale Tratatului de la Varşovia. (15) Mica Românie, care spune că doreşte relaţii bune cu toate ţările, pace mondială, dizolvarea pacturilor militare şi dezarmare, este unul dintre primii exportatori de armament ai lumii; f. *V* ăti; /

Într-adevăr, cifrele publicate *în Business Week de*

către Agenţia de Dezarmare şi Control al Armamentului a Statelor Unite (A.C.D.A*) au arătat ca România era, în 1982, pe locul cinci, după URSS, Statele Unite, Franţa şi Marea Britanie. Raportul a arătat că România exportase armament, numai în anul respectiv, în valoare de peste un miliard de dolari. (16) în plus, trebuie să luăm în considerare însemnatele transporturi de armament pe care România încearcă să le ascundă publicului, transferându-le prin terţe ţări.:

România fabrică în mod practic toate tipurile de armament şi echipament militar pentru a ajuta la atingerea, împreună cu sovieticii, a ţelurilor ulterioare ale comunismului mondial. Exporturile de armament ale României includ tancuri, autoturisme de teren, transportoare blindate, tunuri, explozive, mine, proiectile de artilerie, avioane (elicoptere şi avioane de luptă) şi piese de schimb. (17) în plus, România exportă uniforme militare, cizme, alimente şi alte piese de echipament, ţărilor beligerante. Cele mai multe din arme sunt vândute în ţări ale lumii a treia sau în ţări comuniste. Multe dintre ele merg în Libia, Angola, Mozambic, Nicaragua, Egipt sau în ţări din

Orientul Mijlociu. Atunci când aceste arme nu sunt destinate mişcărilor de gherilă marxist-leniniste din Africa, sandiniştilor din Nicaragua sau unor ţări arabe radicale,

cum este Libia, ele sunt destinate să sprijine ţelurile comuniştilor sovietici în alte feluri. De exemplu, dacă Sovieticii sunt forţaţi să părăsească o ţară şi să lase în urmă mari cantităţi de arme, românii pot fi chemaţi să înlocuiască sistemele depăşite şi să furnizeze piesele de schimb necesare.

În ciuda tuturor dovezilor prezentate de experţii în exporturi militare, oficialităţile române spun oficialităţilor americane că ei nul exportă armament. În loc să considere exporturile româneşti de arme contrare intereselor securităţii naţionale a Statelor Unite, Departamentul de Stat caută să ajute România să nege asemenea dovezi. În timpul unei întâlniri ce a avut loc la 18 ianuarie 1985 şi la care au luat parte fratele preşedintelui român, Ilie Ceauşescu, şi directorul Agenţiei Statelor Unite pentru Dezarmare şi Controlul Armamentelor (A.C.D.A.), Kenneth Adelman, Ceauşescu a spus că România nu exportă armament, ci numai biciclete şi îmbrăcăminte. Incredibil, Ceauşescu susţinea aceste lucruri după ce i se arătaseră cifrele A.C.D.A. care catalogau România drept al cincilea mare exportator de armament din lume, pe anul 1982! Era aceeaşi întâlnire în care Tom Simons, de la Departamentul de Stat, s-a simţit obligat să afirme că Ceauşescu ar fi trebuit să ştie că toţi americanii prezenţi îi considerau drept prieteni pe liderii comunişti români. În cadrul unei

întâlniri între preşedintele Şefilor de Stat Major, generalul John Vessey şi ministrul român al apărării, Constantin Olteanu, care a avut loc pe 27 Martie 1985, Olteanu a afirmat şi el că România nu exportă echipament militar.

Dimensiunile colaborării româno-sovietice în domeniile economic, energetic, de informaţii şi propagandistic cer să se pună sub semnul întrebării 'independenţa politicii externe româneşti. Pe când mă aflam la ambasada Statelor Unite de la Bucureşti, am numărat peste o mie de ruşi ataşaţi ai ambasadei *sovietice* de acolo. Prin contrast, funcţionarii americani erau 58, în timp ce aceia ai celor mai numeroase ambasade numărau sub o sută de persoane. De asemenea, câteva sute de 'consilieri din Uniunea Sovietică se aflau în uzinele şi complexele industriale – cheie româneşti. Aceşti consilieri 'strategici sunt alţii decât cei care fac legătura directă între întreprinderi, care sunt o invenţie mai recentă. Legăturile directe dintre. Întreprinderi, înfiinţate în 1984, intenţionau să coordoneze mai îndeaproape producţia U.R.S.S. cu aceea a aliaţilor săi. Unul dintre rezultatele legăturilor directe şi ale celor „strategice" este de a permite Sovietelor să supravegheze producţia militară sau a altor produse în ţările blocului. (18)

Legăturile comerciale şi energetice ale României cu U.R.S.S. sunt foarte puternice. În anii 1960 şi 1970,

comerţul României cu Occidentul şi ţările lumii „a treia a crescut, în vreme ce, procentual, a scăzut în ceea ce priveşte membrii C.A.E.R. Şi U.R.S.S… Faţă de toate celelalte ţări din bloc, procentajul relaţiilor comerciale cu UJR.S.S. Şi celelalte ţări comuniste, al României, era cel mai scăzut. Tendinţa acelor două decenii s-a schimbat, cu începere din 1981. Totuşi, în permanenţă au rămas limpezi două realităţi: U.R.S.S. este cel mai important partener comercial al României, cu peste 20% din totalul schimbului de mărfuri (şi un nou protocol comercial pe cinci ani preve de dublarea practică a acestui volum); de asemenea, aproape jumătate din comerţul exterior al României se îndreaptă către ţările comuniste, din care aproape 20% cu celelalte ţări din C.A.E.R., minus URSS. (19) Şi, aşa cum au arătat Pacepa şi alţii, debună seamă că se face şi mai ’mult comerţ mascat, faţă de cel care este dat publicităţii. (20)

Schimburile comerciale româno-sovietice acoperă întreaga gamă de bunuri agricole şi industriale, dar probabil că niciun domeniu nu este mai important decât acela al energiei. De mai multe decenii, participarea României în proiecte energetice mixte cu U.R.S.S. Şi alţi membri ai G.A.E.R. a fost de mare însemnătate. (21) Mai recent, românii şi sovieticii au semnat un acord pe termen lung prin care România va importa gaz din U.R.S.S.,

construind conducta necesară. Contribuţia României va consta în asistenţă oferită la construcţia conductei şi din trimiterea de muncitori calificaţi şi necalificaţi în U.R.S.S. pentru dezvoltarea resurselor energetice – mai ales gaze naturale – de acolo. (23)

România şi Uniunea Sovietică lucrează împreună ajutând teroriştii, prin trafic de droguri, propagandă şi informaţii. România eke un refugiu sigur pentru teroriştii internaţionali binecunoscuţi şi un teren de antrenament pentru extremiştii arabi. Circa 20.000 de aşa-numiţi studenţi din ţări ca Libia, Siria, Iran şi Irak, pe lângă cei din Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei, Mstudiază" în România. Printre ei sunt terorişti care se antrenează cu explozive şi arme, nu departe de Bucureşti. Nu ar fi trebuit să fie nicio surpriză, într-un stat poliţienesc cum e România, când, în decembrie 1984, un extremist palestinian l-a asasinat pe însărcinatul de afaceri iordanian, în centrul Bucureştiului.

Sunt multe dovezi ale implicării României în terorismul internaţional. S-au trimis bombe şi otravă pentru a asasina emigranţi români activi din Paris şi Köln, în 1981 şi 1982. S-a pus o bombă la Radio Europa Liberă şi unii dintre angajaţii originari din România ai postului respectiv au fost bătuţi cu brutalitate sau înjunghiaţi de agenţi plătiţi de guvernul român. Pacepa a dezvăluit, de

asemenea, multe dovezi ale colaborării dintre OEP şi spionajul românesc şi dintre Libia şi România, în comerţul cu armament. (24) Legăturile strânse ale lui Ceauşescu cu lasser Arafat, Muammar Khaddafy şi Hafez-al-Assad sunt bine cunoscute. România are solide legături comerciale, militare şi teroriste cu cele mai extremiste din statele arabe. Aceste legături includ transporturile de armament şi exportul de muncitori în ţări ca Libia (proiecte energetice mixte), vizite la nivel înalt de natură politică şi militară şi utilizarea României ca un canal pentru traficul de droguri şi un centru pentru planificarea acţiunilor teroriste.

Informaţiile potrivit cărora România participă la traficul şi comerţul cu droguri în Orientul mijlociu, America de sud şi alte locuri din lume sunt, la rândul lor, numeroase. (25) Bineînţeles că, atunci când guvernul român a fost confruntat (de către guvernul Statelor Unite) cu dovezile acestor activităţi, el a negat că ar avea legătură cu ele. Nu ar fi nevoie să o mai spunem, dar activitatea României în ceea ce priveşte traficul de droguri şi acţiunile teroriste ajută la ducerea mai departe a obiectivelor imperiului sovietic, prin destabilizarea Occidentului, câştigarea interesului lumii a treia – şi în special a extremiştilor arabi – şi la câştigarea valutei forte necesare.

România colaborează strâns cu sovieticii în acţiuni de propagandă, cum sunt mişcarea mondială pentru pace, propunerile de dezarmare nucleară zonală, demonstraţii privind dezarmarea nucleară şi propuneri de desfiinţare a pacturilor militare rivale. O mare parte din această cooperare este efectuată prin serviciile de spionaj ale celor două ţări. În mod practic, aproape fiecare nouă ’iniţiativă românească în ceea ce priveşte neintervenţia în afacerile interne ale statelor, egalitatea dintre ele, dizolvarea unor blocuri militare ca N.A.T.O. Şi Pactul de la Varşovia, zone denuclearizate şi dezarmare nucleară în Europa, este coordonată de la Moscova. De fapt, România acţionează ca un pion al sovieticilor, în multe dintre aceste domenii.

Acei occidentali care cred în „independenţa românească” ignoră legăturile strânse şi colaborarea existente între sovietici şi guvernul român şi cad, în acelaşi timp, pradă unor „diferenţieri” superficiale, dar cărora li se face o propagandă bine pusă la punct” Disensiunile” dintre România şi sovietici sunt, în primul şi în primul rând, propagate prin şoapte şi zvonuri confidenţiale lansate de propaganda românească în capitalele occidentale. (26)

În 1984 – 85, când România şi-a prelungit, pe tăcute, participarea în Pactul de la Varşovia, acceptând condiţiile puse de Moscova, marea intrigă balcanică din cercurile

diplomatice era dezacordul grav dintre România şi Moscova – care ar fi urmat să schimbe în mod esenţial termenii reînnoirii acordului respectiv. România îşi confesa aşa-zisele disensiuni faţă de Moscova diplomaţilor occidentali, care erau cu toţii prea doritori să asculte şi să creadă. Astfel, funcţionarii români de la Washington, Londra, Bonn, Viena şi alte capitale vorbeau oficialităţilor occidentale – cu ştiinţa sovieticilor – despre lupta de culise à României împotriva ţelurilor şi intereselor sovietice. O divergentă ale cărei dimensiuni erau umflate peste măsura, în ceea ce privea amplasarea rachetelor în Europa şi zonele denuclearizate, era adesea împrăştiată de români" confidenţilor" lor.

Luând în consideraţie măsura în care oficialităţile occidentale cred în „disensiunile" răspândite periodic, în şoaptă, de către români, se vede că Bucureştiul nu are rivali în arta dezinformării.

Guvernul român a aviit, de asemenea, mult succes în convingerea reprezentanţilor occidentali că ei trebuiau să facă concesii Bucureştiutui, pentru a confirma politica de diferenţiere şi pentru a-l îmbuna pe Ceauşescu. În definitiv, afirmau ei, Ceauşescu trebuia să fie în permanentă lăudat pentru curajul cu care i-ar fi înfruntat pe Sovietici. Washingtonul a decis să creadă în această gogoaşă. Bucureştiul şi Moscova se prăpădesc de râs.

În cele două sau trei decenii de aşa-numită politică externă independentă a României, aceasta s-a dovedit a fi un aliat foarte loial al Moscovei. În forurile internaţionale, poziţiile luate de România au fost, în mare majoritate, pe linia Moscovei şi a altor membri ai Pactului de la Varşovia. Cu ocazia intervenţiei din Cehoslovacia, în 1968 şi, mai recent, a activităţii Moscovei în Polonia şi Afghanistan, România a fost doar cu puţin în urma liniei sovietice. Pentru o ţară despre care se crede că ar urma o politică externă independentă, pare straniu că voturile României la ONU. diferă doar cu câteva procente de acelea ale aliaţilor ei din blocul comunist. Totodată, România a votat în opoziţie cu interesele Statelor Unite în proporţie de circa 86%, la fel ca şi celelalte ţări comuniste. În 1985, doar 14.6% din voturile României au fost în acord cu Statele Unite, mai rău decât Polonia şi doar cu puţin mai bine decât Uniunea Sovietică, Când, în 1982, România a votat în proporţie de 19.4% în favoarea Statelor Unite, dintre ţările Pactului de la Varşovia numai Polonia a votat mai puţin. U.R.S.S., Ungaria, Bulgaria, Germania de est şi Cehoslovacia au votat de mai multe ori împreună cu Statele Unite decât România. Dar diferenţa dintre voturile României şi ale Uniunii Sovietice era de 1%. Iar în 1984, România a votat doar un procent de 10.1% împreună cu Statele Unite, comparativ cu U.R.S.S., care a făcut-o într-

un procentaj de 13.2%! (27)

După cum arată suficiente dovezi, eforturile României de a crea disensiuni ocazionale cu Moscova sunt acceptate de sovietici. În circumstanţele actuale nu există şi nu poate exista nicio independenţă reală faţă de sovietici. Şi sovieticii au acceptat planul românesc de mai jos, prin care se capătă ajutoare preţioase din Statele Unite şi Occident, ajutoare de care beneficiază nu numai România, ci întregul Pact de la Varşovia. Aşa cum a spus Pacepa: „În limitele principiilor marxist-leniniste şi ale obligaţiilor faţă de Pactul de la Varşovia", Bucureştiul face gesturi de divergenţă ocazională faţă de Moscova, cu singurul scop de a căpăta tehnologie şi bani occidentali pentru a construi comunismul.

Procedând astfel, Ceauşescu îi seduce pe liderii occidentali oferind „discrete aluzii antisovietice". (28) Au fost cheltuite sume imense cu asistenţa financiară şi clauza naţiunii celei mai favorizate – reînnoită anual, din 1975 – fără a se căpăta nimic în schimb. Potrivit lui Pacepa, planul „Orizont" al lui Ceauşescu a fost conceput pentru a se obţine ajutor financiar, tehnologie şi sprijin politic din partea Statelor Unite – mai ales prin intermediul clauzei naţiunii celei mai favorizate –, concomitent cu păstrarea intactă a stăpânirii ortodox-comuniste în România, în realitate, relaţiile mai bune dintre ţările occidentale şi

România, timp de un deceniu şi jumătate, nu au dus la un nivel de trai mai bun sau la o mai bună respectare a drepturilor omului, în ceea ce priveşte poporul român. Şi sunt dovezi limpezi cu privire la transferul de tehnologie occidentală, via România, către U.R.S.S… (29)

O conversaţie grăitoare a avut loc acum câţiva ani, în urma fugii în Occident a unui ministru de comerţ exterior român. Când acesta a fost întrebat dacă nu cumva ideea de a se împrumuta bani României, pentru a o face mai dependentă de Occident (şi ajutând astfel să-i separe de Moscova pe comuniştii români), n-ar fi fost un plan americano-occidental, răspunsul nu a fost publicat. Şi aceasta pentru că nu se potrivea cu teoriile politice ale Statelor Unite. În conversaţia respectivă, românul a spus, de fapt, că el pierdea mult timp săptămânal pentru a se corela cu planurile sovietice de a căpăta mai mulţi bani sub formă de credite sau împrumuturi şi chiar tehnologie, din partea Statelor Unite şi a Occidentului. (30) Dovezile vorbesc de la sine despre măsura succesului pe care ei l-au avut şi continuă să-l aibă în ceea ce priveşte prostirea oficialităţilor americane şi în îndeplinirea propriilor obiective.

Este straniu că politica de diferenţiere a Departamentului de Stat se îmbină cu aşa-zisa „politică externă independentă” a României. Există o ciudată

convergenţă de interese între elita Serviciului Străin al Statelor Unite şi comuniştii români. Având în vedere acest lucru, Washingtonul nu este lipsit de o oarecare responsabilitate în ceea ce priveşte tragedia creată de comunişti în România.

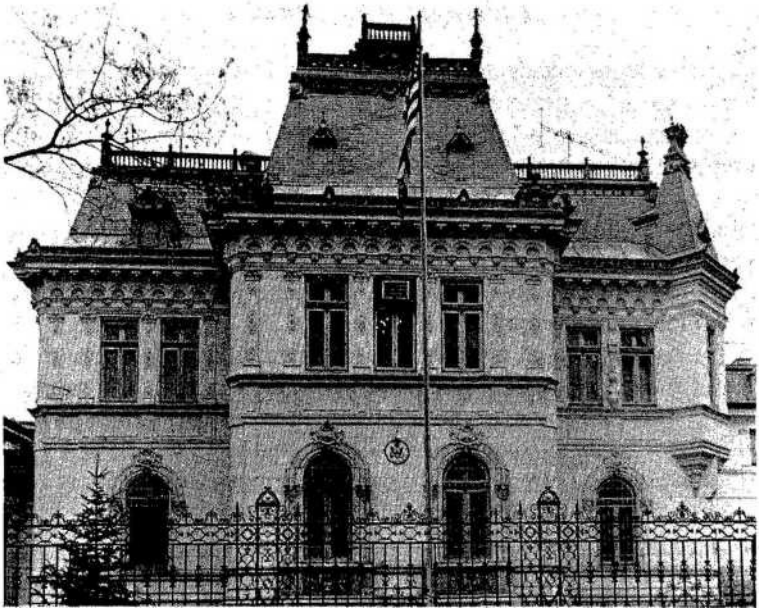

Clădirea ambasadei Statelor Unite ale Americii, din Bucureşti

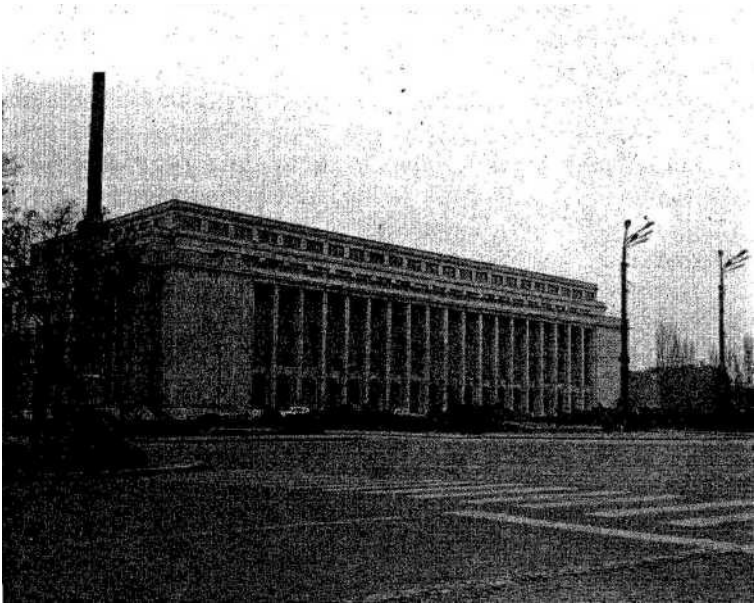

Ambasada sovietică la Bucureşti

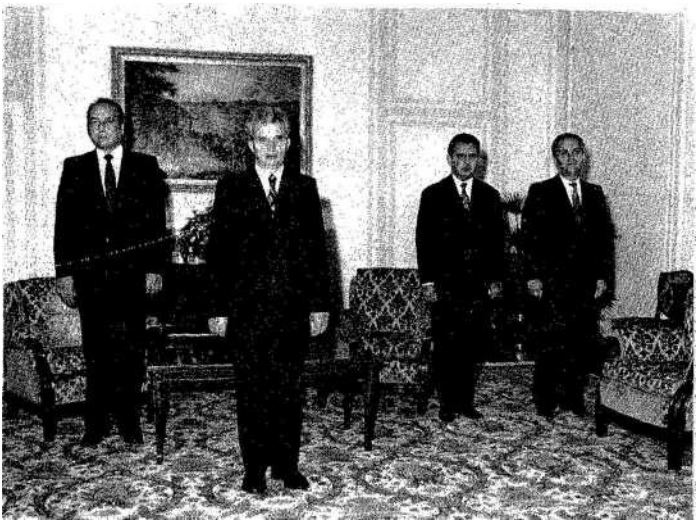

Nicolae Ceauşescu şi ministrul afacerilor externe Ştefan Andrei (stânga)

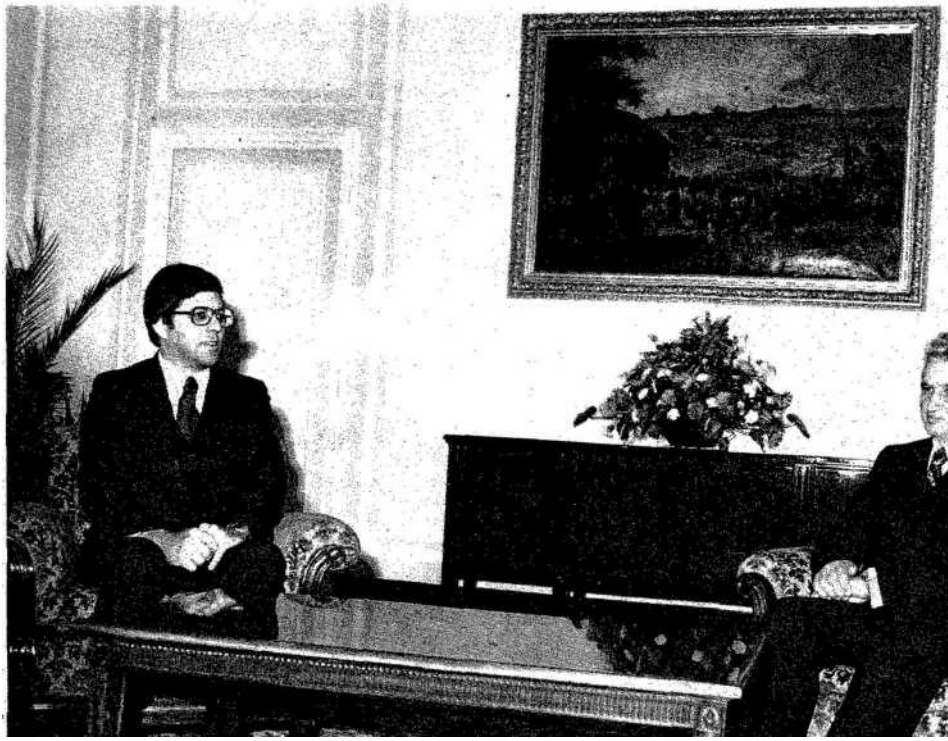

Ambasadorul David B. Funderburk cu Nicolae Ceauşescu

Cozile de la magazinele cu produse alimentare, Bucureşti.

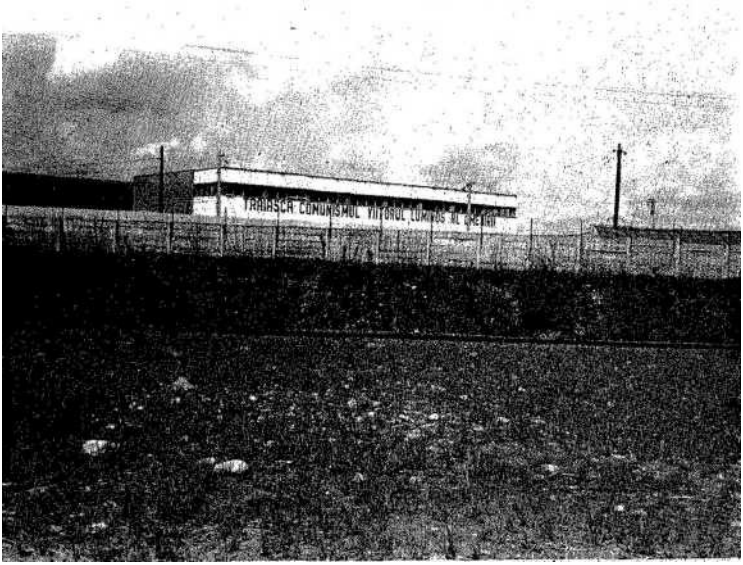

„Trăiască Comunismul, viitorul luminos al omenirii” slogan pe o fabrică din Râşnov

Femeie bătrână din Transilvania

Într-o biserică baptistă în Bucureşti

Funderburk cu soţia sa şi cu pastorii baptişti Gheorghiţă (stânga) şi Talos (dreapta)

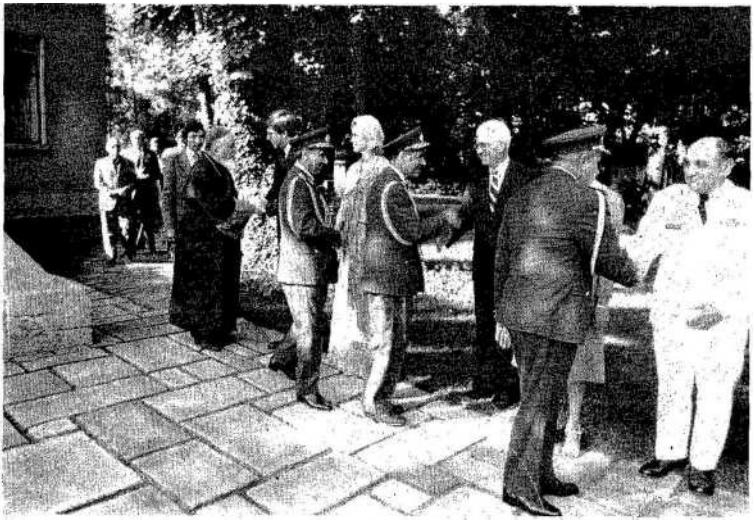

Rabinul şef Moses Rosen la o recepţie, la ambasadă, în dreapta lui Funderburk (dinspre cameră): doamna Funderburk, DCM Corry şi DATT col. Mastro

CAPITOLUL 4 TRAGEDIA IMPUSĂ DE COMUNIŞTI

ÎN ROMÂNIA» ŞI DEPARTAMENTUL DE STAT

În curând vom avea de a face cu două Românii. Este indiscutabil că Nicolae Ceauşescu şi precursorii săi comunişti au avut succes acolo unde veacuri de-a rândul invadatorii şi cotropitorii au eşuat – în crearea noului român, pentru noua societate. Folosind cuvintele lui Ceauşescu, noua societate este „România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate", temă – titlu a politicii lui Ceauşescu, iar 'cartea albă este colecţia cuvântărilor sale. Omul nou socialist depinde de stat, deoarece datorează totul lui Ceauşescu; totul, începând cu apartamentul său, deficitara distribuţie de alimente, până la transportul în comun, încălzirea, electricitatea şi apa caldă. Adus de la ţară, unde avea locuinţă particulară şi aprovizionare, la oraş, într-un apartament la bloc, depinzând de produsele cooperativelor agricole, viaţa omului nou atârnă aproape integral de regim.

Pentru a crea omul nou, total dependent de stat şi de societatea nouă, controlată, Ceauşescu personal a iniţiat schimbări profunde. Puternica industralizare şi proiectele de paradă – absurde pentru o ţară mică şi extrem de ineficiente economic – luau amploare în mod neabătut. Canalul Dunărea – Marea Neagră a fost terminat în 1984 şi proclamat ca omagiu adus geniului, previziunii şi

înţelepciunii lui Ceauşescu. A necesitat decenii de muncă, la care s-a folosit truda sclavilor proveniţi din vastul gulag al României şi a mistuit vieţile a nenumărate mii de muncitori. Şi cu toate acestea, cargourile care parcurg canalul sunt rare. Probabil la fel de tragic ca şi construirea canalului şi a numeroaselor combinate petro – chimice gigant, centrale atomoelectrice şi uzine de armament, este şi ţelul de a se distruge locuinţele săteşti, casele individuale, monumentele istorice şi bisericile. Prin clasica încercare stalinistă de a distruge vestigiile unei ţărănimi independente, Ceauşescu a început un vast program de demolări.

Pur şi simplu are loc nimicirea trecutului de tradiţii şi cultură al României. Desfiinţarea proprietăţii private şi dezindividualizarea au fost îndeplinite. Ceauşescu vrea să-i bage pe toţi românii, desigur cu excepţia elitei partidului şi a acoliţilor noii clase, în apartamente de blocuri aglomerate, prost construite şi urâte. Aceste blocuri monstruoase şi urâte sunt durate în fiecare oraş, de orice mărime.[21]

Vechile case individuale rurale sunt pe cale de dispariţie aproape desăvârşită, fiind demolate chiar înainte ca blocurile, ce urmează să le ia locul, să fie construite. Şi tocmai acestor blocuri din oraşe nu li se asigură, iama, apa caldă, căldura şi gazele, în timp ce la ţară, pentru încălzit

21 Vezi fotografiile de la pagina 80

şi gătit, de obicei se mai poate face rost de lemne şi cărbuni. La oraş, de cele mai multe ori, oamenii au mai puţină mâncare, datorită dependenţei lor de aprovizionarea, distribuirea, raţionalizarea ş.a., controlate de stat.

Pentru a putea supravieţui, locatarii blocurilor au devenit şi mai dependenţi de guvern. Iar, aşa cum a spus un disident român, a supravieţui fizic înseamnă a muri din punct de vedere moral.

Noul om este, de asemenea, supus, umilit, uşor de intimidat şi distrus mental şi spiritual. Nu e timpul şi locul nimerit ca să analizăm calităţile *Mioriţei*, poemul epic naţional al trecutului ţărănesc. În ţara *Mioriţei* nu exista vreo tradiţie naţională de trădare a rudelor ori a prietenilor, însoţită de bacşiş, corupţie, duplicitate şi supuşenie faţă de autorităţi. Astăzi, în noua societate, ţara *Mioriţei* se transformă în ţara lui Ceauşescu. Este just să spui că românii nu au aceeaşi istorie sau dezvoltare politico” spirituală, ca alte popoare din Europa centrală şi de est. Dar polonezii şi maghiarii, la feí ca alte popoare ale acestui spaţiu – inclusiv românii –, au fost loviţi de valuri succesive de invadatori, jefuitori şi stăpânitori, la răspântia mai multor civilizaţii şi imperii.

România se deosebeşte de celelalte ţări din zonă, din mai multe motive. În aria sud-estică a Europei, românii au

reprezentat un front răsăritean de apărare a civilizaţiei occidentale, în faţa triburilor asiatice şi a altor invadatori neoccidentali. Aflaţi practic izolaţi, ca singurii vorbitori de limbă romanică din Europa de est, împrejuraţi de slavi şi unguri, românii au cheltuit multă energie, în încercările lor de a supravieţui. Moştenirea religioasă naţională a României a fost cea răsăriteană, ortodoxă (grecească) de la Bizanţ, împreună cu tradiţia bisericii controlate de către stat. România nu a avut tradiţii şi influenţe mai occidentale, catolice ori protestante, tradiţii care au influenţat situaţia din Polonia şi Ungaria. Fiind astfel mai izolată – cu excepţia Transilvaniei – de principalele curente ale Renaşterii, Reformei şi Iluminismului, moştenirea religioasă, şi într-o oarecare măsură cea politică, a României semăna ceva mai puţin cu aceea a Europei de vest, cum ar fi, bunăoară, cazul Ungariei şi Poloniei. Este adevărat, România privea mai mult spre apus decât o făceau celelalte state balcanice, cu precădere spre Roma şi Paris, pentru a-şi redescoperi rădăcinile etnice şi lingvistice. România şi românii descind din colonii romanizaţi-latinizaţi din secolele II ŞI III î.e.n. Dar izolarea de-a lungul veacurilor de ocupaţie şi dominaţie de către imperiile rus şi turc, într-o anumită măsură i-a despărţit pe români de curentele centrale ale dezvoltării istorice occidentale.

Românii, în general, au reacţionat faţă de guvernările şi sistemele străine în alt chip decât ungurii şi polonezii. A fost soarta tragică a României să devină linia de apărare, care a protejat civilizaţia occidentală. Practic izolat şi aflat sub presiune constantă, românul a trebuit să supravieţuiască, în pofida tuturor vicisitudinilor. Un vechi proverb spune: „capul plecat sabia nu-l taie”. Aceasta înseamnă că românii au învăţat să se plece «când trebuie, spre a putea supravieţui. E limpede că obiectivul conducătorilor comunişti ortodocşi este să înăbuşe curajul şi să-şi întărească victoria prin spaimă, intimidare şi puterea brutală a poliţiei secrete asupra populaţiei. Datorită puterii totale a comuniştilor şi a lipsei de sprijin din afară – fie el occidental sau din altă parte – pentru poporul oprimat şi aproape uitat, principiul ’străinii contra tradiţiei, invocat de stăpânire, are mult succes.

Marea parte a succesului stăpânitorilor şi ceea ce lipseşte mai mult în România şi în alte ţări comuniste trece dincolo de lipsa de confort şi îndestulare materială – îmbrăcăminte elegantă, apartamente, automobile şi hrană îmbelşugată. Lipsa de libertate, demnitate umană şi a drepturilor fundamentale se oglindesc în spiritul abătut, în deprimare şi speranţa pierdută. În 1982, unul din cei mai de seamă intelectuali ai României mi-a spus că „s-a terminat cu generaţia noastră

— Ne aşteaptă sfârşitul. Dar, pentru copii noştri, singura alternativă e lumea nouă, adică Statele Unite. Există două feluri de oameni: cei care îşi văd de servicii (citeşte mijloace de existenţă) şi cei care, în afară de aceasta, se ocupă şi de altceva". Lucruri similare am mai auzit şi în anii următori, repetate la nesfârşit. De la medicul din spital, până la pietonul nepăsător faţă de circulaţia rutieră, se pare că multor oameni nu le pasă de nimic. Ajunge să vezi expresiile feţelor, starea

WC-urilor publice, a deservirii în restaurante, cozile în faţa alimentarelor şi decăderea la care s-a ajuns din pricina bacşişului, corupţiei şi necinstei, toate impuse de necesitatea de a supravieţui. Dar, în pofida atmosferei deprimante din Bucureşti, sistemul nu a avut succes complet, din cauza rezistenţei a numeroşi cetăţeni din România.

Şi iată că România se face cunoscută şi în acest domeniu. Oricât ar fi de fragila şi minusculă în peisajul general, existenţa opoziţiei faţă de regim a unor oameni curajoşi are însemnătate concludentă. Ea demonstrează că un element ai adevăratei şi tradiţionalei Românii supravieţuieşte ca un fir subţire, alături de omul nou. Atâta vreme cât aceasta se întâmplă, semnificativul patrimoniu religios şi cultural nu va pieri. De menţionat sunt sutele de mii din cei mai iluştri oameni curajoşi de origine română

care trăiesc astăzi în afara României, din Franţa şi Germania, până în Canada şi Statele Unite; de la laureaţii premiului Nobel, dr. George Palade şi Elle Wiesel, la Paul Goma şi părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, precum şi răposaţii Mircea Eliade şi George Enescu – numeroşi sunt românii de peste hotare, care au adus umanităţii servicii ieşite din comun. De asemenea, ei au aport la menţinerea şi păstrarea celor mai bune elemente de tradiţie şi cultură românească. În Statele Unite, un studiu din 1975 al editurii Harvard University Press, intitulat *Peasants and Strangers* (Ţărani şi străini), zbris de Josef J. Barton, documentează succesele şi contribuţiile românilor dintr-un oraş american. Studiul arată că imigranţii români, proveniţi mai ales de dinainte de primul război mondial, din zona rurală a Transilvaniei, Sibiu, Făgăraş, au dus-o mai bine, în prima jumătate a acestui secol, decât alte câteva grupuri etnice din Cleveland, statul Ohio.

E de prisos să amintesc că niciodată sorţii n-au fost mai neprielnici faţă de un grup de caractere individuale nobile decât în cazul românilor legaţi de istorie. Poate că ei au fost şi mai oprimaţi decât vocile spirituale ale inimii şi sufletului Rusiei. E timpul ca ei să fie sprijiniţi şi recunoscuţi. Cine sunt ei? Evident, a-i pomeni pe mulţi dintre ei ar atrage atenţia represivă asupra lor, în timp ce Vestul abia dacă e conştient de existenţa lor. Dar

importanţa lor trebuie accentuată, din cauza dezavantajelor cu care au de a face. Le lipseşte un adevărat for, cum ar fi biserica naţională, prin care să-şi poată articula protestul. Iar, datorită omniprezentelor forţe de securitate ale lui Ceauşescu, colegii şi posibilii lor aliaţi sunt nevoiţi să renunţe la multe, din punct de vedere spiritual şi moral, ca să supravieţuiască fizic şi să-şi ocrotească familiile. În parte datorită împrejurărilor unice din România, pe plan politic şi religios, opoziţia faţă de impunerea ’noului om socialist1 de sorginte străină e mai mult de ordin individual decât organizat.

De la începuturile comunismului, impus de sovietici în România acum patru decenii, a existat o opoziţie semnificativă faţă de transformarea drastică, netradiţională, a societăţii, de către marxist-leniniştii atei şi materialişti. Una din cele mai puternice rezistenţe a provenit din rândurile ţărănimii, care a luptat cu dârzenie împotriva colectivizării agriculturii. Opoziţia ţărănească a avut drept urmare o campanie masivă de asasinate şi arestări. Nu o oarecare minoritate de chiaburi (cum erau numiţi ţăranii înstăriţi), ci masele de mijloc ale ţărănimii erau acelea care se opuneau cu vehemenţă la pierderea pământurilor şi la preluarea de către stat a fermelor. Am cunoscut câţiva descendenţi ai acestor ţărani luptători, sus, în munţii României, lângă Păltiniş, în luna mai a anului

1982. Aceşti ţărani, practic liberi, care cutreiară culmile munţilor ca păstori, au făcut un apel la ajutor. Ei mi-au relatat condiţiile de sărăcie din întreaga ţară în care se zbat membrii fostei ţărănimi, mi-au vorbit de duşmănia ce i-o poartă poporul lui Ceauşescu şi despre lupta dusă de persoane individuale, prin munţi, ca să supravieţuiască în demnitate. Apelul lor este adresat americanilor, ca aceştia să nu uite că România şi-a pierdut libertatea, dar şi faptul că în ţară mai există încă iubitori de libertate.

Opoziţie există şi printre muncitorii din fabrici şi printre intelectuali. Lucrătorii din mine şi fabrici se împotrivesc periodic dictatelor stricte ale conducerii comuniste. Sunt mulţi aceia care protestează pe diferite căi contra salariilor mici, a orelor de lucru prelungite, a condiţiilor de muncă periculoase şi a lipsei de reprezentanţi din rândurile lor, în sânul conducerii întreprinderilor. Sabotajele şi grevele au loc mult mai frecvent decât se află despre acestea în lumea exterioară. Majoritatea unor astfel de acţiuni duc, în fond, la o represiune sporită din partea forţelor de securitate şi la arestarea şi întemniţarea fruntaşilor rezistenţi cei mai activi. Unul din cazurile pertinente este zdrobirea S.L.O.M.R., cât şi a sindicatului minerilor din Valea Jiului, care au acţionat în anii ’70 pentru condiţii mai bune de trai. Am auzit de la mulţi români că, în numeroase fabrici,

există practica deliberată ca „lucrurile să nu meargă bine”, drept formă de protest împotriva sistemului urât de ei. Nu încape îndoială că în întreprinderi există o pierdere extraordinară de productivitate, iar aceasta se datorează, cel puţin în parte, nemulţumirii muncitorilor.

Deoarece clanul Ceauşescu nu apreciază cultura academică şi activităţile intelectualilor, acesta a început de timpuriu să înfrângă opoziţia şi să-i aducă pe intelectuali, prin forţă şi coerciţiune, la linia comunistă. Printre intelectuali se manifestă felurite grade de compromis. Mulţi încearcă să-şi păstreze integritatea şi demnitatea în viaţa de zi cu zi, „capitulând” doar prin scrierea a câte unui tribut ori omagiu adus lui Ceauşescu în prefaţa sau introducerea lucrării publicate, atunci când li se „cere” aceasta.

Dar alţi intelectuali continuă să protesteze fără niciun fel de compromis. Refuză să adere la partidul comunist, chiar dacă sunt ţinuţi sub presiuni constante, şi să se supună. Unii scriu şi împart materiale disidente, ce se opun regimului. Poeziile scrise de Ana Blandiana, publicate. În *Amfiteatru*, în 1984, au fost imediat retrase, fiindcă au atras asupră-le mânia autorităţilor. Aceste poezii reflectă strigătul multor altora şi, de aceea, ele merită a fi incluse aici. În *Eu cred*, Blandiana exprimă frustrarea faţă de aparenta lipsă de fervoare revoluţionară.

Eu cred că suntem un popor vegetal.

De unde altfel liniştea în care aşteptăm desfrunzirea?

De unde curajul

De a ne lăsa pe toboganul somnului Până aproape de moarte.

Cu siguranţa.

Că vom mai fi în stare să ne naştem Din nou?

Eu cred că suntem un popor vegetal Cine-a văzut vreodată Un copac revoltându-se?

În a doua poezie, *Delimitări*, Blandiana descrie condiţiile de trai sărăcăcioase şi inexistenţa liberei migraţii, prin versurile:

Noi, plantele.

Nu suntem ferite nici de boli

Nici de nebunie

(N-aţi văzut niciodată o plantă

Pierzându-şi minţile

Şi reintrând cu mugurii în pământ?)

Nici de foame.

Nici de spaimă.

Nici de închisori. *f*?

(N-aţi văzut niciodată o tulpină Gălbuie, agăţată de gratii?);

Singurul lucru de care suntem ferite (Sau poate

private)

E fuga.

În altă poezie, *Cruciada copiilor*; Blandiana, folosind un limbaj plastic, se referă la programul preşedintelui şi al soţiei lui, Elena Ceauşescu, de sporire a populaţiei României, prin oprirea avorturilor şi penalizarea mamelor care nu au patru sau mai mulţi copii:

Un întreg popor Nenăscut încă.

Dar condamnat la naştere, încolonat dinainte de naştere.

Foetus lângă foetus.

Un întreg popor

Care nu vede, n-aude, nu înţelege.

Dar înaltează

Prin trupuri zvârcolite de femei.

Prin sânge de mame Neîntrebate.

În fine, Blandiana prezintă un montaj vizual al câtorvsa din aspectele de bază ale vieţii de fiecare zi din Bucureşti şi din toată România, prin poemul *Totul* în timp ce „Totul" nu descrie totul, îşi concentrează atenţia asupra multor lucruri importante, după cum urmează:

…frunze, cuvinte, lacrimi, cutii de conserve, pisici, tramvaie câteodată, cozi la făină.

1 gărgăriţe, sticle goale, discursuri, imagini lungite de televizor, gândaci de Colorado, benzină, steguleţe, cupa

campionilor europeni, maşini cu butelii, portrete cunoscute:

mere refuzate la export.

Ziare, franzele, ulei în amestec, garoafe, întâmpinări la aeroport, cico, batoane, salam Bucureşti, iaurt dietetic, ţigănci cu Kent-uri, ouă de Crevedia, zvonuri, serialul de sâmbătă, cafea cu înlocuitori, lupta popoarelor pentru pace, coruri, producţia la hectar.

Gero vitalul, băieţii de pe Calea Victoriei.

Cântarea României, adidaşi, compot bulgăresc, bancuri, peşte oceanic, totul. (1)

Disidentul Mihai Botez, matematician şi viitorolog, întreba ce au câştigat americanii, după 20 de ani de cooperare strânsă cu guvernul român.[22] Botez spunea: „În loc să promovaţi o economie care funcţionează, ori un socialism cu faţă umană, dumneavoastră ajutaţi la legitimizarea unui regim comunist corupt, care ne-a ruinat ţara”. (2) Opoziţia cea mai angajată şi dârză poate veni din partea disidenţilor religioşi. Oastea Domnului, aflată în clandestinitate – conştiinţa Bisericii Ortodoxe Române dominanţe, ai cărei capi oficiali au fost cooptaţi de statul comunist – contribuie la păstrarea vie a credinţei strămoşilor. Şi cei mai simbolici” Soljeniţâni” (ca preotul

22 în martie 1987, în revista Lupta (15 martie 1987, nr.75, p. 1) s-a relatat că el fusese bătut de Securitatea locală, internat în spital şi apoi ţinut în izolare. El criticase regimul.

ortox Gheorghe Calciu – Dumitreasa) păstrează viu spiritul neabătut al adevăraţilor credincioşi. (3)

Intelectualul Dorel Cataramă, adventist, a zăcut în închisoare ani de zile, pentru exprimarea deschisă a credinţei sale. Părintele Géza Pálfi (romano catolic), Sabin Teodosiu (baptist) şi mulţi alţii au plătit cel mai mare preţ, cu viaţa, pentru păstarea unei măsuri de demnitate spirituală, pentru întreaga naţiune. Deşi Ceauşescu nu are de înfruntat o „Biserică Catolică Poloneză" unită şi ţine grupările religioase sub control sever, teama lui de aceşti credincioşi, pe care nu-i poate suprima uşor, era evidentă, cu ocazia multor discuţii pe care le-am auzit între el şi conducătorii americani.

În mod negreşit, există o renaştere a fervorii religioase, care se răspândeşte în toată România, mai cu seamă printre aşa numiţii neoprotestanţi (baptişti, pentecostali, adventişti, fraţi şi alţii). Această creştere continuă, în ciuda represiunii sporite a guvernului, manifestată prin demolări de biserici, întemniţarea pastorilor şi persecutarea fruntaşilor laici. A Doua Biserică Baptistă din Oradea e binecuvântată cu o istorie recentă, de către pastori curajoşi ca dr. Nicolae Gheorghiţă şi reverendul Paul Negruţ. Potrivit celor afirmate de un funcţionar de la ambasada americană, care a lucrat mai mulţi ani cu disidenţi religioşi şi politici, poate cei mai

importanţi şi curajoşi oponenţi ai regimului, baptiştii, penticostalii şi alţi neoprotestanţi, se împotrivesc statului cu fiecare prilej.[23] Unii fac parte din bisericile oficiale, ceilalţi din cele neoficiale. În orice caz, fiecare grupare religioasă îşi are disidenţii săi activi. Mai sunt mulţi dintre aceia care nu au ieşit la suprafaţă, dar care continuă să se opună în felul lor.

Exemplele de încercări de protest organizat de persoane religioase includ şi activităţile Comitetului Creştin pentru Apărarea Libertăţii Religioase şi de Credinţă (A.L.R.C) şi petiţia pastorilor, din 1982. A.L.R.C. a fost fondat în 1978 ca un comitet independent pentru drepturile religioase, care avea ca obiectiv observarea persecuţiei religioase. El a apelat la stat să garanteze drepturile religioase. Grupul a fost desfiinţat, iar conducătorii i-au fost întemniţaţi ori expulzaţi (ca în cazul pastorului Pavel Nicoaescu, care continuă să conducă grupul în exil, de la New York) ori ucişi (ca: Sabin Teodosiu, Traian Bogdan şi Daniel Păuşat), între 1981 şi 1983. Şaizeci şi şase de baptişti au adresat preşedintelui Ceauşescu o petiţie, în care cereau drepturi religioase, cum ar fi posibilitatea de a procura biblii, instruirea

23 Este interesant ca Consorţiul pentru Studiul Informaţiilor a anunţat pe analiştii americani că o atenţie sporită va trebui să fie acordată, în anii '90, baptiştilor din România, aceştia putând juca un rol – cheie în revolte potenţiale (vezi U.S. News & World Report, 20 aprilie 1987, p. 25)

pastorilor şi un oarecare control asupra fondurilor propriilor lor biserici. Guvernul nu a răspuns La ceea ce considéra activitate antistatală, dar îndată după aceea a făcut viaţa şi mai grea semnatarilor petiţiei.

Guvernul comunist din România stă pe poziţia cea mai proastă în privinţa drepturilor omului. Represiunea politică, culturală şi religioasă e foarte răspândită şi dominantă. Înainte de orice, este extrem de greu să afli tot ce se petrece pe ascuns, într-o ţară comunistă. Majoritatea informaţiilor constituie un secret de stat, de nedivulgat străinilor, dar şi băştinaşilor. Practic este imposibil accesul occidentalilor la informaţii privind activitatea internă a sistemului: operaţiile partidului comunist, ale aparatului militar, ale poliţiei de securitate prezentă peste tot, ale tribunalelor şi penitenciarelor, fabricilor şi uzinelor. Astfel, este poate firesc faptul că majoritatea ambasadei S.U.A. Şi vizitatorii ocazionali (jurnalişti, turişti, oameni de afaceri etc.) nici nu fac vreun efort să afle mai mult. În mare măsură este natură acestui serviciu să ai de a face doar cu ceea ce îţi oferă regimul: agape, cine şi recepţii, la care iau parte funcţionari ai P.C.R. de rang înalt şi personalul auxiliar al elitei cultiirale şi intelectuale (adică cei care cooperează cu statul şi primesc privilegii şi recompense).

Majoritatea americanilor, în calitatea oficială ori neoficială, sunt supravegheaţi oriunde s-ar afla pe

teritoriul ţării. Convorbirile telefonice sunt interceptate şi sistemele electronice de ascultare sunt larg folosite în case, automobile, hoteluri şi restaurante. Conversaţii cinstite, lungi şi semnificative, în locuri ’obişnuite, se pot ţine foarte greu şi pot pricinui probleme.

Stabilind un climat de frică şi intimidare, prin crime de stat, întemniţări în gulag, muncă silnică şi epurări, în vremurile staliniste cele mai negre de la sfârşitul anilor 1940 şi în anii 1950, regimul a fost în stare să menţină atmosfera de intimidare şi frică până în prezent. Desigur, prin intermediul Securităţii (forţele poliţiei secrete), cu care

— Aşa crede lumea – unul din trei are legături, poporul e ţinut în frâu. Deşi ceva mai subtil şi mai puţin făţiş, instrumentele de control ale statului continuă să deţină supravegherea şi controlul aproape total, fără frecventa utilizare a mijloacelor din trecut. Într-atât au fost bătuţi oamenii ca să se supună, încât lecţia, odată învăţată, nu se uită nici azi. Spre deosebire de Polonia, în România nu există o biserică naţională, care să rivalizeze cu statul, în privinţa autorităţii ori a influenţei.

O gigantică forţă de securitate pare să fie necesară, deoarece guvernul e surd la nevoile şi aspiraţiile de bază ale poporului. Spre deosebire de Ungaria, nu s-a făcut nicio liberalizare a economiei şi guvernul nu face niciun

efort în ceea ce priveşte necesităţile de consum. Nu există nicio publicaţie care să exprime punctele de vedere neoficiale. Publicaţiile occidentale nu sunt accesibile publicului. Televiziunea, radioul, ziarele, cărţile şi revistele reflectă politica guvernului anticapitalistă, antireligioasă, antieconomie de piaţă, anti. N.A.T.O. Şi antiamericană. Studenţii sunt învăţaţi că cei din vest – în special Statele Unite – sunt inamicul. Nu există sindicate (libere) ale muncitorilor, deoarece o astfel de organizaţie a fost destrămată. Expresia culturală reflectă linia dirijată şi impusă de conducerea comunistă. Artele, teatrul, filmul şi muzica, toate îndeplinesc ordinele statului. Întreprinderile private sunt cvasiinexistente, din moment ce statul deţine proprietatea, terenurile şi mijloacele de producţie.

Cei care sunt consideraţi drept periculoşi pentru regim sunt trataţi ca atare. Încă există o mare reţea de închisori, cât şi forţe de muncă de sclavi. În plus, periodic, soldaţii şi până şi studenţii sunt trimişi la tot felul de munci. Mai există spitale în care disidenţilor li se aplică „tratament psihiatric”. Cei mai însemnaţi potrivnici ai regimului ori sunt întemniţaţi, izolaţi, persecutaţi şi exilaţi (aceste cazuri fiind mai rare), ori ucişi. Câteodată, ţăranii sunt executaţi pentru că au furat porci ori cereale de la cooperativele agricole. Ca exemplu de asasinate patronate de stat poate fi dată moartea preotului romano-catolic

Géza Pálfi şi a pastorului baptist Sabin Teodosiu.

Costul uman datorat comunismului, în România, a fost enorm, Lucrarea de faţă nu urmăreşte scopul de a fi o cronică de proporţii a sacrificiului uman, aşa cum au procedat Robert Conquest şi Alexandr Soljeniţîn cu istoria comunismului sovietic, în lucrările lor. În timpul impunerii şi completei solidificări a sistemului comunist de tip sovietic în România, s-a plătit deci un mare preţ de vieţi omeneşti. Mii şi mii de ţărani – mulţi dintre ei fiind numiţi chiaburi –, membri ai burgheziei, muncitori şi alţii au fost omorâţi de noul regim dirijat de la Moscova. Din perioada de după războiul mondial până în prezent, statul i-a nimicit pe aceşti oameni, fie pe loc, fie făcându-i să dispară în vasta reţea de închisori şi lagăre. De la bun început, aceste ucideri şi întemniţări au slujit unui scop dublu: descotorosirea regimului de adversarii săi şi servirea unei lecţii celorlalţi despre soarta de care poate avea parte opoziţia. Această atmosferă de teroare şi spaimă îşi slujeşte bine scopul. E important să se înţeleagă că, în timp ce, în parte, represiunea dusă de stat îmbracă forme mai subtile şi e mai puţin evidentă astăzi, între acţiunile actuale îndreptate contra adversarilor şi cele ale înaintaşilor comunişti nu e decât o mică deosebire calitativă.

În timp ce persoane din toate straturile societăţii mai

pot dispărea de pe faţa pământului în România, regimul actual pare să se fi specializat în persecutarea nonconformiştilor religioşi şi într-o măsură mai redusă a celor politici ori culturali. Preotul disident ortodox, părintele Calciu, a fost eliberat din închisoare, după doi ani de temniţă şi i s-a permis să emigreze în Statele Unite ale Americii, în 1985. La scurtă vreme dmă aceea, el ne-a întocmit o listă cu numele unor fruntaşi religioşi care au plătit cu viaţa pentru. credinţa lor.

Potrivit părintelui Calciu, peste două milioane de oameni au fost în detenţie şi peste 200.000 executaţi, de când comunismul este la putere. De asemenea, Calciu spune că mai multe sute de mii de credincioşi au fost inculpaţi şi condamnaţi de tribunale pentru credinţa lor, inclusiv peste patru mii de preoţi şi pastori (ortodocşi, catolici, uniţi şi protestanţi). Dintre aceştia din urmă, cel puţin 63 au fost omorâţi în bătăi, printre care şi 17 episcopi şi mitropoliţi. Printre episcopii romano-catolici care au murit în închisori se numără Augustin Pacea (a murit în închisoare, în 1950), Anton Durcovici (a murit în închisoare, în 1951) şi Áron Marton (deţinut timp de nouă ani şi ţinut în domiciliu forţat până la decesul său din 1979). Ion Raţiu a scos în evidenţă că toţi episcopii Bisericii Unite au murit ca martiri. (4) Iuliu Hossu, făcut cardinal „in pectore”, a murit în surghiun, în 1970, după

mulţi ani de puşcărie. Episcopii Vasile Aftenie, Alexandru Rusu, Ioan Bălan, Ioan Suciu şi Valentin Traian Frenţiu, au murit cu toţii între 1950 şi 1953[24]

A fost înregistrată şi uciderea capilor diverselor biserici protestante. De exemplu, dr. Sándor Havadtöy a descris asasinarea de către stat a pastorilor reformaţi Kálmán Szász, Béla Bonezy, György Fábián, István Káli, János Baranyái, Sándor Major, Péter András şi Kálmán Szilágyi. (5) Christian Response International (Christian Solidarity International în Europe) şi alte grupări ce întreţin legături cu creştinii de dincolo de Cortina de Fier au făcut publice persecuţiile şi uciderea pastorilor protestanţi şi a fruntaşilor laici din România. (6)

Aproape tot atât de tragică şi deprimantă, ca asasinatele propriu-zise, este colaborarea Occidentului cu făptaşii acestor crime. Adesea, grupările şi guvernele occidentale sunt cuprinse de tăcere, când află de aceste fapte criminale, totodată conlucrând cu făptaşii, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic extraordinar. Iată un exemplu elocvent, dat de părintele Calciu: „Sub stăpânirea comunistă sunt distruse biserici, sunt persecutaţi credincioşii şi clerul, aruncaţi în închisori, torturaţi şi ucişi… între timp, Consiliul Mondial al Bisericilor ţine recepţii festive, unde capii bisericilor îmbrăţişează pe

24 Calciu îl include şi pe Liviu Titu Chinezu, alţ episcop unit care a murit în închisoare (în 1953)

miniştrii comunişti atei, exprimându-şi dragostea frăţească, iar, în acelaşi timp, milioane de oameni mor de foame în lagăre comuniste. Aceşti misionari şi colaboratori ar trebui să se întrebe dacă ei beau vin sau sângele martirilor pe care ei îi sacrifică pentru o pace iluzorie cu Ceauşescu". (7);

Cel mai revoltător şi deplorabil exemplu de convergentă a intereselor Departamentului de Stat şi ale guvernului comunist din România este ceea ce s-a petrecut după moartea tragică a preotului romano-catolic Géza Pálfi. Informaţiile care au ajuns la Washington demonstrau cât se poate de clar implicarea guvernului român în asasinarea părintelui Pálfi, după tipicul unui stat aflat sub controlul sever al comuniştilor. Dar, la fel ca şi în alte împrejurări, elita de la Departamentul de Stat părea a se interesa mai degrabă de muşamalizarea informaţiilor şi ştirilor ce aruncau o lumină proastă asupra României, decât de scoaterea la lumină a adevărului şi chemarea la ordine a Bucureştiului. Ca să ocrotească relaţiile speciale dintre Washington şi Bucureşti, Departamentul a acţionat defensiv faţă de rapoartele despre Pálfi, încercând să le discrediteze. În paralel, guvernul român denigra şi el acele rapoarte, ascunzând, în mod deliberat, adevărata desfăşurare a cazului Pálfi. Iată deci, odată în plus, convergenţa de interesev

Conţinutul scrisorii predicatorului calvinist (prezbiterian) Béla Szigethy din Bainbridge Island, Washington, expediată deputatului în congresul american Joel Pritchard, la 24 Mai 1984, este poate cel mai apropiat, prin ce dezvăluie, de ceea ce i s-a întâmplat lui Pálfi. Szigethy spune că, la serviciul divin din Ajunul Crăciunului din 1983, Pálfi ceruse ca, în România, Crăciunul să fie proclamat sărbătoare naţională, aşa cum era cazul în Ungaria vecină, şi nu zi de lucru. A doua zi de dimineaţă, Securitatea din Odorhei l-a ridicat pe Pálfi şi „l-a bătut de era cât pe ce să moară. Loviturile i le aplicau cu precizie la ficat, producându-i o ruptură a acestui organ". L-au dus apoi la spitalul din Târgu-Mureş, unde, după un „tratament fără succes" timp de două luni, el a „sucombat din pricina leziunilor". Mai aminteşte că rezultatul autopsiei e ţinut secret, în timp ce pe certificatul de deces s-a trecut că Pálfi ar fi murit de cancer hepatic. (8)

Informaţiile de primă mână primite de americani includ şi relatările unor martori oculari. Un astfel de martor e rudă apropiată a lui Pálfi, iar alţii sunt enoriaşi ai acelei biserici. Aceste mărturii, cât şi evidenţele privitoare la decesul lui Géza Pálfi, bătut de autorităţi până să moară la spital fără asistenţă medicală adecvată, sunt veridice.

Dar, în pofida eforturilor noastre de la ambasada din Bucureşti ca să convingem Departamentul de Stat să facă

publice faptele, nu s-a întreprins mai nimic cu aceste informaţii. În rapoarte oficiale s-au făcut menţiuni verbale vagi în legătură cu cazul, care nu blamau în niciun fel guvernul român. Iar faţă de oficialii români s-au făcut remarci care au fost egale cu zero. Dar, dacă unele grupări religioase, cercuri de maghiari şi câţiva membri din Congres nu ar fi făcut gălăgie, nimic nu s-ar fi pomenit despre asasinat. Ipocrizia Departamentului de Stat a mers mână în mână cu acţiunea de tăinuire a regimului din România, fiind mai apoi însoţite de un dezinteres asemănător din partea altor americani de rang. Când am depus în faţa Subcomitetului Comisiei Senatoriale pentru Comerţ International, la 23 iulie 1985, menţionând şi acest caz, plus altele similare, preşedintele subcomisiei, senatorul John Danforth, a manifestat o stranie lipsă de interes. (9) între timp, comuniştii români erau activ angajaţi în propria lor acţiune de muşamalizare, pentru a evita iscarea vreunui scandal din pricina cazului Pálfi, care ar fi putut periclita soarta clauzei naţiunii celei mai favorizate, la care ţineau atât. Cel care a condus operaţia de ascundere a adevărului în privinţa aceasta, în Statele Unite, a fost ambasadorul României. În scrisoarea sa, din 20 iulie 1984, trimisă unei doamne Newberry, ambasadorul Mireea Maliţa pretindea că Pálfi „era cunoscut ca un suferind de rinichi şi de ficat, iar în ultima

perioadă a vieţii sale suferinţa sa a devenit serioasă, pentru care motiv a fost internat la spitalul din Odorheiul Secuiesc, din octombrie până la finele lui decembrie 1983”. Maliţa continua, susţinând că „la începutul lunii ianuarie 1984, el (Pálfi) a fost transferat la clinica din Tg. Mureş, unde a murit la 13 martie 1984. În toată perioada spitalizării, Géza Pálfi a beneficiat de un tratament medical foarte bun… Diagnosticul, confirmat de necropsie, a fost cancer ganglionar generalizat cu metastaze în ficat, rinichi şi plămâni”. Maliţa scria că „senzaţionalismul vulgar şi neadevărurile, ca acela al morţii lui Géza Pálfi”, erau rezultatul acţiunilor extremiştilor şi iredentiştilor de origine etnică maghiară. (10) Departamentul de Stat e hipersensibil la disputa româno-maghiară în legătură cu Transilvania. Cu toate acestea, punerea morţii lui Pálfi (de origine maghiară) pe seama conflictului istoric şi a exagerărilor făcute de ungurii din afara României nu a constituit factorul precumpănitor în decizia Departamentului de Stat de minimalizare a acestui caz.

Oficialităţile române au dat asigurări că noul certificat de deces a fost semnat de un medic de origine maghiară, gata să colaboreze – probabil, pentru a nu fi acuzate de represiune naţională. Linia standard a guvernului, aidoma poziţiei lui Maliţa şi a gazetelor din România, era că Pálfi a murit de cancer la ficat. Au fost

inventate poveşti care spuneau (cum o făcea şi Maliţa) că Pálfi nici n-ar fi fost la biserică în ziua cu pricina – cu toate că suţe de enoriaşi sunt martori că a fost –, ci că se afla la spital de câteva luni. Nici spitalizarea, din octombrie până în decembrie, nici diagnosticul de cancer nu sunt reale. Palfi era un tânăr sănătos, fără vreo afecţiune hepatică ori probleme cu alcoolul, potrivit martorilor oculari, enoriaşi şi rude. Astfel, aserţiunile guvernului cum că Pâlfi nu ar fi fost nicicând arestat sau bătut şi că nu ar fi slujit în biserică de Crăciun constituiau o parte a versiunii pe care Bucureştiul credea că Washingtonul va fiţ atât de credul ca să o ia de bună. Prin repetarea constantă a versiunii, oficialităţile bucureştene credeau că Departamentul de Stat va putea fi convins să înceteze căutarea adevărului. Aveau dreptate. În luna iulie 1984, o persoană oficială din România mi-a spus că Pâlfi de fapt a fost ucis, aşa cum noi, cei de la ambasadă, susţineam şi nu cum afirma guvernul român. Altă dovadă care ne confirma relatările.

Lipsa de interes manifestată de Departamentul de Stat faţă de cazul Pâlfi m-a determinat să transmit la Washington altă telegramă şi o scrisoare senatorului Jesse Helms, la 20 iulie 1984. La 10 august, la arhivele Congresului a fost înregistrat textul lui Helms, transmis de Vocea Americii şi intitulat „Un preot român”. Helms spunea că: „există sute de cazuri asemănătoare cu cel al

părintelui Gézà Pâlfi… care sunt persecutaţi, nu li se dau locuri de muncă, sunt bătuţi şi întemniţaţi pe termene lungi, pentru „crime” cum ar fi contrabanda cu biblii şi exercitarea dreptului lor de liberă exprimare. În opinia acestui senator, comerţul trebuie să fie legat de ameliorarea condiţiilor politice, îndeosebi a acelora care se bazează pe drepturile omului… noi cerem ca România să ia măsuri care să ducă la îmbunătăţirea sistemului… De aceea, acest senator se opune acordării statutului comercial al naţiunii celei mai favorizate României şi se va opune în continuare unor astfel de concesii, până când România va intra în rândul naţiunilor civilizate ale lumii, care respectă drepturile omului şi libera emigrare”. (11)

f Dar România a beneficiat mai departe de clauza naţiunii celei mai favorizate. Procurorul liberal democrat Alfred Moses s-a făcut ecoul atitudinii generale a Departamentului. A vizitat România în august şi a afirmat acolo, cum a făcut-o şi la Washington, că eu nu aveam niciun interes să ascult şi versiunea românească a cazului Pâlfi. Era just, din moment ce eu aveam cunoştinţă de faptele legate de cazul Palfi şi ştiam că versiunea românească era o minciună. E trist că S.U.A. Încă mai favorizează şi răsplăteşte regimul din România. Dar Pâlfi şi ceilalţi martiri ai României nu vor fi uitaţi.

Nu pot exista alţi zei. Puterea absolută deţinută de

un stăpânitor şi de elita sa cere supunerea totală a cetăţenilor. Lozincile marxist-leniniste şi retorica comunistă sunt folosite pentru menţinerea puteriiv în cazul României, partidul comunist şi conducătorul său joacă rolul zeului, căruia toată lumea i se supune. Oamenii sunt ţinuţi în şah prin intimidare, frică şi nesiguranţă. Măsurile punitive radicale îşi joacă şi ele rolul în constrângerea la ascultarea aproape totală. Statul orwellian s-a extins şi rafinat, datorită celui mai mare dintre toţi zeii comunişti din Europa răsăriteană.

Se pare că măsurile punitive extreme luate de Ceauşescu nu au limite. Ele cuprind regimul alimentar ştiinţific, decretul cu maşinile de scris, interzicerea circulaţiei automobilelor particulare, procrearea de patru sau mai mulţi copii de familie, strategia distrugerii monumentelor istorice şi religioase. Aceşti oameni – nu conducătorii

— Trebuie să se descurce periodic fără apă caldă şi curent electric în lunile de iarnă. Zilnic, lui Ceauşescu, trebuie să i se aducă omagii prin intermediul televiziunii, radioului, ziarelor, revistelor şi cărţilor.

El a decretat un regim alimentar ştiinţific cu puţină carne sau deloc, ce trebuie urmat de români. Acest decret a fost una dintre cele mai bolnave glume făcute pe seama poporului român. În vreme ce românul de rând trăia fără

came, stând la cozi zi de zi, zbătându-se să obţină articole raţionalizate ca untdelemn, cafea, lapte, ouă, brânză şi alte alimente, să procure şampon şi săpun, Ceauşescu avertiza poporul de pericolele hrănirii abuzive. În mod fals, susţinându-se că România se află printre primele ţări din lume în ceea ce priveşte consumul de calorii pe cap de locuitor, românii erau sfătuiţi să mănânce mai puţină carne.

Un studiu al Departamentului pentru Agricultură al S.U.A., din anul 1982, arăta că, în România, consumul de came pe cap de locuitor era unul din cele mai reduse din Occident. Studiul mai arăta că în Germania de est, Cehoslovacia şi Ungaria se consuma de peste trei ori mai multă carne decât în România, iar în Polonia, Bulgaria, Iugoslavia şi Uniunea Sovietică de aproape trei ori mai mult pe cap de locuitor. (12)

Guvernul îi asigura pe români că programe speciale vor aduce soluţii felurite pentru îmbunătăţirea calităţii alimentelor. Această raţionare orwelliană pentru diminuarea aprovizionării cu alimente în România – chiar atunci când cantităţi uriaşe erau produse şi exportate, contra valută forte, pentru finanţarea proiectelor preferate nerentabile

— A fost desemnată să ascundă penuria. Populaţiei i se spunea că, dacă există lipsuri în aprovizionare, acestea

se datorează speculanţilor lacomi şi altor criminali. Asemenea afirmaţii au ajutat la netezirea căii spre reducerile drastice ce urmau să vină. Au avut loc reduceri masive la articolele came, lapte, untdelemn şi grăsimi, legume, fructe şi chiar la cartofi, încât, la finele lui 1984 şi începutul lui 1985, livrările cu astfel de produse au scăzut cu peste 50%.

Ca exemplu de modul în care conducerea caută să găsească mereu ţapi ispăşitori pentru politica ei greşită e de amintit cazul a trei muncitori, care au fost condamnaţi la moarte, în Decembrie 1983, pentru că au furat carne de la fabrica unde lucrau, în Târgovişte. În afară de aceasta, ţărani au fost condamnaţi la moarte pentru furt de grâu şi vite aparţinând cooperativelor agricole. La cooperative, cetăţenilor li se cerea să mănânce mai multă carne de iepure de casă decât carne de vită, de porc ori de pui, ca un element important în cadrul aşa-zisului regim de nutriţie, Nu se spunea nici măcar că iepurele de casă nu este prea răspândit în România, cu excepţia câtorva ferme, iar, în libertate, el este vânat în puţine locuri.

La finele lui martie şi începutul lui aprilie 1983, guvernul român a anunţat că toate maşinile de scris în proprietatea cetăţenilor români trebuie să fie înregistrate la sediile miliţiei/securităţii. În caz că guvernul considera că o anumită persoană nu merita să posede maşina de

scris, aceasta i se confisca, ca şi toate maşinile de scris neînregistrate. Posesorii puteau îi arestaţi şi deţinuţi, Pentru a cumpăra o maşină de scris trebuie să aştepţi până ce se cercetează în amănunţime toate documentele şi autorităţile conchid că solicitantul poate primi aviz favorabil. Echipamente de multiplicat ori maşini de fotocopiat nu pot fi proprietate particulară, ele se află exclusiv în posesia organizaţiilor de stat. Decretul asigură controlul de stat şi puterea discreţionară prin aceea că „persoanele ale căror atitudini tulbură ordinea publică şi periclitează securitatea statului nu vor fi autorizate să posede o maşină de scris”.

1 Chiar şi străinii trebuiau să se supună acestei legi. Când Andrew Borowiec, corespondentul ziarului Washington Times, a sosit în România, la 17 octombrie 1984, i s-a înmânat un formular cu decretul

— O copie a formularului mi-a dat-o mie. Pe foaie stă scris: „Declaraţie vamală pentru călători: una maşină de scris marca Brother folosită în interes de serviciu”. Decretul a fost emis, fără îndoială, pentru a asigura monopolul statului asupra cuvântului scris. Regimul se teme că o mână de disidenţi religioşi ori de alt fel ar putea tipări şi copia pasaje din Scriptură sau propagandă revoluţionară, antisocialistă şi antistatală, care ar putea înflăcăra masele. Oricine e considerat drept „pericol

pentru ordinea publică” nu are voie să posede maşină de scris. Creştinii ce-şi practică credinţa sunt incluşi în această categorie. Decretul arată până unde merge guvernul ca să oprească răspândirea a ceea ce el consideră idei dăunătoare, oricare ameninţă controlul partidului asupra populaţiei.

În decembrie 1984, după mai multe ninsori abundente şi frig, guvernul a anunţat că circulaţia automobilelor particulare pe şosele e interzisă până la o decizie ulterioară.

Hotărârea de stat a rămas în vigoare până în aprilie 1985, deşi zăpada practic se topise şi nu mai era frig, încă de la începutul lui martie. Aceasta a fost iarăşi o măsură drastică de rezolvare a unei probleme create de crasa gospodărire proastă a conducerii. Fără doar şi poate, iama 1984 – 85 a fost una dintre cele mai aspre în România, de decenii, în ceea ce priveşte gerul şi ninsorile. Însă criza de energie a luat amploare în ţară chiar înainte să fie ninsoare şi ger, spre sfârşitul lunii decembrie. În ultimii ani, fiecare iarnă a însemnat întreruperea curentului, apei calde, încălzirii şi raţionalizarea benzinei.

Deci, chiar înainte ca iama din 1984 – 85 să fi devenit aspră, era clar că nu se luaseră măsuri adecvate pentru satisfacerea cerinţelor de energie. Datorită proastei gospodăriri, a limitării importurilor de tot felul, a creşterii

exportului de gaz metan şi de produse derivate din ţiţei, România rămăsese fără energie suficientă, criza de energie apropiindu-se primejdios de catastrofă. Ceauşescu încerca cu disperare să găsească prieteni arabi radicali care să-i furnizeze petrol pe credit ori pe bază de troc. Cantitatea minimă de energie care se economisea prin interzicerea circulaţiei vehiculelor particulare şi prin tăierea curentului electric, a încălzirii, apei calde în apartamente, întreprinderi şi, în general, în mai toate clădirile avea însă un preţ prea mare, având în vedere îmbolnăvirile şi chiar decesele cauzate de draconicele măsuri. Rapoartele arată că unul din trei nou născuţi, în timpul iernii 1984 – 85, ori a murit de frig, ori s-a născut grav bolnav şi cu malformaţii. Mulţi nou născuţi au murit în incubatoare când acestea au fost deconectate de la reţea, pentru a se economisi energia! Rapoarte disparate confirmau că un număr neobişnuit de mare de copii mici şi de persoane mai în vârstă mureau fie de foame, fie de frig.

O altă măsură de necrezut, luată de guvern, a fost campania pentru creşterea populaţiei şi oprirea avorturilor. În martie 1984, comitetul politic executiv al partidului comunist a anunţat o rezoluţie care stabilea măsuri pentru creşterea populaţiei. În încercările sale de a-i determina pe cetăţeni să aibă cel puţin patru copii şi, în caz contrar, să fie penalizaţi, guvernul a anunţat că în

fiecare lună, femeile vor fi supuse la controale, pentru a se constata dacă sunt însărcinate şi, dacă ele sunt, atunci trebuie să poarte sarcina şi să dea naştere copilului.

Avortul era deja interzis, dar până şi statul admitea că peste jumătate din sarcini erau avortate clandestin, ceea ce a contribuit la o stagnare a ratei natalităţii în ultimii câţiva ani. Motivul real al declinului natalităţii, cum o ştie oricine în România, este că femeile nu vor să aducă pe lume copii, în România de astăzi, din cauza situaţiei alimentare imprevizibile, dar îndeobşte deficitară şi a crizei de locuinţe pentru tinerele cupluri. Însă, datorită planificării eronate, a productivităţii scăzute, a industrializării forţate, a producţiei agrare insuficiente, era nevoie de mai multe braţe de muncă, în fabrici şi pe ogoare. v… v; ÿ;

Au ieşit la lumină aspecte triste ale măsurii de sporire a populaţiei. Femeile de 30 până la 40 şi ceva de ani, surmenate şi distruse de munci grele şi istovitoare şi adesea suferind de pe urma îmbolnăvirilor, erau forţate, sub ameninţarea cu pedeapsa penală, să participe la campania de a avea mai mulţi copii în folosul patriei, partidului şi al conducătorului. S-au raportat cazuri în care, deşi însărcinatele se îmbolnăvesc serios, nu li se permite avortul ori nu li se acordă tratament medical adecvat şi, în consecinţă, ele mor. Pe de altă parte,

adolescentele, eleve de liceu, sunt încurajate chiar să aibă copii nelegitimi, fiind recompensate de către stat pentru a fi contribuit astfel la construirea socialismului! în fond, ce mai contează familia, în comparaţie cu necesităţile şi poziţia conducerii, care totdeauna are dreptate?

Esenţa politicii lui Ceauşescu de creare a omului nou şi a societăţii noi a făcut necesară distrugerea locuinţelor particulare. De-a lungul şoselei ce înconjoară Bucureştiul şi prin toată ţara, se poate vedea cum casele ţărăneşti sunt rase de pe faţa pământului. În locul toţi se construiesc – într-un ritm mereu mai lent decât se demolează casele vechi – blocuri, ca la oraş, care arată toate la fel şi care, de obicei, oferă spaţiu locativ insuficient. Ceea ce e mai important, totuşi, e faptul că vitele umane sunt comasate în aceste blocuri, sub ochiul vigilent şi controlul total al organelor de stat. Dependenţa se desăvârşeşte pas cu pas. Dar una din problemele principale este aceea că, iarna, sateanul-orăşean nu mai poate face rost de un lemn de foc pentru încălzire şi gătit, fiind astfel la cheremul statului, în privinţa consumului de gaz şi curent electric.

Partidul comunist duce de mult timp o politică de distrugere a bisericilor. A procedat ca atare cu perseverenţă, în ultimele decenii. Câteodată, statul permite renovarea unor biserici selectate şi chiar construirea altora, de ochii lumii, pentru a etala

Occidentului libertatea religioasă şi toleranţa care, pasămite, domnesc în România. Aceasta serveşte unui scop dublu: o aparentă răsplătire a preoţilor şi congregaţiilor ce se supun şi o lecţie pentru toţi ceilalţi. Însă pretutindeni, de când comunişti au pus mâna pe putere, numărul bisericilor tuturor confesiunilor a scăzut în mod semnificativ. Cele 14 culte – cum le numeşte guvernul – „oficial recunoscute" sunt: Bisericile Armeană, Baptistă, Romano-Catolică, Evanghelică, Luterană (germană), Reformată (maghiară), Creştină de Rit Vechi, Evanghelică Penticostală, Evanghelică Prezbiteriană Adventistă de Ziua a 7-a, Ortodoxă Română, Unită, religiile Mozaică şi Islamică.

Biserica Ortodoxă Română dominantă, care suferă un declin prin pierderea de credincioşi devotaţi, a pierdut numeroase biserici istorice, cu toate că este biserica cea mai favorizată din România. Catolicii (atât de rit latin cât şi de rit bizantin) au avut de suferit şi mai mult. Romano-catolicii, care sunt cu preponderenţă etnici minoritari, sunt controlaţi sever şi libertăţile lor sunt strict îngrădite. De asemenea, neoprotestanţii, care în marea lor majoritate sunt români, sunt persecutaţi cu brutalitate, datorită succesului lor. În timp ce multe din bisericile lor au fost distruse, aprobările pentru clădirea unor biserici noi, ori de renovare, sunt extrem de rare. În cazul unor biserici

congregaţionale baptiste şi penticostale, au trecut de la zece până la douăzeci de ani fără ca astfel de autorizaţii să fie eliberate.

Dincolo de politica tradiţională a guvernului, noua practică are drept ţel distrugerea unora dintre cele mai însemnate monumente istorice ale trecutului României. Această practică e perfect compatibilă cu scopul final al conducătorilor statului, din moment ce crearea noului om şi a societăţi necesită o nouă istorie. Un aspect central al acestei politici îl constituie demolarea clădirilor vechi, în centrul Bucureştiului, pentru a face loc noului complex al victoriei socialismului şi domeniului lui Ceauşescu. Un element de neînlocuit, inestimabil, al patrimoniului României e ras de pe faţa pământului, în Bucureşti, ca să facă loc schemelor celor mai extravagante şi egoiste proiecte ale lui Ceauşescu. Fără vreo consideraţie pentru valoarea istorică a clădirilor din zona de veche eleganţă Rahova – Antim – Uranus, a Bucureştiului, planificatorii guvernului au spulberat vaste întinderi de case, biserici şi alte clădiri, pe locul cărora, se construieşte un nou centru civic, numit de bucureşteni „Ceauşima”, pentru a se realiza „trecerea de la societatea burghezo-moşierească la societatea socialistă multilateral dezvoltată”, ca să utilizăm cuvintele lui Ceauşescu. (13)

Ultimele clădiri demolate au fost Sinagoga Spaniolă

şi o biserică protestantă. Ultima sinagogă sefardică, Sinagoga Spaniolă, a fost distrusă la finele lui iulie 1986, iar cea mai mare biserică a adventiştilor de ziua a 7 ra a fost demolată la începutul lui august. Felul în care Ceauşescu a ales momentul acţiunii – puţin timp după recomandările preşedintelui Regan făcute Congresului şi după aprobarea clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România pe încă un an – era tipic. Îndată după ce-şi prezintă faţa cea mai bună guvernului american, în fiecare primăvară, pentru a i se reacorda clauza, regimul lui Ceauşescu îşi bate joc de credulitatea legislatorilor americani, printr-o crasă violare a drepturilor omului şi prin înteţirea reprimării grupărilor religioase. Deşi toate acestea sunt documentate meticulos în faţa Congresului, an de an, până în 1987 puţini congressmen! şi-au dat osteneala să caute soluţii pentru schimbări.

Planul de distrugere a marilor monumente istorice, pus la cale, pasămite, pentru crearea noului centru civic al lui Ceauşescu, a stârnit indignarea unora din figurile de seamă ale intelectualităţii din Bucureşti. Unii istorici, arhitecţi şi arheologi români şi-au făcut auzit glasul, protestând faţă de planul de demolare. Lui dr. Dinu Giurescu, poate istoricul cel mai important al României (la începutul lui 1987 a depus cerere de emigrare), i s-au alăturat şi alţii la întocmirea memoriului care a fost trimis

conducerii şi prin care cereau oprirea măsurilor de demolare a Mănăstirii Văcăreşti şi a Bisericii Mihai Vodă. (14) Giurescu, în calitatea sa de membru al Comisiei Centrale pentru Patrimoniul Cultural Naţional, a trimis copii ale documentului preşedintelui Ceauşescu, patriarhului Bisericii Ortodoxe Române Iustin Moisescu, doamnei Suzana Gâdea, şefa Ministerului Culturii şi Educaţiei, şi lui Petru Enache, secretar al CC al partidului comunist. Memoriul enumera detaliat motivele istorice, culturale şi arhitecturale care pledau pentru păstrarea principalelor valori ale patrimoniului cultural al României. Dând exemple ca dezvoltarea urbană în alte ţări comuniste, valoarea unică a istoriei româneşti a vechilor centre urbane şi importanţa istorică a patrimoniului arhitectural al României, Giurescu şi ceilalţi au făcut un apel elocvent pentru păstrarea monumentelor de neînlocuit ale trecutului românesc. Se accentua că Biserica Mihai Vodă, veche de patru secole, simboliza cele mai înalte aspiraţii ale României din trecut şi era însuşi simbolul Bucureştiului. Iar Mănăstirea Văcăreşti era descrisă ca având o semnificaţie arhitecturală supremă pentru toţi românii, arhitectura sa de tip sud-est-european reprezentând puterea creatoare a poporului român.

Intelectualilor români li s-au alăturat unii oficialii de la ambasada americană – îţi frunte cu Kiki Munshi şi

Ernest Latham – încercând să facă situaţia publică, în speranţa revocării planului de demolare, de către guvern. Imigranţii români din toată lumea şi-au manifestat îngrijorarea, iar Radio Europa Liberă a difuzat apelurile. Dar, având în vedere planul diabolic al lui Ceauşescu de a-şi făuri o România în propriu-i chip, balcano-stalinist, totul a fost în zadar. Lumii i s-a adus la cunoştinţă distrugerea comorilor culturale şi istorice ale României, pusă la cale şi în practică de un cult antiintelectual şi anticultural. Poate că lumea va desluşi adevăratul scop al lui Ceauşescu în distrugerea patrimoniului unui întreg popor, care cuprinde monumente istorice importante, mari biserici şi alte opere arhitectonice de mare valoare.

Persecuţia religioasă este foarte răspândită. Chiar dacă unele confesiuni mici câştigă noi membri, starea generală este dezolantă. Numărul bisericilor este peste tot în declin, iar Biserica Ortodoxă dominantă – de multă vreme captivă a statului – îşi pierde credincioşii şi influenţa. Biserica Romano-Catolică, ce are o poziţie nefavorabilă şi cuprinde cu precădere etnici maghiari şi germani, îşi pierde membrii, prin emigrări, în aceeaşi măsură ca şi bisericile luterană, calvină (reformată) şi unită. Comunitate a evreiască s-a micşorat la mai puţin de 25.000 de membri şi trei rabini – datorită emigrării – şi încă mai are de a face cu publicări periodice de articole

antisemite şi cu atitudinea potrivnică a guvernului. Anumite restricţii sunt impuse şi înscrierilor la seminarele teologice. De obicei, nu se eliberează autorizaţii pentru construirea de biserici, demolându-se mai multe biserici decât sunt construite, iar multor pastori nu li se dă autorizaţie de practicare. Bisericile se află sub controlul Departamentului Cultelor, al cărui director este un ateu declarat şi membru de partid fără vreo simpatie pentru religie. În general, statul nu permite credincioşilor să devină membri ai partidului comunist ori ai noii clase de figuri-cheie în domeniile culturii şi ştiinţei. În şcoli, copiii credincioşilor creştini o duc mai greu şi majoritatea căilor spre realizare le sunt barate.

Membrii activi ai bisericilor sunt discriminaţi în moduri semnificative. Nu pot deţine posturi de importanţă, cum ar fi şefi de echipă în fabrici, cadre didactice sau preşedinţi de cooperativă.

Aceasta reiese cât se poate de clar din rezoluţia cu numărul 2508 a Institutului de Cercetări a Cauciucului şi Maselor Plastice din Bucureşti, datată 15 februarie 1982, şi din rezoluţia cu numărul 588 a Inspectoratului Şcolar din Bucureşti, datată 24 noiembrie 1980. În baza rezoluţiei, Ilie Dumitru a fost găsit „vinovat de încălcare flagrantă a eticii socialiste şi de comportament politico-moral ce nu cadrează cu calitatea de şef de echipă”

(art.64, alin. 1, litera t, a legii nr. *51* 1978). Apoi, în baza art. 17 al legii nr. 6/1977, care reglementează îndatoririle şi rolul şefului de echipă, Ilie Dumitru „trebuia să-şi dovedească autoritatea politică şi morala în mijlocul colegilor, iar activitatea sa în cadrul cultului baptist este incompatibilă cu funcţia sa”. Din motivele arătate mai sus, prin rezoluţie i se desfăcea contractul de muncă la atelierul de prototipuri. (15) în mod similar, rezoluţia 588 prevedea demiterea lui Daniel Stăuceanu din funcţia sa de profesor de muzică la şcoala generală nr. 180 (sectorul 1, Bucureşti) a Ministerului Educaţiei şi învăţământului, conform ordinului 4198/ 1980, art”. Şi 37 ale legii nr. 6/1969, fiindcă „făcând cerere de părăsire definitivă (sâc!) a ţării, nu mai întruneşte condiţiile necesare educării elevilor”. (16) Abia după patru ani a primit Stăuceanu paşaportul, şi în tot acest răstimp el a rămas şomer.

Un exemplu grăitor de dispreţ manifestat de către regimul din România atât faţă de religie, cât şi faţă de aderarea la tratate şi acorduri precum şi faţă de naivitatea Departamentului de Stat este acela al bibliilor. Publicaţiile religioase, inclusiv bibliile, sunt o raritate. Aceasta constituie o problemă pentru toate grupurile religioase din România, dar cel mai mult sunt afectaţi protestanţii, deoarece ei nu au o editură, cum are Biserica Ortodoxă oficială. Iar tocmai protestanţii, cu înclinaţiile lor

evanghelice şi cu activităţi religioase zilnice care gravitează mai mult în jurul Bibliei, au nevoie mai ales de Sfintele Scripturi. După cereri repetate şi presiune continuă din partea Vestului, guvernul român a fost de „acord” să permită Alianţei Mondiale a Reformaţilor trimiterea a circa douăzeci de mii de biblii, Bisericii Reformate (predominant maghiare, din centrul Transilvaniei). Acest acord a constituit un element important în discuţiile preliminare, care în cele din urmă au condus la acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate României. Oficialităţile române făceau aluzie, câteodată, la acordul privitor la importul de biblii, drept dovadă de „bună credinţă” faţă de grupurile religioase şi minorităţi.

Conform acordului, în 1972 şi 1981, au avut loc două expedieri de biblii. Dar bisericile au primit sub 200 din totalul de 20.000 de biblii. În schimb, fragmente ale acestor biblii au apărut ca hârtie de toaletă fabricată la o întreprindere din Brăila. Reverendul Alexander Havadtöy, de la Universitatea Yale, a întocmit o documentaţie amănunţită a acestei blasfemii. (17) în structura hârtiei de toaletă, din care unele mostre au ajuns în Occident, se distingeau fragmente de text biblic scris cu caractere identice cu cele folosite la tipărirea bibliilor expediate în România. Mostrele de hârtie şi expertiza grafică au fost dezvăluite la conferinţe de presă, în Statele Unite, la una

din ele luând parte eu însumi, şi anume în Camera Reprezentanţilor a Congresului, în vara anului 1985. Atunci au participat, alături de dr. Havadtöy şi de mine, mai mulţi membri ai Congresului şi senatori, precum şi lideri ai unor grupări religioase şi de apărare ale drepturilor omului.

Alianţa Mondială a Bisericilor Reformate şi-a exprimat îngrijorarea, într-o scrisoare adresată mie şi redactată de un reprezentant oficial al comitetului executiv al Alianţei şi al Bisericii Prezbiteriene a Statelor Unite. Acesta mi-a relatat că „Alianţa Mondială a Bisericilor Reformate era coordonatoarea acţiunii de plasare a celor 20.000 de biblii în mâinile reformaţilor din România… Sper că vom putea organiza o acţiune de protest formal adresat nu numai guvernului României, dar şi guvernului S.U.A., pentru continua ignorare, în cadrul adoptării politicii faţă de România, a acestui gen de acţiuni”. Nu puteam decât să fiu de acord cu el. A adăugat că era foarte îngrijorat de abuzul de încredere: „Bibliile pot fi înlocuite, iar lui Dumnezeu nu i se pot aduce daune prin asemenea desacralizări umane. Dar eu slujesc o organizaţie onorabilă, care a negociat cu încredere, iar angajamentele asumate faţă de această organizaţie au fost încălcate”. (18) Ca la atâtea alte asemenea incidente, Departamentul de Stat se complăcea într-un comportament greoi, afundându-

se într-un labirint de atitudini nehotărâte şi conciliatorii. Pe de o parte, iniţial el nu a reacţionat, fiindcă nu putea crede că românii ar face aşa ceva. Pe de altă parte, lipsa de experienţă şi voinţă de a întreprinde investigaţii proprii, fără îndoială a lăsat ca întreaga afacere să ia drumul pasivităţii. Astfel, atât în ceea ce priveşte semnificaţia cât şi simbolismul, Departamentul de Stat nu a zis practic nici pâs.

Cât timp am fost ambasador la Bucureşti, mi-am dat silinţa să mă ocup de penuria de publicaţii religioase şi biblii. Totul a început de la scrisoarea doamnei Ted Wairen din Jackson, statul Mississippi. Doamna Warren citise în ziarul *Mississippi Baptist* că recent numitul ambasador în România aparţinea de Biserica Baptistă din Carolina de Nord. Mi-a expediat la Bucureşti sute de biblii de format foarte mic, cuprinzând atât numai Noul Testament cât şi pe amândouă într-un volum, tipărite în limba română. În scrisoare, ea nota: „Cunosc condiţiile din România; după ce v-am citit scrisoarea, ştiu că dumneavoastră îl iubiţi pe Dumnezeu şi aş aprecia foarte mult dacă aţi accepta aceste biblii ca un dar din partea unei baptiste şi creştine, care are aceeaşi dorinţă ca şi dumneavoastră, să ajutăm poporul român să-l cunoască pe Iisus Hristos, ca Domnul şi Mântuitorul lor”. (19) Alte biblii şi literatură religioasă au fost trimise de Misiunea Biblică Est-Europeană, de sub

direcţia lui Ruud van Dijk, cu sediul la Roosendaal, Olanda. Am deschis cutiile, pe masa de lucru din biroul ambasadei, am scos bibliile şi celelalte publicaţii şi le-am introdus în plicuri mari. Mai multor funcţionari din cadrul ambasadei, care au manifestat solicitudine, le-am împărţit aceste plicuri, pentru ca ele să fie distribuite credincioşilor din ţară, după cum credeau ei de cuviinţă.

În plus, soţia mea Betty s-a angajat prima să coordoneze distribuţia în B ucureşti. Unii dintre cei vizitaţi ne erau prieteni de mai demult, iar altora li se făceau vizite la recomandările unor americani, încercând să contribuie la reducerea mizeriei în care se zbăteau îndeosebi cei mai în vârstă, Betty împărţea came, lapte, cafea şi fructe, precum şi vitamine şi aspirine. Ea le mai aducea şi scrisori din partea prietenilor americani sau a rubedeniilor. Ocazional, lucrătorii ambasadei ajutau şi la trimiterea de medicamente românilor disperaţi care, ori erau în domiciliu forţat, ori erau, supuşi presiunilor de tot felul. Colegul DCM Frank Corry, bunăoară, a distribuit medicamentele necesare, care au fost expediate, la finele lui 1984, de către organizaţia Christian Response International, disidentului român din Sibiu, Traian Dorz.

E izbitor până la ce nivel a ajuns maniera în care regimurile comuniste se folosesc de grupările religioase din Vest. Părintele Caciu şi alţii au documentat căile prin

care Biserica Ortodoxă Română reprezintă cauza regimului de la Bucureşti, prin intermediul Consiliului Mondial al Bisericilor. (20) Şi cu toate dovezile obţinute cu privire la moartea părintelui Géza Pálfi, dintre care multe au ajuns în posesia Bisericii Romano-Catolice din Roma, Vaticanul a preferat să treacă cu vederea complicitatea guvernului român la moartea preotului. Era clar că Vaticanul dorea să menţină posibilitatea unor negocieri care să îmbunătăţească situaţia Bisericii Catolice din România, considerând că aceasta este mult mai importantă decât ridicarea unor noi probleme cauzate de moartea lui Pálfi. În condiţiile în care Biserica Ortodoxă din România joacă activ rolul de agent al regimului din Bucureşti şi Biserica Romano-Catolică, pe plan oficial, e reticentă, e firesc să existe unii preoţi şi laici ai ambelor biserici care luptă împotriva guvernului şi plătesc preţul pentru această atitudine. Grupările neoprotestante, ca baptiştii, penticostalii şi adventiştii, au fost în mod caracteristic cei mai declaraţi adversari ai comunismului. Dar chiar şi aceste biserici sunt scindate în grupuri oficiale şi neoficiale, adesea în clandestinitate. Era dureros să văd chiar pe reprezentanţii propriei mele confesiuni „conservatoare”, Convenţia Baptistă de Miazăzi (ZBC), fiind manevrată de Ceauşescu.

La o întâlnire ce a avut loc în biroul meu, la 10

ianuarie 1985, am aflat de sprijinul *de facto* acordat de ZBC Bucureştiului. Paul Thibodeaux, reprezentant ZBC al Consiliului Misionar pentru Străinătate, cu sediul la Viena, mi-a relevat că ZBC plătise 21.000 de dolari într-un an şi jumătate, pentru o biserică de limba maghiară, din Târgu Mureş. De asemenea, se mai plătiseră 50.000 de dolari pentru renovarea Seminarului Baptist din Bucureşti. Altă sumă, de 21.000 de dolari, depusă în 1983 într-o bancă guvernamentală, nu a fost distribuită. Thibodeaux a primit un răspuns evaziv tipic, spunându-i-se că funcţionarii de competenţă, cu care el fixase rata de schimb valutar de 18 lei la dolar, nu mai erau în funcţii. În pofida acestei experienţe şi fără a ne cere sfatul, el a mai depus şi suma de 30.000 de dolari, neprimind în schimb vreo promisiune din partea română că fondul se va distribui. Aceasta a survenit după ce guvernul român îngheţase fondul anterior depus.

Reprezentantul ZBC a preferat să negocieze cu oficialităţile comuniste române, în mod necugetat, neluându-şi măsuri de protecţie juridică. Mi-am notat în jurnal şi am scris oficialităţilor baptiste americane că „adevăraţii credincioşi, care se sacrifică cel mai mult şi nu vor să-şi compromită conştiinţele şi convingerile prin conlucrarea cu statul, ceea ce ar însemna, de fapt, să fie astfel folosiţi de partidul comunist şi de Securitate, merită

sprijinul nostru – deci nu merită să fie abandonaţi ori ignoraţi”. Încheiam prin a nota că „a negocia exclusiv cu colaboratorii ori cu oficialii regimului reprezintă o prioritate greşit pusă”. Chiar dacă suma de bani era minusculă, în comparaţie cu subsidiile acordate de guvernul S.U.A. Bucureştiului, prin intermediul clauzei naţiunii celei mai favorizate, era vorba de principiu. Punctul meu de vedere, pe care mi l-am şi exprimat, este că a fost înşelată încrederea milioanelor de baptişti care au făcut donaţii misiunilor din străinătate, ca de exemplu Lottie Moon şi alţii, care au organizat colecte destinate acestui scop, în cadrul bisericilor (ZBC). Am aduş cazul la cunoştinţa ZBC-ului, prin reprezentanţi oficiali baptişti, trimiţându-le şi documente în legătură cu persecuţia religioasă. Convenţia Baptistă a Caroline! de Nord a ZBC a adoptat, în 1985, o rezoluţie asupra libertăţii religioase în ţări ca România, care, printre altele, prevedea: „Să fie un lucru bine stabilit că noi ne îndemnăm oamënii să se roage pentru aceia din toată lumea care îndură persecuţii pentru convingerile şi practicile lor religioase”. (21)

De asemenea, deosebit de dezolantă a fost maniera în care reprezentantul reverendului Billy Graham pentru Europa de est, dr. Alexander S. Haraszti, a pus în scenă vizita lui Graham în România. Timp de trei ani, premergători cruciadei lui Graham în România, Haraszti a

vizitat Bucureştiul de mai multe ori, oprindü-se, de obicei, la ambasada americană. Haraszti a creat impresia celor de la ambasadă, care au stat de vorbă cu el, că este un şmecher interesat doar de înscenarea unui mare spectacol egocentrist. De fapt, el a încercat să:

i depăşească pe cei mai înrăiţi diplomaţi concesionari, întrecând măsura în a intra în favorurile comuniştilor. La 18 aprilie 1983, am scris că Haraszti se mai arăta încă disperat, în dorinţa sa de a primi invitaţiile comuniste La 2 august 1982, notasem în jurnalul meu că dr. Haraszti părea inconştient, viclean şi o ruşine pentru Billy Graham.

Unele dintre cele mai incredibile lucruri pe care le-a rostit aveau de a face cu situaţia religioasă din România şi cu atitudinea lui Billy Graham faţă de statele comuniste, bisericile lor şi disidenţii religioşi. Potrivit lui Haraszti, baptiştii din România aveau libertatea de a-şi practica credinţa. Fiindcă Billy Graham considera Biserica Ortodoxă ca fiind adevărata biserică în România, politica lui era una de sprijin pentru biserica naţională. Principalele obiective ale lui Graham, spunea Haraszti, era să predice Evanghelia şi să întărească relaţiile dintre Bucureşti şi Washington. El nu voia să sprijine disidenţii ori bisericile minoritare. Cel mai semnificativ aspect era acela ca Graham nu avea nici iun interes faţă de radicali

(citeşte disidenţi, pe care nici nu i-a întâlnit) ca Alexandr Soljeniţîn Aurel Popescu sau Iosif Ţon, ci faţă de conducătorii „cultelor” numiţi oficial de guvernul comunist. Mi-am exprimat dezamăgirea faţă de ceea ce spunea Haraszti şi mi-am explicat propriile vederi asupra situaţiei religioase din România. Probabil că nu este nicio coincidenţă că excursia lui Billy Graham în România nu a avut loc decât la câteva luni după ce am plecat din funcţia de ambasador.

Înainte de vizita sa în România, Billy Graham mi-a telefonat la 13 august 1985 şi am avut o discuţie de o jumătate de oră. În mod amical i-am spus că vizita lui ar putea fi plină de semnificaţie, dacă se întâlnea cu disidenţii religioşi şi „neoficiali” ai bisericilor disidente şi dacă nu dădea curs rutei oficiale fixată de guvernul comunist român. Desigur, Bucureştiul voia să profite de vizita lui Graham, pentru a arăta lumii ca în România există libertate religioasă şi avea să controleze vizita, prin limitarea ei la biserici oficiale alese pe sprânceană. Graham mi-a răspuns că el înţelegea intenţiile regimului de la Bucureşti şi ce semnale ar putea fi emise de această vizită. Avusese discuţii cu unii conducători neoprotestanţi care emigraseră recent din România şi astfel avea o idee despre întreaga scenă. Şi-a mai exprimat intenţia să vorbească încă odată cu mine, înainte să pornească la

drum, dar aceasta a fost ultima conversaţie avută până azi. Dacă avem în vedere diverse rapoarte despre vizita sa în România, citite de mine, excursia lui Graham s-a soldat şi cu rezultate bune, şi cu rezultate proaste. Cea mai bună relatare este poate scrisoarea deschisă *samizdat* a unui baptist român către Billy Graham, publicată în *Religion în Communist Lands* (Religia în ţările comuniste). Autorul român scria că vizita lui Graham înşine era o binecuvântare şi „cel mai mare miracol public cu care am avut de a face în condiţiile de dictatură politică şi socială a regimului comunist din România". În acelaşi timp, el susţinea că Graham contribuise, în mod nefericit, la menţinerea clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România şi că o mare parte a costului turului întreprins de Graham era imputat grupărilor religioase din România, cu toate că Graham îl plătise el însuşi. Autorul încheia subliniind că Graham a adus în mod gratuit un omagiu politic regimului din România, prin aceea că şi-a inclus, în introducerile la mesajele sale, puncte cu conţinut social şi politic, care îi preamăreau pe conducători şi religiozitatea poporului, dar sfătuiau pe toţi românii să stea la locul lor în România şi să nu caute să emigreze în S.U.A. (22)

Situaţia evreilor din România este practic unică în lumea comunistă, fiindcă Ceauşescu a făcut o târguială cu Israelul, să le dea voie evreilor să emigreze în Israel, în

schimbul unei sume pe cap de emigrant. Israëlului i se îngăduia, de asemenea, să aibă o ambasadă la Bucureşti, ceea ce era, de fapt, în beneficiul Moscovei, care nu avea ambasadă israeliană. Înainte de cel de al doilea război mondial, în România Mare trăiau aproape un milion de evrei, dar acest număr s-a înjumătăţit în urina pierderilor postbelice de teritorii. În orice caz, evreii au jucat un rol important în istoria României, în secolele al

XIX-lea şi XX-lea. În anul 1987, mai rămăseseră circa 25.000 de evrei, majoritatea lor fiind în etate. Majoritatea celor rămaşi în România o duc mai bine decât românii de rând, din cauza asistenţei de care se bucură din partea unor grupuri din Statele Unite şi Israel, în ciuda scăderii numărului lor, existau-rapoarte periodice asupra unor publicaţii antisemite. Cele mai multe atacuri tipărite, de acest gen, mi-au fost aduse la cunoştinţă de rabinul-şef din România, Moses Rosen. Au fost şi rapoarte cu privire la profanarea unor cimitire evreieşti, iar, mai recent, despre distrugerea de sinagogi. Unele cazuri individuale de emigrare a unor evrei au fost foarte dificile.

Conform tradiţiei, al doilea diplomat ca rang din ambasada Statelor Unite funcţiona şi ca om de legătură cu comunitatea evreiască din Bucureşti. Dar cu toţii aveam legături strânse atât cu comunitatea evreiască, cât şi cu ambasada Israelului. Personal, mă întâlneam deseori cu

ambasadorul israelian şi cu rabinul Rosen şi am luat parte la festivităţi speciale ale comunităţii evreieşti. Una dintre ceremoniile de la sinagoga principală din Bucureşti la care am participat a fost ieşită din comun, la 15 iunie 1984, când l-am suplinit pe laureatul premiului Nobel pe 1986, Elie Wiesel, cu ocazia comemorării Holocaustului. Wiesel a ajuns târziu la Bucureşti, dar mi-a cerut să dau glas unei părţi a alocuţiunii sale. Am citit în numele său: „Atât de mult aş dori să fiu cu voi pentru a comemora moartea atâtor mii… Am cunoscut pe acei evrei din Transilvania; am făcut parte dintre ei… Aşa de mult aş vrea, alături de voi, să comemorez şi vieţile şi cântecele şi moartea lor astăzi – nu fiindcă vrem să îi plângem; e prea târziu pentru plâns. E pentru că trebuie să ne amintim, ca să nu fim uitaţi noi înşine”. (21)

Majoritatea poporului nu are voie să călătorească liber peste hotare, de teama emigrării ilegale. Guvernul duce o politică oficială antiemigraţie. Anual, Bucureştiul permite emigrarea a circa 11.000 de etnici germani şi 1.000 de evrei, în mare măsură pentru că, pentru aceştia, guvernele Germaniei de vest şi al Israelului plătesc valută forte. Tot anual, circa 2.500 până la 3.000 de români primesc aprobarea de emigrare în SUA, aceasta reprezentând o clauză a acordului comercial americano-român din 1975, afectat şi de amendamentul Jackson-

Vanik. De fapt, unii români primesc aprobarea de plecare la schimb, pentru clauza naţiunii celei mai favorizate, care aduce regimului beneficii financiare şi economice substanţiale.

Dar majoritatea zdrobitoare a românilor nu poate emigra. Iar cei mai mulţi dintre cei ce încearcă să emigreze plătesc un preţ greu.

Primeam mii de scrisori de la români, româno-americani şi americani interesaţi, care descriau dificultăţile cu care luptau cei ce voiau să emigreze (chiar şi la doi ani după plecarea mea din Bucureşti, mai primeam scrisori şi telefoane săptămânal, cu cereri de ajutor în privinţa emigrării). Iată o scrisoare tipică, adresată senatorului Howard Baker de către un american care s-a însurat cu o româncă şi care a făcut încercări, între 1980 – 1983, să-şi aducă soţia şi pe fratele acesteia, în America. Autorul scria că, după ce făcuse cererea de emigrare:

„Trăiau în înfricoşare şi nesiguranţa. Sanda a fost retrogradată din funcţia de programator analitic pentru sisteme cu aplicaţie în inginerie, pentru a deveni o simplă funcţionară, drept pedeapsă pentru că vrea să plece. Gheorghe e periodic ameninţat şi tracasat la serviciu. De patru ori li s-a respins aprobarea de emigrare, fără niciun motiv. Ei nu mai pot suporta cheltuielile de regie, dar, din

cauza cererii lor de a părăsi România, ei nu-şi pot vinde apartamentul ori să-l schimbe cu altul mai mic. În repetate rânduri au fost interogaţi şi intimidaţi, ca să renunţe la cerere. Copiii, în vârsta de nouă şi de unsprezece ani, cresc într-o atmosferă de zăpăceală şi nesiguranţă". (24)

Alte cazuri erau şi mai tragice. În martie 1985, ambasadei i s-a adus la cunoştinţă că un solicitant s-a sinucis. Doamna Georgeta Rugan ne-a informat ambasada că soţul ei s-a sinucis, din disperare că nu putea părăsi ţara mai repede. Soţii Rugan făcuseră cerere de emigrare, prin ambasada S.U.A., încă din februarie 1983 şi fuseseră puşi pe lista de vize de emigrare. Ei făceau parte din categoria a cincea de aprobări şi, în consecinţă, au fost avertizaţi că aşteptarea putea fi îndelungată. Mii de români emigrează ilegal în fiecare an şi mulţi sunt împuşcaţi, când încearcă să treacă frontiera cu Iugoslavia, cu destinaţii occidentale.

Studenţii sunt instruiţi să se ţină la distanţă de mica bibliotecă a ambasadei americane (USIS), să ocolească şi să-i ignore pe studenţii şi profesorii străini şi să nu înveţe limba engleză. Engleza a luat locul limbii franceze, care era cea mai populară limbă străină. Dar regimul a restrâns drastic studiul englezei. Românii neautorizaţi sunt avertizaţi să nu lege prietenii cu occidentali. Regimul se teme cel mai mult de ceea ce ar putea povesti românii,

străinilor, despre realitatea traiului lor. De aici provine necesitatea de a urmări toate mişcările lor. Şi, desigur, românii ştiu şi observă că străinii sunt permanent supravegheaţi de Stat, ceea ce constituie încă un factor de intimidare. Pe bună dreptate, românii bănuiesc că fiecare casă ori apartament, unde sunt cazaţi străinii, au microfoane, la fel ca şi camerele de hotel, mesele restaurantelor şi automobilele. Românul îţi va arăta floarea din glastra de pe masa de restaurant, zicând că îndărătul fiecărei flori se află un „Philips", adică un microfon. În afară de aceasta, ei consideră că americanii sunt filaţi şi telefoanele lor ascultate. La urma ürmei, în multe publicaţii, cum ar fi cartea lui John Barron, *KGB*, s-a confirmat că un diplomat american de rang, aflat la Bucureşti avea o astfel de instalaţie de ascultare în propriii pantofi, introdusă de lucrătorii de la rezidenţa sa. În consecinţă, atunci când românii se întâlneau cu străinii, mereu se arunca o privire peste umăr şi se vorbea doar în şoaptă, în afara încăperilor.

Când vizitatorul american sau occidental se apropia prea tare de localnici, ori era pe punctul de a se împrieteni cu ei, el putea fi avertizat să rupă legătura, ori risca să fie dat afară din ţară. Un astfel de avertisment a primit un funcţionar al ambasadei noastre, în timp ce eram ambasador la Bucureşti. Donald Kyer, un pastor baptist din

Statele Unite, a fost, de fapt, declarat *persona non grata*, în decembrie 1984, probabil datorită contactelor sale multiple cu creştinii localnici.

Aceasta este România lui Nicolae Ceauşescu. Cine este omul acesta, care de două decenii accelerează distrugerea trecutului şi care conduce personal întregul spectacol, fiind asistat de membri ai familiei sale?

CAPITOLUL 5
NICOLAE CEAUŞESCU – NEBUNUL FAVORIT AL WASHINGTONULUI

Nicolae Ceauşescu este conducătorul României de peste douăzeci de ani, ceea ce îl plasează printre conducătorii comunişti aflaţi cel mai mult timp la putere. Ceauşescu, ca şi Iosef Stalin, Kim Ir Sen sau Mao Zedong, nu este o aberaţie, ci, mai degrabă, rezultatul logic al unui sistem care concentrează întreaga putere în mâinile câtorva membri de partid. Principalele calităţi cerute unui lider comunist sunt abilitatea de a trişa, de a supravieţui şi de a-şi zdrobi oponenţii. Este foarte necesar să cauţi şi să controlezi, fără scrupule, toate căile posibile spre putere, deoarece principala cerinţă a comunismului este păstrarea acestei puteri. E limpede, Ceauşescu posedă aceste calităţi. În plus, el a făcut treptat un zeu din sine însuşi, atât în mintea sa, cât şi prin pretenţiile asupra supuşilor săi. Şi, într-adevăr, supuşi şi nu cetăţeni este termenul corect, deoarece poporul lui este ţinut sub dominaţie şi în stare de dependenţă. Aceşti oameni nu sunt membri ai unei naţiuni ce se bucură de privilegii, drepturi şi de protecţia legilor. Ceauşescu pretinde o vasalitate aproape absolută. Zeificarea Cultului familiei sale este echivalentă numai cu aceea a prietenului său din Coreea de Nord.

Ceauşescu a pretins să se arate că toţi cei 73.027 de „alegători” din circumscripţia în care era candidat, la alegerile aranjate din martie 1985, l-au votat pe el. Şi aşa s-a şi petrecut De asemenea, realegerea unanimă a lui Ceauşescu de către Marea Adunare Naţională – simulacrul său de parlament –, în martie 1985, s-a petrecut în condiţii în care el a fost copleşit cu onoruri regale, adică sceptru şi eşarfa.

La toate ocaziile deosebite sunt expuse portrete uriaşe ale sale, care arată de obicei un bărbat mai tânăr cu vreo douăzeci de ani, cu părul negru, nu cărunt. Alte portrete de-ale lui sunt expuse în fiecare clădire guvernamentală, ca şi în multe magazine şi întreprinderi. Orice cuvânt pe care-l îngână, cărţile sale roşii (unele dintre ele sunt roşii, dar altele au coperţi albe) pot fi găsite în orice librărie din ţară. Afişele, lozincile şi pancartele, care declară „Trăiască Ceauşescu”, precum şi poemele, care îl laudă drept cel mai iubit fiu al ţării şi-l plasează printre zei, sunt omniprezente. La întrunirile guvernamentale şi cele ale partidului comunist, Ceauşescu este venerat prin scandări prelungite. Înspăimântător este însă faptul că el crede că aplauzele respective sunt adevărate. De fiecare dată când le primeşte, el este încântat de ele, vânturând la început din mână şi zâmbind prosteşte. Dacă începe un discurs – maraton dând din

mână* şi cu un zâmbet forţat, acesta este continuat cu un zâmbet hotărât şi cu mâinile împreunate deasupra capului – în stilul lui Nixon, Nu se face niciun efort pentru a se opri aplauzele dirijate şi de bună seamă că acestea nu ar începe deloc dacă oamenii săi nu ar şti că el le doreşte. Omagierea lui şi a familiei sale – în emisiunile de radio şi televiziune, publicaţii de tot felul, în timpul vizitelor la aeroport şi în oraş ale demnitarilor străini şi în toate „vizitele de lucru” în localităţi din ţară sau în pieţe, care par să se continue la nesfârşit – în genul campaniilor electorale –, este pretinsă să aibă loc nonstop, de-a lungul şi de-a latul ţării.

Ceauşescu arată foarte obişnuit. Este scund şi are părul negru (adică îl avea, înainte de a încărunţi), ochii negri şi trăsături faciale aproape neplăcute. Se ţine drept, în ciuda vârstei şi afecţiunilor sale. Probabil că suferă de un complex de inferioritate napoleonian, din cauza înălţimii sale, ceea ce îi cere să-l compenseze în alt fel. În mod sigur, el prezintă aproape simultan două personalităţi. Pe de o parte, la prima vedere, el apare drept simplul cizmar de origine ţărănească, cu o educaţie şcolară limitată, aşa cum a fost de multe ori prezentat: Manierele stranii pe care le afişează la dineuri pot spune mai mult despre originea, decât despre caracterul său. Ca şi fostul său ministru de externe, Ştefan Andrei, îşi soarbe

zgomotos supa şi chiar mai mult, el a folosit faţa de masă drept şervet. Înghite mâncarea aproape instantaneu, pe nemestecate. Se dă o atenţie obsedantă faptului ca servitorii să poarte mănuşi, controlului alimentelor şi stropirii plantelor împotriva bacteriilor sau otrăvii. Pe de altă parte, la o observaţie mai apropiată şi mai profundă, aptitudinile lui devin evidente. În cursul unei discuţii lungi, iese la iveală caracterul său inchizitiv, şiret.

Probabil că Ceauşescu şi fostul preşedinte Nixon sunt prieteni şi se admiră reciproc, deoarece ambii au o atracţie asemănătoare pentru putere, pentru luarea şi păstrarea acesteia. Nixon a jucat un rol de seamă în ceea ce priveşte acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate României şi are o consideraţie deosebită pentru Ceauşescu.

Evident, acestea au început atunci când Ceauşescu – dintotdeauna globetrotter şi gazdă a invitaţilor la Bucureşti – l-a primit bine pe Nixon, în România, în 1967, înainte ca aceasta să fi fost ales preşedinte şi pe când părea că se află la pământ din punct de vedere politic, Nixon şi-a amintit de invitaţia respectivă şi de covorul roşu întins la Bucureşti. Iar atunci când Nixon a devenit primul preşedinte american care a vizitat România comunistă, i s-a oferit o primire de erou, înscenată de Ceauşescu. Bineînţeles că românii s-au bucurat în mod sincer,

primindu-l pe cel care, pentru ei, simboliza America. Nixon şi Kissinger au fost convinşi, aparent, că în Ceauşescu se poate avea încredere. Ei credeau că astfel se pot folosi de el. În realitate, el s-a folosit de ei. De-a lungul anilor, Nixon a rămas în contact cu Ceauşescu şi Chiar a călătorit în România, în 1982, în timpul acelei vizite eu mă aflam la Washington, aşa că nu am fost personal de faţă.

Nixon şi-a exprimat stima sa faţă de Ceauşescu în declaraţii, cărţi şi scrisori, De exemplu, în ianuarie 1983, Nixon i-a trimis o scrisoare de felicitare, cu ocazia zilei de naştere. În scrisoare, o copie a căreia mi-a fost transmisă împreună cu originalul, care trebuia dat mai departe, Nixon îi scria lui Ceauşescu ca unuia dintre cei mai mari lideri ai lumii şi care ar duce, într-adevăr, o politică externă independentă. Când am văzut scrisoarea lui Nixon către Ceauşescu, mi-am notat că, oricine care poate spune astfel de lucruri: 1) nu-l cunoaşte pe Ceauşescu; 2) trebuie să fie deosebit de recunoscător pentru modul în care a fost primit la Bucureşti, ceea ce nu este cazul în alte locuri; şi 3) trebuie să fie convins că acumularea, impunerea şi abuzul necontrolat de putere sunt egale cu măreţia. Oricum, în ceea ce mă priveşte, acţiunile lui Nixon au scăzut mult după această scrisoare.

Dincolo de dragostea pentru putere, Ceauşescu îi intimidează pe cei care vin în contact cu el. Este uşor de

văzut de ce el este tot mai urât de popor şi de ce aceia care sunt în jurul lui îi poartă resentimente. El ia toate deciziile de unul singur şi nu are încredere în nimeni. Se ajunge la asemenea extreme, încât el ia decizii care implică toate aspectele vieţii din România.

Se ştie că Ceauşescu îşi bagă nasul, practic, în fiecare decizie, până la acelea privind relaţia dintre ţărani şi sat, şi aceasta într-o ţară cu dimensiunile Oregonului şi cu o populaţie de 23 de milioane. De exemplu, el a ordonat executarea muncitorilor şi ţăranilor pentru furtul de came din abatoare şi de cereale din cooperativele colective, a dispus deconectarea curentului în spitale, ceea ce a ucis copii în incubatoare, chipurile drept măsuri de economisire a energiei şi, de asemenea, a luat măsuri împotriva unor lideri religioşi, ceea ce a dus la moartea mai multor pastori baptişti, catolici şi penticostali.

Dar probabil că obsesia de a păstra controlul asupra a tot ce se întâmplă şi de a-şi exercita superioritatea în tot soiul de probleme îi exprimă cel mai bine nebunia. Se ştie că el zbura cu elicopterul prin ţară şi cobora pe la câte o colectivă, pentru a le spune ţăranilor cum să cultive pământul. Ce se poate spune despre un lider politic care se crede obligat să spună ţăranilor cât de distanţat trebuie să însămânţeze brazdele de grâu şi care a spus unora că acestea trebuie să fie la distanţă de circa 50 de centimetri,

în loc de circa 1 metru, pentru a dubla producţia? Rezultatul final a fost o pierdere dezastruoasă din recolta de grâu, în anul respectiv, faţă de cel precedent

Aşa cum a arătat Pacepa, Ceauşescu are talentul de a spune partenerului său ceea ce acesta vrea să audă. Totodată, el îşi face conştiincios temele de casă, învăţând tot ce se poate şti despre cei cu care se întâlneşte. El încearcă să fie mereu înaintea partenerului de discuţie şi să-l impresioneze cu multele lui cunoştinţe despre o droaie de fapte şi detalii privitoare la evenimentele mondiale. Cunoştinţele lui sunt înfrumuseţate şi făcute mai impresionante de capacitatea lui de a cita cele mai noi fraze ale liderilor cei mai importanţi din lume. Puţini dintre şefii de stat circulă atât de mult cât Ceauşescu, sau primesc atâţia vizitatori, ceea ce face parte din rolul său de lider politic important, în linia lui Tito. Astfel, el poate să-şi presare conversaţia cu citate din Arafat, Khaddafy sau Mubarak. Fără îndoială, el este inteligent, în sensul că are posibilitatea de a reţine fapte şi detalii, are o memorie bună şi capacitatea de a se exprima în mod ambiguu. În acest fel, el poate lăsa lumea să ghicească ce vrea să spună într-adevăr. Dar a-l privi cum repetă perpetuu aceleaşi teme generale înaintea unor oficialităţi americane, care de cele mai multe ori le aud pentru prima oară şi se lasă astfel impresionaţi, duce la diminuarea respectului

faţă de creativitatea sau cunoştinţele lui profunde.

O parte din succesul lui Ceauşescu faţă de occidentali provine, fără îndoială, din faptul că studiază psihologia adversarilor săi şi le apare acestora altfel decât ceilalţi lideri comunişti. Aceasta a fost, de la bun început, o parte din planul de joc al lui Ceauşescu. Unii observatori occidentali s-au referit la farmecul şi umorul cu care a reuşit să marcheze puncte contra partenerilor săi americani. Este limpede că este vorba de glumele pe care le face periodic, când îşi contrazice partenerul în timpul discuţiei, sau de diverse exclamaţii pe care el le crede pline de umor. Când Al Haig i-a spus lui Ceauşescu că Reagan nu intenţiona să pedepsească guvernul lui Jaruzelski, Ceauşescu a dat din mână şi a spus: „În acest caz ajutaţi-l, nu-l pedepsiţi”. De asemenea, Ceauşescu a răspuns afirmaţiei lui Haig că Statele Unite sunt o ţară născută prin revoluţie, spunând: „Marx a spus că Lincoln a fost un preşedinte al muncitorilor”. Ceauşescu a râs şi atunci când a spus: „România este pentru libertatea religioasă şi are 14 culte cu şase reprezentanţi ai acestora în parlament, fiind astfel avansată faţă de Statele Unite”. Totuşi, este foarte clar că în mintea lui el este cumplit de serios în această privinţă. Cu toate acestea, comparat cu feţele de piatră ale altor şefi de ţări comuniste, Ceauşescu poate să pară că ar avea umor.

Există, totuşi, o caracteristică care îl trădează pe Ceauşescu, în timpul conversaţiilor. El are obiceiul de a se bâlbâi, în special când pare să fie sub tensiune, sau trebuie să asculte vreo critică. Drept răspuns la cuvintele dure ale unui oficial american – trebuie să recunoaştem că asta nu s-a întâmplat prea des – vocea i-a devenit metalică şi gura i s-a mişcat fără să scoată vreun sunet. Aceasta se petrece în mod invariabil atunci când este iritat şi nu se simte în largul lui. Atunci poate deveni epic, mişcându-şi braţele şi perorând, drept pedeapsă. De asemenea, el se îmbibă în aşa hal cu laude şi aprecieri pozitive, încât poţi să-i vezi *ego*-ul umflându-se ca un balon, sub ochii tăi.

În opinia mea, atunci când ai de a face cu Ceauşescu (sau cu un alt şef comunist asemănător) este important să fii conştient că în mintea lui unicul obiectiv este acela de a duce mai departe stăpânirea şi ţelurile comunismului. De aceea, orice înţelegere va semna, va fi numai în interesul său. La fel de important este ca atunci când stai de vorbă cu Ceauşescu să-ţi aminteşti faptele lui. Ar trebui să ne deschidă ochii faptul că partenerul nostru de discuţii a dat ordin să-i fie ucişi inamicii. Indiferent că a fost vorba de un angajat al Europei Libere, de imigranţii intelectuali din Paris, de disidenţii politici sau religioşi, ori de „chiaburii” din timpul colectivizării în România, Ceauşescu a arătat că el nu preţuieşte viaţa umană la modul în care o facem noi.

Pentru a folosi cuvintele preşedintelui Regan, el nu se supune aceloraşi reguli de comportare civilizată pe care le avem în Occident.

Se pare că Ceauşescu se vede pe sine însuşi drept „binevoitorul părinte-conducător” al României moderne. El se pune pe acelaşi plan cu ţara. El este convins că românii nu se pot dispensa de el şi că este singurul om cu adevărat mare în istoria ţării. Cred că el simte într-adevăr că a creat o România nouă, cu o avere mai mare, cu maşini, apartamente şi fabrici care au scos ţara din întuneric. Orice să petrecut sub stăpânirea sa este socotit de el drept un progres care se datorează numai lui. Ceauşescu crede că oamenii nu realizează ceea ce el a făcut pentru ei şi ceea ce ei îi datorează. Din cauză că oamenii nu au avansat la nivelul intelectual cerut – în ceea ce priveşte religia, lupta de clasă şi averea materială – el trebuie să-i dădăcească în continuare.

Este limpede că Ceauşescu crede că el a creat România de azi, industrializată, transformând-o dintr-o ţară a ţăranilor într-una a fabricilor. Pentru el nu este relevant că ţări din apropiere, sau altele din Europa, mult mai înapoiate din punct de vedere industrial şi mult mai dependente de agricultură, înainte de cel de-al doilea război mondial, au făcut paşi mult mai mari, din punct de vedere material. Şi în cele mai multe cazuri aceste ţări au

făcut-o fără a plăti acelaşi preţ uman şi aceleaşi distrugeri ale culturii şi moştenirii trecutului.

Dar Ceauşescu a realizat exact ceea ce dorea, încercând să distrugă trecutul şi să obţină un om şi o societate nouă, dependente de partidul comunist şi de organele sale de teroare şi intimidare. Astfel, este mai uşor să înţelegem de ce el aşteaptă în schimb, dacă tiu cumva o pretinde în mod absolut, *aceasta* adulaţie ca lider,» incredibilă în secolul al douăzecilea şi în Europa.

Ceauşescu este *Conducătorul* (liderul suprem). În 1984, el a fost descris în termeni bibliei, drept „creatorul gândirii", „cel care dă putere", „cel care dă sens gândurilor şi cugetării noastre" şi drept acela care: „Ne-ai arătat calea". (2) Ambasadorul vest-german la Bucureşti, Harmut Wolfgang Schulze-Boysen, mi-a trimis o copie a ziarului german local, *NeueBanaterZeitung*, din 19 iulie 1984, cu un articol de Franz Johannes Bulhardt, intitulat „Sie Sprechen Deinen Namen Aus" (Ei îţi pronunţă Numele), care îl descrie pe Ceauşescu în termenii mai sus menţionaţi. Schulze-Boysen spunea că Hitler şi Goebbels trebuie că se întorc în groapă de necaz, fiindcă nici măcar lui Hitler nu i se adresa cineva în termeni religioşi, prin scrierea cu majuscule a prenumelor personale.

El a fost comparat cu Alexandru cel Mare şi Iulius Cezar şi a fost grupat în portrete omagiale alături de eroii

istorici ai României: Mihai Viteazul şi Ştefan cel Mare. El a fost pus, de asemenea, alături de un alt erou român – Vlad Ţepeş, care este cunoscut şi ca Dracula. Vlad Ţepeş, alias Dracula (adică fiul dracului, tatăl său fiind numit Vlad Dracul), înseamnă Vlad trăgătorul în ţeapă. Chiar dacă este considerat un erou, care a luptat împotriva turcilor în anii 1460, el este bine cunoscut pentru metodele sale bolnăvicioase de a-şi executa inamicii interni, trăgându-i în ţeapă de-a lungul graniţei dintre Valahia şi Transilvania. (3) în acest fel, el a scăpat de mii de români pe care îi considera necinstiţi sau leneşi şi chiar de unii adversari maghiari sau etnici germani. Să fii comparat chiar şi cu Dracula cel istoric – ca să nu mai vorbim de versiunea hollywoodiană a vampirului sugător de sânge, a lui Bram Stoker – este o onoare dubioasă adusă lui Ceauşescu. Dar, având în vedere înclinaţia lui Ceauşescu de a scăpa de adversari – prin bătaie, încarcerare sau execuţie –, asemănarea cu Vlad Ţepeş (Dracula) este, probabil, până la urmă, deloc forţată.

Ceauşescu se consideră drept izvorul întregii înţelepciuni şi ştiinţe. Probabil că unele dintre cele mai grăitoare descrieri sunt cele ce urmează: „Nicolae Ceauşescu, revoluţionarul… patriotul neînfricat… constructorul României noi, omul care a dat numele său unei întregi ere în istoria poporului român”, şi „Gânditorul

care a îmbogăţit teoria revoluţiei socialiste cu precepte şi concepte de o inestimabilă valoare teoretică şi practică, pe plan naţional şi internaţional, care a imprimat propriul geniu, vederile sale luminoase şi spiritul său îndrăzneţ tuturor documentelor importante de partid şi de stat, iniţiatorul programului Partidului Comunist Român de construire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism”. (4)

Anii stăpânirii sale au fost denumiţi ani de lumină şi el a fost pus pe acelaşi plan cu ţara. Exemple, în acest sens, pot fi următoarele: „când spunem Ceauşescu, noi spunem România, spunem tricolorul şi aceşti ani eroici ai erei Ceauşescu sunt ani ce duc spre viitorul de aur, spre comunism”. „Din toate părţile ţării, noi cinstim pe cel mai iubit erou al României; ne înălţăm spre comunism, creând o nouă istorie a României”. El a fost reprezentat drept întruchiparea naţiunii în sculpturi, portrete, icoane pe lemn, tablouri, covoare, statui, în poeme şi alte forme artistice. (5)

În fiecare an, din 1981 până în 1985, pe măsură ce condiţiile de viaţă s-au înrăutăţit, au crescut pretenţiile de respect faţă de Ceauşescu. Acestea au tins spre un crescendo de fervoare în fiecare lună ianuarie, în timpul aniversării zilei sale de naştere. În timpul aniversării împlinirii a 65 de ani, pe 26 ianuarie 1983, un portret

oficial îl arăta în veşmânt regal. La Muzeul de Istorie a Partidului din Bucureşti, Ceauşescu este pictat în poză de suveran, alături de vechii regi români. Alături se află numeroase decoraţii, titluri, ordine şi cadouri făcute lui Ceauşescu, printre care un certificat care îl desemnează drept cetăţean de onoare al Disney world-ului. (6)

În anii din urmă, a devenit o practică faptul de a oferi omagii similare, chiar dacă nu la fel de însemnate, Elenei Ceauşescu. „Dr". Elena Ceauşescu, soţia preşedintelui, care este a treia în ierarhia oficială, ca prim-viceprim-ministru şi membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist, îşi serbează ziua în fiecare 7 ianuarie. În ianuarie 1984, despre ea s-a vorbit ca despre un strălucit om de ştiinţă, o personalitate renumită pe plan mondial, un lider comunist militant şi un doctor în ştiinţe şi membru onorifiê al unor instituţii ştiinţifice şi academii din numeroase ţări ale lumii. Şi i s-a plătit tributul pentru a fi muncit alături de „cel mai iubit fiu al poporului român; fondatorul României socialiste moderne; cel mai mare erou al păcii, colaborării şi înţelegerii între popoare, Tovarăşul Nicolae Ceauşescu". (7)

Lui Nicolae Ceauşescu i se aduc elogii nu numai la aniversările zilei de naştere ci şi la fiecare sărbătorire de partid de oarecare importanţă, cum este, de pildă,

aniversarea de la 23 August a victoriei asupra fasciştilor sau cea de-a 65-a aniversare a Unirii Transilvaniei cu restul României, sărbătorită în 1983. Astfel, zilele naţionale au devenit glorificări ale lui Ceauşescu, mai mult decât sărbători ale evenimentelor originale.

Parţial, punerea mea pe lista neagră a lui Ceauşescu s-a datorat faptului că n-am vrut să-l venerez cum ar fi dorit. Venind dintr-o ţară care nu-şi adulează liderii şi fiind născut într-un stat al cărui moto este *Sic Semper Tyrannis*, m-am opus. Protocolul diplomatic cere să te ridici în picioare atunci când şeful unui stat intră sau iese din sală, în timpul unei întruniri a adunării naţionale. Şi, din politeţe, se cuvine să te mai ridici de câteva ori în timpul unei cuvântări. Dar să te ridici la fiecare două trei minute, când toată lumea aplaudă în unison cu strigăte de „Trăiască victoria comunismului!”, „Trăiască Partidul Comunist Român!”, „Trăiască Ceauşescu!”, înseamnă, în mod limpede, mai mult decât să-ţi faci datoria. Dar alţi diplomaţi şi toţi românii erau prea înspăimântaţi pentru a face altfel.

Motive mai profunde pentru resentimentele lui faţă de mine erau întrebările pe care le puneam asupra imaginii sale „independente” şi faptul că ridicam problema drepturilor omului; Aşa cum mi-a povestit profesorul Stephen Fischer-Galaţi, fratele lui Ceauşescu, Ilie, şi-a

exprimat dezamăgirea că nu am ajutat să fie păstrată imaginea de „rebel”, a României. Principalul obstacol, în calea obţinerii de către Ceauşescu a tot ce voia din Statele Unite, era îngrozitoarea stare a drepturilor omului, din ce în ce mai bine pusă în lumină de cei câţiva care lucram la ambasada americană, împreună cu organizaţii religioase şi câţiva congressmeni din Statele Unite. Ştirile care au ajuns în Statele Unite despre represiunile din România au deteriorat imaginea lui Ceauşescu.

Ceauşescu era deosebit de abil în jocul de-a *divide et impera*, atunci când avea de-a face cu reprezentanţi americani şi occidentali, mai cu seamă în problemele drepturilor omului; Mulţi dintre diplomaţii care lucrau la ambasada din Bucureşti erau foarte conştienţi de starea drepturilor omului în România şi voiau să spună adevărul. Dar grija cea mai mare în Departamentul de Stat era cum să protejeze relaţia clauzei naţiunii celei mai favorizate cu România lui Ceauşescu.

Ceauşescu ştia că grijile unora dintre noi, de la ambasadă, nu erau aceleaşi cu ale elitei conducătoare din Departamentul de Stat. Şi el a mizat pe aceste divergenţe. De vreme ce ambasada era văzută de oficialităţile bucureştene drept mai interesată de problemele oamenilor din România, inclusiv de problemele legate de drepturile omului şi emigrări, guvernul român trata cu cei mai puţin

interesaţi, de la Departament.

Chiar în ceea ce priveşte ambasada, rapoarte şi conversaţii din Washington îi încurajau pe cei de la Bucureşti să încerce să asmuţă un oficial al ambasadei împotriva celuilalt. Acestea erau dublate de rapoarte prin care românii îi informau pe prietenii din Departamentul de Stat care sunt băieţii buni de la ambasada S.U.A „în general. Băieţii buni erau aceia mai puţin interesaţi de drepturile omului şi băieţii răi erau cei care erau mai mult interesaţi de acestea. Lista românească şoptită îi enumera, se pare, pe angajaţii ambasadei care erau mai cooperativi cu autorităţile române şi mai puţin interesaţi de drepturile omului. Aceiaşi listă prezenta un număr egal de funcţionari ai ambasadei, inclusiv ambasadorul, care erau mai preocupaţi de problemele drepturilor omului şi de cele religioase.

Era o diferenţă între ambasadă şi Departamentul de Stat, în modul de a prezenta starea drepturilor omului. Pe lângă revizuirea de către Departament a informaţiilor de presă privind drepturile omului şi documentul Palmer – Maliţa, în ceea ce priveşte problema emigrării, menţionate altundeva în volumul de faţă, raportul C.S.C.E. din 1984 reflectă eforturile Departamentului de Stat de a peioriza violările drepturilor omului. În ciuda unui raport al ambasadei, care dădea detalii asupra celei mai violente

încălcări înfăptuite de guvernul român în 1984, bătaia brutală aplicată preotului catolic Géza Pálfi, raportul C.S.C.E. omite total acest caz. În plus, raportul dă prea mult credit României referitor la eliberarea din închisoare a părintelui Calciu, când, de fapt, el a mai rămas luni de zile sub arest la domiciliu, fără să poată primi vizitatori sau telefoane şi chiar fără să poată completa formularele de emigrare. Aceasta s-a petrecut abia după ce el şi-a făcut cunoscută dorinţa de a emigra în Statele Unite, unor funcţionari ai ambasadei, pe fereastră. Înainte de a fi fost lăsat, în fine, liber, el a fost mutat în afara oraşului, la o adresă necunoscută, unde nu putea fi contactat.

Convergenţa de interese dintre conducerea Departamentului de Stat şi comuniştii români datează din perioada înţelegerii comerciale dintre Statele Unite şi România şi acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate. Această relaţie specială a continuat, în ciuda lipsei de reforme interne în România. Iar politica externă a României a devenit şi mai strâns legată de cea a Moscovei. De ce, în acest caz, elita de la Departamentul de Stat a preferat să menţină relaţii cordiale cu un asemenea nebun? La aniversarea zilei sale de naştere din 26 ianuarie 1985, revista *Luceafărul* spunea despre Ceauşescu:

Când Orion e-n cer cu pânzele-i umflate

Şi geruri luminoase se lasă peste sate
La Scorniceşti în casa muzeu veni pe lume
Un Nicolae al nostru cu lauri să-ncunune…

Nu-i ţară mai frumoasă ca ţara din Carpaţi
Cu un popor mai harnic şi oameni luminaţi
Şi un om politic, mare cum Ceauşescu nu-i
În cinstea lui poporul înalţă azi statui.

(Vasile Andronache)

Spre deosebire de Departamentul de Stat, poporul român cunoaşte superficialitatea acestor rânduri.

CAPITOLUL 6

DISIDENŢA AMBASADORULUI STATELOR UNITE

În timpul şederii mele în România, m-am simţit de mai multe ori obligat să adopt o poziţie care, după părerea mea, reprezenta cel mai bine preşedintele şi ţara ce o serveam. Nu am luat această poziţie cu scopul de a provoca făţiş regimul de la Bucureşti, ori pentru a zgâria poleiala relaţiilor „prieteneşti" dintre Statele Unite şi România. Şi chiar dacă guvernul român era adesea iritat de acţiunile mele, el se consola, totuşi, prin aceea că nu aveam să rămân acolo pentru totdeauna şi că linia politicii active a lui Foggy Bottom (Departamentul de Stat) nu prea îmi era favorabilă. Cu toate acestea, guvernului român nu i-a păsat că permitea astfel crearea de precedente şi că alţi ambasadori occidentali ar fi putut trage concluzii eronate asupra a ceea ce tolera sau nu Ceauşescu. În ceea ce mă privea, nu doream ca Ceauşescu să fie împins la luarea de măsuri drastice împotriva mea, ori ca să se producă vreun incident internaţional. Era destul de dureros să vezi capitularea de zi cu zi a conducerii Departamentului de Stat faţă de regimurile comuniste, pe când Ceauşescu se angaja, fără conştiinţă, în manipularea diplomaţilor americani şi în omoruri pe tot globul. Documentele arată

că Ceauşescu nu este constrâns să-şi ucidă adversarii, fie ei disidenţi religioşi sau politici la el în ţară, fie adversari aflaţi în voiaj prin străinătate – mărturie stau cazurile lui Paul Goma şi Virgil Tănase, la Paris, şi al lui Emil Georgescu, la München. Pacepa a relevat pe larg talentul lui Ceauşescu de a se impune oponenţilor săi negociatori prin „discrete aluzii antisovietice". (1) Aceeaşi uşurinţă am observat-o şi în cadrul unor întrevederi ale lui Ceauşescu cu Al. Haig, Max Kampelman, Malcolm Baldridge, Tom Lantoş şi cu mulţi alţii.

Am acţionat în felul acesta deoarece consideram că cineva trebuia, odată şi odată, să fixeze un jalon în favoarea drepturilor omului şi demnităţii populaţiei din România, cât şi pentru valorile şi principiile fundamentale ale tradiţiei Americii. În fiecare an, cu ocazia săptămânii Naţiunilor Captive, preşedintele Reagan rostea proclamaţii în care spunea că „vom continua să ne pronunţăm în favoarea libertăţii lor (a celor cărora li se refuză beneficiile libertăţii)", şi, citându-l pe Alexandr Herzen, că „a ne feri să rostim măcar un cuvânt în apărarea celor oprimaţi este tot atât de rău ca şi o crimă". (2) în plus, am făcut gesturi simbolice care, deşi nu aveau nicio notă revoluţionară, erau suficient de însemnate ca să-i facă pe luptătorii pentru libertate oprimaţi, de dincolo de Cortina de Fier, să ştie că asemenea voci americane nu au fost reduse la

tăcere.

Singura ocazie, oficial planificată, în care ambasadorul Statelor Unite în România comunistă poate vorbi la televiziunea română este ziua de 4 iulie. În schimb, purtătorii de cuvânt comunişti apar în mod regulat la posturile de televiziune americane. Am sosit la sediul Radioteleviziunii române, la 3 iulie, ca să mi se înregistreze pe bandă mesajul adresat poporului român. În timpul primei mele veri petrecute în România, în anul 1982, întocmisem o scurtă prezentare, citând pomenirea de către preşedintele Reagan a libertăţii şi a credinţei în Dumnezeu drept fundamentale pentru istoria şi grandoarea Statelor Unite. Atunci subliniam că preşedintele spusese următoarele: "4 iulie, Ziua Independenţei pentru americani, este un prilej de a ne arăta recunoştinţa faţă de cei de dinaintea noastră, faţă de acelaşi Dumnezeu care ne îndrumă pe toţi, şi faţă de spiritul de credinţă şi patriotism, care încă fac din America ţara celor liberi şi căminul celor viteji". Oficialităţilor române nu le-a fost pe plac. Mi-au cerut să-L scot pe Dumnezeu din textul alocuţiunii şi să-L înlocuiesc cu dumnezeul lor, Ceauşescu. Iar când am refuzat să accept, supărarea le-a fost evidentă. Pe căi diplomatice, din cercuri guvernamentale am aflat imediat zvonul că prezentarea mea a supărat conducerea română. Totuşi, a

meritat s-o fac. Aceasta s-a văzut când un funcţionar al ambasadei mi-a adus la cunoştinţă că un muncitor român, slab, venise la ambasadă ca să ne spună: „Statele Unite sprijină drepturile omului, nu-i aşa? Eu ştiu că domnul ambasador este un om religios, că tare frumos a mai vorbit la televiziune, de 4 iulie!”. La câteva săptămâni ori luni după aceea, în regiuni îndepărtate din nordul ţarii, alţi români m-au oprit în afara unor biserici, după slujba religioasă, ca să-mi spună că niciodată nu auziseră pomenirea lui Dumnezeu la televiziunea română, de la luarea puterii de către comunişti, în anii ’40, şi că ştiau că acestea erau cuvintele preşedintelui Statelor Unite – pentru aceasta, trimisul acestuia fiindu-le drag şi prezentând pentru ei multă încredere.

În cea de-a doua vară în România, din nou am vorbit de Dumnezeu, în cuvântarea mea de 4 iulie, dar de Ceauşescu nicidecum. Citându-l pe Reagan, spuneam: „Aşa cum americanii o fac de două veacuri, ne vom sărbători independenţa şi ne vom dedica, prin graţia lui Dumnezeu, continuării şi păstrării libertăţii şi dreptăţii”. În 1983, oficialităţile păreau şi mai ofensate şi-mi cereau o copie a textului cu mai multe zile înainte de înregistrarea la televiziune. Nu m-am conformat.

În timpul ultimei mele vizite în studioul TV, în iulie 1984, oficialităţile române aveau de gând să mă

constrângă. M-am dus la studio la ora 10 dimineaţa, aşa cum aranjasem în prealabil, deplasându-mă cu limuzina noastră oficială, însoţit fiind, în asemenea ocazii, de un coleg, ataşatul de presă sau funcţionarul U.S.I.A. pentru Informaţii Publice, William Edwards. Ajunşi la poarta studiourilor de televiziune, am fost informaţi că urma să aşteptăm 15 – 20 de minute, ca apoi să intrăm pe poarta din dos. Am aşteptat şi ne-am deplasat la poarta din dos, unde ne-au făcut să aşteptăm alte 15 minute. Apoi ne-au spus că trebuie să ne întoarcem la poarta din faţă. Le-am replicat că, dacă nu mă vor lăsa să vorbesc aşa cum mi se promisese, voi pleca înapoi la ambasadă şi voi aduce la cunoştinţa întregii lumi acest fapt, ilustrare a incorectitudinii şi temerii lor. Autorităţile române au lăsat-o mai moale, şi-am fost escortat în studio. Înăuntru m-au tracasat pe motiv că nu le dădusem dinainte textul alocuţiunii mele. În biroul său, redactorul TV responsabil a încercat să-mi smulgă unele concesii înainte să fiu introdus în sala de înregistrări. Şi el încerca să câştige timp, dând fel de fel de telefoane, cerând sfaturi şi instrucţiuni. Subterfugii tipice. Până la urmă, ei au avut ultimul cuvânt, prin faptul că au transmis cuvântarea de 4 iulie cu două ore mai devreme, la ora 5 după amiaza, când majoritatea românilor se află încă la muncă, în ultimul meu mesaj adresat poporului român de 4 iulie, l-am citat din nou pe

preşedintele Reagan: „Toţi americanii pot fi mândri ştiind că ziua de 4 iulie reprezintă un simbol durabil al libertăţii şi raza de speranţă pentru oprimaţii din toate ţările… Să ne rugăm lui Dumnezeu să ne călăuzească pe noi şi generaţiile viitoare spre păstrarea libertăţii, care este esenţa spiritului american”.

Participarea la serviciile divine în biserică reprezintă, pentru fiecare dintre noi, o chestiune particulară. Însă îmi era practic imposibil să trec neobservat de cei mai mulţi enoriaşi, în bisericile baptiste din România – ţară în care comuniştii îi consideră pe baptişti ca deosebit de periculoşi. Deşi am reprezentat ocazional Statele Unite la principala sinagogă şi am fost prezent în multe biserici, inclusiv în cele ortodoxe, de obicei mă duceam la bisericile baptiste. Niciodată nu am fost prezent în alte biserici în care nivelul emoţional şi spiritual al simţămintelor să fie atât de înalt. Puterea glasurilor celor de faţă şi felul în care erai mişcat de mesajele pastorilor erau copleşitoare. Îmi era practic cu neputinţă să particip la astfel de slujbe divine fără să fiu profund impresionat, dar şi epuizat, totodată. Ştiai cât de mult plătiseră aceşti oameni pentru credinţa lor şi te simţeai mişcat de această realitate. Dar, în acelaşi timp, nu puteai ieşi din biserică fără să ştii că Dumnezeul nostru stă cu mult deasupra răului marxist – leniniştilor materialişti şi

atei, care nu au nicio concepţie despre valorile lăuntrice, despre spiritul şi demnitatea fiinţei umane. Iar aceşti credincioşi renunţau la posibilităţile de a primi apartamente, hrană mai bună, automobile sau o viaţă decentă pentru copiii lor şcolari. Fiind creştini activi, ei respingeau orice compromis cu regimul comunist, devenind astfel ţinta şicanelor şi persecuţiilor.

A devenit limpede că prezenţa noastră la slujbele divine în România constituia o oarecare protecţie sau sprijin pentru credincioşi. Aceasta s-a adeverit, îndeosebi, în cazul bisericilor baptiste pe care le frecventam cel mai, des. La Bucureşti, ne duceam câteodată la Biserica Baptistă Sfânta Treime (Mihai Bravul), păstorită de reverendul Vasile Taloş. La 3 august 1982, un lucrător al ambasadei noastre, care colabora cu disidenţii religioşi la pregătirea rapoartelor politice, mi-a relatat că de slujbele oficiate la biserica lui Taloş se vorbea în tot oraşul şi în toată ţara. În noiembrie 1982, am vizitat Seminarul Baptist, care fusese serios avariat de cutremurul de pământ din 1977. Guvernul a profitat de cutremur ca să distrugă eficienţa seminarului. Îi lipsea încălzirea, avea puţine lămpi, fiind practic în stare de prăbuşire. În afară de aceasta, guvernul a restrâns în mod drastic numărul de studenţi noi, doar la câţiva, care se puteau înscrie doar o dată pe an, în pofida faptului că cele o mie de biserici

baptiste din ţară aveau mai puţin de 200 de pastori şi, de aceea, necesitau mulţi predicatori instruiţi.

În noiembrie 1982, am asistat, în cadrul Bisericii Baptiste Ciuleşti, la slujbele reverendului Bunian Cocar, care avea necazuri cu autorităţile, din pricina evanghelismului său deschis cât şi datorită succesului său. În biserică, unde se afla şi senatorul de Kentucky, Gene Huff şi deputatul în Congres, Tom Riner, doi luptători pentru drepturile credincioşilor din România, un enoriaş s-a ridicat în picioare şi s-a referit la îndemnul din II Corinteni 5:20, şi anume că noi suntem trimişii lui Hristos. Aceasta am repetat-o apoi în cadrul unor scurte adresări către credincioşi, considerând îndemnul drept o mare răspundere. Se prea poate, după cum spune Jeff Collins de la Christian Response International, ca biserica din Ciuleşti să fi fost scutită de demolare până la plecarea mea, tocmai pentru că am asistat eu însumi la serviciul divin în acea biserică. Este cert şi cunoscut că mi-a făcut tare bine să mă întâlnesc cu enoriaşii curajoşi şi cu pastorul lor, ca să le ofer în mod simbolic sprijinul meu şi să încerc a le ridica moralul.

În timp ce nouă americanilor acest fapt ne pare de necrezut, regimul român aşteaptă ca lui Ceauşescu să i se aducă omagii chiar şi în biserici, în cadrul cultului personalităţii. În bisericile oficiale, precum şi în alte locuri,

vorbitorii se simt nevoiţi să plătească tribut, într-o măsură mai mare sau mai mică, lui Ceauşescu şi conducerii comuniste a României. Când aceasta au făcut-o capii Bisericii Ortodoxe, în Sfânta noapte a învierii – pomenindu-l pe Ceauşescu în aceeaşi rostire cu naşterea lui Iisus Hristos – a fost prea de tot ca să mai pot suporta. În acel moment de sacrilegiu am părăsit serviciul divin ca să nu mă mai întorc niciodată. Cu toate acestea, în multe biserici oficiale şi, practic, în toate bisericile neoficiale din întreaga ţară, pastori şi preoţi curajoşi refuză să capituleze în faţa autorităţilor şi să-l omagieze pe zeul păgân Ceauşescu. Vorbind în biserici, noi nu am menţionat niciodată numele ori funcţia preşedintelui Nicolae Ceauşescu.

La reşedinţa ambasadei organizam recepţii de Crăciun, trimiteam felicitări prietenilor, iar când ne aflam în S.U.A., vorbeam despre situaţia religiei în România. Procedând în acest mod probabil că nelinişteam Departamentul de Stat tot atât de mult ca şi pe Nicolae Ceauşescu. De fapt, atât funcţionarii români, cât şi cei americani de la ambasadă mă sfătuiau să nu scriu cuvântul „Crăciun” pe cărţile poştale, deoarece aş putea ofensa pe unii comunişti din România. Ei mă mai sfătuiau să continui tradiţia multor altor ambasadori, expediind cărţi poştale numai cu urarea „An Nou fericit”, emiţând „Crăciun”-ul, chiar şi în cuvântul rostit la posturile de radio Vocea

Americii ori Europa Liberă. Statele Unite ale Americii nu au religie oficială de stat, deşi majoritatea americanilor sunt creştini. Deoarece felicitările de Crăciun la noi ţin de tradiţie şi sunt trimise ca salut personal – şi nu oficial –, nu am procedat la nicio schimbare. De asemenea, la reşedinţă – şi nu în incinta ambasadei – organizam recepţii de Crăciun, la care ne invitam prietenii, reprezentanţi ai mai multor culte religioase din România (creştine ori necreştine). În 1984.

Ceauşescu a dat ordin oficialităţilor religioase şi politice să nu mai participe la recepţia noastră ţinută de Crăciun.

În septembrie 1984, am fost invitat să vorbesc la Casa Albă, dar mi s-a atras atenţia să nu menţionez situaţia religioasă din România. Robert Reilly mi-a transmis un mesaj, anunţându-mă că, Consiliul Naţional de Securitate mă va împiedica să vorbesc despre aşa ceva, de teamă că s-ar putea supăra România comunistă, care tocmai era reprezentată la Jocurile Olimpice de vară din Los Angeles (sfidând astfel Moscova, potrivit experţilor de la Departamentul de Stat, dar care s-au înşelat). Am vorbit despre situaţia românilor şi a Europei de est incluzând şi condiţiile religioase, fără să fac concesii în cuvântarea mea în ceea ce priveşte „situaţia religioasă”.

Am fost, desigur, frustrat de felul pozitiv şi de

amploarea prezentării României şi a lui Ceauşescu, în urma participării la Olimpiadă. În ochii americanilor, românii au devenit adevăraţi eroi, exact în momentul în care Ceauşescu se apropia tot mai mult ţie sovietici, comitea violări ale drepturilor omului tot mai mari şi ducea o campanie antireligioasă. O persoană oficială din România, înfruntând anumite riscuri, mi-a spus că românii îi întrebaseră pe ruşi, cu câteva luni înainte, dacă România putea să participe la Jocurile Olimpice, menţinându-şi astfel intactă imaginea de „independenţă”. Am raportat această conversaţie particulară Departamentului de Stat – în zadar, deoarece aceasta nu avantaja politica Statului.

În atmosfera de euforie din august 1984, legată de participarea României la Jocurile Olimpice, era iertat orice altceva. Audierile din Senat în legătură cu clauza naţiunii celei mai favorizate (MFN) au fost practic muşamalizări ale înteţitelor abuzuri asupra drepturilor omului şi ale persecuţiei religioase. Aceasta a coincis cu tăinuirea de către autorităţile române a asasinării preotului romano-catolic Géza Pálfi. Apoi, era dezgustător felul cum a procedat guvernul român* reuşind să convingă Comitetul Naţional Democrat să-şi trimită un reprezentant, pe Alan Schaefer, în România, unde el a fost înfăţişat ca trimis american prezent la celebrarea celei de-a 40-a aniversări a regimului comunist din România. Majoritatea celorlalte

partide ori grupări democratice au refuzat să participe la evenimentul de autoadulare de 23 august. Însă ziarele comuniste din România au făcut publică participarea lui Schaefer ca reprezentant oficial al Partidului Democrat al S.U.A. pe lângă Frontul Unităţii Socialiste al Partidului Comunist din România. Întâmplarea făcea că fiica lui Schaefer se afla la studii în România, beneficiind de o bursă a guvernului român.

La ambasada S.U.A., noi ne-am manifestat împotrivirea fată de orice prezenţă oficială la nivel înalt a guvernului american – ceea ce a provocat indignarea autorităţilor române.

Un alt exemplu care ilustrează eforturile depuse de partea românească pentru a i se aduce omagii lui Ceauşescu îl constituie tratativele legate de publicarea în România a tezei mele de doctorat. Foştii mei colegi, de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” şi de la alte institute bucureştene, insistau să-mi public teza în aşa chip, încât să fie cunoscută în general de un public românesc cât mai larg. Discuţiile purtate cu Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică cu privire la procesul de editare sunt şi ele edificatoare, scoţând în evidenţă cerinţele de supunere faţă de autorităţi, impusă celor ce activează în ţările comuniste. Disertaţia mea era destul de inofensivă, tratând un subiect de dinaintea celui de-al doilea război mondial,

adică din perioada precomunistă: „Politica britanică faţă de România, 19381940”. Dar chiar şi acea epocă îi priveşte pe comunişti, deoarece era o epocă în care mulţi dintre liderii comunişti de acum erau fascişti. Lucrarea mea însă era axată cu precădere pe politica externă.

Totuşi, ceea ce cereau comuniştii era un tribut de acordat şefului lor comunist, de obicei în prefaţa lucrării, ori în introducere. În mod deosebit am fost sfătuit să introduc omagierea şefului comunist pe prima pagină, ori cel puţin undeva în text. Refuzând, am întrebat cum ar fi dacă l-aş elogia pe Ceauşescu, în timp ce cărturarii lor l-ar elogia pe Reagan pe aceeaşi pagină. Am încercat să explic că noi nu preamărim pe preşedinţii noştri în acest mod şi că, pe deasupra, lucrarea mea este una academică, fără conotaţii politice. La refuzul meu, au încercat să mă convingă să introduc măcar o menţiune a lui Ceauşescu în text, postfaţă ori în notele de pagină, Le-am răspuns că, deşi nu intenţionam niciun fel de gest ireverenţios, în S.U.A. aşa ceva nu se practică, iar lucrarea mea nu merita a fi publicată, dacă urma să fac o asemenea concesie. Fiindcă nu cedam uşor şi fiindcă, în mod clar, doream publicarea cărţii, istoricii comunişti responsabili cu aranjamentele publicării au sugerat ca să includ cel puţin în bibliografie referinţe la scrierile lui Ceauşescu. Replica mea a fost că textul cărţii mele era complet, lucrarea

nefiind politică. În cele din urmă, am convenit ca ei să adauge o postfaţă în care doi istorici au citat câteva rânduri, descriind alianţa României cu Germania nazistă, în cel de-al doilea război mondial. Dar cartea nu a cuprins nimic referitor la Ceauşescu, care să-mi poată fi atribuit mie. Am putut să adaug cărţii o prefaţă, în care am descris pe scurt câteva speranţe pentru relaţiile româno-americane, subliniind noţiunile de libertate, „demnitate umană” (cuvinte codificate pentru drepturile omului şi valoarea individului) şi respect pentru acele drepturi.

Cârtea publicată a fost bine primită şi s-a epuizat repede la vânzare, aşa cum se întâmplă cu mai toate cărţile de acest gen tipărite în România. (3) După plecarea mea din funcţia de ambasador şi după interviurile mele răspicate acordate imediat după acest eveniment, mi s-au expediat, prin poştă, mai multe exemplare ale cărţii mele. Unele persoane oficiale din România, cărora le dăruisem exemplare cu dedicaţie, mi le-au înapoiat, însoţindu-le cu scrisori de dezavuare. Aceste scrisori, practic identice, constituiau, desigur, o campanie bine orchestrată. Mi se scria că acele persoane nu pot fi prieteni cu cel care a atacat România – de fapt condamnasem conducerea stalinistă a lui Ceauşescu şi posturile sale oficiale. Cei care s-au împrietenit cu mine se grăbeau în a se distanţa acum, după declaraţiile mele. Ceea ce m-a încurajat însă a fost

numărul cărţilor care nu mi s-a restituit. Pot doar spera că prietenii mei nu au plătit un preţ prea mare pentru prietenia lor.

Una dintre cele mai neplăcute demonstraţii s-a produs odată cu obligaţia de a participa la numeroasele aniversări şi celebrări ale marilor evenimente comuniste şi ale zilelor lui Ceauşescu. Era neplăcut, în sensul că fiecare prilej se transforma practic într-un ceremonial de adulare a lui Ceauşescu. Aceasta se putea observa şi mai bine, mai ales dacă stăteai deoparte, când el se afla împreună cu corpul diplomatic într-un loc important, alături de zeci de mii de oameni prezenţi pe stadioane.

Deci, chestiunea primordială cu care eram confruntat era să mă ridic sau nu în picioare, în faţa unui zeu comunist, dând elogiul trebuia adus nu doar unui şef de stat, ci unui fanatic comunist şi victoriei comunismului. Desigur, uzanţele diplomatice cereau să iau parte la astfel de ceremonii ale guvernului şi Partidului Comunist Român în fiecare an şi să mă ridic atât la venirea, cât şi la plecarea preşedintelui. Am făcut aceasta ca reprezentant oficial al guvernului Statelor Unite. Şi poate era un gest de curtoazie protocolară să stau în picioare, în câteva alte ocazii, în timpul cuvântărilor lui Ceauşescu, ori ale altor şefi. Dar peste aceasta, ceea ce i se cere reprezentantului celei mai libere şi democratice ţări din lume, în afara

uzanţelor protocolare, este cel puţin sub semnul întrebării.

Este necesar să se înţeleagă atmosfera unor astfel de prilejuri, în timpul discursului prezidenţial, în intervale de mai multe minute, lingăii partidului literalmente săreau de pe scaunele lor, scandând urale răsunătoare, în cadenţă mecanică, pentru Ceauşescu. De exemplu, la 1 Decembrie 1983, la celebrarea Unirii Transilvaniei cu vechiul regat, festivitatea s-a transformat într-o slujbă de adulare a lui Ceauşescu. Zelul de tip hitlerist organizat pentru cultul conducătorului, pentru mine a fost ca o anatemă. În acele momente de frenezie adulatoare am decis să nu mă mai ridic şi eu în picioare. Unul sau doi ambasadori au rămas în scaune la fel ca mine, ori se sculau târziu şi se aşezau devreme (ambasadorii danez şi canadian au făcut-o, adesea, împreună cu mine). Consideram că a te ridica pentru omagierea repetată a divinităţii lui Ceauşescu şi a victoriei partidului comunist asupra capitalismului occidental depăşea orice obligaţie protocolară. Ceilalţi diplomaţi se ridicau în mod automat, odată cu comuniştii robotizaţi anume pentru asemenea ocazii, ca apoi, în particular, să se plângă de aceasta. Astfel, purtarea mea a fost observată de autorităţi. Nu le-a convenit deloc purtarea mea, însă aceasta nu a provocat niciun incident internaţional. Şeful consular al ambasadei, John Vessey III, îmi spunea că tot oraşul vorbea de faptul că eu nu mă

sculam la urale. Un membru al Marii Adunări Naţionale mi-a spus şi el că remarcase că nu mă ridicam odată cu ceilalţi diplomaţi.

La deschiderea celui de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, în 19 noiembrie 1984, Ceauşescu a vorbit peste două ore despre realizările României, cu precădere economice, şi despre succesele viitoare. Cadrele de partid, captivate, săreau în picioare pentru fiul iubit, care mai era numit „alesul” şi conducătorul celei mai măreţe ere din istoria României. Se striga ca de obicei: „Ceauşescu şi Partidul”, „Ceauşescu şi poporul”, „Ceauşescu reales la al XIII-lea Congres” şi alte asemenea lozinci adulatoare. În lumina acestei experienţe, guvernul Statelor Unite ar trebui să traseze linii directoare, încât reprezentanţii americani şa se poată feri de asemenea gesturi neamericane şi nedemocratice, fiind, totuşi, în stare să satisfacă minimul de cerinţe protocolare necesare pentru relaţii corecte cu regimurile staliniste.

Încă de la începutul carierei mele de ambasador în România am izbutit să-i scot pe funcţionarii români (care lucrau pentru serviciul de contrainformaţii al României) din cadrul ambasadei.[25] Această acţiune s-a produs împotriva voinţei conducerii Departamentului de Stat, care

25 Ambasada noastră din Bucureşti a fost prima ambasadă dintr-o ţara aparţinând pactului de la Varşovia, care şi-a îmbunătăţit securitatea, înlăturându-i pe funcţionarii localnici.

susţinea existenţa ambasadelor deschise, spre satisfacţia funcţionarilor români. Reprezentanţii Departamentului de Stat au încercat să mă descurajeze, ca să nu întreprind această acţiune. Şi comuniştii români se opuneau, fiindcă acţiunea le diminua posibilităţile de a *culege informaţii* asupra unor domenii sensibile din cadrul ambasadei. În urma scandalului de spionaj de la ambasada Statelor Unite din Moscova, în 1986 şi 1987, Departamentul de Stat a depus eforturi tardive ca să reducă, ori să oprească prezenţa funcţionarilor băştinaşi la misiunile diplomatice americane, în întregul bloc sovietic. Însă, la începutul anilor ’80, asemenea idei de sporire a securităţii naţionale americane nu erau bine primite ori apreciate.

Am găzduit în clădirea ambasadei numeroase dineuri, dejunuri şi recepţii, invitând uneori disidenţi politici, religioşi şi culturali, români, de frunte. Cel mai însemnat eveniment anual era celebrarea, la rezidenţă, a zilei de 4 iulie, cu care ocazie veneau aproximativ 2.000 de persoane. La o asemenea recepţie puteam, invita mai uşor un număr mare de preoţi şi pastori, scriitori şi alte personalităţi culturale, împreună cu bine cunoscuţii oficiali, diplomaţi şi angajaţi ai ambasadei; Mulţi dintre cei care fuseseră hărţuiţi de către guvern ne-au spus mai târziu că prezenţa lor la ambasadă i-a ajutat să capete o oarecare protecţie, dacă nu chiar un statut superior în

ochii autorităţilor. Astfel de prilejuri ne-au dat posibilitatea să ne întâlnim cu aceşti oameni curajoşi. De asemenea, funcţionarii ambasadei au putut să capete ultimele informaţii asupra necazurilor disidenţilor. Documentele arată, totuşi, că majoritatea ambasadorilor profesionişti din corpul diplomatic nu au invitat astfel de indivizi „problematici", care ar fi putut ofensa guvernul comunist.

— Departamentul de Stat a sprijinit eforturile unor ambasadori americani din ţări cum sunt Chile sau Nicaragua, de a stabili contacte cu comuniştii sau alţi radicali de stânga. Se pare că există o mai mare dorinţă ca reprezentanţii Americii să-i contacteze pe comunişti, decât ca ei să înregistreze nenorocirile celor persecutaţi de comunişti. Departamentul de Stat a fost gata să se alăture partenerilor lor, comuniştii români, în a-l dezaproba pe ambasadorul anticomunist al Statelor Unite la Bucureşti. Marea grijă a Departamentului a fost aceea de a nu clătina barca sau de a nu-l speria pe Ceauşescu şi nu aceea de a face publice abuzurile asupra drepturilor omului sau de a ţinti o reciprocitate, în relaţiile bilaterale.

CAPITOLUL 7

ÎNTREVEDERILE DE LA WASHINGTON CU PREŞEDINTELE REAGAN ŞI CU SECRETARUL DE STAT SHULTZ

În primăvara lui 1983 mă aflam în funcţie de un an şi jumătate. Eram obosit de lupta cu Departamentul de Stat, aşa că am hotărât să prezint cazul meu la nivel superior. Am scris o scrisoare lui Faith Ryan Whittlesey, care era pe atunci asistenta preşedintelui pentru legături publice la Casa Albă. În scrisoare mi-am exprimat frustrările şi problemele şi am menţionat că doream să-mi petrec două săptămâni la Washington, pentru consultările anuale de la Departamentul de Stat; Am menţionat, de asemenea, că politicienii de la Departament erau hotărâţi să menţină o relaţie iluzorie cu România.[26]

În scrisoarea către Whittlesey (ca şi în scrisori similare adresate altora) am notat că preşedintele Reagan a recomandat ca statutul clauzei naţiunii celei mai favorizate să fie retras, dacă România nu va stopa decretul privind plata pentru studiile efectuate. În încercarea de îmbunare a preşedintelui Ceauşescu, chiar atunci când acesta devenise mai represiv şi iraţional, oficialii de la Departament au luat iniţiativa de a propune o soluţie astfel

26 Vezi Tabelul Nr. 2, pag. 41

încât Statele Unite ar fi trebuit să răsplătească România pentru purtarea rea. Era rândul lui Ceauşescu, în schimb, să revoce decretul care contravine amendamentului Jackson-Vanik. Era, de asemenea, obligaţia lui Ceauşescu să îmbunătăţească procedura emigrărilor şi situaţia drepturilor omului.

Am inclus aceste puncte în scrisoarea către Whittlesey. Departamentul de Stat a oferit preşedintelui Ceauşescu un târg capitulard, cu promisiuni dubioase, numai ca să fie atât de drăguţ să stopeze decretul care viola amendamentul Jackson-Vanik şi care periclita clauza naţiunii celei mai favorizate. Statele Unite nu ar trebui să promită reducerea la tăcere a criticilor făcute de Congres la adresa politicii deplorabile a României faţă de drepturile omului şi procedeele discriminatorii legate de emigrare; de altfel, Ceauşescu ne-a avertizat că el ar putea să nu mai dorească prelungirea clauzei, dacă Statele Unite nu opresc criticile din Congres şi presă. Statele Unite nu trebuie să mai promită lui Ceauşescu recompense economice şi financiare, pentru politica şi decretele lui tot mai represive. Statele Unite nu ar trebui să ia iniţiativa de propunere a unui acord, care să-l scoată pe Ceauşescu cu faţa curată, ceea ce ar apărea românilor şi lumii ca un compromis şi ca o cedare de la principii. Statele Unite nu ar trebui să promită ajutarea României în obţinerea clauzei

naţiunii celei mai favorizate pe mai mulţi ani, fără a primi, în schimb, garanţii pentru îmbunătăţirea situaţiei drepturilor omului şi a politicii de emigrări, deoarece independenţa faţă de Soviete nu poate fi obţinută şi nici nu este dorită de Ceauşescu. În fine, Statele Unite nu ar trebui să promită reacordarea clauzei numai pentru neaplicarea decretului, deoarece existenţa acestuia pe hârtie poate fi folosită mai târziu.

În sfârşit, am notat că, în timp ce Departamentul de Stat punea la cale un acord pacificator, regimul lui Ceauşescu devenea tot mai periculos, prin: oprimarea credincioşilor; îngreunarea emigrărilor, dacă nu chiar imposibilitatea acestora, pentru cei mai mulţi; violarea drepturilor omului într-o măsură tot mai mare, prin diferite decrete, cum ar fi cel referitor la înregistrarea maşinilor de scris; luarea de poziţii tot mai critice faţă de Statele Unite în presă, la radio şi la televiziune; drastica reducere a importurilor necesare din Statele Unite şi din alte ţări occidentale; îngreunarea activităţii oamenilor de afaceri americani; transferul de tehnologie din S.U.A. şi Occident, în U.R.S.S.; trimiterea de spioni şi ucigaşi plătiţi, peste hotare, pentru a manipula sau lichida inamicii; şi prin ameninţarea Statelor Unite, după anunţul preşedintelui Reagan în legătură cu clauza naţiunii celei mai favorizate, că Ceauşescu nu va tolera critica americană faţă de

politica sa internă şi că va avea nevoie de un pachet de recompense financiare, în schimbul neaplicării decretului – fără îndoială o şmecherie abil pusă la cale de el. (1)

Faith Whittlesey s-a străduit să facă ceva în legătură cu frământările mele, aranjând o întrevedere cu preşedintele Reagan. Pe 11 august 1983, m-am întâlnit cu preşedintele Reagan, cu vicepreşedintele Bush, cu Judge William Clark şi cu consilierul prezidenţial Edwin Meese, pentru o jumătate de oră, în Biroul Oval. Această întrevedere, care a fost aranjată mai ales de către Faith Whittlesey, a rezultat din expresia mea de frustrare şi indignare datorată liniei politice a Departamentului de Stat faţă de Europa de est, în general, şi faţă de România, în particular, care nu era deschisă spre schimbări, nici în lumina noilor evidenţe, nici din alte puncte de vedere. În plus, asupra mea se exercitau presiuni ca să nu scot prea mult în evidenţă problema drepturilor omului şi să sprijin transferul de înaltă tehnologie către România.

A fost clar pentru mine că menţinerea de relaţii cordiale între Amenda şi România era de importanţă primordială. Această prietenie sau asociere specială trebuia să fie păstrată în pofida tiraniei, represiunii şi nepopularităţii lui Ceauşescu. Noile dovezi, trimise de noi de la faţa locului, despre colaborarea României cu Moscova, care nu reflectau nicidecum o politică de

independenţă, precum şi documentaţiile asupra situaţiei dezastruoase a drepturilor omului stânjeneau foarte tare reţeaua acelor *old boys*, care de multă vreme îşi creaseră ideile lor preconcepute despre România. Jocul trebuia însă jucat mai departe şi carierele celor implicaţi în formularea politicii din trecut trebuiau protejate.

Preşedintele Reagan a început conversaţia spunând o glumă, pentru a destinde atmosfera, fiind fără doar şi poate avertizat, în prealabil, că aveam ceva neplăcut de relatat. În anecdota sa era vorba despre un bucătar român pe care-l cunoscuse la Hollywood şi despre reţeta acestuia pentru omletă. Cât conştientiza preşedintele problemele Europei de est, precum şi cunoştinţele sale despre această zonă, nu păreau să depăşească interesul său faţă de apropiata vizită a lui Bush la Bucureşti sau alte probleme. Dar se simţea, în mod clar, mult mai bine spunând anecdote amuzante, din trecutul său, din politică şi despre situaţia generală din lumea comunistă, decât atunci când se ocupa de probleme specifice sau de opiniile divergente de la Casa Albă. Au fost menţionate realegerea preşedintelui Reagan şi aceea a senatorului Helms din Carolina de nord, preşedintele arătându-şi interesul pentru victoria lui Helms. I-am mulţumit pentru că mi-a oferit posibilitatea de a-mi exprima păsul. În cea mai mare parte a timpului i-am explicat în detaliu îngrijorarea mea faţă de

aplicarea de către Departamentul de Stat a vechii politici care, în opinia mea, nu era compatibilă cu administraţia Reagan.

I-am spus preşedintelui că poziţia sa faţă de sovietici, în general, şi faţă de români, în particular, în ceea ce priveşte plata taxelor de şcolarizare, i-au adus multă admiraţie din partea poporului român. Am adăugat că, în calitatea mea de susţinător al politicii sale, mă străduiam să-mi exercit funcţiunea în modul cel mai adecvat posibil, pentru a reprezenta vederile sale şi interesele americane; că lucram pentru a adăuga puţin realism politicii tradiţionale americane faţă de România şi Europa de est şi pentru a pune accentul pe valorile şi principiile americane. Am mai spus că acest lucru era foarte important, dat fiind faptul că unui guvern comunist îi păsa prea puţin de drepturile omului sau de libertatea religioasă. Mi-am exprimat îngrijorarea că Statele Unite se apropie prea mult de Ceauşescu personal şi am menţionat că l-am avertizat pe vicepreşedinte, în legătură cu aceasta, în vederea pregătirii vizitei sale în România. Îl sfătuisem să spună câteva cuvinte frumoase despre România, poate chiar despre relaţiile româno – americane, dar nu în ceea ce-l priveşte personal pe Ceauşescu sau guvernul său. L-am informat că prietena noastră comună, Faith Whittlesey, ne vizitase în România anul trecut şi am promis să fiu

acelaşi amfitrion agreabil în timpul vizitei lui Bush.

Ajungând la finalul prezentării mele despre ceea ce consideram greşit în politica americană faţă de România, am spus că birocraţia de la Departamentul de Stat frustra aplicarea politicii externe a preşedintelui. Am subliniat că adeseori susţinătorii politicii externe a lui Reagan erau „însinguraţi” pe durata serviciului în cadrul Departamentului de Stat şi că cei numiţi în funcţii, pe criterii politice, ca mine însumi, erau necontenit ţinta focului.

I-am adus la cunoştinţă preşedintelui aprecierea mea pentru alocuţiunile sale anuale în săptămâna Naţiunilor Captive, care dădeau speranţă poporului român. A semenea declaraţii curajoase, ce reflectau atât principiile cât şi realitatea, trezeau admiraţia populaţiei din România. Dar i-am repetat că, încercând să reprezint şi să îndeplinesc politica externă a lui Reagan, „eram tare însingurat acolo”. Această izolare era înrăutăţită de presiunile de la Foggy Bottom. Am menţionat că se exercitau asupra mea presiuni ca să aprob vânzarea de tehnologie sensibilă României, ceea ce nu era în interesul nostru. Judge Clark i-a amintit preşedintelui că Secretarul apărării, Caspar Weinberger, îi informase asupra subiectului şi a susţinut poziţia mea. Am mai spus că eram presat să-mi atenuez îngrijorarea faţă de situaţia

drepturilor omului.

Consilierul Meese a alcătuit o listă de nume şi mi-a cerut să răspund. Era vorba de secretarul de stat? De secretarul de stat adjunct, Burt? De subsecretarul de stat pentru probleme politice, Eagleburger? La rostirea ultimului nume, am dat din cap afirmativ. Am menţionat situaţia drepturilor omului în România şi nevoia de mai mult realism în relaţiile cu România şi cu ţările din Europa de est. Conducătorul României era represiv, nepopular şi mai puţin independent decât se credea în trecut Deşi părea surprins de toate acestea şi poate puţin supărat să audă de disensiuni în sânul conducerii, preşedintele nu a pregetat să-şi exprime îngrijorarea, simpatia şi înţelegerea.

După întâlnirea cu preşedintele, am vorbit separat cu Clark, Meese şi Bush, în birourile lor. Clark mi-a spus că făcusem exact ceea ce trebuia să fac şi că puteam conta pe sprijinul său şi al preşedintelui. A adăugat că ar trebui să fac cunoştinţă cu doi lucrători de la Consiliul Naţional de Securitate – Paula Dobrianski şi John Lenczowski – şi să continui să-i trimit cablograme cu rapoarte asupra evenimentelor, după ce mă voi fi întâlnit cu aceştia. În scrisoarea sa din 30 noiembrie 1982, referindu-se la problema tehnologiei înalte, Clark scria că „obiecţiunile ridicate vor avea, desigur, un impact asupra deciziilor

guvernului Statelor Unite în legătură cu transferul de tehnologie în România”. Meese şi-a arătat şi el sprijinul. Mi-a spus să fac în continuare aceeaşi treabă bună şi să mă ţin acolo tare pe poziţie. Dar Bush m-a întrebat dacă relatasem despre toate acestea secretarului de stat Shultz şi se mira cu voce tare cât de rea era situaţia la Departamentul de Stat, după părerea mea. Însă părea îngrijorat numai pentru că dădusem toate acestea la iveală, punându-l în lumină proastă pe Shultz, şi nu de problemele propriu-zise. Fără îndoială, trebuie să-şi fi contactat de îndată prietenul de la Departamentul de Stat, transmiţând lui Shultz doleanţele mele, pe care le prezentasem mai înainte preşedintelui.

După ce am încheiat consultaţiile la Washington cu întrevederile de la Casa Albă, am zburat spre aeroportul Raleigh. Durham, de unde am plecat cu automobilul spre casa socrilor mei din Pinebluff, Carolina de nord. Abia sosit, în aceeaşi seară, am primit un telefon pentru a fi rechemat la Washington şi a mă întâlni a doua zi cu: secretarul de stat Shultz. La întâlnire, de faţă erau secretarul de stat Shultz şi adjunctul său Kenneth Dam. L-am asigurat că nu-l criticasem pe el personal, ci criticasem birocraţia Departamentului, precum şi alte persoane. Shultz mi-a replicat că el, ca fost şef al unei corporaţii, ştia că este răspunzător pentru organizaţia sa şi că orice

critică adusă acesteia era în acelaşi timp o critică îndreptată împotriva lui. Mi-a cerut detalii în legătură cu plângerile mele împotriva lui Eagleburger, pe care i le-am dat. Era clar că Shultz era un aliat apropiat al lui Eagleburger.

Frustrările mi le-am exprimat faţă de Shultz în felul următor.

Lucrez prin intermediul canalelor Departamentului de Stat şi de doi ani încoace fac tot ce este posibil ca să obţin sprijinul, bunăvoinţa şi respectul funcţionarilor de carieră din cadrul Departamentului. Întreţin relaţii bune cu cei de la ambasadă. Echipa inspectorului general a vizitat recent Bucureştiul şi a raportat că moralul este ridicat şi că desfăşuram o activitate bună.

Raportul inspecţiei arăta că moralul era cotat de la bun până la excelent, într-un post cunoscut, în general, pentru moralul scăzut.[27]

Raportul scotea în evidenţă că moralul efectivului era ridicat, în parte şi datorită ambasadorului, care adusese ameliorări în cadrul activităţilor recreaţionale şi comunitare pentru americani şi menţinuse o agendă reprezentativă, încărcată, ce includea pe americani. Se nota, de asemenea, maniera eficace în care ambasada reprezenta interesele americane. Se mai scoteau în relief cunoştinţele şi experienţa ambasadorului legate de ţară,

27 Vezi în PROLOG menţiunea privitoare la raportul inspecţiei.

acumulate în urma unor şederi anterioare, precum şi cunoştinţele de limbă.

Noi, cei de la ambasadă, am fi dorit ca atunci când se concepe o politică, să fim consultaţi, urmând ca, apoi, eu să o sprijin. Am spus că simţeam că sosise momentul pentru mine să-mi exprim energic toate îngrijorările şi sugestiile privitoare la România şi la relaţiile est-vest. Am convingerea că noi comitem o gravă greşeală, dacă acordării credite, ajutoare şi tehnologie înaltă prin intermediul tratamentului preferenţial comercial, tocmai când Ceauşescu suferă tot mai mult de paranoia şi devine tot mai represiv. Având de a face, în România, cu un palmares tot mai deplorabil ai drepturilor omului şi cu o politică externă nu tocmai independentă faţă de Moscova, ştiam că, îţi schimbul ajutorului nostru nu primeam mai nimic. În optica mea, în procesul de revizuire a politicii noastre, România constituia un exemplu de politică perimată, de ajutor în comerţ care nu ducea la vreun avantaj[28] la liberalizare internă sau la acte de independenţă în politica externă. O mai mare reciprocitate şi un *quid pro quo* ar fi de dorit – notam eu. Dar se părea că, cu cât ceream mai mult realism în politica noastră, consideraţie pentru drepturile omului şi oprirea transferului de tehnologie, precum şi reciprocitate în relaţiile bilaterale, cu atât mai mare era presiunea la care

28 Vezi în PROLOG menţiunea privitoare la raportul inspecţiei.

eram supuşi. Deoarece Shultz, în mod evident, nu citise cablogramele anterioare, sau nu arăta îngrijorare ori conştientă fată de eforturile noastre, mi-au venit în minte trei exemple particulare.

Primul: persoane oficiale de la biroul pentru Europa de est mi-au spus că secretarul asistent pentru drepturile omului şi probleme umanitare, Elliott Abrams, urma să nu conducă discuţiile la masa rotundă româno – americană despre drepturile omului, în 1984, fiindcă ofensase guvernul român prin comentarii făcute într-un interviu acordat postului de radio Europa Liberă. Cu toate acestea, Abrams a prezidat, în cele din urmă, masa rotundă asupra drepturilor omului.

Al doilea: în cadrul unei întrevederi dintre adjunctul secretarului de stat, Mark Palmer şi ambasadorul României la Washington, Mircea Maliţa, am spus că Statele Unite nu trebuie să renunţe la valorile şi la convingerile lor. Deoarece ambasadorul României a început să protesteze împotriva includerii – într-un comunicat comun – a propoziţiei „Statele Unite cred ferm în libera emigrare", Palmer a capitulat şi a atenuat comunicatul comun, trecând peste protestul meu. Văzând aceasta, i-am părăsit dezgustat pe cei doi.

Al treilea: am primit de la Eagleburger o cablogramă strict confidenţială, plină de inadvertenţe. În mod clar îmi

făcea aluzia sa nu insist ca românii să-şi respecte obligaţiile asumate în 1982 faţă de Abrams, cu privire la politica emigrărilor. Mesajul continua răspicat cu măsurile preconizate de Eagleburger, în cazul în care nu mi-aş fi amintit care erau acestea. Nefiind de acord cu politica lui Eagleburger, am considerat necesar să apelez la instanţe superioare.

Întrevederea cu secretarul de stat mi-a revelat că, la nivel înalt, se ştia prea puţin despre chestiunile legate de România, iar politica Departamentului de Stat, în această privinţă, se făcea numai în biroul lui Eagleburger. Cândva, Shultz îşi exprimase părerea că avea el, Eagleburger, grijă de problemele de acolo, adică din Europa de est. Numai doi numiţi politici se aflau deasupra acestuia, în Departament: Shultz şi Dam. Dar cei care se ocupau zi de zi, în detaliu, de relaţiile americane – române erau protejaţii lui Eagleburger, adjunctul său Mark Palmer şi alţi colegi de la Oficiul pentru Probleme Est-Europene şi de in secţia privind România. Aceştia, cu toţii, erau interesaţi să menţină neschimbată politica Kissinger – Eagleburger faţă de Europa de est.

De bună seamă că secretarul de stat i-a împărtăşit lui Eagleburger evenimentele din 11 şi 12 august, tot aşa cum Bush i le împărtăşise lui pe cele din 11 august. Eagleburger, când a aflat toate acestea, a devenit livid.

Încă din ziua numirii mele, Eagleburger luase măsuri ca eu să rămân în afara cercului puterii. Tot ce se expedia de către ambasada din Bucureşti către Departamentul de Stat era tratat ca deficient. Această situaţie m-a forţat să mă folosesc de orice canal extern posibil pentru a-mi comunica opiniile. Nu a fost uşor. Practic, fiecare grup, oficial sau neoficial, care vizita România, era instruit la Departament asupra faptului că „ambasadorul este periculos", conducerea Departamentului considerându-l excentric. Erau sfătuiţi să nu-l bage în seamă pe Funderburk. Un prieten din Departament mi-a relatat că acolo se spunea că „Larry Eagleburger l-a trecut pe Funderburk pe lista neagră". Acelaşi grup de la Departament lăsa să apară articole în presă, ba chiar le iniţia, pentru a mă discredita şi denigra. Articolele din *The Washingtonian* şi *Mother Jones* mă puneau alături de alţi „răi" aflaţi în funcţii politice, drept acolit al aripii de dreapta a lui Jesse Helms, în baza unor descrieri anterioare numirii mele. Dar nu se spunea niciun cuvânt despre cei doi ani care se scurseseră până atunci şi în care activasem ca ambasador. (2)

Shultz şedea impasibil, ca un Buddha, netrădând nici cea mai mică emoţie, având o aparenţă hotărâtă şi trufaşă. A pus capăt conversaţiei, întinzându-mi ramura de măslin, adică un set de butoni de manşetă, „ca să simt mai mult că fac parte din Departamentul de Stat". Am primit micile

accesorii mulţumindu-i, dar încă nu le-am purtat. Şi nici nu-mi dădeau sentimentul de apartenenţă la clubul din strada Northwest, numărul 2201 C, din Washington.

O serie de întrevederi, la Washington, dintre ministrul de externe român şi oficialităţi americane de rang înalt, precum vicepreşedintele Bush şi secretarul de stat Shultz, mi-au adâncit şi mai mult frustrarea şi consternarea faţă de fervoarea cu care se dorea liniştea comuniştilor români. Neînduplecarea senatorului Helms, în cursul întrevederii sale, din 16 mai 1983, cu ministrul de externe Andrei, a fost urmată a doua zi, spre comparaţie, de o atitudine de vădită slăbiciune a oficialităţilor Departamentului. Însă imediat după întrevederea avută cu Helms, Andrei a avut o alta cu vicepreşedintele Bush. Bush a. menţionat că voia să dea curs invitaţiei de a vizita România, dacă aceasta mai era încă valabilă. A mai spus că se bucura că reprezentanţii Statelor Unite şi ai României se aflau pe punctul de a încheia un acord asupra chestiunii majore, şi anume asupra achitării taxelor de studii, ceea ce ar împăca spiritele. Nimic din ceea ce spunea Bush nu denota nici fermitate, nici nu conducea la ameliorări ale situaţiei deplorabile a drepturilor omului, emigrării sau a politicii interne.

Discuţiile purtate de Andrei cu Shultz, Eagleburger şi cu subalternul său, Palmer, au fost cele mai

dezamăgitoare. La 17 mai, Shultz a specificat că Statele Unite erau, în principiu, de acord cu măsura adoptată în România cu privire la un stagiu de serviciu de doi-trei ani, după absolvirea studiilor superioare, ca obligaţie faţă de stat. A adăugat însă că orice alt impediment în calea emigrărilor ar fi contrar concepţiei noastre şi ar putea crea probleme. După sfatul „obligatoriu" dat românilor, potrivit uzanţelor, secretarul de stat a schimbat discuţia abordând subiecte de interes internaţional, arătându-şi aprecierea faţă de poziţiile adoptate de români şi cerând bunele oficii ale României. Şi-a exprimat speranţa că România va transmite un mesaj sirienilor ca aceştia să ajungă la un acord cu Statele Unite. Ca de obicei, Andrei (făcându-se ecoul sovieticilor) a spus că Statele Unite au nevoie de concursul sovieticilor în cadrul oricărui acord la care s-ar ajunge în Orientul apropiat. Andrei – de parcă ne-ar fi citit corespondenţa sau ar fi avut informatori printre noi – insista asupra faptului că România dorea să cumpere articole de înaltă tehnologie şi că, desigur, nu le-ar transfera. Ne asigura deci, că nu vor transferă înaltă tehnologie sovieticilor.

Scrisesem multor oficialităţi americane de rang înalt, în toamna lui 1982, în legătură cu pericolul livrării de utilaje de înaltă tehnologie României. Secretarul de stat Shultz a fost unul dintre cei cărora le-am scris, neprimind

vreodată un răspuns de la el.

Andrei a mai spus că, pentru România, creditele EXIM erau importante. Shultz şi Eagleburger i-au răspuns că, în această chestiune, îl vor contacta din nou pe William H. Draper III, preşedintele Băncii de Export-Import. I-au recomandat lui Andrei să se întâlnească cu Draper. S-au menţionat pe scurt unele probleme legate de Orientul apropiat, America centrală, China şi de opţiunea zero. Însă Andrei şi-a rezervat termenii cei mai drastici pentru negocierile pe tema emigrărilor, în principal încercând să-şi intimideze interlocutorii americani. A avertizat să nu se facă alte schimbări în cadrul aranjamentului privind taxele pentru studii în cazul emigrării, notând că modificările de ultimă oră deja au creat daune. După ce şi-a exprimat agresiv îngrijorarea, Andrei i-a spus lui Eagleburger că Palmer făcuse o treabă bună şi că guvernul român era satisfăcut de cooperarea şi asistenţa Departamentului de Stat. Era clar că Andrei arăta de fapt o falsă indignare pentru faptul că Statele Unite ar îndrăzni să propună o schimbare, oricât de mică. Fermitatea lui era o tactică de negocieri tipică. Andrei a trecut cu vederea că oficialii români ceruseră, în trecut, mai multe schimbări, care le-au şi fost acordate! Bătându-l pe umăr pe Andrei, amical, Eagleburger mulţumea Bucureştiului pentru poziţia intransigentă *vis-à-vis de* sovietici, A mai subliniat că

Iugoslavia necesita şi aprecia poziţia de tampon a României între ea şi U.R.S.S.

Cel mai rău aspect al negocierilor cu românii a fost poziţia concesionară a oficialităţilor Departamentului de Stat, care au jucat un rol-cheie în realizarea aranjamentului. Mark Palmer şi Jonathan Rickert – funcţionar la secţia pentru România – au conlucrat în general cu ambasadorul României. Palmer nu a insistat asupra documentului, pentru ca, în subsidiar, să includă asigurări de nepunere în practică a decretului referitor la taxele de învăţământ sau, pentru o perioadă de timp definită, pentru oricare măsură de compensare a studiilor, prin obligativitatea unui stagiu. Tot aşa, el nu a făcut presiuni pentru scurtarea duratei formalităţilor de emigrare, sau pentru încetarea hărţuirii celor care solicitau emigrarea. În fond, ambasadorul României, Mircea Maliţa, declarase că tracasările nici măcar nu existau. Poziţia lui Rickert era că românii respectaseră unul din cele trei amendamente majore din 1982, de schimbare procedurală, şi anume menţinerea unui număr acceptabil de aprobări, plecările definitive fiind mai lesnicioase – numărul lunar fiind mai uniform decât în anul precedent, când a avut loc sporul tipic de aprobări, în preajma audierilor din Congres cu privire la acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate. După Rickert, unu din

trei nu era deloc rău, chiar dacă expectativa îndelungată impusă emigranţilor, cât şi tracasarea lor, rămâneau neschimbate. Palmer, Rickert ş.a. din Departament, în general, îşi făceau jocul după scenariul lui Eagleburger, ca să salveze clauza naţiunii celei mai favorizate şi relaţiile speciale. Evident, ei uitau că România nu-şi îndeplinea angajamentele luate faţă de Congres şi faţă de Elliot Abrams, cu un an mai înainte.

Am fost atât de zguduit de ceea ce apărea ca o capitulare crasă faţă de regimul din România, încât am dactilografiat o declaraţie către conducerea Departamentului de Stat, conţinând observaţii detaliate în legătură cu îndoielile mele de atunci. În *Observaţiile din 18 mai 1983*, am recomandat luarea în consideraţie şi includerea anumitor probleme (mai jos) înaintea semnării unei scrisori prezidenţiale, care urma să fie înmânată ambasadorului Maliţa, şi anume, pentru a apăra poziţia preşedintelui Reagan şi interesele Statelor Unite, avându-se totodată în vedere permanent eşecul României în respectarea angajamentelor luate în 1982, cu privire la îmbunătăţirea situaţiei emigrărilor şi a drepturilor omului. Referindu-mă la mărul discordiei din 1983 – decretul în legătură cu studiile şi emigrarea –, am specificat ceea ce eu credeam că Statele Unite trebuiau să spună. Evident, aceasta reflecta faptul că românii avuseseră de a face cu

cei mai buni negociatori ai Departamentului de Stat, cât şi dezamăgirea mea că aceştia nu au avut mai mult succes în reprezentarea intereselor americane.

Am scris apoi că Statele Unite ar trebui să scoată în evidenţă mai ferm susţinerea principiului liberei emigrări. Totodată, am subliniat că, înainte ca preşedintele să sprijine activ reînnoirea clauzei, erau necesare asigurări în scris, precise, pentru viitor şi dovezi concrete de schimbări, inclusiv neaplicarea taxei de studii celor care doresc să emigreze în oricare ţară din lume. Eram încredinţat că această cerinţă se impunea în lumina nerespectării de către România a asigurărilor date în 1982, senatorilor Helms, Jackson, precum şi lui Abrams, conform cărora, problema emigrărilor şi a tracasărilor ar fi trebuit să se amelioreze semnificativ. Ambasadorul Maliţa, de pildă, a exprimat acordul României de a reduce durata de rezolvare a cererilor de emigrare la nouă luni, în primul an, şi la şase luni, după aceea. Şi totuşi, după un an, acele promisiuni nu au fost respectate.

Cu privire la viitor, am scris că ar trebui date garanţii concrete că emigranţii cu calificare profesională mai ridicată vor putea să emigreze fără alte obstacole – dincolo de procedura economică existentă. Astfel, o perioadă specifică minimă putea fi delimitată, în vederea îndeplinirii stagiului obligatoriu pentru absolvenţii români

cu studii superioare, încât să nu se poată impune stagii arbitrare ca mijloc de restricţie, în cazul emigrărilor. În final, am menţionat că guvernul român trebuie să amelioreze condiţia drepturilor omului şi să faciliteze emigrarea solicitanţilor trecuţi pe listele „reprezentative" americane, înaintate periodic Bucureştiului. Având în vedere problemele Congresului, valorile americane, principiile şi promisiunile din trecut, credibilitatea preşedintelui şi puterea de influenţă în viitor, punctele puse în discuţie mai sus ar trebui expuse guvernului român. Am anexat note privitoare la politica externă a României, care nu era una de independenţă, şi chestiunea transferului de tehnologie. Indubitabil, acest document a constituit unul dintre motivele care l-au" provocat" pe Eagleburger să-mi expedieze la Bucureşti, la puţină vreme după aceea, o cablogramă cu acuzaţii zănatece la adresa mea.

Funderburk cu secretarul de stat Al Haig, la o conferinţă de presă, pe aeroportul Otopeni

Funderburk cu vicepreşedintele George Bush şi cu oficialităţi române, la Bucureşti

Vicepreşedintele Bush cu ministrul de externe Andrei şi cu ambasadorul Maliţa (ambii pe canapea), în biroul vicepreşedintelui

Funderburk cu secretarul de stat George Shultz, la Departamentul de Stat

Familia Funderburk (Britt, Betty, Deana şi David) cu preşedintele Ronald Reagan

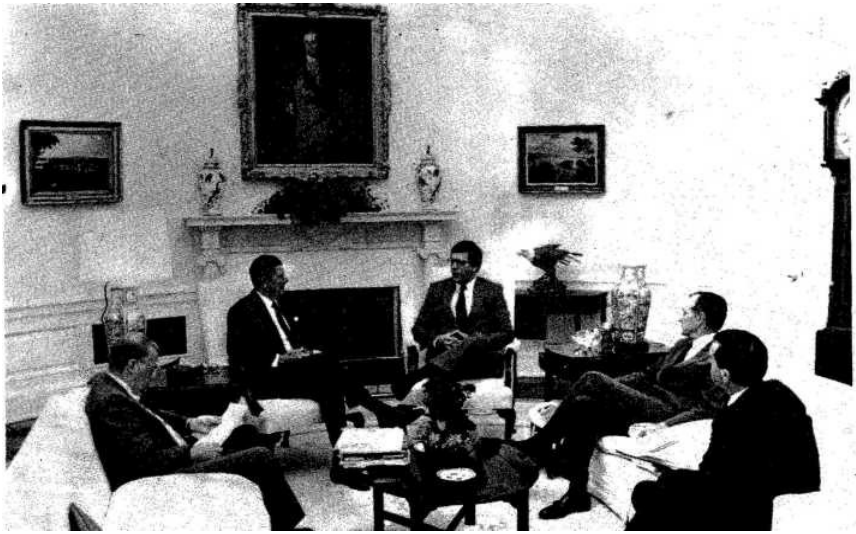

Întrunire în Biroul Oval (de la stânga la dreapta):

Messe, Reagan, Funderburk, Bush şi Clark

Funderburk cu Reagan, la Casa Albă

Secretarul de stat Lawrence Eagleburger cu Funderburk, în clădirea ambasadei

Cu doamna Funderburk şi cu domnul şi doamna Kampelman, la Bucureşti

CAPITOLUL 8

ÎNTREVEDERI LA WASHINGTON CU LAWRENCE EAGLEBURGER, ELLIOTT ABRAMS ŞI SENATORUL JESSE HELMS

Afacerea Eagleburger

Figura centrală a relaţiilor americano-române, pe parcursul carierei mele diplomatice, a fost Lawrence Eagleburger, care mai întâi a servit ca asistent al secretarului de stat pentru probleme europene, apoi ca subsecretar de stat pentru probleme politice – al treilea rang în Departament şi cea mai înaltă poziţie a unui diplomat de carieră. Cunoscut, fie ca Lawrence al Macedoniei, fie ca Vulturul, Eagleburger reprezenta, în rezumat, sistemul Serviciului Străin. Ceea ce-l deosebea de tehnocraţii timizi şi şterşi din birocraţie erau aptitudinea sa de a mânui puterea şi sporadicele sale scăpări de cutezanţă. Latura sa răzbunătoare era sesizabilă, dar se putea discerne şi latura-i atrăgătoare şi jovială.

Eagleburger era adânc implicat în toate aspectele de politică externă americană faţa de Europa, în general, şi faţă de Europa de est, în particular. În acea parte a lumii, Iugoslavia era pentru el de un interes primordial şi, din acest motiv, atenţia i se îndrepta şi spre România. El considera că principala lui misiune era să menţină politica

de diferenţiere iniţiată de mentorul său, Kissinger. În consecinţă, clauza naţiunii celei mai favorizate trebuia păstrată cu orice preţ.

Decretarea, în 1983, a taxelor pentru studii a precipitat criza relaţiilor americano-române la nivel înalt, pe durata serviciului meu ca ambasador. Decretul prevedea că orice persoană care depunea cerere de emigrare din România trebuia să ramburseze statului contravaloarea costurilor fiecărui an de studiu absolvit în învăţământul superior. Sumele cerute depăşeau în unele cazuri 50.000 $, sumă peste posibilităţile românilor. Măsura impunerii unor asemenea taxe draconice însemna violarea directă a amendamentului Jackson-Vanik, pe care se baza legea pentru comerţul Statelor Unite cu România şi acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate. Prin taxarea atât de dură a emigranţilor, ceea ce le punea în cale obstacole de netrecut, se violau şi o serie de acorduri internaţionale semnate de români, de pildă acordurile de la Helsinki.

Eagleburger şi-a asumat rezolvarea de unul singur a problemei şi întoarcerea relaţiilor de diferenţiere la cursul lor „normal”. În încercarea lui de a salva aceste relaţii, Eagleburger putea vedea, cu proprii ochi, cum se derula politica orchestrată de el după cel mai prost scenariu.

La 10 ianuarie 1983, Larry Eagleburger a ajuns la

Bucureşti, în calitate de emisar prezidenţial special, având indicaţii să mă ocolească atât pe mine cât şi ambasada americană, pentru a salva relaţiile „speciale” cu România. Deoarece se părea că Ceauşescu era implacabil hotărât să pornească un conflict, rămânea la latitudinea Statelor Unite, respectiv a lui Eagleburger, să salveze relaţiile în favoarea lui Ceauşescu şi a României. Considerându-se prieten, Eagleburger a pus hotărât cărţile pe masă în faţa preşedintelui Ceauşescu şi a ministrului său de externe, Andrei, la o reşedinţă montană, la nord de Bucureşti. Mai târziu, Andrei a descris tratamentul lui Eagleburger ca pe acela al reprezentantului unei puteri coloniale, în orice caz, românii făceau astfel de afirmaţii deoarece trebuiau să iasă onorabil din situaţie, şi, conform comentariului rabinului Arthur Schneier, că Ceauşescu avea nevoie de un oarecare compromis pentru a ieşi basma curată, Eagleburger, fără îndoială că se străduia să simtă ce ar trebui să facă Statele Unite în favoarea românilor. El era îngrijorat de dilema în care se aflau Statele Unite şi căuta o soluţionare în comun a problemei. După câteva luni, l-a trimis la Bucureşti pe Milton Rosenthal cu un pachet de concesii-cadou, numai pentru a-l determina pe Ceauşescu să revină asupra, punerii în aplicare a decretului privitor la taxe. Nici nu era nevoie ca Ceauşescu să-şi abroge oficial decretul, câtă vreme se dădeau asigurări de neaplicare.

Dacă Ceauşescu plănuise iscarea unei astfel de crize pentru a distrage atenţia S.U.A. de la o altă represiune, extrem de severă, care făcea ravagii în ţară, atunci nici că se putea să o facă mai bine. America fiind preocupată de o chestiune probabil minoră – aceea a taxelor – România putea avea cale liberă pentru a obţine clauza şi alte recompense, drept *bonus*.

Pe scurt, povestea taxei pentru rambursarea cheltuielilor ocazionate de efectuarea studiilor superioare este următoarea:

Primul caz de aplicare a taxei a avut loc la 21 ianuarie, la mai puţin de două săptămâni după vizita lui Eagleburger. La 24 ianuarie, şeful consular John Vessey III mi-a adus la cunoştinţă primul caz, confirmat în scris, de aplicare a decretului. Autorităţile din Bucureşti cereau plata a 7.400 $ pentru studiile Margaretei Pâslaru-Sencovici. La întâlnirea cu delegaţia deputatului în Congres, Tom Lantoş, din 10 februarie, ministrul de externe Andrei a spus că decretul era irevocabil, adăugând că S.U.A. ar trebui să trateze cu „grijă” orice publicitate privitoare la retragerea statutului comercial preferenţial al României.

Mi-am notat în jurnal că, probabil, ajunsesem la o cotitură în relaţiile americano-române şi că se părea că perioada post-clauză va fi inaugurată în curând. Într-un

editorial emis la 13 februarie, Vocea Americii a condamnat *zălogul* pe care îl reprezenta taxa, adăugând că România nu se va mai bucura mult timp de clauza naţiunii celei mai favorizate, dacă va continua aplicarea taxei. Dar printr-o telegramă-bombă din Washington, în ziua de 24 februarie, Departamentul de Stat a oprit orice pronunţare asupra retragerii clauzei. Având în vedere pedalarea înapoi a Departamentului, am transmis la Washington recomandarea mea de a se rămâne ferm pe poziţie. La 4 martie s-a pronunţat oficial declaraţia către guvernul român potrivit căreia, dacă situaţia existentă va persista, retragerea clauzei va fi scadentă la 30 iunie.

Cu toate acestea, în aprilie, Departamentul de Stat se zorea să pregătească un pachet de cadouri pentru Ceauşescu, pentru ca acesta să nu aplice taxa. Eagleburger nu voia ca eu să stau în calea menţinerii relaţiilor bazate pe clauză, cu România. Elita Departamentului de Stat era decisă să găsească o cale de a salva Bucureştiul de sine însuşi.

Eagleburger mi-a trimis o cablogramă *strict confidenţială* ameninţătoare, datată 28 mai. Mă avertiza să mă las de problemele referitoare la drepturile omului şi la emigraţie. Poate că scopul lui era să rezolve problema taxei pentru studii fără niciun fel de încurcătură. El spunea că noi nu avem niciun drept să alertăm *din nou*

Departamentul cu potenţiale probleme asociate cu lăsarea intactă a decretului. De asemenea, el susţinea în mod eronat că eu aş fi spus ambasadorului israelian la Bucureşti că este probabil că Statele Unite vor recomanda clauza chiar şi în lipsa unui acord româno-israelian în această chestiune. În realitate, îi spusesem ambasadorului israelian tocmai contrariul. Din moment ce întreţineam relaţii foarte bune atât cu comunitatea evreiască din Bucureşti, cât şi cu ambasada israeliană, l-am invitat pe ambasadorul Zvi Brosh la ambasada noastră, la o şuetă privată. Când i-am lămurit situaţia, el a încuviinţat că nu spusesem ceea ce Eagleburger pretindea că aş fi spus şi că va contacta Washington-ul şi Tel Aviv-ul pentru a îndrepta lucrurile. Problema a fost însă că niciodată el nu i-a mai informat asupra adevărului. (1)

Le-am scris senatorului Jesse Helms şi lui Faith Whittlesey despre ameninţările şi acuzele lui Eagleburger. În mare măsură datorită eforturilor lui Faith Whittlesey a fost posibil să-i prezint preşedintelui cazul care trata întreaga problemă românească. Într-o convorbire ulterioară cu secretarul de stat i-am relatat lui Shultz despre cum a încercat Eagleburger să mă intimideze pentru tot ce am întreprins. Eagleburger şi-a continuat atacurile împotriva mea, chiar şi după ce am părăsit serviciul diplomatic guvernamental. În timpul campaniei

mele electorale pentru senat, mi-a mai adus şi alte acuzaţii, neadevărate într-un interviu publicat într-o gazetă. Totodată, el adat cea mai mare *contribuţie financ*iară individuală în sprijinul candidatului democrat liberal pentru postul senatorial din Carolina de Nord. A făcut-o în ciuda faptului că, după cum se ştie, el este un republican moderat-liberal, originar din Wisconsin. Între timp, el a devenit şef al Asociaţilor lui Kissinger, ceea ce i se potriveşte mai bine; această grupare, printre altele, se constituie şi drept consultant de specialitate în tranzacţiile cu străinătatea, inclusiv cu statele comuniste. Înainte de a ajunge pe culmile carierei diplomatice la Deapartamentul de Stat, în afară de alte posturi, Eagleburger a fost ambasador în Iugoslavia. În 1986, automobilele fabricate în Iugoslavia, care costau sub 4.000 $ bucata, se vindeau foarte bine în S.U.A. (2)

Elliott Abrams şi drepturile omului

Din punctul de vedere al unui conservator, susţinător al lui Reagan la Departamentul de Stat, eu îl consideram pe Elliott Abrams drept corect, curajos şi gata să te ajute. În calitatea sa de secretar de stat asistent pentru drepturile omului şi probleme umanitare, Abrams se afla într-o poziţie cheie în ceea ce priveşte relaţiile Statelor

Unite cu România. În iunie 1982, Abrams îmi spunea că-mi va sprijini eforturile de a demonstra o mai mare preocupare faţă de drepturile omului în România. În acelaşi timp, Abrams era un salariat al Departamentului de Stat, astfel încât el trebuia să accepte directivele celor mai înalţi demnitari ai Departamentului, inclusiv ale lui Eagleburger, *care manifesta* un interes deosebit pentru Europa de est. Abrams făcea ce putea în sprijinul meu – m-a ajutat la întocmirea documentelor referitoare la încălcarea drepturilor omului în România şi a vorbit în favoarea lor la Masa Rotundă a Drepturilor Omului, la Radio Europa Liberă şi la Radio Vocea Americii. Ca şi mine, el făcea presiuni pentru adoptarea unei linii mai intransigente decât dorea să adopte elita conducerii Biroului pentru Afaceri Europene al Departamentului de Stat. Acest birou acorda o mai mică atenţie conţinutului declaraţiilor lui Abrams şi documentelor oficiale ale Departamentului privitoare la drepturile omului şi adopta o linie mai blândă, mai puţin ofensivă, faţă de regimurile comuniste din Europa răsăriteană. De obicei, Abrams se afla pe poziţii ferme în dezbaterile şi discuţiile din Departament, dar, în cele din urmă, a sfârşit prin a susţine linia oficială a Departamentului. După cum spunea Eagleburger: „Până la luarea deciziei, luptă; după aceea, mergi în rând!” (3).

Luam legătura cu el aproape regulat, atât oficial, cât şi în particular. Două dintre cele mai importante ocazii, care implicau problema relaţiilor americano-române în legătură cu drepturile omului, au fost: în 1983, taxa pentru studii impusă de guvernul român – obligativitatea fiecărui candidat la emigrare de a rambursa contravaloarea studiilor superioare absolvite, la un preţ pe care şi-l puteau permite foarte puţini români, ceea ce constituia, oricum, o violare directă a acordurilor de la Helsinki şi a amendamentului Jackson-Vanik şi masa rotundă româno-americană de la Washington, din februarie 1984, pe tema drepturilor omului.

În octombrie 1982, Abrams s-a dus la Bucureşti pentru a avea convorbiri cu guvernul român. Le-a spus cu sinceritate oficialilor români că, pe măsură ce România va arăta mai multă independenţă în politica sa externă, relaţiile ei cu S.U.A. aveau să devină mai calde. Abrams a afirmat cu curaj că majoritatea americanilor nu crede că clauza naţiunii celei mai favorizate ar fi în interesul Americii, îndeosebi din cauza persecuţiilor religioase şi a abuzurilor contra drepturilor omului. Singura problemă era că abilii comunişti ar fi putut observa că un astfel de limbaj – rezumat la cuvintele intransigente ale lui Abrams şi Funderburk – nu reflectau în mod real concepţia generală a Departamentului de Stat. Aşa încât poziţia

noastră urma să aibă un efect mai redus decât dacă ar fi fost susţinută de o linie consistentă şi fermă a guvernului S.U.A...

Românii erau reprezentaţi de adjuncţii ministrului de externe.

Maria Groza şi Aurel Duma, de şeful consular al Ministerului de Externe, Gheorghe Bădescu şi alţii. De la bun început ei au repetat teza lui Ceauşescu cum că România n-ar fi o ţară din care să se emigreze. Oficialii români sunt experţi în schimbarea macazului, trecând la ofensivă atunci când sunt acuzaţi de încălcări şi violări. Folosind limbajul dedublat orwellian, Bădescu a spus că România îşi asumase toate angajamentele internaţionale şi că, în permanenţă, respectă actul final de la Helsinki, dar că America era aceea care viola acordurile de la Helsinki, prin faptul că îi obliga pe refugiaţi să stea în lagăre, împotriva voinţei lor. O categorie de români emigranţi trecea printr-un centru de triere aflat în Italia, pentru formalităţi şi examene medicale, care durau cca. o săptămână. Deşi acest aspect era întrucâtva vexatoriu, s-a dovedit că nu constituia nicio problemă, ci, de fapt, o cale folosită în anii anteriori, de a-i scoate din România pe cei care erau disidenţi – refugiaţi politici sau religioşi – şi care nu aveau rude în Statele Unite. Oficialităţile române susţineau că numărul celor care se întorceau în România

din Statele Unite ar fi fost de 10 ori mai mare (decât în realitate). Cifra reală a acestora nici măcar nu atinge 1% din totalul emigranţilor.

Abrams a relevat că una dintre chestiunile cele mai arzătoare pentru S.Ü.A. era politica de tracasare şi pedepsire a celor care aveau de gând să emigreze. Partea română a dat mai multe răspunsuri, dar niciunul adevărat. Duma susţinea că 99% din solicitanţii vizei de emigrare nu şi-ar fi pierdut locul de muncă. Corneliu Bogdan, fost ambasador în S.U.A., spunea că, după pierderea locului de muncă, angajarea se putea face din nou, dar nu la acelaşi nivel ierarhic sau de calificare. Groza susţinea până la ridicol că nu exista vreun sistem de hărţuire numai pentru că cineva vrea să părăsească România. În fine, în discuţia lui Abrams, întemeiată pe rapoartele care insistau asupra persecuţiei religioase şi a violării libertăţii religioase, replica părţii române era previzibilă. Duma contraargumenta că, în fond, nu exista nicio problemă religioasă, din moment ce bisericile erau pline de enoriaşi. Dar nici acest aspect nu era, nici pe departe, corect, având în vedere împrejurarea că mii de biserici fuseseră distruse de Ceauşescu, încât multă lume nu mai avea acces la vreo biserică. Duma mai spunea că în România există 14 culte (sau confesiuni) recunoscute şi că numai cu baptiştii mai existau unele probleme, fiindcă aceştia erau prea divizaţi

între ei. Cam atât despre cei ce mint.

Într-o convorbire în legătură cu hărţuirea solicitanţilor de vize de emigrare şi tergiversarea formalităţilor în acest sens, partea română l-a asigurat pe Abrams că nu consideră că taxa de studii ar avea vreo legătură cu propunerile sovieticilor din 1972. (4) în pofida asigurărilor din partea oficialităţilor române, la numai câteva luni mai târziu a şi început punerea în practică a draconicei măsuri. În urma primului caz de aplicare a măsurii, din 24 ianuarie, ministrul român de externe a declarat, la 10 februarie, că aplicarea decretului era irevocabilă. În octombrie 1982, după vizita lui Abrams la Bucureşti, au fost transmise pe calea undelor interviurile pe care le-a acordat Vocii Americii şi Europei Libere. Tendinţa postului de radio Europa Liberă era de a se ocupa de faptele esenţiale, făcând cunoscute în emisiuni adevăratele cazuri de emigrare şi de încălcare a drepturilor omului, ceea ce a stârnit indignarea guvernului român. Prin comparaţie, Vocea Americii proceda într-un mod ceva mai conciliatorul şi condescendent. Dar cu această ocazie, în interviul său difuzat de Vocea Americii, Abrams a atras atenţia conducerii române că era nevoie de un „standard decent” în problema emigrării, dacă dorea să i se acorde în continuare statutul clauzei naţiunii celei mai favorizate. A subliniat, totodată, că supărarea, frustrarea şi

opoziţia din sânul Congresului american erau în continuă creştere şi că angajamentele româneşti, de a reduce practicile de şicanare şi tergiversare faţă de emigranţi, trebuiau onorate. Dacă România nu-şi respecta promisiunile, Congresul şi preşedintele S.U.A. urmau să nu mai aprobe acordarea clauzei, mai spunea Abrams. (5) Interviul transmis de Europa Liberă conţinea termeni şi mai duri şi a provocat o replică mânioasă a guvernului român. Departamentul de Stat, îngrijorat de limbajul tăios al „prietenilor” săi comunişti, a încercat să se distanţeze de cele afirmate de Abrams, totodată asigurând, în surdină, guvernul de la Bucureşti că Abrams îşi depăşise competenţele (când a făcut afirmaţiile respective).

La 1 februarie 1983, i-am scris lui Abrams o scrisoare similară celor trimise lui Judge Clark, senatorului Helms şi lui Faith Whittlesey, printre alţii, pe când eram ambasador. Prin aceste scrisori dădeam expresie rezervelor inele faţă de politica S.U.A. de acordare a clauzei fără obţinerea de ameliorări substanţiale în ceea ce priveşte drepturile omului şi emigrările. Astfel combăteam afirmaţiile false făcute într-un interviu acordat unei gazete de către Eagleburger şi asistentul secretarului de stat pentru probleme europene, Richard Burt. (6) în speţă, i-am scris lui Abrams că relaţiile bazate pe clauză erau fără valoare atât timp cât „convingerile, valorile şi principiile

americane sau amendamentul Jackson-Vanik erau ignorate” şi că noi nu ar trebui să „minimalizăm problemele drepturilor omului şi ale liberei emigrări numai ca să menţinem relaţiile bazate pe clauza naţiunii celei mai favorizate”. (7) Am menţionat că nu credeam că această clauză era de interes naţional pentru noi, din punctul de vedere al securităţii, strategic sau moral, fără obţinerea unui *quid pro quo* substanţial, cum ar fi neaplicarea taxei pentru studii şi îmbunătăţirea substanţială a formalităţilor de emigrare şi a drepturilor fundamentale ale omului. (8)

La 13 februarie, un editorial al postului de radio Vocea Americii, reflectând câteva din aceste puncte sensibile, a condamnat aplicarea taxei şi a avertizat că, dacă aceasta va continua, clauza urma să nu mai fie acordată. Iar la 14 martie, Statele Unite au anunţat oficial că clauza naţiunii celei mai favorizate urma să fie retrasă la 30 iunie

După ce în 24 februarie se depuseseră eforturi pentru a atenua condamnarea făcută anterior. Între timp, Abrams mi-a răspuns printr-o scrisoare în care îşi exprima suportul pentru problemele care mă frământau şi pentru recomandările mele. Îmi scria că S.U.A. vor retrage clauza şi se vor ţine de principiile şi legile lor, tocmai datorită motivelor pomenite de mine. A mai menţionat că aveam vederi comune cu privire la o largă paletă de chestiuni

politice; care includeau şi România, şi că eu „am adus argumente consistente în favoarea unui realism mai mare în relaţiile bilaterale”. (9)

În pregătirea discuţiei americano-române la masa rotundă, la Washington, i-am mai scris o epistolă lui Abrams, dându-i detalii în legătură cu îngrijorarea mea că rezoluţia asupra taxei pentru studii ar putea escamota faptul că situaţia drepturilor umanitare şi condiţiile generale de trai s-au înrăutăţit şi mai mult în ultimii ani.

Tot mai evidente deveneau scăderea nivelului de trai, înrăutăţirea situaţiei energiei (încălzire, gaze şi curent electric) şi penuria alimentară, măsurile de securitate înăsprite şi declinul asistenţei medicale (creşterea alcoolismului, salubritate deficitară, condiţiile proaste din spitale şi nutriţia neîndestulătoare). În acelaşi timp, represiunea religioasă, necontenitele probleme cu care se confruntau candidaţii la emigrare, nerezolvarea cazului părintelui Calciu şi înteţită represiune politică şi culturală au condus la deteriorarea atmosferei generale în România, în ceea ce priveşte drepturile omului. Mi-am exprimat convingerea puternică şi speranţa că S.U.A. vor face eforturi să obţină concesii şi ameliorări în privinţa drepturilor omului, emigrării şi condiţiilor generale de trai pentru populaţie, adică reforme interne şi liberalizare – în caz contrar, tratamentul nostru favorabil şi ajutorul

corespunzător nu vor avea justificare. Deoarece sub Ceauşescu nu ne prea puteam aştepta la schimbări în bine, era cu atât mai mult de competenţa S.U.A. să-şi enunţe în mod ferm principiile imuabile, în termeni de demnitate umană şi faptul că noi dorim schimbări în bine în România. În fine, am accentuat faptul că eram plăcut impresionat că Abrams va participa la masa rotundă a drepturilor omului, fiindcă, la urma urmei, Eagleburger şi Palmer îşi manifestaseră temerile din cauza tonului bătăios din trecut, al lui Abrams, şi că linia sa dură i-ar fi putut îndârji pe români.

La masa rotundă româno-americană a drepturilor omului, care a avut loc la Washington, între 27 – 29 februarie 1984, Abrams mi-a spus că era greu să discuţi cu cei care „mint, mint şi iar mint”. În timp ce comuniştii români reprezentau un front compact, format din ministrul de externe adjunct Maria Groza, directorul pentru afaceri consulare al Ministerului de Externe Gheorghe Bădescu, ambasadorul Mircea Maliţa şi alţii, partea americană era foarte scindată în ceea ce priveşte modul în care era văzută România comunistă şi care erau scopurile politicii Statelor Unite în raport cu această ţară. Şeful delegaţiei americane, din care făceam şi eu parte, era Abrams. De faţă mai erau funcţionarii Departamentului de Stat Richard Combs, Roland Kuchel, Jonathan Rickert, Judith Buncher şi

reprezentanţi ai Statelor Unite la Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare Europeană (C.S.C.E.). De notat că Abrams, care în mod logic trebuia să conducă partea americană, nu a fost, în această funcţie, pe placul unora de la Departamentul de Stat. Într-o convorbire cu un reprezentant al Biroului pentru Afaceri Europene al Departamentului, acesta mi-a spus că existau temeri că prezenţa lui Abrams i-ar fi putut ofensa pe români, având în vedere ieşirile sale anterioare, de exemplu interviul dat Europei Libere. De aceea au existat rezerve când Biroul pentru Afaceri Europene şi-a dat consimţământul ca Abrams să conducă delegaţia americană la masa rotundă.

Oficialităţile comuniste ştiu cum să aplice tacticile de *divide et impera* atunci când americanii au vederi foarte deosebite. Astfel, luările de poziţie au cuprins şi aspra expunere a asistentei Lynne Davidson – din echipa de la C.S.C.E. – privitoare la violările drepturilor omului în România, dar şi expresiile de apreciere a „eforturilor lăudabile” şi „maniera pozitivă şi constructivă” a României, rostite de funcţionarul Agenţiei de Informaţii a Statelor Unite (U.S.I.A.), Alvin Periman. Lynne Davidson a subliniat că C.S.C.E. a primit mai multe scrisori conţinând plângeri şi reclamaţii la adresa României decât la adresa oricărei alte ţări din Europa de est şi că România are o *imagine* nefavorabilă atât în Congres, cât şi în opinia publică, din

cauza proastei situaţii a drepturilor omului. Datorită faptului că prezentarea ei urmaşe mai multor luări de cuvânt reverenţioase faţă de România, ambasadorul Mircea Maliţa i-a replicat în termeni aspri numai lui Davidson.

Dar ceea ce i-a descumpănit cel mai mult pe români a fost intervenţia lui Roger Whyte – asistent spécial al subsecretarului adjunct pentru probleme internaţionale din Ministerul Muncii – intitulată „Drepturile omului şi ILO (Organizaţia Internaţională a Muncii)”. Evident, românilor nu le prea păsa de standardurile ILO, cum ar fi libertatea de asociere a muncitorilor, pe care punea accentul Whyte. El a scos în evidenţă că România ratificase convenţiile ILO în legătură cu dreptul de liberă asociere. În fine, Whyte a spus că, Confederaţia Mondială a Muncii a înaintat Organizaţiei Internaţionale a Muncii o plângere contra României, din cauza desfiinţării sindicatului muncitorilor, format în 1979. Membrii S.L.O.M.R., adică ai Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România, au îndurat bătăi, încarcerări, arestări şi, în unele cazuri, s-au semnalat şi dispariţiile unora dintre ei. Reprezentanţii români au replicat că afirmaţiile lui Whyte nu ar fi în ordine, datorită faptului că România era membră a ILO şi existau transmiteri de informaţii din Bucureşti către ILO. Ei afirmau că toată lumea avea loc de muncă, că dreptul la

grevă exista şi că România accepta constituirea de formaţiuni sindicale.

În timp ce directorul grupului participant la C.S.C.E., Spencer Oliver, a prezentat onest cazuri individuale, muşamalizările făcute de Periman şi de şeful secţiei române a postului de radio Vocea Americii, Ed Mainland, au fost poate cele mai tipice pentru astfel de situaţii decepţionante. Până şi unul dintre colegii lui Mainland, de là U.S.I.A., mi-a spus că Mainland a capitulat total la masa rotundă, spre dezamăgirea multora.

Românii prezenţi la masa rotundă s-au ţinut sistematic de linia propagandistică – încrezători că vor reuşi cu aceasta. Astfel, Bădescu a spus că nici nu putea fi vorba de pierderea slujbei în România, după depunerea cererii de emigrare. Adevărul este însă că pierderea locului de muncă, după depunerea cererii de emigrare, este mai mult regulă decât excepţie. Bădescu a mai făcut afirmaţia ridicolă că S.U.A., prin protejarea drepturilor omului, dădeau apă la moară celor care comit crime contra statului comunist, dar care devin refugiaţi politici, o dată ce ajung în alte ţări. *Madame* Groza a făcut dubioasa afirmaţie că România acordă asistenţă medicală şi învăţământ în mod gratuit, sprijin material adecvat şi pensii tuturor oamenilor, adăugând că, în timp ce americanii vorbesc de încălcări, românii vorbesc de

respectarea drepturilor omului, ceea ce ar reflecta unghiuri de vedere diferite asupra problemei. În replica lor la raportul lui Abrams asupra persecuţiei religioase şi încălcării drepturilor religioase – de exemplu închiderea de biserici, hărţuirea pastorilor, chiar demolarea unor biserici, cum ar fi aceea la care a fost de faţă Funderburk –, românii au spus că libertatea religioasă este reflectată de existenţa a 11.000 de biserici ortodoxe şi 14 culte autorizate. Dar nu au menţionat, totuşi, miile de biserici distruse de la preluarea puterii de către comunişti.

Prin contribuţia mea, am încercat să prezint cât mai plastic problemă emigrărilor. Ambasada americană este literalmente invadată de sute de români, care vin la secţia consulară, şi inundată de sute de scrisori de la Congres, de la grupuri care militează pentru drepturile omului şi drepturi religioase, şi de la persoane particulare. Americanii sunt liberi să părăsească Statele Unite, iar înghesuiala românilor care încearcă să părăsească România nu a fost provocată de S.U.A... Dacă există drepturi fundamentale ale omului, oportunităţi socio-economice, libertăţi politice şi religioase şi un nivel de trai în continuă creştere, de ce vor cu atâta disperare atâtea mii de români să părăsească România? în acest caz, adevărata origine a problemelor rezidă în condiţiile de viaţă care îi fac pe oameni să plece şi lipsa dreptului la

liberă emigrare. Unii dintre românii cărora li se acordă aprobarea de plecare nu întrunesc condiţiile americane de adoptare, iar alţii sunt indezirabili. Statele Unite respectă dreptul la liberă emigrare, dar nu îşi asumă obligaţia să accepte orice emigrant din Haiti, Vietnam sau România, care doreşte să-şi îmbunătăţească situaţia economică şi nivelul de trai.

Una dintre cele mai serioase probleme ale relaţiilor americano-române, în ceea ce priveşte emigraţia, este hărţuirea majorităţii solicitanţilor. Aceasta, deseori numită „problemă de procedură”, cuprinde pierderea serviciului, bunurilor, domiciliului, tergiversarea plecării până la 1,5 – 2 ani sau mai mult, constrângerea la numeroase plăţi a unor sume mari, pierderea cetăţeniei sau a drepturilor cetăţeneşti ş.a… Iar cei care au aprobarea de plecare primesc o viză de ieşire valabilă numai pentru câteva luni. Partea română şi-a expus poziţia prin Bădescu, care a spus că nu este de acord cu mine, în ceea ce priveşte pierderea locului de muncă.

Un alt exemplu pentru modul în care elita Departamentului contribuia la atenuarea tonului aspru al discuţiilor, care ar fi putut ofensa pe români, a fost dat în momentul pregătirii comunicatului de presă ce urma să fie făcut public, la încheierea mesei rotunde americano-române pe tema drepturilor omului. Abrams şi cu mine, şi

nu elita Departamentului, am fost aceia care am vrut ca, în comunicatul final, să se includă că Statele Unite „îşi reafirmă convingerea că problema drepturilor omului este o temă centrală în contextul procesului Helsinki, îşi reafirmă angajamentul în privinţa drepturilor omului, libertăţilor politice, libertăţii presei, în deplină conformitate cu prevederile asupra drepturilor omului stipulate în Acordul Final de la Helsinki şi în Documentul final de la Madrid”. (10) De asemenea, Biroul pentru Europa de est al Departamentului de Stat nu a vrut să specifice că discuţiile au avut loc în contextul acordurilor de la Helsinki şi Madrid, tocmai pentru a se discuta respectarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.

Senatorul Jesse Helms

Am întreţinut contacte periodice cu senatorul Helms, prin cele câteva scrisori particulare pe care ni le scriam anual. În afară de aceasta, mă întâlneam cu senatorul cam o dată pe an, în biroul său din Washington. Nu schimbam mesaje-telex prin canalele oficiale decât atunci când era vorba de cazuri de emigrare. În general, fiecare cunoştea poziţia celuilalt în problemele respective şi, de aceea, nu era neapărat nevoie de întrevederi ori schimburi frecvente

de mesaje. De fapt, la Washington, senatorul Helms lucrează. Într-un domeniu care cuprinde teme foarte variate, de interes naţional şi internaţional, accentul căzând poate pe evenimentele din America centrală şi de sud, datorită răspunderilor pe care Helms le are în comitet…

Făcând abstracţie de prezenţa mea la Bucureşti, senatorul Helms era de mult timp un luptător pentru drepturile credincioşilor religioşi persecutaţi şi ale disidenţilor politici din ţările comuniste, pledând în favoarea a numeroase persoane aflate la necaz, în România. Cât timp am fost ambasador în România, nimeni – cu excepţia senatorului de Ohio, Howard Metzenbaum, în al cărui stat se află una din cele mai însemnate concentrări de imigranţi români nu mi-a trimis scrisori sau cablograme în favoarea românilor. Dar de la biroul senatorului Helms îmi parveneau la ambasadă sute de scrisori. El a manifestat un mare interes, cât şi îngrijorarea, faţă de cazurile a sute de români disperaţi, cu toate că aceste cazuri priveau, poate în proporţie de 95%, familiile care îşi au domiciliile în alte state decât în Carolina de nord. Cu alte cuvinte, nu era nevoie să ai vreo legătură cu acest stat, adică senatorul să fie propriul tău reprezentant parlamentar, ca să-ţi acorde atenţie şi sprijin.

În afară de scrisorile pe teme consulare şi în afară de

problematica persoanelor de importanţă religioasă, politică sau culturală; pedepsite de regim pentru că au solicitat emigrarea, senatorul Helms s-a manifestat şi în alte moduri ca sprijinitor al luptătorilor pentru libertate. Iată câteva extrase din mesajele adresate de Helms autorităţilor române: „Surit constrâns să vorbesc în numele drepturilor umane ale acestei familii şi sunt încredinţat că guvernul dumneavoastră va reconsidera tratamentul foarte contraproductiv pe care evident i-l aplică în prezent” (12 mai 1982); „întotdeauna sunt mai mult decât bucuros să sprijin eforturile lui în numele credincioşilor creştini din acea ţară năpăstuită” (3 martie 1982); „Le-am dat o lungă listă cu numele celor care ar fi printre cei oprimaţi, după cum ni s-a raportat” (6 iulie 1982); şi „Vă atrag atenţia asupra acestei situaţii nutrind speranţa sinceră că veţi face uz de bunele dumneavoastră oficii, pentru a înlătura orice obstacole care ar putea împiedica reunificarea acestei familii, ceea ce constituie dreptul ei uman” (30 noiembrie 1983). Helms face parte din grupul de deputaţi din Congres care se află în linia întâi în a-şi face timp pentru a întreprinde ceva ca să-i ajute pe români şi alte popoare din spatele Cortinei de Fier.

Alte căi de intervenţie în relaţiile americano-române şi în vieţile românilor persecutaţi cuprindeau: întâlniri cu

oficialităţile române, încurajarea unor iniţiative legislative şi petiţii pentru forţarea guvernului român ca să facă reforme şi a guvernului american ca să desfăşoare o politică realistă şi să reprezinte interesele proamericane. La 29 iunie 1982, senatorul Helms mi-a spus că se va opune amendamentelor care permit acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate României, dacă nu se va înregistra un progres real în politica ei internă şi în cazurile de emigrare.

O întrevedere a ministrului de externe Ştefan Andrei cu senatorul Helms a avut loc la 16 mai 1983, în biroul senatorului. Anterior, o persoană oficială română afirmase că eu nu aş putea aranja o întâlnire a lui Andrei cu Helms. În consecinţă, am transmis, pe una din căile de comunicare ale ambasadei cu Departamentul de Stat, dorinţa ministrului de externe român de a-l întâlni pe senatorul Helms. Astfel, întâlnirea a fost aranjată pentru după amiaza zilei de 16 mai, după prânzul de la Departamentul de Comerţ şi prefigurând întrevederea cu vicepreşedintele Bush. Până la această întrevedere, nu îl mai văzusem pe senator şi nu mai vorbisem cu el de circa opt luni. Am intrat în biroul său împreună cu ambasadorul Maliţa şi cu directorul pentru America de nord, din partea Ministerului de Externe român, Mircea Răceanu. Din partea oficiului său, alături de senatorul Helms se aflau consilierii Dr. Jim

Lucier şi Kathy Stoner. De la bun început, Helms a rostit: „Domnilor, nu ar trebui să mă întâlnesc cu dumneavoastră sau nu ar trebui să vă las să treceţi pragul biroului meu, deoarece nu aţi respectat asigurările şi promisiunile pe care vi le-aţi asumat anul trecut”. Senatorul a continuat spunând că va fi în fruntea luptei împotriva acordării clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România, atât timp cât nu se dau asigurări reale cu privire la rezolvarea cazurilor de emigrare şi a celor umanitare, precum şi în legătură cu abrogarea decretului taxelor de studii.

Ambasadorul Maliţa a răspuns că îi expediase senatorului o scrisoare, în care etala punct cu punct rezolvarea tuturor cazurilor pomenite. Însă Kathy Stoner era de faţă şi avea cu sine un pachet de documente cu cazuri nerezolvate. Ea a întrebat ce este cu părintele Calciu, care este la închisoare sau cine ştie? – poate chiar mort. Andrei şi Maliţa au replicat că problema Calciu era o altă chestiune, acest caz, după cum mai spuseseră, putând fi rezolvat în momentul în care Calciu ar depune cerere de emigrare. Aceasta era poziţia oficială românească. Arătând că ştie cazul în detaliu, Jim Lucier a relevat că, în felul acesta, cu alte cuvinte, părintele Calciu ar fi nevoit să se recunoască vinovat de încălcările de lege de care este acuzat. De fapt, românii prezentau acelaşi tablou fals, cunoscut deja: părintele Calciu era perfect sănătos şi nu

voia să plece. Stoner a subliniat că mai erau încă multe alte cazuri nerezolvate şi că promisiunile lui Maliţa, din scrisoare, nu fuseseră respectate. Helms a remarcat că încuviinţase cu greu să aibă această întrevedere, acceptând, în primul rând, din consideraţie pentru ambasadorul Statelor Unite, care are acces la el oricând acesta o doreşte.

După această ciocnire, senatorul Helms a spus că este de acord să ia totul de la început, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. A cerut o scrisoare de asigurări, care să fie onorate. Altminteri, va lua măsuri pentru neacordarea clauzei. Andrei, în mod vizibil stânjenit, a spus că era nevoit să plece, ca să nu întârzie la întâlnirea cu vicepreşedintele Bush. Cred că este nimerit să se spună că Maliţa şi Andrei poate că nu au mai auzit cuvinte de o francheţe şi fermitate mai mare decât cele rostite în cadrul întrevederii cu Helms. Această acţiune a lui Helms a contribuit la întărirea poziţiei mele la Bucureşti. El putea vorbi cu ei mult mai aspru decât aş fi putut-o face eu însumi, fiindcă cu urma să mă întorc la Bucureşti, la activitatea mea zilnică. Numai dacă Statele Unite ar fi opus un front puternic şi unit regimului din România s-ar fi putut schimba, în bine, relaţiile bilaterale. Fiindcă este aproape fără îndoială că, în ultimă analiză, liderii comunişti români – ca şi cei sovietici, ajunşi în poziţii înalte

prin lipsă de scrupule şi prin diverse tertipuri – apreciază puterea şi intransigenţa arătate de adversar. În sinea lor, ei nu-l respectă pe funcţionarul Departamentului de Stat care se grăbeşte să le ofere tot ce doresc şi-i înţelege superficial.

După întrevedere, Helms m-a întrebat dacă a fost îndeajuns de aspru cu ei. I-am răspuns afirmativ şi că îi eram recunoscător pentru aceasta. Stoner a adăugat că Maliţa era cel mai mare mincinos pe care l-a întâlnit vreodată. Mă gândeam atunci, în sinea mea: slavă Domnului, Helms nu se teme să spună ceea ce trebuie spus şi ceea ce alţii nici nu vor să audă. Atât românii, cât şi oficialităţile Departamentului de Stat considerau, fără îndoială, că în spatele cuvintelor senatorului Helms mă aflam eu. Ei nu înţelegeau că Helms nu avea nevoie de sfatul meu sau de instrucţiuni de la mine, în ceea ce priveşte cele ce trebuiau spuse regimului comunist de la Bucureşti. În dimineaţa următoare, înaintea întâlnirii secretarului de stat cu Andrei, am aflat de la unele persoane din cadrul Departamentului de Stat că, după discuţia cu Helms, Andrei scotea foc pe nări şi era gata să explodeze. La întâlnirea cu Shultz, Andrei s-a înfăţişat oarecum supărat. Astfel s-a obţinut efectul scontat de mine.

Într-o scrisoare către Andrei, după întâlnire, Helms a

notat că şi mai înainte el a exprimat concepţia Statelor Unite asupra procedurii emigrărilor, şi anume că se acorda o mult mai mare atenţie problemei în ansamblu decât unor cazuri particulare. A adăugat că, chiar dacă taxa pentru studii fusese abrogată – de fapt preconizându-se neaplicarea acesteia – situaţia pe ansamblu, în România, se înrăutăţea. Tracasările legate de formalităţile greoaie de emigrare au rămas aceleaşi. Helms i-a reamintit lui Andrei că Maliţa promisese să îmbunătăţească această procedură. Şi, cu iscusinţă, Helms a mai adăugat că „impunerea unei taxe de studii cu totul nouă trebuie văzută ca un atu cinic în încercarea de a face procesul emigrărilor atât de oneros, încât chiar şi revenirea la *status quo* ar părea o uşurare”. (11) A fost menţionat cazul părintelui Calciu, Helms cerându-i lui Andrei să respecte promisiunea ca un reprezentant al ambasadei americane din Bucureşti să fie autorizat să-l viziteze pe Calciu. În final, Helms a adăugat încă o listă de persoane care nu puteau emigra din România şi cereau ajutor în această privinţă, susţinând că numai un progres semnificativ în direcţia chestiunilor menţionate îl vor putea convinge pe el şi pe colegii lui să nu întreprindă nimic pe plan legislativ împotriva clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România. (12) Guvernul român şi-a urmat obişnuita practică cinică de-a face concesii minore tocmai în preajma

scadenţei de reînnoire a clauzei şi de a întreprinde acţiuni brutale contra disidenţilor, după obţinerea reînnoirii. Drept răspuns, senatorul Helms a început procesul de raliere a opoziţiei din senat faţă de clauză.

Senatorul Helms scria că „purtarea guvernului comunist român este revoltătoare”; că ambasadorului i se spusese că un număr de senatori erau gata să „întreprindă cele mai drastice acţiuni posibile contra României, dacă acest gen de persecutare a creştinilor nu contenea”. Helms mai scria că „aceşti oameni ai regimului sunt cu totul fără caracter, iar eu am făcut preşedintelui şi secretarului de stat recomandarea să refuze tolerarea purtării obraznice a guvernului român. Totuşi, ca de obicei, întotdeauna când au de a face cu comuniştii, subalternii de la Departamentul de Stat sunt înceţi şi neglijenţi”. (13)

În preajma realegerii senatorului Helms, în 1984, la 24 octombrie, campania sa electorală a anunţat sprijinirea sa de către 22 de ambasadori ai Statelor Unite. Neobişnuita acţiune a atâtor oficialităţi ale administraţiei Reagan a iscat un val de articole în presa naţională şi cea din statul Carolina de nord. În ceea ce mă priveşte, a fost simplu de tot: în biroul senatorului, Jim Lucier mă întrebase, cu câteva luni mai înainte, dacă îmi voi trece numele pe lista de ambasadori care se declară de acord cu campania de realegere a senatorului. Replicasem că,

bineînţeles, eram de acord. Mai târziu, în cuvântări, am subliniat că pentru apărarea lumii libere pe viitor, în lupta contra tiraniei marxist-leniniste, era mai important să fie reales senatorul Helms, decât să se întreţină dispute asupra tradiţiei diplomatice. Iată lista completă a celor care îl susţineau pe Helms: (14)

Abshire, David	NATO
Apderson, Thomas	Barbados.5
Davis, Arthur H. Jr.	Paraguay
Dobriansky, Lev E.	Bahamas
Douglas, Howard E.	Ambasador cu problemele refugiaţilor
Funderburk David B.	România
Galbraith, Evan G.	Franţa
Gerard, Jean	UNESCO
Hewitt, William A.	Jamaica
Jordan, David	Perú
Keating, Robert	Madagascar
Lodge, John Davis	Elveţia

Middendorf, J, W., II	Organizaţia Statelor Americane
Piedra, Alberto	Guatemala
Robinson, Paul H. Jr.	Canada
Ruddy, Frank	Guineea Ecuatorială
Tambs, Lewis A.	Columbia
Von Damm, Helene	Austria
Walker, Richard L.	Coreea de Sud
Whittlesey, Faith Ryan	Director la Casa Albă cu relaţiile publice, ex-ambasador în Elveţia
Williamson, Richard	Organizaţii internaţionale în Viena
Winsor, Curtin	Costa Rica

Personal, îi cunoaştem pe ambasadorii Douglas, Walker şi Whittlesey. De fapt, în timp ce lucram la teza mea de doctorat, la Universitatea din Carolina de sud, am fost studentul lui Richard Walker. În afară de aceştia trei, m-am întâlnit de vreo două ori şi cu ambasadorii Galbraith, Tambs şi Winsor, dar pe ceilalţi de pe listă nu-i cunoşteam. Deoarece toţi ambasadorii care îl susţineau pe Helms erau numiţi pe cale „politică” de administraţia Reagan, adică nu erau diplomaţi de carieră, ei nu se aflau sub obedienţa legilor care restrângeau angajamentul politic al salariaţilor

guvernului Statelor Unite. Salariaţii federali, care nu erau de carieră, nu depindeau de legea „Hatch Act”, care prevede împiedicarea participării politice.

O publicaţie a Departamentului de Stat, intitulată „*Etică practică*: *instrucţiuni pentru şefii misiunilor diplomatice*” datată noiembrie 1984, a fost expediată ambasadelor Statelor Unite. Pasajul referitor la participarea la campanii electorale specifica faptul că, în timp ce ambasadorii nu se încadrau în legea Hatch, care prevedea îngrădirea angajamentului politic, alte restricţii ale acestei legi, cum ar fi cele privitoare la solicitarea de fonduri, se aplică, iar îndreptarul emis de Casa Albă cuprindea „interdicţia de a aduce contribuţii comitetului oficial „Reagan-Bush 84”, de a activa sau de a îndeplini funcţii de conducere în campanii politice, de a coordona acţiuni de strângere de fonduri, ori de a solicita astfel de fonduri de la guvern, adică de la stat”. (15) Din partea secretarului de stat, ambasadele au primit un telex în care se subliniau directivele şi faptul ca ambasadorii, în calitatea lor de funcţionari federali de stat, trebuiau să-şi îndeplinească îndatoririle oficiale ca obligaţie primordială. De asemenea, colecţia de depeşe a U.SJ.A., din 29 noiembrie 1984, transmisă pe calea undelor, conţinea un articol din *Christian Science Monitor*, intitulat” Creşterea valului de diplomaţi S.U.A. necarierişti îi îngrijorează pe

experţi”. Articolul susţinea că funcţionarii profesionişti ai Departamentului (diplomaţii) erau „supăraţi şi stânjeniţi” de faptul că ambasadorii cu pricina îl susţineau pe Helms. Potrivit şefului Asociaţiei Serviciului Străin, salariaţii de carieră ai Departamentului considerau angajamentul în favoarea lui Helms drept o greşeală care le-a „atins un nerv sensibil”. (16)

În ultima săptămână a lui octombrie 1984, m-am întors în Statele Unite pe propria-mi cheltuială, făcând o escală, ca să rostesc o cuvântare de principii la Convenţia anuală Baptistă din Europa (în engleză), la mănăstirea Rolduc din Kerkrade, Olanda. La Washington, am vorbit în faţa unei audienţe a Casei Albe, compusă din reprezentanţi ai grupurilor etnice din Europa de est, despre „Politica Statelor Unite faţă de Europa de est”, şi la clubul conservatorilor, Stanton Evans’s Monday Club. La 30 octombrie, împreună cu Faith Whittlesey, am apărut la o conferinţă de presă a senatorului Helms, la aeroportul Raleigh-Durham. Am fost citat de *Greensboro News and Recordprin* afirmaţia că su stinerea candidaturii lui Helms a constituit o contribuţie însemnată: „E un caz fără precedent şi cu totul remarcabil că, peste 20 de ambasadori, s-au expus punându-şi numele pe listă în sprijinul acestui senator, în ciuda oricăror şarje care s-ar îndrepta contra lor, din partea presei liberale ce

acţionează ca un automat”. (17)

Articole din periodice naţionale, care tratau susţinerea candidaturii lui Helms de către cei 22 de ambasadori, aveau titluri ca „Legiunea străină a domnului Helms”, „Jesse the Helmsman” (joc de cuvinte: Helms-Helmsman = cârmaci), „Departamentul de Stat iritat de Helms”, „Diplomaţi nediplomaţi” şi „Emisarii independenţi pricinuiesc probleme Statelor Unite”. (18) Au mai fost câteva articole de presă, care apărau punctul de vedere al diplomaţilor necarierişti, ca „Redobândirea controlului asupra Departamentului de Stat”, al lui James T. Hackett de la Heritage Foundation”, Alegând emisarii: funcţionarii de carieră contra însărcinaţilor politici”, de Smith Hampstone, „Galbraith îi ia în râs pe diplomaţii americani de carieră, considerându-i timizi”, descriindu-i pe explozivii lui Evan Galbraith de la Departament, şi „Ce-a vrut să zică Galbraith cu a avea curaj la ambasadă”, de William F. Buckley Jr. (19)

Au mai fost „avertismente” oficiale (adesea sub forma unor recomandări) din partea Departamentului, în legătură cu angajamentul politic al ambasadorilor, prin intermediul telexurilor sau broşurilor expediate după publicarea listei de susţinători ai lui Helms. Au mai fost şi şoapte, zvonuri din partea oficialilor Departamentului, care făceau aluzie la nemulţumirea acestui minister faţă de

acţiunea respectivă. Carieriştii Departamentului se foloseau de sprijinirea candidaturii lui Helms de către ambasadori ca de încă un mijloc de presiune asupra diplomaţilor numiţi pe linie politică, sugerând că mulţi dintre cei ce au semnat, dacă nu chiar majoritatea lor, vor fi mutaţi sau scoşi din funcţii. Zvonurile prin vizitatorii oficiali şi citirea articolelor, care atacau acţiunea celor 22, nu mi-au produs un efect plăcut, având în vedere poziţia izolată în care mă aflam la Bucureşti. Şi furoarea datorată acestei afaceri mi-ar fi produs un sentiment de însingurare în Europa de est mai profund, având în vedere că eram singurul ambasador, aflat într-o ţară comunistă, care-şi manifestase dorinţa ca Helms să fie reales ca senator. Dar, cu toate că existau publicaţiile oficiale şi cablogramele, pe această temă, care ajungeau la Bucureşti de la Washington, precum şi zvonurile nu chiar atât de atipice provenind de la Foggy Bottom, nu am primit niciun mesaj direct, care să conţină, în vreo formă sau alta, ameninţări ori presiuni pe cale administrativă, din partea Departamentului. Acolo, mulţi sperau în înfrângerea lui Helms, fiind decepţionaţi în noiembrie 1984. Dar au respirat uşuraţi aflând că senatorul nu mai urma să devină preşedintele Comitetului pentru Relaţii cu Străinătatea. (20)

Nimic nu ilustra mai bine convergenţa de interese

ale elitei de la Departamentul de Stat şi ale comuniştilor români decât prilejurile oferite de vizitele la nivel înalt în România. Faptul că atât de multe persoane oficiale americane de rang înalt vizitau Bucureştiul şi modul în care comuniştii români şi Departamentul de Stat profitau de aceste vizite sunt extrem de elocvente pentru greşita politică a Statelor Unite.

CAPITOLUL 9

ÎNALŢI OASPEŢI AMERICANI ÎN ROMÂNIA: DE LA SECRETARUL DE STAT ALEXANDER HAIG LA VICEPREŞEDINTELE GEORGE BUSH

Secretarul de Stat Alexander Haig în timpul şederii mele în România specialiştii diferenţierilor de la Departamentul de Stat mi-au trimis mulţi vizitatori la Bucureşti, chipurile ca să întărâte ursul rusesc, să „confirme" diferenţierea, să-l ajute pe Ceauşescu în consolidarea politicii sale de „independenţă şi să satisfacă atât pe conducătorii comunişti români, cât şi conducerea Departamentului de Stat. Statele Unite au bătut de prea multe ori drumul spre „Canossa"-Bucureşti. Fiecare vizită îmi ilustra că interesele comuniştilor şi ale elitei Serviciului Extern se îmbinau armonios, Mulţi dintre aceşti vizitatori au căzut în cursa jocului făţarnic, dorit şi de Washington, şi de Bucureşti. Prinşi la mijloc, unii dintre noi, cei de la ambasada S.U.A. la Bucureşti, ne străduiam să convingem vizitatorii că politica americană ar trebui să reflecte mai realist idealurile poporului american, exprimate democratic, precum şi năzuinţele de libertate ale celor ce trăiesc sub comunism.

Fiecare vizită s-a transformat într-o luptă între Departamentul de Stat, care la Washington instruia pe

fiecare vizitator, înainte de plecare, asupra înţeleptei politici de diferenţiere şi a sprijinului dat de Statele Unite lui Ceauşescu, şi cei de la ambasadă, aliaţi cu mine. Pe măsură te trecea timpul la Bucureşti şi pe măsură ce vedeam realitatea, atât în baza rapoartelor serviciilor de informare, cât şi a aspectelor de viaţă sub comunismul lui Ceauşescu, optica noastră devenea tot mai mult una de punere sub semnul întrebării a planului de diferenţiere. Deoarece condiţiile de trai se înrăutăţeau, iar regimul lui Ceauşescu devenea tot mai totalitar şi represiv, durerea şi suferinţa din viaţa de toate zilele din România au avut un impact puternic asupra noastră.

Aceasta constituia un factor în dorinţa noastră de a face ceva pentru alinarea situaţiei majorităţii iubitoare de libertate, a prigoniţilor, disidenţilor, credincioşilor şi chiar a funcţionarilor de stat anticomunişti. Şi, văzând o realitate diferită de aceea pe care se baza politica Statelor Unite, pentru noi era important să încercăm să influenţăm şi, în consecinţă, să modificăm politica americană.

Interesele americane pe termen lung, de „viitor”, ca şi cele din prezent necesitau o politică diferită. O politică americană, care este intransigentă faţă de oameni politici puternici ca Pinochet ori Chun, ar trebui să fie cel puţin tot atât de neînduplecată faţă de adversari comunişti ca Ceauşescu. De fapt, politica americană, bazată pe

presupusa valoare a legăturilor de prietenie cu vecina României, Rusia, era legată de teama de a antagoniza ori chiar provoca pe Ceauşescu, în ceea ce priveşte teribilul său regim intern. Explicaţia uzuală era că represiunea internă era preţul ce-l aveam de plătit pentru a-i da acoperire lui Ceauşescu în divergenţele sale de politică externă cu Moscova. În fond, Moscova nu i-ar fi tolerat afacerile „independente", dacă el nu ar fi deţinut controlul total asupra partidului comunist şi al societăţii. Am fost convinşi că Statele Unite făceau cu România afacerea cea mai proastă. Desigur, nici poporului român nu-i mergea mai bine, de pe urma acesteia.

Am ajuns la convingerea că Statele Unite trebuiau să ducă o politică mai realistă, care să recunoască Bucureştiului statutul său de membru în cadrul Pactului de la Varşovia, să nu vândă tehnologie înaltă românilor şi să obţină concesii semnificative în ceea ce priveşte drepturile omului, emigrare şi chiar reforme interne, ca de exemplu condiţii mai bune pentru credincioşii religioşi. Deoarece numeroşi vizitatori se perindau în România pentru a aduce contribuţii cultului lui Ceauşescu şi politicii sale externe „independente”, am încercat să ţin balanţa în echilibru. Fiindcă guvernul român ştia că ambasadorul era un conservator anticomunist implacabil, pentru Statele Unite ar fi fost important şi de dorit ca să prezinte un front

comun faţă de regimul din România. În acest mod, ambasadorul nu ar mai fi apărut ca izolat de cercurile oficiale de la Washington.

Prin urmare, era important să încercăm să-i convingem pe vizitatori să adopte o poziţie mai fermă faţă de Ceauşescu. Unii dintre noi, cei de la ambasadă, am depus eforturi, fiecare în parte, deşi niciodată nu discutasem ori pusesem la cale vreo modalitate coordonată în această privinţă. Experienţa şi cunoaşterea situaţiei de către unii dintre noi, începând cu 1983, au dus la evaluări foarte asemănătoare a ceea ce era cel mai mult atât în favoarea Statelor Unite, cât şi poporului român. Datorită stilului mai democratic al grupului Country Team – adică a câtorva funcţionari de seamă ai ambasadei, care constituiau o parte a Country Team-ului (literalmente capii diverselor secţii, departamente ori agenţii ale U.S.G.) – oricare vizitator putea lua cunoştinţă de întreaga gamă de opinii şi vederi în legătură cu scena românească. Astfel, dacă funcţionarul politic şef prezenta o imagine proastă a situaţiei politice din România şi sugera o replică americană mai fermă în această privinţă, şeful U.S.I.A. putea, în schimb, să recomande ca barca lui Ceauşescu să nu fie zgâlţâită prea tare, ca să putem păstra concesiile culturale pe care abia le câştigasem. Noi ştiam că vizitatorul îşi însuşea, la Washington, numai o versiune a problemei,

adică preţuirea de care se bucura politica de diferenţiere şi de cultivare a poziţiei independente pe plan extern a lui Ceauşescu, prin tratarea lui blândă şi generoasă.

Folosindu-ne de experienţa şi cunoştinţele unora dintre funcţionarii noştri superiori, chiar dacă vederile nu le erau identice, speram că oaspeţii vor include, în conversaţiile cu Ceauşescu şi Andrei, aspecte de interes american pentru cazurile de violare a drepturilor omului şi de persecuţie religioasă. Speram că oaspeţii vor avea atâta curaj şi discernământ, încât să nu se prosterneze la piedestalul lui Ceauşescu, dar să includă în convorbiri, în mod franc, câte ceva din valorile americane, convingerile şi dezideratele sistemului politic. Mai speram că oaspeţii îi vor arăta lui Ceauşescu cât se poate de limpede că Washingtonul, de pildă, nu poate motiva americanilor acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate României, fără a obţine, în schimb, concesii adevărate şi pe măsura idealurilor noastre. Dar aceasta nu era o treabă uşoară, atâta timp cât cei mai mulţi oaspeţi individuali credeau despre sine că aparţineau liniei active a politicii – fruntaşi ai unor grupări religioase, oameni de afaceri şi alţi interesaţi, de pildă foşti congressmeni şi preşedinţi ai S.U.A.

Mai era o problemă, şi anume că majoritatea oaspeţilor avuseseră, în trecut, obiceiul să-i spună lui

Ceauşescu doar ceea ce voia el să audă cel mai mult. Puţinii care îndrăzneau să se exprime într-un mod câtuşi de puţin clar ori intransigent, se puteau expune la micul joc de vexaţiuni şi pică al lui Ceauşescu. De obicei, Ceauşescu căuta să-i învrăjbească pe americanii cu vederi politice diferite. În tot acest joc, Ceauşescu se bucura de cooperarea elitei Departamentului de Stat. Mai mult, regimul din România a învăţat cu iscusinţă care dintre congressmeni, figurile religioase, şi funcţionarii feluritelor departamente guvernamentale din America erau cei mai valoroşi parteneri în vederea obţinerii a ceea ce dorea. Astfel, Bucureştiul s-a folosit cu abilitate de unii vizitatori, ca să discrediteze pe americanii care se îndoiau de oportunitatea politicii de oferire a Statutului preferenţial în comerţul cu România.

Parada demnitarilor americani i-a inclus pe secretarul de stat Al. Haig, emisarul la Conferinţa de Securitate şi Cooperare Europeană Max Kampelman, adjunctul ministrului apărării Frank Carlucci şi vicepreşedintele George Bush. Aceştia au fost cei mai de vază dintre americanii care au vizitat România, din octombrie 1981 până în octombrie 1983.

Primul dintre aceşti oaspeţi oficiali în România a fost, în acea perioadă, secretarul de stat Al Haig. A venit la Bucureşti, la 12 februarie 1982, cu mare elan ca să pună în

mişcare lucrurile ce stagnau. Conservatorii americani se aşteptaseră la mai mult de la Haig, crezându-l un anticomunist mai intransigent, care ar fi fost în stare să repună politica americană pe un făgaş mai realist. Însă, cu excepţia vorbelor sale tari la adresa Havanei şi Moscovei, el nu a prea schimbat direcţia politicii externe a Statelor Unite. Un aspect major al eşecului său l-a constituit faptul că nu a vrut să înlăture chinga în care Departamentul de Stat strângea politica externă. Era limpede că avea mai multă încredere în politica birocraţilor de la Foggy Bottom. Şi acesta a fost efectul practic al inactivităţii Departamentului, chiar dacă el şi-ar fi dorit modificări majore, dar şi-a dat seama că nu putea acţiona de unul singur, frontal, împotriva Departamentului, după cum mi-a relatat şi generalul în retragere John Singlaub, în Elveţia, în iulie 1986. În termenii folosiţi de Departament, aceasta înseamnă că, în culise, unele modificări adiţionale erau suficiente. Haig, de obicei, lupta împotriva celor numiţi în funcţii înalte la Departament, care nu erau funcţionari de carieră, şi-i susţinea, în acelaşi timp, pe cei de carieră. Aceasta nu s-a soldat cu nicio schimbare a politicii de zi cu zi. Luând în considerare această realitate privindu-l pe Haig la Departamentul de Stat, nul ar trebui să surprindă pe nimeni că a jucat şi el acel joc pe mai toată durata vizitei sale la Bucureşti. Dintre vizitatori, el a fost poate cel

mai onest faţă de Ceauşescu şi Andrei, dar nu atât de franc precum afirma. (1)

Înainte de a-l întâlni pe Ceauşescu, Haig a avut o întrevedere preliminară cu ministrul de externe Ştefan Andrei. Anterior, vizitatorii i-au tot transmis lui Andrei mesaje pe ton mai aspru, în stilul Haig – de obicei, în legătură cu problemele drepturilor umanitare şi ale emigrării. Haig, consecvent, i-a înmânat lui Andrei o listă consulară cu cazuri individuale, dar l-a cruţat pe şeful român de stinghereala care o puteau produce astfel de „chestiuni triviale”. Lista cuprindea cazuri de cereri de imigrare în S.U.A, cum a fost cel al lui Andrei Coler – de care însuşi vicepreşedintele Bush s-a interesat personal –, cazuri matrimoniale, ca acela al lui Eszter Szekely din Cluj-Napoca şi cazuri umanitare, ca cel al lui Friedrich Klein şi al familiei sale, din Mediaş. Rezolvarea unor astfel de cazuri, îndeosebi a celor umanitare, nu se afla într-un stadiu care să ofere României o poziţie favorabilă.

Potrivit unui anume tipic de discuţie cu românii, întrevederea preliminară găzduită de Andrei părea clar destinată să scoată la iveală doleanţele specifice ale părţii româneşti şi să-l pună în defensivă pe reprezentantul oficial american. Totodată, se putea observa încercarea oaspetelui de a detecta eventuale surprize – intolerabile pentru Ceauşescu. Cu toate că Andrei se credea el însuşi

un geniu şi îi plăcea să ţină cuvântări virtuoase pe scena lumii, oferind soluţii româneşti deştepte, în alocuţiunea sa adresată omologului său Haig, el s-a ocupat mai mult de relaţiile bilaterale. Firul conducător al discuţiilor purtate de români cu americanii este, adesea, admonestarea oficialităţilor americane, pentru motivul că nu ar face mai mult pentru România. Astfel, Andrei a înşirat greutăţile economice cu care se lupta România, ce deveneau şi mai mari datorită faptului că America nu voia să-şi acorde ajutorul. România – spunea Andrei – are nevoie de mai multă asistenţă economică sub formă de credite comerciale, autorizaţii pentru întreprinderi mixte, credite import-export, oprirea acţiunilor judiciare antidumping în exportul de oţel spre Statele Unite, coparticiparea la proiectul Landsat, credite din partea Fondului Monetar International şi a Băncii Mondiale, asistenţă sporită prin intermediul Comisiei Economice Româno-Americane mixte. Andrei mai spunea că „prietenul la nevoie se cunoaşte”, făcând aluzie la faptul că acum era timpul ca Statele Unite să ajute România.

Haig a subliniat importanţa menţinerii diferenţierii şi a necesităţii ca România să-şi demonstreze independenţa faţă de sovietici. Aceasta, mai mult decât orice – reeşalonarea datoriilor fiind, desigur, de ajutor –, ar îmbunătăţii imaginea României în vest şi ar influenţa în

bine atitudinile prietenilor ce gândesc „steril” şi care aruncă tot blocul sovietic în aceeaşi oală şi cred că numai relaţiile americano-sovietice sunt determinante în relaţiile cu membrii blocului.

În cadrul întrevederii Haig-Ceauşescu, atenţia s-a concentrat asupra schimbului de vederi în legătură cu o întreagă paletă de probleme de politică internaţională şi chestiuni brizante, ceea ce lui Ceauşescu îi făcea cel mai mult plăcere să discute. El îşi impresiona oaspeţii prin cunoştinţele sale de politică mondială şi prin abilitatea de a-şi nuanţa prezentarea, pentru a-l face pe conviv să creadă că nu avea de a face doar cu un simplu aderent la Pactul de la Varşovia, cum ar fi bunăoară un bulgar, ori un rus. Ceauşescu practica acelaşi joc cu fiecare vizitator, în mod aproape invariabil. Dar, de fiecare dată, acest joc părea oaspetelui respectiv – vădit impresionat – ceva nou. Faţă de reprezentanţii oficiali americani, el perora de fiecare dată ca să le stârnească acestora sentimente de culpă faţă de păcatele din trecut ale Americii şi faţă de neputinţa ei de a soluţiona toate problemele lumii, cum ar fi cele din lumea a treia. Răspunderea ni se punea nouă în cârcă, din moment ce, în fond, datorită uriaşelor noastre resurse şi dominaţiei bancare asupra tuturor statelor, Statele Unite şi nu sovieticii erau în postura de a-şi asuma penitenţa. Ceauşescu sublinia întotdeauna drepturile şi

suveranitatea naţiunilor mai mici, ca România, şi îndatorirea marilor puteri – citeşte a Statelor Unite – să se abţină de la ingerinţele în afacerile interne. În mod deosebit, Ceauşescu se complăcea în a se socoti că joacă un mare rol pe scena mondială, într-un chip mult mai strălucitor decât oricare altul. În discuţii, păreau să-l intereseze, cu predilecţie, evenimentele din Orientul Mijlociu, oferind expertize savante în acest domeniu. Desigur, acest gen de conversaţii le purta mai cu seamă cu americanii. În mare parte, succesul lui Ceauşescu se datorează acţiunilor sale şirete, ce constau în căutarea neobosită de a se întâlni cu orice lideri sau lideri potenţiali, ai oricărui stat din lume – în special din Occident şi tratarea acestora într-un stil regesc. Mulţi au fost aceia care, după ce au ajuns pe culmile puterii, şi-au reamintit ospitalitatea lui Ceauşescu. Richard Nixon e, poate, exemplul cel mai elocvent al acestei strategii, care i-a adus lui Ceauşescu o recompensă frumoasă.

Întrevederea maraton Haig – Ceauşescu a gravitat mai mult în jurul scenei internaţionale şi a problemelor globale, în limbajul românesc, decât în legătură cu relaţiile bilaterale. Discuţia a cuprins teme ce priveau zone din Africa, Orientul Mijlociu şi America Centrală, dar în centrul ei s-au plasat situaţia din Polonia şi controlul sovieto-american al armamentului. Spre deosebire de

relatarea lui Haig, conform căreia Ceauşescu vorbea pe aceste teme ca un conducător de stat nealiniat, din lumea a treia, ideile lui Ceauşescu privitoare la controlul înarmării, la rachete şi la conferinţele de la Geneva şi Madrid reflectau, de fapt, ideile sovieticilor. Faptul că

Ceauşescu punea accentul pe reglementarea evenimentelor ce se desfăşurau în Polonia trăda teama sa extremă de puterea uniunii sindicale Solidaritatea şi de influenţa bisericii în Polonia. Cu toate că ţinea totul sub control în România, el se temea de o molipsite din Polonia. Afirma că biserica romano-catolică a contribuit la crearea problemelor în Polonia şi la slăbirea ţării. Mai spunea că a trecut vremea când Vaticanul mai putea controla treburile naţionale. Desigur, continuă el, România susţine libertatea religioasă, are 14 culte oficial recunoscute, dintre care 6 culte prezente în parlament – ceea ce constituie în fapt, o chestiune iară importanţă, dar utilizată în scop propagandistic. După Ceauşescu, această situaţie, cu privire la religie, punea România într-o poziţie mai avansată decât a Statelor Unite.

A continuat să-şi exprime temerile în legătură cu situaţia poloneză zicând că evenimentele din Polonia erau legate direct de politica Vaticanului. Se poate deduce cum gândea Ceauşescu din afirmaţia lui potrivit căreia legea marţială a fost impusă în Polonia din vina Solidarităţii,

care, la rândul ei, fusese creaţia bisericii romano-catolice, începând în catedrale cu concursul preoţilor. Cercurile imperialiste ale Solidarităţii acţionau ca să răstoarne guvernul polonez şi aceasta impunea luarea de măsuri pentru restabilirea ordinii. Când Ceauşescu afirma că evenimentele din Polonia erau strâns legate de politica Vaticanului, se putea discerne gândirea sovietică îndărătul atentatului la viaţa Papei, cel care constituia o ameninţare a unităţii imperiului sovietic în Europa de est. De mai multe ori, şeful român i-a spus lui Haig că Jaruzelski ar trebui ajutat, nu pedepsit, de către americani.

Ceauşescu le-a predicat americanilor, cerându-le să ia o poziţie mai decisă la Madrid, să oprească amplasarea de noi rachete şi să distrugă pe cele existente, semnalând aspectele pozitive ale includerii, de către sovietici; a unui teritoriu de retragere a rachetelor, ce se întinde până la Urali. El mai spunea că Statele Unite trebuiau să se adapteze mai repede la realităţile lumii, prin sprijinirea forţelor ce luptă pentru independenţă şi nu să le sprijine pe cele conservatoare. La remarca lui Haig că Statele Unite sunt o naţiune care a luat fiinţă prin revoluţie, Ceauşescu a replicat citându-l pe Marx, care a spus că Lincoln era un exemplu de preşedinte provenit din sânul clasei muncitoare. Haig i-a răspuns că Statele Unite vor sprijini orice schimbare istorică, dacă aceasta reprezintă

voinţa poporului – aşa cum a fost cazul poporului american – şi nu are loc la decizia Moscovei. În final, Ceauşescu a spus că Statele Unite exagerează rolul lui Khaddafy, care e un şef de stat cu care poţi discuta şi care poate adopta o poziţie moderată. Haig a relevat poziţia Administraţiei Reagan la fiecare punct adus în discuţie de Ceauşescu.

În timpul şederii sale de două zile la Bucureşti, Haig mi-a spus că William Safire a fost întotdeauna un liberal, George Will era prea filo-israelian, iar Cap Weinberger era prea ocupat de a-l contrazice pe el şi de a-l încuraja pe Begin, ca să acţioneze belicos. A mai notat că Richard Perle atacă pe oricine şi orice îi iese în cale, iar Richard Pipes, aparent are o vendeta cu România, considerând-o satrapia Uniunii Sovietice! Potrivit lui Haig, diferenţioniştii, mare minune, nu mai erau conservatorii, ci, mai degrabă, evreii liberali şi democraţi de tipul Jackson. La întrebarea mea dacă era de părere că Judge Clark, de la Naţional Security Council, ar fi de ajutor în relaţia cu sovieticii şi cu Europa de est, reacţia lui a arătat că, în general, nu era prea entuziasmat. Apoi i-am spus: „Acum îl aveţi adjunct pe vechiul dumneavoastră consilier McFarlane”. Haig a mormăit ceva în legătură cu faptul că acesta era în regulă. Eu aveam impresia că în concepţia lui Haig nu atât Ceauşescu, ca individ, era de importanţă, pe cât era România şi poziţia ei strategică. Haig mi-a mai

declarat că este convins că Ceauşescu înţelegea ceea ce el încerca să-i comunice în mod discret.

Ultimul capitol al poveştii Haig – România s-a încheiat în preziua demisiei sale din funcţia de secretar de stat. Ultimul oaspete de seamă care l-a vizitat pe Haig în această funcţie a fost ministrul de externe Andrei. Acesta l-a vizitat în 24 iunie 1982, la Departamentul de Stat. Poate că cineva obişnuit să ghicească în globul de cristal ar fi putut citi, printre rânduri, alocuţiunea de despărţire a lui Haig, din 24 iunie, ora 4 p.m., în care el i-a spus cu ironie lui Andrei că ori va fi politică de diferenţiere, ori „îmi voi da demisia din funcţia de secretar de stat". Când ieşeam din biroul său, Haig m-a luat pe după umeri şi mi-a zis: „Îmi pare rău că nu v-am fost de mare ajutor acolo; dar păstrează-ţi credinţa". Voia probabil să spună că ar fi vrut să facă mai mult ca să-l ajute pe Ceauşescu şi pentru relaţii de diferenţiere mai strânse cu România. Cel puţin, la vremea aceea, asta am citit eu printre rânduri. Câţiva oameni de afaceri, printre care şi nişte producători de încălţăminte, voiau să construiască o fabrică în România. E posibil ca Haig să se fi gândit la aceasta, atunci când a spus că, odată cu încheierea cu succes a convorbirilor cu oficialităţile române, Statele Unite plănuiau ca, în vară, să ofere o sărbătorire a evenimentului.

În istorica zi a demisiei lui Haig am fost prezent la

Departamentul de Stat din Washington. După ce m-am întâlnit cu Elliot Abrams şi Richard Pipes, am fost martor la anunţul rostit de Haig, la 4:30 p.m., în 25 iunie. La ora 5:00 p.m., iarăşi am fost de faţă, la Casa Albă, la întrevederea ministrului de externe Andrei cu vicepreşedintele. Bush, ca şi cum ar fi vrut să-l îmbărbăteze pe Andrei, ce părea şocat şi zdruncinat, i-a promis că Statele Unite vor continua diferenţierea şi politica generală faţă de România.

Ambasadorul Statelor Unite la C.S.C.E., Max Kampelman

Vizita lui Max Kampelman în România, în calitatea lui de ambasador la C.S.C.E., avea atât un caracter oficial, cât şi unul particular. Nicio oficialitate guvernamentală din Occident, cum era Kampelman, nu se poate deplasa în România pe cont propriu, fără să aibă convorbiri cu oficialităţile româneşti. Aşa a fost şi în zilele din 15 – 18 septembrie 1982, când Kampelman a fost în România, unde a vizitat şi locurile de baştină ale înaintaşilor săi, în Moldova sovietică învecinată – fostă provincie a României, cu o populaţie majoritară care vorbeşte româneşte. A trecut graniţa ca să vadă casa părinţilor şi mormintele lor, părinţii lui au venit în Statele Unite din Cernăuţi, din regiunea Bucovina a României Mari.

Kampelman arăta curaj în apărarea intereselor

Statelor Unite, în cadrul convorbirilor cu sovieticii şi cu aliaţii acestora. Kampelman vorbea pe şleau, într-un mod civilizat, care nu provoca adversarii, ci, mai degrabă, le câştiga respectul. La conferinţa şefilor de misiuni diplomatice, ţinută la Londra, în Decembrie 19.82, le-a spus ambasadorilor americani din Europa că „Uniunea Sovietică reprezintă cea mai serioasă ameninţare din acest secol, pentru societatea şi valorile noastre". Sovieticii îşi camuflează politica imperialistă cu retorica păcii şi democraţiei – spunea el – şi îşi creează o forţă militară cu mult peste necesităţile lor de putere militară defensivă. Kampelman mai afirma că discuţiile de la Madrid constituiau un spectacol secundar, care nu a îndreptat lucrurile, deoarece sovieticii menţin 100.000 de militari în Afganistan, aprobă emigrarea a prea puţine persoane şi au înăsprit persecuţia de ordin religios şi politic. A sesizat foarte bine convingerea sovieticilor că vor putea învinge prin tenacitatea lor pe termen lung, mai mare decât a noastră. Ei îşi dau seama de necesitatea de a-şi mobiliza toate resursele ca să „învingă" – termen pe care nu se sfiesc să-l utilizeze. Şahul, jocul naţional în U.R.S.S., reflectă răbdarea şi capacitatea lor de a învinge: nicio mutare nu se face fără a fi cumpănite toate celelalte mutări posibile. Pe de altă parte, în jocul naţional american, poker, fiecare mână joacă pentru sine. Aceste

deosebiri scot în evidenţă adevărata problemă pentru americani. Kampelman a relevat că, pe când noi ne aflăm într-o luptă constantă pentru a câştiga inima şi mintea oamenilor, mesajul nostru de democraţie, drepturile omului şi valorile occidentale are trei destinatari: Kremlinul, delegaţii la C.S.C.E. şi opinia publică de ambele părţi ale Cortinei de Fier.

Referindu-se în mod deosebit la România, Kampelman, concurând cu evaluările noastre de la ambasadă, a subliniat că Statele Unite nu-şi pot permite să dea înapoi în privinţa principiilor expuse public. De asemenea, Statele Unite nu trebuie să aibă reticenţe în problematica drepturilor omului şi trebuie să susţină mereu avertismentele date regimului, de către oficialităţile americane. Altminteri, credibilitatea acestor oficialităţi are de suferit, ele fiind puse într-o poziţie nefavorabilă în cadrul viitoarelor negocieri cu România. Se referea, aici, la avertizarea României, din partea unor oficialităţi americane, în legătură cu plata taxelor de studii: aceste avertismente erau subminate de asigurările date în paralel de Departamentul de Stat.

Anterior vizitei lui în România, la 1 aprilie, la München, în cadrul unei discuţii, Kampelman a recunoscut că era conştient de faptul că România făcea presiuni ca Bucureştiul să găzduiască următoarea sesiune a C.S.C.E.,

post Helsinki şi Madrid. Era de părere că, din moment ce situaţia drepturilor omului în România era catastrofală, Bucureştiul nu era locul potrivit pentru acea sesiune. Afirmaţia aceasta a venit ca o alinare. La două săptămâni înainte să viziteze România, Kampelman mi-a spus, la München, că le va transmite românilor un mesaj aspru în privinţa nerespectării drepturilor umanitare şi m-a rugat să-l asist la impunerea unei politici antidestindere, în chestiunile bilaterale est-vest.

În timpul vizitei, Kampelman a fost ferm în convorbirile cu ministrul afacerilor externe Andrei – lucru destul de neobişnuit pentru oficialităţile americane. Atunci când o mână de reprezentanţi oficiali americani luau o poziţie intransigentă, aceasta constituia un sprijin salutar pentru mine şi colegii mei de la ambasadă. La întrevederea cu Andrei, din 18 septembrie, ministrul de externe român a declarat că nu vrea să-şi asume răspunderea pentru deteriorarea relaţiilor americano-române. În retrospectivă, afirmaţia lui Andrei pare a fi fost oarecum profetică, întrucât, la puţin timp după ce am părăsit

Bucureştiul, el a fost scos din funcţie. Andrei obişnuia să mă tachineze spunând, „în glumă”, că într-un singur an în care funcţionasem ca ambasador, relaţiile americano-române s-au şi deteriorat Dar, pentru faptul că el era de asemenea ministru de externe în acel an de

degradare a relaţiilor şi de tensiune sporită, spunea că nu voia să se dea vina pe el pentru aceasta.

Kampelman i-a spus lui Andrei că România avea probleme în două locuri: la Casa Albă şi în Congres. În timp ce Departamentul de Stat are o părere bună despre România, atitudinea Congresului se orientează după cazuri concrete. Cu toate că imaginea României ca stat cu o politică externă independentă, de obicei, se suprapune problemelor iritante, ca aceea a drepturilor omului, există şi categoria de oameni sensibili la problematica umanitară şi la soluţionarea chestiunilor din acest domeniu. Reunificarea familiilor şi alte aspecte ale emigrărilor preocupă serios pe unii congressmeni alături de astfel de *cauzes célèbres*, cum e cea a părintelui Calciu. Elveţienii îl vor pe Calciu, dorind să ajute la rezolvarea problemei sale. La urma urmelor, şi Soljeniţîn a plecat, a vorbit el ce-a vorbit câteva luni de zile, dar apoi totul s-a terminat şi s-a făcut linişte. Kampelman a continuat spunând că avea cu sine o listă de nume, printre care şi Calciu, şi că în 1983 chestiunea primordială va fi reînnoirea clauzei naţiunii celei mai favorizate. Interesele economice americane, care au contribuit în trecut la acordarea clauzei, de data aceasta nu vor fi precumpănitoare, deoarece, în încercarea de a sista clauza, şi Casa Albă îşi dă concursul.

Casa Albă e tot mai mult influenţată de aceia din

Administraţie care s-au manifestat în Statele Unite ca politicieni anticomunişti fervenţi – menţiona Kampelman. Aceştia nu vor un adevărat război, ci unul al ideilor. În ochii lor, România avea reputaţia unui regim totalitar dur, represiv şi care îi aruncă pe drumuri pe cei ce depun cereri de emigrare. Andrei i-a replicat că, desigur, nimic din acestea nu corespundeau adevărului. Dar Kampelman a continuat prin a arăta că o astfel de imagine a României contribuia la considerarea acesteia ca fiind apropiată de Uniunea Sovietică. Kampelman cerea mai multă receptivitate în cazurile individuale, făcând aluzie la faptul că cei de la Casa Albă aveau nevoie de fiecare vot posibil în Congres. Că, în fond, cazurile individuale nu afectează securitatea naţională a României. România ar putea foarte bine să se descotorosească de acestea, câştigând, în schimb, credibilitate. A mai adăugat că ar fi de folos pentru România să sprijine America, pe cât posibil în problemele internaţionale, acolo unde interesele naţionale ale României nu sunt periclitate. Comunitatea evreiască din Statele Unite ajută la acordarea clauzei, nota Kampelman, dar aceasta nu ajunge. Poate că nimeni altul nu a dat glas poziţiei americane într-un mod mai abil (apreciat chiar de români) decât a făcut-o Kampelman. Aceasta a demonstrat.

O dată în plus, reputaţia sa de negociator expert în

tratativele cu comuniştii.

În concluzie, la întrevederea cu Andrei, Kampelman a fost un avocat dârz ai drepturilor omului, cu toate că s-a alăturat majorităţii reprezentanţilor oficiali americani, în a ocoli orice dificultate ori asperitate în convorbirile ce le-a purtat cu Ceauşescu. Iar dacă Ceauşescu a fost ferit de orice fel de critică ori ştire proastă, ne putem întreba, pe bună dreptate, dacă a ajuns mesajul vreodată la urechile lui. În general, Kampelman a fost un excelent purtător de cuvânt al Administraţiei Regan.

Adjunctul ministrului apărării, Frank Carlucci

Probabil că Frank îşi avea ideile lui asupra modului în care să-i capteze atenţia lui Ceauşescu. La 1 septembrie 1982, Carlucci mi-a spus clar că, în timpul vizitei sale la Bucureşti, avea de gând să-i prezinte lui Ceauşescu problemele de interes pentru Statele Unite: transferul de tehnologie, coordonarea Pactului de la Varşovia şi violarea drepturilor omului. Intenţiona să joace şi jocul de-a intriga, dar să transmită Bucureştiului un mesaj aspru. Spre deosebire de cei mai mulţi oaspeţi la Bucureşti, Carlucci a avut rolul său special de jucat. Oricum, el îşi considera rolul drept foarte deosebit şi socotea că intriga va mări valoarea expediţiei sale.

Ceauşescu şi acoliţii săi, maeştri în dezinformare şi conspiraţii, nu ştiau unde să-l plaseze pe Carlucci. Îşi dădeau seama că, în calitatea lui de adjunct al ministrului apărării şi fost director-adjunct al Agenţiei Centrale de Informaţii (C.I.A.), el era o figură misterioasă a serviciilor de contrainformaţii, ceea ce nu le putea fi de bun augur. De obicei, vizitatorii lui Ceauşescu aveau întâlniri preliminare cu ministrul de externe sau cu ministrul armatei. După ce a sosit, la 11 octombrie 1982, Carlucci s-a întâlnit cu ministrul de externe şi cu cel al forţelor armate. În cadrul întrevederii cu cel din urmă, am fost întâi informaţi că Ceauşescu ar dori să-l întâlnească pe Carlucci – ceea ce era, de fapt, normal pentru un oaspete de calitatea lui. După un sfert de oră, ni s-a spus că era o greşeală, ministrul de externe şi nu preşedintele îl va vedea pe Carlucci. Dacă presiunea sovietică asupra lui Ceauşescu nu a jucat vreun rol la început, atunci antipatia lui Ceauşescu faţă de stilul tranşant al lui Carlucci, manifestat de la sosire până la prima întrevedere, a fost evidentă, Carlucci s-a exprimat şi mai aspru şi a demonstrat o stăpânire de sine puternică.

La Bucureşti, Ceauşescu urma să-şi joace jocul în stilul propriu şi să facă pe oricine să priceapă că nu tolera ca cineva să vorbească dur cu el şi să scape nepedepsit. Poate tocmai de aceea i s-a refuzat lui Carlucci

întrevederea cu Ceauşescu, după ce iniţial i se oferise aceasta. Era o insultă dublă, adusă Statelor Unite şi lui Carlucci personal. Consilierii lui Ceauşescu spuneau că treaba aceasta a anulat întreaga vizită. Scuzele au fost aduse de adjuncta ministrului de externe, Maria Groza, şi de însărcinatul cu afaceri al ministerului pentru America de Nord/Mircea Răceanu, specificându-se că faptul nu va avea consecinţe negative, ori vreo semnificaţie deosebită.

E adevărat că mă bucuram de un astfel de oaspete la Bucureşti, care spunea lucrurilor pe nume şi punea accentul adecvat pe interesele americane, dar, în singularitatea sa, acest caz nu a avut greutatea necesară pentru a-i convinge pe comuniştii români de înţelegerea pe care voia America să o arate. Noi cei din ambasada Statelor Unite, care ne străduiam în a reprezenta aceste interese, ştiam foarte bine ce însemna a fi „singuratic". Carlucci a încercat să scoată din vizita sa tot ce era mai bun, considerând-o cu rost, cu toate că Ceauşescu nu l-a primit. El a mai spus că „vizita i-a dat o mare putinţă de a înţelege ce anume ai de întâmpinat acolo ca ambasador". (2)

Escapada lui Bush: vicepreşedintele la Bucureşti

George şi Barbara Bush sunt doi dintre cei mai

drăguţi oameni pe care ţi-ai dori vreodată să-i întâlneşti. Vicepreşedintele e decent, gentil, inteligent, sincer şi experimentat în problemele guvernării. Loialitatea sa faţă de preşedinte şi Partidul Republican este indiscutabilă. Şi poate nicio altă personalitate politică nu a vădit mai multă putere de sacrificiu şi devotament în servirea patriei sale. Bush a activat ca membru în Casa Reprezentanţilor, preşedinte al Partidului Republican pe ţară, director al C.I.A., ambasador al S.U.A. la O.N.U., şeful Oficiului de legătură în Pekin şi vicepreşedinte al Statelor Unite. Şi-a făcut datoria faţă de Grand Old Party (Partidul Republican). Chiar dacă nu are *carisma* lui Ronald Reagan, ori stilul oratoric al acestuia, el este o persoană plăcută, căreia doreşti să-i acorzi respectul şi aprecierea.

Acelaşi Bush face parte din lumea politică din Washington, fiind un *insider* în cercurile cele mai înalte ale birocraţiei guvernamentale, unul care se simte excelent în compania birocraţilor. Această însuşire a sa nu i-a adus simpatia conservatorilor. E prea susceptibil de a aproba iniţiativele de compromis, conciliere şi cooperare ale Departamentului de Stat.

Voiajul vicepreşedintelui în Iugoslavia, România, Ungaria şi Austria l-a înfăţişat clar pe Bush, în rolul său de bun soldat al Departamentului de Stat. Escapada lui Bush prin Europa de este mărit fără vreun rost, prestigiul

regimurilor de acolo, decepţionând popoarele ce vor libertate şi o viaţă mai bună. Pur şi simplu, perindarea lui Bush pe la cei trei B (Belgrad, Bucureşti şi Budapesta) a avut loc în concordanţă cu dorinţa Departamentului de a reitera politica de diferenţiere, prin intermediul unei oficialităţi guvernamentale de cel mai înalt rang posibil. De bună seamă, timpul ales pentru vizită a fost nefast, tocmai după un val de înteţită represiune şi persecuţie a credincioşilor religioşi şi a disidenţilor. Iar ocazia nu a fost folosită pentru obţinerea unui adevărat *quid pro quo* pentru Statele Unite.

După banchetul dat în onoarea vicepreşedintelui şi înnoptarea la Belgrad, am zburat spre Bucureşti cu avionul Air Force Nr. 2, împreună cu Bush, în dimineaţa zilei de 18 septembrie 1983. La hotelul Intercontinental din Belgrad, cât şi la bordul avionului, funcţionarii Consiliului Naţional de Securitate (N.S.C.) făceau în mod cavaleresc ultimele retuşuri ale reafirmării publice a politicii americane de diferenţiere faţă de Europa de est, ce avea să fie pronunţată în curând, în măsura în care mi s-a permis să-l informez pe vicepreşedinte înaintea sosirii sale la Bucureşti şi a întrevederilor cu Andrei şi Ceauşescu, am pus accentul pe necesitatea de a se face o declaraţie de principii intransigentă şi de afirmare a interesului faţă de respectarea drepturilor omului, condiţii mai bune de trai

pentru poporul român şi libera emigrare. Toate acestea, deoarece la o întrevedere la Casa Albă, în 25 iunie 1982, Bush îşi exprimase satisfacţia în legătură cu politica de diferenţiere faţă de România şi promisese că o va continua.

Bushcapada la Bucureşti ne-a decepţionat pe unii dintre noi, de la ambasadă. Ne-a tăiat din elanul de care eram animaţi pentru obţinerea de concesii din partea regimului în favoarea drepturilor omului. În loc să-l susţină pe ambasadorul Americii la Bucureşti, Bush a permis Departamentului de Stat să-l manevreze, spre a împlini dorinţele lui Ceauşescu. Relaţiile americano-române au fost marcate, în 1983, de impunerea de taxe de studii, ceea ce viola acordul Jackson-Vanik şi al clauzei naţiunii celei mai favorizate. Strădania de împăciuire din partea Statelor Unite a inclus şi încercarea de a-l convinge pe Ceauşescu să abroge taxele, ca astfel să-şi menţină clauza. Ironia era că singurii care căutau disperaţi să păstreze clauza erau funcţionarii de la Departamentul de Stat. Astfel, efectul vizitei lui Bush a fost represiunea ce continua, urmată de rugăminţile americane şi de aranjamente de culise, ca să fie satisfăcut Ceauşescu; se lăsa să se înţeleagă că, dacă Ceauşescu se lepăda de taxele de studii, clauza rămânea în vigoare şi, pe deasupra, se mai ofereau şi alte beneficii grase. Unul din mijloacele de îmbunare a fost aranjarea vizitei lui Andrei la Washington şi aceea a lui Bush la

Bucureşti.

În parte, pachetul de concesii a fost evident pus la cale de Eagleburger, care l-a trimis pe omul de afaceri Milton Rosenthal la Ceauşescu, în aprilie 1983. Rosenthal a înmânat mesajul privind târguiala (cu concesiile) nemijlocit lui Ceauşescu, trecând astfel peste ambasada Statelor Unite din Bucureşti. Aceasta reflecta strădaniile Departamentului de a salva clauza pentru România şi de al folosi pe vicepreşedintele Bush ca să-i dea, lui Andrei, darul. Vizita ministrului de externe român la Washington, în aceeaşi lună, a constituit prima parte a acestui proces.

Pe tot parcursul vizitei sale la Bucureşti, Bush a indus în eroare ambasada. Pe durata negocierilor privitoare la detaliile întrunirilor dintre preşedintele Ceauşescu şi vizitatori de talia lui Bush, românii au acţionat previzibil. Oficialităţile române au încercat să se asigure că diplomaţii de la ambasadă, ca de pildă ambasadorul şi adjunctul său, nu vor fi admişi la convorbirile-cheie. Realizarea acestui deziderat a fost înlesnită de presiunea timpului, de confuzia care domnea totdeauna în negocierile cu românii şi de dorinţa unei părţi a delegaţiei americane de a veni în întâmpinarea gazdelor, în astfel de chestiuni. Totuşi, nu fiecare delegat oficial american cădea într-o astfel de capcană veche. Dar Bush a făcut-o.

Ca să strice şi mai mult lucrurile şi să emită semnalele greşite, Bush a mai făcut o boacănă. Mai întâi, echipa vicepreşedintelui le-a spus românilor că ambasadorul american va lua parte la întâlnirea lui Bush cu Ceauşescu şi la dineu. În trecut, la insistenţele oaspetelui, românii se conformau, aşa cum indicaseră de fapt că vor face şi în cazul de faţă. Dar, în ultima clipă, vicepreşedintele a cedat presiunii lor tacite, clasice. Bush a cedat, fiind în cele din urmă de acord ca românii să-i excludă pe ambasador şi pe adjunctul său, atât de la convorbiri, cât şi de la dineu. Nu că ţineam neapărat să mai servim e dată masa împreună cu Ceauşescu, dar rămâneau să participe doi americani şi patru români, ceea ce reprezenta o inegalitate crucială, accentuată şi de faptul că de faţă nu era niciun funcţionar american cu experienţă, nici măcar ca stenograf. Doar Bush împreună cu consilierul său erau de faţă, fără niciun delegat american care a trăit şi lucrat în România. Bush a consimţit să asculte sfatul Departamentului de Stat, şi anume să i se adapteze lui Ceauşescu. Rapoartele anterioare, precum şi convorbirile, au demonstrat că lui Ceauşescu nu i-a plăcut preocuparea mea pentru drepturile omului şi interesele de securitate americane, ceea ce băga beţe în roate Bucureştiului în obţinerea de tehnologie înaltă. Din aceste motive, nu dorea ca

ambasadorul şi adjunctul său să asiste la convorbirile cu Bush. Aşa că Departamentul de Stat, cu Bush şi împreună cu comuniştii români au izbutit să scoată din joc, şi de data aceasta, pe ambasador şi pe adjunctul său, în detrimentul adevăratelor interese naţionale americane.

Garnitura a doua a luat parte la dineu, în seara zilei de 18 septembrie, împreună cu ministrul de externe român. Consilierul lui Bush, amiralul Daniel Murphy, împreună cu mine şi cu ceilalţi aveam să ascultăm cuvântarea lui Andrei. Andrei spunea că guvernul României avea cea mai mare nevoie de ajutor din partea Statelor Unite, neprimind până acum absolut nimic. Potrivit celor spuse de Andrei, creditele C.C.C., laptele praf şi asistenţa export-import nu ajungeau la Bucureşti – în schimb datoriile României erau dramatizate în cotidianul *The New York Times*. El mai spunea că România şi-a învăţat lecţia şi pe viitor nu se va mai adresa nimănui ca să ceară credite. Şi ceea ce era mai important, Ceauşescu dorea foarte mult să fie invitat să viziteze Statele Unite şi pe Reagan.

La întâlnirea dintre Bush şi Andrei (cu participarea lui Gheorghe Rădulescu) şi, fără îndoială, în cadrul discuţiilor dintre Bush şi Ceauşescu, Bush a pus accentul pe valoarea bunelor relaţii bilaterale şi pe aprecierea pe care o acordă America" independenţei" României. Bush a

atins şi unele puncte şi atitudini de politică externă a Statelor Unite, în legătură cu temele de acută actualitate internaţională. Din moment ce lui Ceauşescu nu-i place să audă ştiri rele, iar Departamentul de Stat cunoaşte şi respectă aceasta, era vai de Bush dacă îi aducea la cunoştinţă o asemenea ştire. Dimpotrivă, Bush a spus că Statele Unite apreciază favorabil contribuţiile României la Madrid (C.S.C.E.), eforturile depuse în rezolvarea problemei taxelor de învăţământ, cât şi voinţa României de a participa împreună cu S.U.A., la o masă rotundă în privinţa drepturilor omului, în februarie 1984. Bush a mai spus că Washingtonul era pregătit să-şi dea avizul favorabil pentru un credit export-import pentru proiectul centralei atomoelectrice de la Cernavodă şi garanţii pentru credite C C C. (pentru bunuri mobile). Prin contrast, cazurile de reunificare a familiei, libertatea de emigrare şi condiţii umane au fost menţionate de Bush doar în treacăt.

În privinţa drepturilor omului şi la emigrare, singurul caz de interes personal pentru Bush a fost cel al lui Andrei Coler, care dorea să emigreze în Statele Unite. Fiul fostului guvernator de Pennsylvania Milton Shapp, Richard, se căsătorise cu o româncă de origine evreiască, al cărei frate, plus familia, erau persecutaţi fiindcă depusesem cereri de emigrare. Shapp l-a contactat pe Bush, trezindu-i interesul pentru Andrei Coler şi familia

acestuia. Dat fiind că eforturile lor au rămas, după ani de zile, fără rezultat pozitiv, Shapp a depus în faţa unui subcomitet al Comisiei pentru Comerţ a Camerei Reprezentanţilor, cerând Congresului să nu reînnoiască României clauza naţiunii celei mai favorizate. Datorită interesului manifestat de Bush şi de alţii faţă de caz, oficialităţile guvernamentale americane se străduiau să-l rezolve. Ceva mai târziu, după ce Andrei şi Elena Coler (împreună cu fiica Alexandra) au primit, în final, aprobarea de a părăsi România, mi-a parvenit de la ei o scrisoare în care mi se adresau cu cuvintele: „Vă suntem recunoscători nu numai în numele nostru, dar şi în numele altora, a unor oameni care sunt forţaţi să ducă o viaţă pe care nu ei şi-o doresc aşa şi a căror unică speranţă de schimbare în bine este politica americană faţă de România”.

Bush a menţionat personal cazul Coler în convorbirile avute cu ministrul Andrei, dar la atât s-a redus tot ce a exprimat în privinţa drepturilor omului şi a liberei emigrări.

Guvernul român a fost extrem de încântat de vizita lui Bush, fiindcă el a lăsat regimul comunist să pună la cale aranjamentele întrevederilor în felul dorit de acesta. Însăşi prezenţa sa a servit scopului principal de a spori prestigiul lui Ceauşescu în faţa poporului român şi de a-i confirma imaginea de copil teribil în faţa lumii. Vizita lui Bush i-a

mai permis lui Ceauşescu să-şi continue jocul, de a face curte Americii şi şefilor occidentali, prin drumeţiile lui în ţinuturile de mâna a treia. În fine, vizita susţinea speranţa lui Ceauşescu că, în viitor, întâlniri asemănătoare la nivel înalt vor mai avea loc între cele două state. După escalele de la Bucureşti şi Budapesta, discursul rostit de Bush la Viena a repetat, în mod deschis, politica de diferenţiere şi a lăudat politica externă a României. Aşadar, Ceauşescu putea spune lumii întregi că Statele Unite îl favorizau şi, implicit, îi favoriza şi regimul. Aceasta însemna că unul dintre cele mai tiranice regimuri din blocul sovietic era din nou binecuvântat de Statele Unite. America e demnă de fapte mai bune.

Cuvântarea lui Bush de la Viena, în ziua de 21 septembrie 1983, concepută pe baza răului sfat dat de carierişti ca Palmer, a emis semnale eronate Europei de est şi lumii, în privinţa politicii Statelor Unite. Spunând că Statele Unite se vor „angaja în relaţii politice, economice şi culturale mai strânse cu acele ţări ca Ungaria şi România, care îşi afirmă o mai mare deschidere şi independenţă”, Bush a diminuat ceea ce reprezintă Statele Unite şi a şters deosebirile dintre ţările din regiune. (3) Cele declarate nu făceau nicio deosebire între ţările care au îmbunătăţit considerabil condiţia drepturilor omului, a emigrării şi a deschiderii interne, şi ţările care, pasămite, nu repetă

papagaliceşte ce spun sovieticii. Astfel, Ungaria şi România erau puse pe aceeaşi treapta. Aceasta i-a indispus pe unguri. Dar să spui* că Ungaria comunistă, care se putea lăuda cu o situaţie mai bună a reformelor interne şi a drepturilor omului, se poate compara cu România, care prezintă pe plan intern una dintre cele mai grave situaţii de represiune şi de violare a drepturilor de bază ale omului, e ridicol. Un studiu arată că România, alături de Uniunea Sovietică, se clasează pe locul patru, fiind astfel una din ţările cu cea mai proastă situaţie a drepturilor omului, depăşind-o doar Irakul, Coreea de nord şi Etiopia. (4)

De asemenea, e nepotrivit să se susţină că o politică internă mai umană (în Ungaria) e aproximativ echivalentă cu o politică externă de independenţă îndoielnică (a României). La O.N.U., voturile României sunt mai totdeauna aceleaşi cu ale sovieticilor şi România îi urmează pe sovietici în ajutorul acordat teroriştilor şi rebelilor insurgenţi marxişti-leninişti din toată lumea.

Bush spunea că Statele Unite susţin idealurile sociale, umanitare şi democratice ale civilizaţiei occidentale şi libertăţile şi drepturile fundamentale ale omului. România comunistă nu reprezintă aceste idealuri şi nu practică o politică de recunoaştere ori reflectare a acestor drepturi şi libertăţi. Când Statele Unite, în pofida

acestei realităţi, îl susţine pe Ceauşescu şi onorează România ca fiind una din cele două ţări favorizate din blocul sovietic al Europei de est, ele îşi dezmint propriile convingeri. De ce ar înteţi Statele Unite cooperarea mai degrabă cu România, dintre toate regimurile? Bush a ales să fie obiectul tuturor năzbâtiilor clicii Kissinger-Eagleburger din Biroul Afacerilor Europene al Departamentului de Stat. Promotorii politicii de diferenţiere de la Departament au fost mulţumiţi de vizita sa la Bucureşti.

CAPITOLUL 10

OASPEŢI AMERICANI ÎN ROMÂNIA: DE LA MINISTRUL COMERŢULUI, MALCOLM BALDRIGE, LA PREŞEDINTELE ŞEFILOR DE STAT MAJOR, JOHN VESSEY JR.

Ministrul comerţului Malcolm Baldrige

Prietenia ministrului comerţului Malcolm Baldrige cu preşedintele explică în mare măsură longevitatea sa la conducerea ministerului. Altminteri ar fi fost straniu să fie menţinut an de an cineva care avea în răspunderea sa cel mai mare deficit comercial din istorie – decalajul dintre export şi import mărindu-se continuu. Dar Baldrige îşi justifică într-un fel „încrederea" acordată, prin încercarea de a creşte exporturile spre ţările comuniste. Din nenorocire, totuşi, realitatea este că, în ciuda tuturor eforturilor Statelor Unite de a spori exporturile către ţări comuniste ca România, sub Baldrige, tocmai importurile din ţările respective au fost acelea care au sporit considerabil.

Şeful comerţului a avut de jucat un rol-cheie în relaţiile americano-române, deoarece principalele obiective comerciale ale României sunt următoarele: (1) creşterea exporturilor „subvenţionate" spre S.U.A., în baza

clauzei naţiunii celei mai favorizate; (2) obţinerea de asistenţă economică americană în turism, marketing şi industrie; (3) achiziţionarea de tehnologie occidentală de vârf cu aplicaţii în sectorul militar, în export şi pentru nevoile sovieticilor. Relaţiile politice cu S.U.A. erau foarte importante pentru imaginea lui Ceauşescu ca figură de anvergură mondială. Dar, ceea ce era şi mai important, el avea nevoie de valută forte pentru o viaţă de lux, de exemplu cu caviar şi şampanie, dar şi pentru urmărirea în continuare a ţelurilor comune româno-sovietice în privinţa comunismului mondial, pentru menţinerea controlului economic, practic total, asupra poporului român năpăstuit. Iar poziţia sa pe plan internaţional a avut un impact direct asupra necesităţilor sale economice. Clauza naţiunii celei mai favorizate din partea Statelor Unite şi beneficiile aferente au contribuit într-un mod inestimabil la atingerea ţelurilor lui Ceauşescu, în timp ce ele se repercutau foarte puţin în favoarea Statelor Unite şi chiar mai puţin decât ar fi fost pozitiv, în ceea ce priveşte masele de români.

Astfel, în relaţiile bilaterale economice şi comerciale, schimburile se efectuau într-un mod regulat. Comisia Economică Anuală Americano-Română (guvernul S.U.A.) şi Consiliul Economic Americano-Român (sectorul economic particular încurajat de U.S.G.) se întruneau în sesiuni. Pe lângă aceasta, Târgul International de Mostre de la

Bucureşti, în fiecare octombrie „cuprindea o expoziţie americană şi avea, periodic, oaspeţi speciali de talia lui Baldrige. În domeniile financiar şi comercial, periodic mai aveau loc şi alte vizite şi convorbiri. Astfel, au fost numeroase ocaziile în care Baldrige şi alţi promotori ai comerţului puteau fi văzuţi în acţiune cu românii. Preocuparea lor de a menţine ori îmbunătăţi clauza naţiunii celei mai favorizate şi sistemul preferenţial generalizat a dus la un tratament de favorizare a României, în care „favoarea" era cu mult mai mare decât s-ar fi cuvenit unui regim atât de represiv al organizaţiei Pactului de la Varşovia. De pildă, Departamentul Comerţului protejează regimurile blocului răsăritean, cum e cel român, de impunerea legilor antidumping. Concernele siderurgice americane au acţionat juridic contra importurilor de oţel „duty-free" (scutite de impozite) provenite din industrii subvenţionate şi controlate de stat, ale ţarilor comuniste. Cu toate acestea, România şi alte state din blocul comunist aveau aprobarea să inunde piaţa americană cu produsele lor de oţel. (1) Ca ambasador, am observat cum România scăpa de acele procese antidumping fiind apărată de ministrul comerţului, în alianţă cu Departamentul de Stat. Şi fiindcă aceasta îi reuşea iar balanţa comercială bilaterală se înclina în favoarea României, se vorbea tot mai mult de necesitatea

sancţiunilor contra României. Atenţia celor ce erau împotrivă s-a concentrat asupra inabilităţii Statelor Unite de a concura cu produse provenite din ţările comuniste, care nu posedă economie de piaţă şi care utilizează practici extensive de muncă de sclavi.

Vizita lui Baldrige la Bucureşti, în octombrie 1983, a fost tipică pentru acţiunile sale de favorizare a României. La întrevederea avută cu Vasile Pungan, ministrul comerţului exterior, Baldrige i-a încurajat pe români să urmărească obiectivele mai realiste în relaţiile bilaterale comerciale. El spunea că utilizarea de stimulenţi pentru creşterea productivităţii ar fi de folos în sectorul agrar şi cel industrial. De asemenea, el a notat că guvernul român ar trebui să accepte preocuparea Congresului pentru problemele de emigrare şi cele ale drepturilor omului, ca un aspect al procesului de acordare a clauzei naţiunii celei mai favorizate. A subliniat că o modificare a ratei de schimb valutar ar putea ajuta exporturilor României. Cu toate acestea, întâlnirea sa cu Ceauşescu, tot în ziua de 5 octombrie, a conturat şi mai bine poziţia lui faţă de România.

În cadrul întrevederii Ceauşescu-Baldrige, preşedintele României a criticat Statele Unite în legătură cu toate problemele ce existau. Spunea că Statele Unite ar putea face mult ca să creeze un climat propice comerţului.

Problemele comerţului americano-român, aşa cum au fost exprimate de către şefii companiilor americane, erau: (1) clauza naţiunii celei mai favorizate acordată anual şi nu pe termene mai lungi; (2) luarea de măsuri de către Statele Unite, care împiedicau relaţiile comerciale; (3) neputinţa României de a obţine licenţe din partea guvernului american; (4) lipsa de cooperare între firme, ori, mai degrabă, eşecul firmelor americane în încercarea de a ajuta îndeajuns România. Ceauşescu a continuat spunând că Statele Unite ar trebui să se angajeze în comerţ liber fără condiţii politice şi să renunţe la restricţiile care contribuie la crearea de probleme economice în întreaga lume. A criticat Statele Unite pentru promovarea dobânzilor ridicate, spunând că modificarea politicii sale, prin scăderea dobânzilor şi ajutorarea ţărilor în curs de dezvoltare din întreaga lume, cădea în răspunderea Americii. şi-a încheiat pledoaria subliniind că obligaţiile vin odată cu calitatea de lider, iar lumea aşteaptă ca Statele Unite să-şi asume obligaţiile.

Citând exemplele firelor şi fibrelor acrilice, de calitate incompatibilă cu necesităţile pieţii americane, şi ale tractoarelor, pentru care nu se puteau obţine piesele de schimb corespunzătoare, Baldrige a sugerat că România ar putea uza de strategii de marketing mai bune, pentru a fi competitivă pe piaţa americană. A mai notat că

sprijinise, în trecut, clauza naţiunii celei mai favorizate, dar acordarea ei pe o perioadă de mai mulţi ani ar determina un termen lung, care ar implica şi din partea României anumite gesturi care să-i convingă şi pe congressmeni. Baldrige a explicat că politica Statelor Unite este aceea de a trata România drept ţară prietenă, deoarece Washingtonul duce o politică de diferenţiere. Ceauşescu a răspuns că apreciază atitudinea constructivă a lui Baldrige cu privire la clauză şi România, în general, adăugând că îi părea rău că nu avea atâta influenţă asupra deputaţilor din Congres, pe cât avea asupra sa. Când Baldrige a atins subiectul transferului de tehnologie de vârf sovieticilor, subiect sensibil pentru Statele Unite, Ceauşescu a afirmat că România nu caută tehnologie militară ori piese de vreo valoare militară. Baldrige a promis să-l ajute pe Ceauşescu în cazurile concernului Control Data, Fondului Monetar International şi în domeniile de colaborare bilaterală, ca turism, bănci, agricultură şi creşterea generală a schimburilor comerciale.

Ceauşescu a făcut aserţiuni precum: guvernul român nu controlează firmele româneşti; România este o ţară în curs de dezvoltare, ce nu doreşte decât un comerţ echilibrat; şi România nu are nevoie şi nu intenţionează să ceară alte credite. E de presupus că voia să spună că

România şi Ceauşescu erau gata să pornească la drum în mod independent.

Cu toate că Baldrige a prezentat guvernanţilor români mai curând o imagine echilibrată, un incident survenit în timpul vizitei sale la Bucureşti a reflectat voinţa sa de a da apă la moară românilor. Ar putea părea ceva minor şi nesemnificativ, dacă nu ar constitui o parte integrantă şi simbolică a modului în care operează Ceauşescu. Fie că era vorba de Ceauşescu, de Andrei, ori de Pungan, şefii români preferau boacăne mitocăneşti, unei purtări urbane previzibile. Schimbările de ultimă clipă ale programului stabilit anterior reprezentau dorinţa lor de a se impune liderilor americani, prin a trata cu ei de la egal la egal.

Celălalt aspect al strategiei părţii româneşti era să-i ţină la distanţă, cât mai mult posibil, pe funcţionarii cunoscători şi mai experimentaţi de la ambasada americană. Astfel, ambasada era informată în ultimul minut că ministrul comerţului exterior, Pungan, voia, să modifice programul şi să-l ia pe Baldrige, dimineaţa, la expoziţia internaţională. Reprezentanţii comerciali oficiali Frank Vargo, Edgar Fulton şi Jay Burgess insistau cu fermitate ca programul – asupra căruia se duseseră negocieri amănunţite mai multe săptămâni – să fie respectat întocmai. Biroul lui Pungan fusese anunţat să se

deplaseze la expoziţie fără să-l ia şi pe Baldrige de la hotelul Intercontinental. Românii îi ignorau pe cei de la Ministerul American al Comerţului, care au făcut aranjamentele, după cum ignorau şi ambasada americană, şi l-au urcat pe Baldrige în limuzina lui Pungan.

Iar pe ceilalţi americani i-au exclus. Ca să mai arate o dată în plus cum operează românii, Pungan mi-a spus că ambasada americană îl informase că el urma să vorbească la expoziţie. Aceasta nu prea putea corespunde adevărului, însă a produs confuzie, punându-se întrebarea dacă, de fapt, Pungan va vorbi sau nu la deschiderea standurilor americane. Au mai fost incidente similare şi la poziţionarea şirurilor de automobile, a rândurilor de participanţi, a aranjamentelor pentru fotografieri, ceea ce scotea în evidenţă comportamentul tipici al oficialităţilor române, care schimbau stările şi lucrurile după bunul plac şi din capricii, şi care tratau numai cu personalitatea cu rangul cel mai înalt din orice anturaj, că aşa să poată controla mai bine situaţia.

Delegaţiile Congresului (Codels) ale congressmenilor Gary Ackerman, Mark Siljander, Tom Lantoş şi Sam Gibbons în terminologia guvernamentală – în care abrevierile de mai multe litere sunt la mare cinste –, un codel este o delegaţie a Congresului aflată în deplasare, din care fac parte unul sau mai mulţi membri ai

Congresului şi alţi funcţionari. În timp ce o seamă de oaspeţi de rang au venit în pelerinaj la Bucureşti, între 1981 şi 1985, foarte puţini congresmeni s-au deplasat într-acolo. Dacă un membru al Congresului doreşte să petreacă în Europa pe banii contribuabilului, atunci o face, mai degrabă, la Londra, Paris, ori Roma. Iar dacă unii membri, puţini la număr, se aventurează în Europa de est, atunci destinaţia e Grecia, Turcia, ori Iugoslavia. Ţările Pactului de la Varşovia primesc foarte puţini membri ai Congresului drept oaspeţi, iar dintre aceştia şi mai puţini se deplasează în România. Dacă nu există oarecari afinităţi cu zona respectivă, de pildă originea etnică, atunci vizita în România avea scopuri oficiale, de afaceri şi nu de agrement. Dar chiar şi în cel de-al doilea caz, o asemenea vizită combinată se rezumă, îndeobşte, la Bucureşti şi la un sejur cât mai scurt cu putinţă.

Gary L. Ackerman, din districtul electoral Queens, New York, şi Mark D. Siljander, din districtul Holland, Michigan, s-au dus în România fără a fi însoţiţi de alţi congressmeni, dar având propriile lor misiuni. Congressmanul Ackerman a întreprins o călătorie-fulger în România, de unul singur, cu unica misiune de politică externă de a se reîntoarce cu soţia unui alegător, care domicilia în circumscripţia sa de deputat. Secţia consulară a ambasadei avusese grijă, în cea mai mare parte, de

rezolvarea formalităţilor cu autorităţile române, înaintea sosirii lui în România. Promiţând că nu va părăsi România fără să-şi fi atins obiectivele, Ackerman părea, în mod clar, că voia să facă ceva dramatic chiar, ca să se bucure apoi de o publicitate favorabilă, acasă la New York. Odată cu rezolvarea încununată de succes a unui astfel de caz, de reunificare a familiei, era în măsură să pretindă că îl preocupa problema drepturilor omului, sau măcar aprobarea plecării acestei singure persoane. Şi a fost o realizare valoroasă, chiar şi prin faptul în sine că a ajutat o singură persoană să iasă din România pentru reunificarea familiei, în pofida gesturilor sale cam deplasate şi a obiectivelor sale limitate. Ackerman a plecat din Bucureşti, fiind asigurat că femeia va părăsi şi ea România, după o zi sau două. Poate şi datorită concursului dat de români ca el să-şi poată face jocul, a continuat să voteze pentru acordarea clauzei naţiunii celei mai favorizate, în iunie 1986 şi în aprilie 1987.

Congresmanul Mark Siljander a vizitat România, în decembrie 1984, din anturajul său făcând parte soţia sa, un reprezentant oficial al Casei Albe şi câţiva reprezentanţi ai clubului Pat Robertson 700, precum şi reverendul Jeffrey Collins, directorul executiv al organizaţiei Christian Response International. Siljander avea două motive majore ca să se deplaseze în România.

Din partea mamei sale, el se trăgea din saşi şi români din Transilvania, astfel încât el era personal interesat să vadă ţara strămoşilor săi. De asemenea, ca activist pentru cauza fundamentalistă creştină, el era adânc îngrijorat de soarta deplorabilă a creştinilor persecutaţi, de dincolo de Cortina de Fier. În România, el a vizitat mai multe biserici, unde s-a întâlnit cu creştini de diverse confesiuni. Deoarece călătorea însoţit de persoane care cunoşteau ţara şi pe unele din personalităţile religioase, a avut ocazia să vadă locuri ce nu sunt vizitate, de obicei, de demnitarii americani. Notabil este faptul că a asistat la o slujbă religioasă, în ninsoare, în mijlocul minelor unei biserici distruse de autorităţi, lângă Bistriţa, Transilvania. După cum mi-a relatat funcţionara de la Casa Albă, Carolyn Sundseth, serviciul divin în aer liber, cu sutele de suflete curajoase ce îşi riscau viaţa, a fost cel mai memorabil *şi mişcător* aspect pe tot parcursul vizitei. (2)

Mai trebuie notat că guvernul român a încercat întâi să evite această vizită. Fiindcă ambasadorul la Washington, Mircea Maliţa, nu i-a descurajat pe vizitatori, el avea să întâmpine unele dificultăţi. De obicei, când personalităţi de asemenea importanţă vizitează România, oficialităţile locale vor să controleze întreaga situaţie. Ele preferă să fie informate cu mult înainte de eveniment şi să aranjeze un itinerar complet, cu locurile şi persoanele de

vizitat. Oficialităţile române nu doreau vizita grupului Siljander, dar, aflate sub presiune, au consimţit oricum. Nu ştiau cum să considere grupul, datorită faptului că şi Casa Albă era reprezentată, dar au decis că trebuie să se ocupe de oaspeţi. Aşa că au încercat să aranjeze vizita în mod strict, ca să împiedice grupul dornic de informaţii să aibă contract cu adevărata situaţie. S-au depus eforturi ca să se asigure că multe din personalităţile religioase ce urmau a fi vizitate nu erau în oraş sau nu puteau fi întâlnite. Unele întâlniri au fost contramandate, fiindcă, subit, persoanele în cauză nu puteau participa, fie ei demnitari „religioşi" oficiali, fie personalităţi disidente. Cu ocazia unor asemenea vizite, aceste acţiuni guvernamentale constituiau mai mult regula decât excepţia.

Referitor la faptul că grupul ar putea vedea mai mult decât voia guvernul, s-a produs un incident în legătură cu preotul disident, părintele Calciu. Părintele Calciu era primul simbol al opoziţiei Bisericii Ortodoxe faţă de regimul comunist. Era deţinut în penitenciar de mai mulţi ani şi sănătatea i se deteriorase. Pentru cei ce luptau pentru drepturile omului în România, cazul său a devenit simbolic. La ambasada americană, încercarea de a rezolva cazul Calciu reprezenta, de fapt, cazul drepturilor omului cu prioritate absolută. În capul listei de cereri din partea americană, sistematic, era pus numele său. Ambasada a

făcut aranjamente ca grupul Siljander să-l vadă personal pe părintele Calciu. El tocmai fusese mutat de la închisoare, în domiciliu forţat, la Bucureşti. Împreună cu congressmanul Siljander, am plecat la Ministerul de Externe al României, ca să vorbim de cazul Calciu, spre a facilita aranjamentul vizitării sale. Reprezentanţii oficiali ai ministerului au refuzat să-l primească pe Siljander, care mă însoţea, atunci când am făcut demersul pentru Calciu. Împreună cu un alt reprezentant al ambasadei noastre, am calificat purtarea românilor drept incredibilă. Era lipsit de diplomaţie, dacă nu chiar autoînjositor, să respingi un reprezentant al guvernului american, care a fost invitat, chiar şi cu unele rezerve, să-ţi viziteze ţara. Noi, cei de la ambasadă, am înaintat o notă de protest.

S-a aflat, mai târziu, că vizita lui Siljander şi accentul pe care l-a pus aceasta pe represiunea religioasă din România au fost unul din factorii de însemnătate în rechemarea ambasadorului român de la Washington, la scurt timp după aceea. Rechemarea lui Mircea Maliţa a fost semnificativă, în cadrul relaţiilor americano-române, deoarece, înzestratul Maliţa, care vorbeşte engleza, a fost înlocuit cu un reprezentant comunist tipic, lipsit de iscusinţă diplomatică şi de cunoştinţe de limbă. Maliţa fusese eficient pentru Bucureşti, datorită felului său blajin şi sofisticat de a proiecta lucrurile. Avea o mare pricepere

în a prezenta cea mai bună imagine pentru cel mai rău regim al Pactului de la Varşovia. Modul entuziast în care apăra guvernarea lui Ceauşescu se va fi datorat, parţial, şi fastului vieţii „decadente” occidentale din Washington. Datorită iscusitei lui muşamalizări a acţiunilor represive din România contra disidenţilor poliţiei şi religioşi, el a reuşit să prelungească speranţa că lucrurile se vor îndrepta în România. Răspundea cu grijă la scrisorile în legătură cu cazurile de emigrare, pe care le primea la ambasada română, dând impresia că aceste probleme îl preocupă. Şi poate că a şi contribuit la rezolvarea mai multor cazuri, când a fost în măsură să o facă. Dar, ceea ce rămâne şi e semnificativ, din punct de vedere al atitudinii pro-libertate, este că a acoperit cu prisosinţă tirania în creştere a unuia dintre cele mai rele regimuri din Europa, inducând astfel în eroare pe mai mulţi demnitari care acordau sprijin sporit Bucureştiului, tocmai datorită străduaniilor sale.

În perioada 1981 – 1985, cele două delegaţii congresionale principale care au vizitat România au fost cele din 1983, ale congressmenilor Tom Lantoş şi Sam Gibbons. Potrivit publicaţiei *Politics în America*, democratul din California, Tom Lantoş, care s-a născut la Budapesta, din părinţi evrei, avea reputaţia unui fervent anticomunist. (3) După vizita sa în România, în ianuarie

1983, mă întrebam cum oare şi-o fi câştigat cea reputaţie.

Din delegaţie făceau parte congressmenii Don Bonker, William Frenzel, Tom Lantoş, împreună cu soţiile, alţi congressmeni şi asistentul Secretariatului pentru Relaţii Congresionale, Powell Moore. La 9 ianuarie 1983, am notat în jurnalul meu că delegaţia a dat dovadă de un comportament reprobabil, care a subliniat eforturile americane de a obţine reciprocitate în relaţiile bilaterale, cât şi pe acelea ale lui Lakvrence Eagleburger, care era în fruntea străduniilor Departamentului de a menţine politica de diferenţiere şi clauza naţiunii celei mai favorizate pentru România. Eagleburger sosise cam cu o săptămână mai devreme, în dorinţa de a încerca să salveze relaţiile speciale, convingând Bucureştiul să abroge decretul taxelor de studii.

În contextul acestei crize, efectul prezentării grupului a fost asigurarea dată, din nou, guvernului român, că nu avea de ce să fie îngrijorat de serioasa violare a amendamentului Jackson-Vanik, a condiţiilor clauzei naţiunii celei mai favorizate şi a prevederilor actului final de la Helsinki. Doamna Annette Lantoş a spus, lucru incredibil, ca; în opinia dânsei, decretul românesc era justificat şi legitim. A mai spus că România şi Bucureştiul arătau minunat, privind prin parbrizul limuzinei, şi că ardea de nerăbdare să revadă unul din

locurile ei preferate. Congressmanul Lantoş a adăugat că, dacă i s-ar oferi post de ambasador şi ar fi să aleagă între Bruxelles şi Bucureşti, el ar alege Bucureştiul. Totuşi, ei nu erau obligaţi să trăiască în România şi să vadă zi de zi aspra realitate a suferinţei. Iar Ceauşescu era foarte dibaci, atunci când avea de a face cu personalităţi orgolioase. Membrii echipajului avionului Forţelor Armate S.U.A. au spus că nu mai avuseseră la bord un egocentrist atât de trufaş ca Lantoş.

Întrevederea-cheie a lui Ceauşescu cu delegaţia Lantoş a durat în jur de două ore, în 19 ianuarie. Ceauşescu le-a servit ideea lui stereotipă: „voi aveţi nevoie de mine, aşa că, dacă e nevoie, merg şi de unul singur", care îi punea pe oaspeţi într-o poziţie defensivă. Ceauşescu le-a spus că România a trăit înainte fără clauza naţiunii celei mai favorizate şi, dacă nu se poate altfel, se va descurca fără clauză şi de acum înainte. Că nu va accepta nicio condiţie, pentru a o putea păstra. Statele Unite vor pierde mai mult, dacă vor retrage clauza. Apoi Ceauşescu a căutat să justifice decretul taxelor de studii; susţinea că libera emigrare nu făcea parte din condiţiile acordului comercial româno-american. Congressmanul Frenzel şi-a exprimat îngrijorarea faţă de evoluţia relaţiilor comerciale bazate pe sistemul preferenţial prevăzut de clauză, în speţă, datorită decretului taxelor de studii, subliniindu-şi,

totodată, speranţa că nu va fi nevoie de retragerea clauzei…

Lantoş a scos în evidenţă marea înţelepciune şi calitatea de conducător, în problemele internaţionale, de care dădea dovadă Ceauşescu, îndeosebi cu privire la dezarmare şi pace. Lăuda aşa-zisa politică externă independentă a României. Dar, spre deosebire de Eagleburger, a spus că, dacă decretul se aplică, atunci şansele reînnoirii clauzei se vor reduce. Apoi, fapt aproape singular în rândurile majorităţii oficialilor americani, Lantoş a spus că spera ca România să primească clauza pe un termen de mai mulţi ani, adică să fie garantată pe mai mulţi ani şi aşa să se elimine povara revizuirii anuale a ei de către autorităţile americane (cu toate acestea, Lantoş, în Aprilie 1987, a votat pentru suspendarea, timp de şase luni, a clauzei naţiunii celei mai favorizate). Lantoş afirma că ungurii nu sunt trataţi mai rău decât românii şi, de aceea, plângerea lor de a fi supuşi la un genocid cultural era nejustificată. Soţii Lantoş şi-au exprimat surprinderea că nu s-au făcut niciun fel de afirmaţii referitoare la originea lor maghiară. Şi, ca să ajungă pe culmea excesului de zel, Lantoş a mai spus că, dacă în 1984 va fi ales un preşedinte, membru al Partidului Democrat, el îl va convinge să viziteze România în 1985. Alţi membri ai delegaţiei mi-au spus că reverenţele externe făcute de

Lantoş lui Ceauşescu i-au luat prin surprindere, fiindcă, de obicei, în asemenea ocazii, Lantoş era mult mai tare pe poziţie. Pe mine mă preocupa întrebarea dacă Ceauşescu a rămas sau nu cu impresia că fiind lăudat în aşa hal, nu mai avea să se teamă de târguiala în care Congresul avea să plătească pentru înlesnirea emigrărilor.

Felul în care Lantoş şi-a jucat jocul este, poate, cel mai bine ilustrat de următoarele exemple. În cadrul convorbirilor cu persoanele oficiale române, el lăuda politica independentă, pe plan extern, a lui Ceauşescu. După convorbiri, el admitea că acea politică nu era într-atât de independentă. În convorbirile oficiale, Lantoş nu sufla o vorbă despre drepturile omului. Tocmai în cadrul acestor întrevederi el ar fi putut fi de un real folos pentru miile de încarceraţi, persecutaţi şi care nu primeau aprobarea de a emigra. După sesiunea de convorbiri, doamna Latoş mi-a înmânat o listă cu numele unor familii pe care ea şi cu soţul ei doreau să le ajute să părăsească România, spunându-i soţiei mele că unul din ţelurile ce-şi fixase acasă, la Washington, era să scoată trei familii din România, fiindcă rubedeniile acestora o vizitau des la biroul ei. Dar sarcina asumată, de a scoate din România acele persoane, a fost îngreunată mult, datorită spectacolului public oferit la Bucureşti de Lantoş. Întors în Statele Unite, Lantoş a fost primul care şi-a făcut reclamă

politică, cu realizările sale şi problemele arătate din timpul excursiei la Bucureşti.

Probabil unul din cele mai strălucite aspecte legate de întrevederea lui Ceauşescu cu congresmanul Lantoş a fost comportamentul congressmanului Bonker. În două rânduri, Bonker a afirmat că Holocaustul a avut loc pentru că toată lumea a tăcut pe vremea aceea. Bonker a vorbit cu oarecare fermitate, referindu-se şi la îngrijorarea faţă de starea drepturilor omului şi la rapoartele cu privire la persecuţia religioasă. La aceasta, Ceauşescu i-a replicat lui Bonker că era prost informat. Şi l-a informat el, Ceauşescu, că în România, spre deosebire de Statele Unite, preoţii şi pastorii sunt plătiţi, în parte, de către stat. În timp ce Bonker îşi făcea expunerea, Ceauşescu se uita în jos şi pe furiş, la ghidul Capitoliului pe care i-l dăruise Lantoş, iar iritarea îi era vizibilă. Ca şi în alte ocazii, când auzea lucruri neplăcute, Ceauşescu se bâlbâia şi plescăia din gură, căutându-şi cuvintele. Chiar dacă Bonker se ocupa direct de problemele drepturilor omului iar Lantoş era vădit preocupat de a apărea credibil în ochii lui Ceauşescu, dacă toţi membrii delegaţiei şi-ar fi afirmat cu tărie îngrijorarea fată de problemele umanitare, ale emigrărilor şi a decretului cu taxele de învăţământ, ei ar fi contribuit în mare măsură la întărirea poziţiei Americii *vis-à-vis* de Ceauşescu. De asemenea, interesele americane,

dar şi cele ale populaţiei suferinde din România, ar fi fost mai bine servite printr-o astfel de exprimare unitară.

În decembrie 1983 a sosit delegaţia congresului cea mai influentă din câte mi-a fost dat să văd, condusă de Sam Gibbons. A fost, de fapt, vorba de o escală, fiindcă era greu să aduci mulţi membri ai delegaţiei din Grecia în România, mai ales la început de iarnă. Blajinul şi curtenitorul gentilom, originar din Sudul Statelor Unite, din Tampa, statul Florida, Gibbons, era însoţit de Barber Conable, William Frenzel, Douglas Bereuter, Sander Levin şi de soţia lui James R. Jones. Gibbons ocupa o poziţie-cheie în Camera Reprezentanţilor, în calitatea lui de şef al subcomitetului pentru probleme ale comerţului internaţional, în atribuţiile căruia cad relaţiile cu România şi clauza naţiunii celei mai favorizate. Aşa se explică străduinţa României de a-i face curte. Gibbons deja era în favoarea clauzei pentru România iar ziua petrecută la Bucureşti, în care a participat la dineul oferit de Ceauşescu, nu a făcut decât să întărească poziţia lui în această privinţă. El părea să dea crezare cuvintelor rostite de liderii români. Iar felul tipic de manifestare a lui Ceauşescu, în timpul vizitei, a avut efect asupra delegaţiei Congresului.

Ceauşescu a făcut mai multe remarci de necrezut, inclusiv cunoscutele ceauşisme referitoare la religie,

politică şi la sovietici. De pildă, susţinea că politica religioasă a României ar fi fost mai liberală decât aceea a Statelor Unite, că România nu avea nevoie de noi tipuri americane de grupări religioase, cum ar fi un al treilea cult baptist. El sublinia că orice instituţie ori grupare trebuie înregistrată la stat. Fiind vădită înţelegerea sa limitată pentru sistemele politice pluripartite, el a notat că toate ţările se deosebesc prin felul cum se gospodăresc. Germania de vest, spre exemplu, nu demult a interzis o grupare politică fascistă, şi bine a făcut, era de părere Ceauşescu, continuând a spune că aceasta ar indica faptul că nu oricărui partid politic i se cuvine statutul legal. „Nu v-aţi dori în Statele Unite un singur partid politic?”, a întrebat Ceauşescu, cu toată seninătatea. Apoi a râs copios, crezând de bună seamă că auditorii erau de acord cu el, că un singur partid era de preferat. Apoi a explicat poziţia Uniunii

Sovietice. Spunea că îl cunoaşte bine pe Andropov ca fiind un om bun, care vrea pace. Aşa că Statele Unite ar trebui să reîntoarcă amplasarea de rachete cu rază intermediară de acţiune, din Germania, pe poziţiile avute cu 0 lună în urmă, pentru a nu-i provoca pe sovietici, prin etalarea forţei.

În alt context, Ceauşescu a vorbit despre reducerea cheltuielilor militare şi creşterea produsului naţional brut

şi a standardului de viaţă, cu 7 – 8%, în anul următor. A încercat în mod şiret să arunce vina pe seama americanilor, în legătură cu politica sa contra emigrării. Susţinea că peste 2.000 de români aşteaptă viza de emigrare, pe care Statele Unite nu le-o acordă. Mulţi aşteaptă de doi ani, ceea ce e o chestiune de ordin umanitar, se plângea Ceauşescu. Desigur, nimeni nu a îndrăznit să-i riposteze că doar o mână de oameni primesc aprobarea de plecare şi aceasta abia după ani de zile de aşteptare, şomaj, fără locuinţă şi cetăţenie. Ceauşescu ignora faptul că Statele Unite au o populaţie de 230 de milioane de locuitori, care capătă documente de călătorie şi emigrează după bunul plac, fără ca statul să-i pedepsească.

Nu era necesar ca Ceauşescu să le explice delegaţilor Congresului cât de mult era spre folosul Statelor Unite asigurarea clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România şi că România, de fapt, nu avea nevoie de ea. Căci Gibbons era în continuare pentru comerţ subvenţionat, în pofida faptului că schimburile comerciale curente înclinau balanţa net în favoarea României. Mai mult decât atât, Gibbons era promotorul clauzei în favoarea României, chiar fără măcar să încerce un *quid pro quo*. Fără îndoială, poziţia sa putea fi pusă pe seama rolului său de avocat al României, pe care îl juca în

calitatea-i de preşedinte al subcomitetului congresional pentru relaţii comerciale. Prin urmare, el a acceptat din start argumentul politicii de diferenţiere în favoarea lui Ceauşescu, susţinut de Departamentul de Stat. La ambasadă, în particular, Gibbons mi-a spus că, după cum vedea el desfăşurările, Henry Kissinger începuse cu un deceniu în urmă flirtul cu Ceauşescu, ca să-i provoace puţin pe sovietici. El realiza bine vederile lui Kissinger, dar acel „puţin" nu era decât ceva „microscopic".

Mi-am notat în jurnal că, în timp ce Gibbons voia, cu hotărâre, statut comercial preferenţial pentru România, el nu şi-a exprimat adevărata îngrijorare faţă de situaţia drepturilor omului. Observând liderii Congresului american, în contactele lor cu oficialităţi comuniste, atât la Washington cât şi în Europa de est, sunt de părere că mulţi reprezentanţi ai Statelor Unite s-au dovedit a fi o pradă uşoară pentru profesionişti comunişti bine antrenaţi şi experimentaţi.

Directorul Agenţiei de Informaţii a Statelor Unite (U.S I A. sau U.S.I.S.), Charles Z. Wick, a petrecut în România o perioadă de timp mai îndelungată pentru un reprezentant oficial american de rang înalt, din 3 octombrie până în 7 octombrie 1984. În timpul acestei vizite, Wick s-a specializat mai mult în candoare decât în „diplomaţia" tipică Departamentului de Stat.

M-am întâlnit cu Wick, în 1982, la cererea sa şi i-am prezentat recomandările mele de proiectare mâi corectă a valorilor şi imaginii Americii, în astfel de locuri cum e România. Am scos în evidenţă faptul că majoritatea românilor se întreabă de mult timp de ce pun Statele Unite accentul, în aşa mare măsură, pe ştirile negative. Ei considerau că o atare autodenigrare zilnică reflectă slăbiciunea conducerii şi societăţii americane şi nicidecum puterea de „obiectivitate şi diversitate" la care tind lucrătorii de la U.S.LA. – Vocea Americii. Şi fiindcă punerea accentului pe faţetele cele mai negative ale societăţii americane pare a fi autoînjositoare, am recomandat scoaterea în evidenţă a aspectelor pozitive, păstrându-se, totodată, în toate ştirile relevante, nota de obiectivitate. Nu e necesar să se facă prezentări subiective, ci să se explice valorile, principiile şi motivele care stau la baza realizărilor americane deosebite, ca de pildă marea productivitate a fermierilor, sau creativitatea oamenilor de ştiinţă în domeniile de tehnologie avansată. Am continuat prin a spune că strategia noastră de difuzare prin Vocea Americii, cât şi de prezentare a societăţii americane şi a modului de guvernare, prin intermediul bibliotecilor, publicaţiilor, filmelor şi purtătorilor de cuvânt, ar fi şi mai eficace, dacă această naţiune mare şi-ar da glas mândriei de a poseda un sistem de guvernare

distins prin libertăţi, posibilităţi şi bunăstare pentru toţi.

Ar trebui să proclamăm că, în ciuda tuturor neajunsurilor, Statele Unite mai sunt încă farul libertăţii şi speranţei pentru popoarele înrobite şi persecutate, doritoare de libertate, de pretutindeni. Aşa cum o face atât de articulat preşedintele Reagan, ar trebui să fim în mod neapologetic avocaţii pozitivi ai propriului nostru fel de viaţă şi de guvernare. Aceasta va fi interpretată ca tărie, nu ca slăbiciune, a unei Americi decisă a-şi păstra unica moştenire şi sistemul economico-politic. Am mai spus că nădăjduiam sincer că noul director al postului de radio Vocea Americii va muta cu totul accentul, în felul în care sunt înfăţişate ştirile şi informaţia, restului lumii, îndeosebi ţărilor comuniste.

Având în vedere unele lucruri specifice cu privire la lumea comunistă din Europa de est, am sugerat U.S.I.A. ca: 1) să trimită reprezentanţi care nu sunt virulent antiamericani ori au atitudini negativiste; 2) să încerce ca funcţionarii U.S.I A., la faţa locului, să aibă contacte cu o gamă cât mai variată de persoane din societatea respectivă – nu numai cu elita clasei comuniste şi cu intelectualii din capitala ţarii; 3) să difuzeze reportaje care să aducă elemente pozitive despre societatea americană şi sistemul american de guvernare.

Wick a răspuns pozitiv la recomandările mele, printr-

o scrisoare. Era de acord cu sugestiile mele pentru Vocea Americii şi le-a transmis conducerii acestui post de radio. Wick mă anunţa că U.S.LA. va continua să prezinte, pe orice cale, „auditorilor străini, principiile libertăţii şi democraţiei” şi să nu piardă din vedere „numeroasele atribute pozitive ale modului de viaţă american”. (4)

Fiindcă ne săturasem de frustrările ce ni le pricinuiau reprezentanţii oficiali culturali şi ai învăţământului, ai regimului comunist, şi de obstacolele ce le ridicau în calea americanilor ce activau în România, le-am catalogat pe toate acestea şi le-am prezentat lui Charlie Wick, în cadrul unei întrevederi cu el, îndată după ce a sosit la Bucureşti. Ironia era că, de schimburile culturale şi din învăţământ, românii profitau mai mult decât americanii. Dar frica de influenţe din afară şi mania persecuţiei au cântărit mai mult decât beneficiul acestor schimburi. O acţiune a lui Wick, demnă de laudă, a fost chestionarea unui român, care, cu puţin timp în urmă; profitase de o bursă U.S.I.A., pentru a călători prin America. Majoritatea comuniştilor români care au vizitat Statele Unite, sub auspiciile U.S.LA; vorbesc şi scriu apoi cu ardoare despre cele trăite. Bursierul respectiv, domnul Lazăr, a făcut tocmai pe dos, ca să fie pe placul şefilor săi din Bucureşti. Lazăr a scris un atac propagandistic virulent la adresa Statelor Unite. Potrivit multor martori oculari

americani, Lazăr a inventat poveşti de groază, mizerie şi necooperare. Wick l-a întrebat de ce era atât de dezamăgit de călătorie.

Poate în parte şi datorită informaţiilor furnizate de noi, Wick le-a spus-o românilor franc, direct şi la obiect, că Ministerul lor al Educaţiei şi învăţământului nu îi tratează bine pe americani. (5) Wick a adoptat o poziţie dârză şi la Ministerul de Externe, unde a vorbit cu ministrul-adjunct Maria Groza. Ceauşescu a aflat de toate acestea şi, într-un tipic acces de mânie, a hotărât să nu-l primească pe Wick. După aceea şi ministrul de externe a decis să nu mai facă pe amfitrionul, la un dineu programat dinainte în onoarea lui Wick. Oficialităţile române considerau că poziţia dură adoptată de Wick în reprezentarea intereselor americane trebuia pusă pe seama influenţei exercitată de ambasada americană. Ceauşescu şi Andrei voiau să arate limpede că ei se aşteptau la vechiul mod, în care reprezentanţii americani spun vorbe dulci şi acordă toată atenţia capriciilor României. Aceasta este o moştenire a politicii americane din trecut, faţă de România.

Wick a sprijinit poziţiile şi consideraţiile ambasadei aproape mai mult decât oricare alt oaspete de rang. Directorul U.S.I.À. i-a tratat pe ministrul de externe şi pe cel al învăţământului în mod aspru şi franc, făcându-l pe reprezentantul U.S.I.A. la Bucureşti, funcţionarul cu

probleme publice Edward McBride, să dea îndărăt înfricoşat. Deşi McBride era mult mai bun decât predecesorul său Alvin Periman, care părea că ia apărarea acţiunilor regimului de la Bucureşti, l-a apucat panica, văzând că românii se supăraseră la remarcile lui Wick. McBride a început pe urmă să facă pe servilul, încercând să-l determine pe Wick să fie mai blând şi să limpezească apele.

Directorul Agenţiei pentru Controlul Armamentului şi Dezarmare Kenneth Adelman

Unul dintre ultimii vizitatori oficiali la Bucureşti, în timpul funcţiei mele de ambasador, a fost Directorul A.C.D.A., ambasadorul Kenneth Adelman. Grupul său cuprindea pe Robert Fischer, tot de la A.C.D.A., Paula Dobriansky, de la N.T.C., şi Tom Simons, de la secţia pentru afaceri sovietice de la Departamentul de Stat. Au avut loc convorbiri cu ministrul forţelor armate şi cu generalul Ilie Ceauşescu, funcţionar al aceluiaşi minister şi fratele preşedintelui. Conform obiceiului, în particular, reprezentanţii ambasadei au ţinut o sesiune de informare a oaspeţilor americani. Împreună cu alţi funcţionari principali, am prezentat cu acea ocazie, în mod onest, tirania din ţară şi colaborarea regimului cu sovieticii,

precum şi interesele americane specifice acelei zone. Mai târziu, Tom Simons a descris informarea aceasta ca fiind bazată pe idei pătimaşe, care reprezentau numai un mic segment al opiniei. În timp ce întrevederea Adelman – Andrei a fost săracă în evenimente, convorbirea cu Ilie Ceauşescu, la 18 ianuarie 1985, s-a soldat cu oarecari focuri de artificii. Lui Ilie Ceauşescu i s-a prezentat o copie cu date statistice a A.C.D.A… Materialul fusese tipărit în revista *Business Week* şi arăta că România, cu exportul său de armament în valoare de un miliard de dolari pe anul 1982, ocupa locul cinci în lume. Ceauşescu a râs la aceasta, zicând că ar fi prea frumos dacă cifrele acelea ar fi corecte, fiindcă, din moment ce totalul exporturilor româneşti se cifrează la două miliarde de dolari, acele date statistice nu pot fi adevărate. La urma urmelor, zicea el, România exportă numai ciment, confecţii şi biciclete. Nouă, care am văzut raportul cu detalii asupra exportului românesc de armament, negarea totală făcută de Ilie Ceauşescu ni se părea ridicolă. Dar comportamentul lui Tom Simons de la Departamentul de Stat a fost şi mai de necrezut, când a încercat el însuşi să intre în favorurile lui Ceauşescu. Evident, nu voia să-l vadă supărat pe acesta, pentru că i s-au prezentat datele statistice ale A.C.D.A. despre exportul de armament românesc. A spus că dorea ca Ilie Ceauşescu să ştie că toţi americanii prezenţi îi

considerau pe liderii români drept prieteni buni. Strădania de vădit servilism a lui Simons, de a câştiga bunăvoinţa lui Ceauşescu, a constituit un exemplu trist de „diplomaţie” a Departamentului de Stat.

Preşedintele Statului Major Unit generalul John Vessey Jr.

Ultima personalitate oficială majoră care a vizitat România, cât eram eu ambasador, a fost generalul John Vessey Jr., preşedintele Statului Major Unit. Vizita sa nu diferea faţă de celelalte, prin aceea că era un element al politicii Departamentului de Stat de schimburi de vizite la nivel înalt frecvente. Vessey îmi spusese anterior, la Washington, că urma să-şi efectueze călătoria din însărcinarea secretarului de stat Shulz, care o considera a fi în interesul naţional. Politica de diferenţiere, în interpretarea Departamentului, cerea un marş perseverent al conducătorilor guvernamentali, de reafirmare a politicii de recompensare a României pe o bază unilaterală. Unii dintre noi) la ambasadă, ne-am exprimat rezerve faţă de vizita lui Vessey. Dar, având în vedere hotărârea Departamentului de a-l trimite pe Vessey, nu puteam decât să sperăm ca totul să iasă cât mai bine.

I-am semnalat lui Vessey că vizita lui putea servi

unui scop nobil, dacă folosea ocazia pentru a susţine cu fermitate valorile şi convingerile americane, drepturile omului şi chestiunile de securitate naţională. Altminteri, ar contribui numai la mărirea cultului lui Ceauşescu, emiţând semnale care ar fi interpretate eronat de oricine. Vessey s-a exprimat că e conştient de toate aceste probleme şi le apreciază la justa valoare. A spus că se va duce la Bucureşti cu ochii deschişi, ca să nu fie manipulat pentru atingerea scopurilor lor. Datorită reputaţiei sale ca om cu principii şi, cunoscându-l pe fiul său, a trebuit să-l cred pe cuvânt. (7)

Vessey, care a venit ca oaspete oficial al ministrului armatei Constantin Olteanu, s-a întâlnit cu acesta la 27 martie 1985. Ministrul a repetat ceea ce pretindea generalul Ilie Ceauşescu, şi anume că România nu exportă armament, deşi datele statistice ale Agenţiei pentru Controlul Armamentului şi Dezarmare plasau România, în 1982, pe locul al cincilea în lume, în privinţa exportului de armament şi echipament militar, în valoare de un miliard de dolari. Olteanu, care nu s-a menţinut multă vreme în funcţie, nu a rostit aproape niciun cuvânt care să nu fi fost înainte pregătit. Într-o convorbire ulterioară cu Ceauşescu, la 29 martie, generalul Vessey s-a purtat destul de bine. Întrevederile au avut loc fără surprize.

Jucători minori

Au mai fost multe alte figuri importante care au vizitat România, din motive politice, economice şi religioase. Printre aceşti vizitatori se numărau fostul ministru al finanţelor, David Kennedy, care a făcut o escală şi a încercat să obţină statut oficial pentru mormoni, fostul congressman Charles Vánik, aflat în misiune particulară, şi Richard Nixon, care a venit pentru o reuniune de societate cu Ceauşescu, caracterizată de admiraţie reciprocă. Au mai fost reprezentanţi guvernamentali de rang mai mic, poate cel mai notabil fiind ex-congressmanul Ed Derwinski, consilier la Departamentul de Stat. Vizitele lui Derwinski au avut prea puţin efect, şi acela constând în faptul că regimul de la Bucureşti a primit încă un mănunchi de asigurări, din partea Washingtonului, că lucrurile se vor desfăşura cum se cuvine. Văzându-l în acţiune la Bucureşti, apoi la audierile din Congres în legătură cu acordarea clauzei, mă întrebam dacă se simţea în largul său dacă lăsăm la o parte politicianul, în rolul său de avocat al lui Ceauşescu. Poate Unul din mijloacele Departamentului de Stat de a contracara opoziţia aripii drepte era tocmai utilizarea unui fost congressman de origine etnică est-europeană, cu o reputaţie de anticomunist îndârjit, drept purtător de cuvânt al

guvernului în probleme ca aceea a clauzei în favoarea României.

Unul din aspectele de politică a Departamentului, de a recompensa Bucureştiul prin vizite la nivel înalt, care intrigau, îl constituiau activităţile în paralel ale jucătorilor „neguvernamentali” minori. Jucătorii minori pot fi cel mai bine reprezentaţi de Milton Rosenthal, Jack Spitzer şi Arthur Schneier, care se ocupau, mai întâi de toate, de problemele de emigrare a evreilor, de afaceri şi comerţ. Unii oameni de afaceri şi conducători evrei au jucat şi un rol politic, în afara intereselor de afaceri. Puteau juca un rol important, deoarece ei aveau acces la Ceauşescu. Din când în când, Departamentul de Stat îi folosea ca intermediari pentru a transmite mesaje, pentru a repara câte o pană şi pentru a mângâia *ego*-ul mamut al lui Ceauşescu. Câteodată, ei ajungeau la Bucureşti fără să contacteze ambasada americană, iar românii îi tratau împărăteşte. În timpul unei vizite, în iulie 1982, a rabinului Arthur Schneier, acesta a lăudat politica externă a lui Ceauşescu, practic ignorând persecuţia şi represaliile interne. I-am spus că, dacă ar arăta puţină preocupare pentru tot poporul şi grupurile ce suferă în România, ar avea mai multă credibilitate. Drept urmare, el a pus întrebări în legătură cu violarea drepturilor omului, ale baptiştilor, catolicilor şi ungurilor. Când a vizitat România

din nou, în decembrie 1982, Schneier a raportat că Ceauşescu voia să scape printr-un compromis onorabil, din afacerea cu taxele de studii.

În Aprilie 1983, Departamentul de Stat s-a ferit din nou de ambasada americană, când Milton Rosenthal, care ducea cu sine un mesaj al lui Eagleburger, a avut întrevederi de circa opt ore, timp de două zile, cu Ceauşescu. La timpul respectiv, noi nu ştiam încă de faptul că mesajul propunea lui Ceauşescu nişte concesii, ca parte integrantă dintr-un târg. Era încă un exemplu de cum nu informa Departamentul, ambasada din Bucureşti, asupra negocierilor care implicau *raison d'être* al ambasadei. Prin urmare, ministrul de externe român urma să se ducă în vizită la Washington, Departamentul urma să prezinte pachetul de concesii pentru salvarea clauzei naţiunii celei mai favorizate, iar vicepreşedintele american urma să-i înmâneze acest pachet personal ministrului Andrei. Deci acesta era în esenţă planul Eagleburger – Departamentul de Stat, transmis prin intermediul lui Rosenthal.

În noiembrie 1983, alte persoane neguvernamentale, jucând rolul de executori de politică în relaţiile bilaterale, au ajuns în România. Folosind cuvintele unui coleg al meu, Jack Spitzer, fost preşedinte al organizaţiei B'nai B'rith, era „de-a dreptul un măgar arogant". Ambasadorul Israelului spunea, despre Spitzer, că era naiv şi putea fi

uşor manevrat. În timpul vizitei sale, Spitzer era indispus de faptul că niciun reprezentant de rang nu l-a aşteptat la aeroport. Noi nu ştiam nimic de vreo misiune specială, ori de vreun statut guvernamental cu care să fi fost însărcinat. Nici că îi păsa de mizeria în care se zbat românii, dar vădea că era încântat că avea acces la Ceauşescu şi că preşedintele îl primea cu covor roşu. Spitzer anunţa: „La ora 8: 15 voi apărea, la telejurnal, cu Ceauşescu". Fiecare vizită a unor astfel de jucători mărunţi era suită în slăvi de presa română.

În sfârşit, şi preşedinţii unor firme americane, care făceau afaceri cu România, vizitau ţara, din când în când. La început, elita de la Departamentul de Stat i-a inclus pe aceşti şefi din domeniul afacerilor în jocul de favorizare a României. Începând cu intrarea în vigoare a acordului comercial americano-român şi a clauzei naţiunii celei mai favorizate, preşedinţii companiilor americane pledează mereu în favoarea acordării acestei clauze. În acelaşi timp, ei trag foloase din relaţiile comerciale cu România. Mulţi oameni de afaceri americani par a fi copleşiţi, atunci când li se oferă ocazia de a fi primiţi de Ceauşescu şi de a fi fotografiaţi cu el. Alţii au un aport în a face propagandă pentru Ceauşescu, trecând cu vederea salariile mici, munca voluntară, condiţiile derizorii de muncă şi represiunea statală. George Gellert, de la Atalanta

Company din New York, de pildă, se bucură atât de relaţiile sale, cât şi de profiturile ce le obţine. Iar Howard Goodman din Florida se foloseşte de mâna de lucru românească pentru confecţionarea de încălţăminte, care se vinde bine pe piaţa americană. Goodman nu e un caz atipic de om de afaceri, care sprijină poziţii politice, pentru a-şi menţine posibilităţile de a face profituri substanţiale. Când i-am pomenit lui Howard Goodman adevăratele necazuri ale majorităţii românilor, soţia sa, Bobbie, a oferit includerea fiului nostru într-un film care descrie traiul fericit al tineretului 4 in România.

Iată, deci, că există o alianţă între elita Departamentului de Stat şi fruntaşii economiei americane, care se dovedeşte folositoare pentru Ceauşescu.

EPILOG

Contrar mai multor relatări publicate, nu mi-am dat demisia în mod brusc şi în semn de protest, ci am profitat de această ocazie şi de plecarea mea pentru a-mi exprima punctul de vedere opus politicii americane faţă de România şi pentru a ajuta să se facă cunoscută situaţia deplorabilă a celor persecutaţi din România. (1) De fapt, am făcut aranjamente ca să mă reîntorc la Universitatea Campbell, de unde plecasem cu învoire. Între 31 august şi 6 noiembrie 1984, am corespondat ori am vorbit personal cu preşedintele de la Campbell, Norman A. Wiggins, care mi-a oferit un loc bine dotat şi preşedinţia departamentală, ca să mă reîntorc. Familia mea voia să ne reîntoarcem în Carolina de Nord şi Statele Unite, după o absenţă de aproape patru ani. Vi. V; a înainte să închei contractul pentru reîntoarcere la Campbell, Carolina de Nord, am vorbit cu directorul personalului Casei Albe, John Herrington, care era cunoscut drept conservator. Herrington mi-a spus: „Dumneata eşti unul dintre puţinii ambasadori ai Departamentului de Stat care nu s-au schimbat; voi lupta ca să te ţin acolo”. Şi mai interesant este ceea ce a adăugat: „Avem nevoie de dumneata; rămâi acolo până în iunie, ori până la mijlocul verii, când poate că vom avea un nou secretar de stat, iar dumitale îţi vor

sta în faţă lucruri mai mari”. (2) Dar nu-mi venea să aştept la Bucureşti până atunci, fără planuri bine conturate, deoarece aveam intenţia să mă întorc în patrie, în orice împrejurare. De aceea, în toamna lui 1984, am semnat un contract pentru a mă reîntoarce la Campbell, în semestrul de iarnă al anului 1985.

Cu toată candoarea, mă bucuram la gândul că voi părăsi tragica atmosferă din România. Într-o discuţie pe care am purtat-o, în septembrie 1986, cu un fost funcţionar administrativ la ambasada din Bucureşti şi care servise, pe urmă, în Manila şi, periodic, în China continentală, ca inspector la noile consulate, acesta mi-a spus că în România, condiţiile erau mai rele decât în Uniunea Sovietică, China şi Insulele Filipine. Din perspectiva serviciului extern, spunea el, postul din România ar trebui să aibă un statut mai înalt, datorită gradului sporit de dificultate, aşa cum e cazul misiunilor din ţările menţionate. Relatările deprimante ale unor români, greutăţile vieţii de toate zilele, tristeţea şi pesimismul, toate la un loc erau epuizante. Poate cel mai deprimant lucru era, totuşi, politica Departamentului de Stat, care părea că ajută la perpetuarea mizeriei. Regimul de la Bucureşti rămânea beneficiarul principal al politicii externe americane.

Un aspect al sentimentului de uşurare legat de

plecare l-a constituit lăsarea în urmă a aerului poluat din Bucureşti şi atmosfera, în general nesănătoasă. În cazul meu, era clar că ambasada era bombardată cu microunde emise de români spre mai multe birouri din complexul ambasadei. Iradierea aceasta poate foarte bine să fi contribuit la durerile lombare, care mi-au apărut în timpul şederii mele în România. La intrarea în serviciul meu de ambasador, mi s-a făcut o radiografie Roentgen, fără a mi se depista vreo problemă de spate ori osoasă. Potrivit radiologului Departamentului de Stat, dr. Antal, consultaţia din 15 februarie 1985 a arătat „o îngustare a discului la baza articulaţiei spinală-pelviană-sacrală, cu început de artrită la acel punct". Iar la 1 martie 1985, dr. L. Ottenritter, de asemenea membru al grupului medical al Departamentului de Stat, a spus că „baza ultimului disc s-a îngustat şi a degenerat. E o diminuare a volumului bazei discului. O problemă a părţii inferioare a spatelui ar putea include şi amorţeli, şi dureri de spate”. Toate acestea i se întâmplau unui bărbat de 40 de ani, sănătos şi fără să fi fost bolnav, ori să fi avut vreo dificultate medicală, în trecut.

Totodată, nu mi-a părut rău că las în urmă telefoanele ascultate, supravegherea electronică din hoteluri, restaurante şi apartamente, limuzina semiblindată, al cărei şofer român lucra pentru Securitate

(echivalentul K.G.B-ului) şi reşedinţa oficială, împrejmuită de ziduri şi păzită, 24 de ore dintr-o zi, de soldaţi români înarmaţi cu automate ruseşti.

Fără îndoială, simţământul că mă întorceam acasă era mai puternic decât acela că părăseam „cel de-al doilea cămin”. Nu importa într-atât plecarea în sine, cât toate relele legate de sistemul comunist pe care îl lăsam în urmă, fiindcă nu puteam uita nici în gândurile, nici în rugăciunile noastre, pe oamenii adevăraţi de acolo. Era însă timpul să ne întoarcem în patria noastră, în statul nostru, la familiile noastre, la prietenii noştri, în Statele Unite. Pentru fiul nostru, sosise timpul să meargă la colegiu, în Carolina de Nord, iar pentru fiica noastră să reia şcoala în America, să vadă mai des pe părinţii lui Betty (singurii bunici în viaţa ai copiilor), precum şi pe surorile ei, pe surorile mele – să muncim în profesiile noastre, căutând să ajutăm pe cei lipsiţi de libertate, dar păstrându-ne-o pe a noastră.

După mai multe luni de zile, i-am expediat preşedintelui Regan scrisoarea mea de demisie şi alta, aproape simultan, adresată secretarului Shultz, în scrisoarea adresată preşedintelui, am pus accentul pe obiectivele pe care m-am străduit să le ating, prin munca ce am depus-o. Specificam că încercasem „să demonstrez preocuparea deosebită a Americii faţă de drepturile

fundamentale ale omului, libera emigrare, valoarea şi demnitatea individului" şi să „contribui la protecţia intereselor de securitate naţională a Statelor Unite". Descriam felul în care guvernul român îşi demonstrează dependenţa de Moscova, îmi exprimam gratitudinea faţă de preşedinte, menţionând că doream să-mi contenesc turul ambasadorial şi să mă reîntorc în Carolina de Nord, din motive personale şi familiale, în timpul verii anului 1985. (3)

Preşedintele mi-a răspuns cu o scrisoare, datată 29 aprilie 1985, prin care accepta demisia mea „cu adânc regret". Preşedintele menţiona în mod deosebit „eforturile depuse pentru ameliorarea situaţiei drepturilor omului în România" şi „sprijinirea intereselor noastre de securitate în Europa" (4) (vezi Anexa II).

După ce m-am întors în Statele Unite, m-am întâlnit cu secretarul de stat la Washington, în 21 mai, în cadrul unui proces de prezentare a raportului. Shultz nu a zis nimic în legătură cu demisia mea. Fără îndoială, era indispus de interviul meu acordat corespondentului Bradley Graham, de la *Washington Post*, în timp ce mă întorceam de la Bucureşti la Washington. Nu a făcut nicio apreciere şi nici nu mi-a urat ceva pentru viitor. În timpul discuţiei, ceea ce l-a preocupat cel mai mult a fost telegrama trimisă de la ambasada din Bucureşti spre

Washington, tocmai în preajma plecării mele. Telegrama rezuma îngrijorarea mea faţă de linia politicii aplicate de către Departamentului de Stat şi necesitatea de a se reevalua politica Statelor Unite faţă de România. Spre deosebire de ultima noastră discuţie, era evident că, de data aceasta, Shultz şi-a Luat timp se/se informeze despre situaţia relaţiilor americano-române şi despre situaţia României. Cu toate acestea, cunoştinţele dobândite şi exprimate de el vădeau linia Kissinger-Eagleburger-Palmer, precumpănitoare la Biroul pentru Afaceri Europene al Departamentului. Mi-a cerut detalii privitoare la chestiunile ridicate de mine în telegramă. Întrebările lui Shultz se refereau toate la ce politică anume ar fi mai bună în relaţiile cu România şi ce aveau Statele Unite de ales în această direcţie.

Nu mult timp după plecarea mea din Bucureşti, relaţiile americano-române au reintrat pe făgaşul obişnuit. La Departamentul de Stat, cât şi la alte oficii guvernamentale, care, de fapt, desfăşoară politica de zi cu zi faţă de România, plecarea mea trebuie, fără doar şi poate, să fi produs un oftat de uşurare. Elita s-a mişcat rapid ca să restaureze relaţiile după norma existentă înainte de anul 1981. Iată câteva din semnele care indicau această restauraţie: numirea unui ambasador de carieră, obedient, la Bucureşti; trimiterea senatorului Robert Dole

ca să-i asigure pe români că totul a revenit la normal; urgentarea vizitei secretarului Shultz, a cărui excursie în România fusese plănuită cu mult înainte.

Roger Kirk este un membru de carieră al elitei Serviciului Străin, care şi-a împlinit datoria făcând tot ceea ce voia Departamentul de Stat. A fost desemnat să-mi urmeze în funcţia de ambasador la Bucureşti încă înainte de plecarea mea, dar a ajuns la Bucureşti doar în noiembrie 1985, şase luni mai târziu. Când am vorbit cu el, la Washington, după ce m-am întors de la Bucureşti, părea un tip cumsecade. Interesele sale, oglindite în întrebările ce mi le punea, păreau a se orienta spre posibilităţile de a juca tenis de câmp la Bucureşti, cum era circuitul cocteilurilor diplomatice, şi acestea mai mult decât orice altceva. Nu avea nicio experienţă prealabilă privitoare la România, iar româneşte nu ştia deloc. Pe semne că Departamentul de Stat a făcut să apară articole în gazetele din Washington, din care reieşea că, în România, urma să fie trimis un nou ambasador, intransigent, pentru a preîntâmpina astfel orice opoziţie din partea conservatorilor. Cu toate acestea, din informaţiile primite de mine mai târziu, reieşea că noul ambasador se dovedea a fi un foarte bun avocat al regimului român faţă de Statele Unite. La finele lui august şi începutul lui septembrie 1986, s-a aflat la Washington, unde a făcut pe lobby-stul în

favoarea cauzei României faţă de Congres. Departamentul de Stat are din nou un ambasador care va ajuta la perpetuarea politicii de diferenţiere şi de menţinere a clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România, totodată trecând cu vederea tirania din România şi neglijând interesele Statelor Unite. Ştiu că unele grupuri religioase şi militante pentru drepturile omului îşi exprimă decepţia că ambasada americană vădeşte prea puţină preocupare şi prea puţin interes faţă de rapoartele ce i se aduc, referitoare la persecuţii. Ambasada nu mai furnizează rapoarte, care să aibă dubii faţă de aşa-zisa politică externă de independenţă a României. Dar la reşedinţa ambasadorului american a fost inaugurat recent un teren de tenis.

Senatorul Robert Dole a fost trimis în România cât mai curând posibil după plecarea mea, ca să-l asigure pe Ceauşescu că totul era în ordine, în privinţa relaţiilor bilaterale şi că, în fond, comuniştii români nu aveau să se mai teamă de nimic din partea guvernului Statelor Unite. De la prieteni de-ai mei din ambasadă am aflat că Dole s-a deplasat la Bucureşti ca să-i comunice lui Ceauşescu că eclatul provocat de plecarea lui Funderburk nu reflecta punctul de vedere al guvernului american, care dorea să readucă lucrurile pe făgaşul normal, de dinainte. Clauza nu va fi retrasă, românii trebuind probabil să facă nişte

mici gesturi simbolice, care se făceau din partea Bucureştiului, oricum, în fiecare vară, înaintea dezbaterilor pe tema reînnoirii clauzei naţiunii celei mai favorizate, care să îmbunătăţească atmosfera şi să permită Washingtonului să prezinte în modul cel mai favorabil cazul României.

Vizita secretarului de stat Shultz în România fusese pusă la cale de multă vreme, dar amânată pentru un timp oarecare. Aceasta poate fi legată şi de numirea noului ambasador, în toamna anului 1985.

Excursia lui Shultz în România ieşea în evidenţă prin lipsa lui de dârzenie faţă de regimul din România, chiar dacă unele rapoarte bine periate se încăpăţânau a susţine că Shultz îi pomenise lui Ceauşescu de problemele legate de respectarea drepturilor religioase. De fapt, Shultz menţionase situaţia unor secte minore şi nerecunoscute, cum ar fi Biserica lui Iisus Hristos al Zilei de Apoi (a mormonilor), a Nazarenilor, a Martorilor lui Iehova şi a unei grupări baptiste neoficiale, A pomeni aceste confesiuni neoficiale şi minuscule nu era deloc ameninţător pentru regim. Nu au fost menţionaţi, cu acel prilej, Uniţii, cea mai importantă grupare religioasă nerecunoscută oficial în România, cu un număr de probabil, un milion şi jumătate de membri. Uniţii, în principal de origine etnică română şi concentraţi în Transilvania, continuă să fie

semnificativi, în pofida interzicerii lor de aproape trei decenii. Shultz, de asemenea, nu s-a ocupat de problema majoră a drepturilor omului în România: tratamentul la care îşi supune regimul poporul şi credincioşii practicanţi ai tuturor credinţelor religioase (inclusiv Biserica Ortodoxă Română majoritară).

Scopul principal al vizitei era, fără îndoială, restabilirea relaţiilor „normale" anterioare, prin continuarea laudelor aduse „curajosului Ceauşescu" pentru „politica sa externă de independenţă", în ajunul vizitei, Shultz a declarat că vizita urma să arate sprijinul pentru" identităţile şi aspiraţiile României, Ungariei şi Iugoslaviei", ale fiecăreia în parte. (5) Totodată, ambasada din Bucureşti a lăsat să se înţeleagă că* odată cu pierderea clauzei, România nu ar mai putea fi supusă niciunei presiuni spre rezolvarea cazurilor din domeniul drepturilor umanitare. (6)

Unul din lucrurile cele mai nefavorabile ce ar fi putut fi întreprinse de administraţia Reagan, în privinţa României, ar fi fost aprobarea unei vizite prezidenţiale. Dacă preşedintele Reagan era de acord să viziteze Bucureştiul, ori să-l primească pe Ceauşescu la Washington însemna să anihileze tot ce s-a realizat în relaţiile bilaterale, în timpul administraţiei Reagan. S-ä introdus o măsură de realism, în sensul că multe persoane

oficiale de la Washington şi alţii privesc acum cu scepticism politica de independenţă a României. Asupra guvernului român s-a exercitat o presiune mai mare, ca să-şi îmbunătăţească situaţia drepturilor omului. În pofida faptului că relaţiile au ajuns în mare măsură la normalitate, timp de patru ani de zile administraţia Reagan a fost constrânsă să vadă adevărata faţă a Bucureştiului.

Schimburile de vizite prezidenţiale ar pune administraţia Reagan în aceeaşi situaţie istorică cu administraţiile anterioare, ale lui Nixon, Ford şi Carter. În vremea acelor administraţii, ori Ceauşescu venea în S.U.A., ori preşedintele american, cum a fost cazul lui Nixon şi Ford, se deplasa în România. Asemenea vizite, în timpul lui Reagan, ar semnala din nou României şi lumii că Statele Unite pune „tratamentul favorizant", de prietenie cu Ceauşescu, deasupra intereselor de securitate naţională ale Statelor Unite şi deasupra stării de necesitate în care se află cei persecutaţi politic şi religios în România. Poporul român nu ar înţelege adevărata poziţie şi adevăratele convingeri ale Statelor Unite, iar mulţi americani şi europeni bine informaţi nu şi-ar putea da seama de ce îşi continuă guvernul american jocul cu Bucureştiul.

În timpul şederii mele în România, mă temeam că Departamentul de Stat ar putea, în oricare zi, să

recomande un schimb de vizite prezidenţiale pentru sprijinirea relaţiilor bilaterale şi confirmarea politicii de diferenţiere. Dar poziţia Departamentului în acel timp era de a nu acorda sprijin pentru o atare vizită, în speranţa obţinerii unui consens din partea altor vizitatori. Dacă noi, cei de la ambasadă, am fi fost de acord cu vizitarea Bucureştiului de către vicepreşedinte ori secretarul de stat, atunci persoane oficiale de la Departament nu ar fi susţinut o vizită a lui Reagan.

Ce a rezultat din această luptă, a unui ambasador conservator al administraţiei Reagan, prins între Departamentul de Stat şi un regim comunist din Europa de est, antiamerican şi tiranic? Poate mai nimic, sau puţin mai mult realism în modul în care americanii văd regimul de la Bucureşti. Mijloacele de informare în masă, într-o oarecare măsură, apoi congressmenii, într-una mai mare, şi chiar acei politicieni din aparatul Serviciului Străin de la Washington au fost şi sunt îmboldiţi să-şi reevalueze politica americană faţă de România şi Europa de est şi faţă de realitatea morbidă a vieţii României de azi. Din nefericire, e adevărat că România a obţinut din nou clauza naţiunii celei mai favorizate, în 1985 şi 1986, dar, de fiecare dată, a fost şi mai dificil, iar regimul de la Bucureşti a plătit un preţ mai mare, prin aceea că a fost silit să se expună oprobriului mondial. La 29 iulie 1986, votul

Camerei Reprezentanţilor din Congres a favorizat România la limita cea mai strânsă din câte au fost: 216 pentru şi 190 contra. O rezoluţie propusă de senatorul Paul Trible, în 1986, denunţa „continua ostilitate” a guvernului român „faţă de exercitarea drepturilor religioase, politice şi culturale” şi cerea guvernului S.U.A. să afle dacă românii permit (aşa cum promiseseră) tipărirea mai multor mii de Biblii şi păstrarea bisericilor şi sinagogilor. (7)

Acţiunea cea mai încurajatoare de până acum a fost votarea din 1987, în ambele camere ale Congresului, a suspendării, pe timp de şase luni, a clauzei naţiunii celei mai favorizate. La 30 aprilie, cu 232 voturi pentru şi 183 contra, Camera Reprezentanţilor a votat în favoarea amendamentului propus de congresmenul Frank Wolf la legea comerţului, care prevedea suspendarea clauzei pentru şase luni, timp în care preşedintele urma să certifice un real progres în situaţia drepturilor umanitare. Senatorii William Armstrong şi Christopher Dodd au propus un amendament similar, care a fost adoptat, la 26 iunie, cu 57 de voturi pentru şi 36 contra. (Un al doilea vot în Senat a avut loc la 15 iulie, cu 53 – 44, respingând presiunea de a modifica amendamentul la legea comerţului. Până acum nu s-a spus niciun cuvânt cu privire la o posibilă confirmare din partea preşedintelui).

Schimbarea de optică în modul în care este privit

Bucureştiul este descrisă într-un articol din ziarul elveţian *Journal de Geneve*, din decembrie 1985:

„De ani de zile, Statele Unite tratează România cu mănuşi, deoarece ea a îndrăznit să înfrunte „Marele Frate" sovietic – indiferent cât de marxist-dictatorial este regimul pe plan intern.

Liderul român Ceauşescu beneficiază de pe urma acordului. Îndeosebi de pe urma clauzei naţiunii celei mai favorizate, din partea Statelor Unite. Iar el îşi plăteşte datoriile Fondului Monetar Internaţional şi băncilor americane. Ce să vrei mai mult?

Dar, în ultimele luni, demisia ambasadorului Statelor Unite la Bucureşti şi demascările făcute de mediile de informare au deschis ochii americanilor, arătând adevărata înfăţişare a regimului românesc: persecutarea disidenţilor… utilizarea abuzivă a psihiatriei contra opozanţilor; bibliile confiscate şi folosite ca hârtie – şi aşa mai departe, *ad absurdum*. E foarte bine că secretarul de stat Shultz a avertizat România, în timpul recentei sale vizite, să-şi ţină promisiunea de a respecta drepturile omului.

Paguba s-a produs însă; România a luat totul – şi nu a dat nimic. (8)

Relatările de presă din ultimii doi ani, în Statele Unite, au fost felurite. Publiciştii conservatori, ca cei de la

Human Events, *Heritage Foundation* şi *Conservative Digest*, conform aşteptărilor* au publicat articole critice faţă de politica Departamentului de Stat. (9) *Reader's Digest* a publicat un articol mai realist despre duritatea regimului lui Ceauşescu. (10) Şi, mai surprinzător, Bradley Graham şi Jackson Diehl, de la *The Washington Post*, au publicat articole echilibrate, care aruncau o lumină atât asupra limitelor oricărei independenţe româneşti, cât şi a tratamentului la care e supus poporul. (11) Dar fiecărui articol de acest tip, care încearcă să redea o imagine mai clară a României anilor '80, îi corespunde unul care repetă concepţiile greşite din trecut şi care reia linia politică a Departamentului. Cea mai crasă prezentare cu iz propagandistic, din câte putea scoate la iveală ONT-ul comunist (Oficiul Naţional de Turism), a constituit-o serialul transmis timp de o săptămână, de canalul TV CNN, în emisiunea „Ora internaţională", serial intitulat „Cortina de Fier se ridică". Urmărind tot serialul, împreună cu familia lui Mircea Tatos (imigranţi români), ne-am convins că nu s-a arătat decât foarte puţin din realitatea României comuniste. Reportajul corespondentului diplomatic al lui CNN, Stuart Loory, oglindea foarte fidel argumentele Departamentului de Stat, ale ambasadei din Bucureşti, cât şi ceea ce dorea Ceauşescu. (12)

În luna premergătoare plecării mele din Bucureşti,

Frank Corry – şef-adjunct al misiunii diplomatice –, după ce s-a reîntors de la o conferinţă a omologilor săi, ţinută la Berlin, opina că eforturile depuse de noi poate nu au fost cu totul zadarnice, în privinţa politicii guvernului american. Spunea că auzise în particular că strădania noastră a avut un impact la Casa Albă, Consiliul Naţional de Securitate (NSE) şi, într-o oarecare măsură, la Shultz. În urma rapoartelor noastre, au devenit mai sceptici faţă de Ceauşescu şi regimul său. Un *reprezentant* NSE i-a relatat în particular, lui Corry, că noi, până la urmă, tot eram luaţi în seamă şi că cei de la Casa Albă nu se entuziasmau deloc de România. Avusesem oarecare succes în problema transferului de tehnologie avansată. De asemenea, am înscris câteva puncte în favoarea noastră, prin faptul că atrăgeam atenţia oficialităţilor americane că România e membru loial al Organizaţiei Pactului de la Varşovia, că nu e nicidecum independentă şi că vădeşte o situaţie jalnică a drepturilor omului.

Acţiunile miilor de români din afara României demonstrează cât se poate de clar că majoritatea imigranţilor români se opun politicii occidentale, care favorizează regimul lui Ceauşescu. Uniunea Mondială a Românilor Liberi, condusă de Ion Raţiu, şi Institutul Libertăţii şi Credinţei din S.U.A., condus de Victor Găetan, îşi exprimă cu putere opoziţia faţă de clauza naţiunii celei

mai favorizate acordata României şi îşi dau sprijinul lor pentru *6* ripostă realistă, la politica externă a României şi la violările drepturilor omului. Jurnaliştii de la Radio *Europa Liberă mi-au relatat că* sutele de scrisori primite de ei, în majoritate, sprijineau poziţia adoptată de mine. De asemenea, proclamaţiile diverselor grupuri de emigranţi români şi sutele de scrisori şi telefoane pe care le-am primit sprijină recomandările făcute de mine pentru politica americană faţă de Bucureşti, cât şi pentru ajutorarea poporului român. (13)

În urma plecării mele din Bucureşti, Bradley Graham, de la *The Washington Post*, a tipărit îndată o relatare despre demisia mea. Aceasta a fost reprodusă şi de *The International Herald Tribune*, fiind urmată de articole şi editoriale în diverse gazete. Audierea în legătură cu clauza naţiunii celei mai favorizate reflecta mult din ceea ce se spusese. Mulţi dintre cei care se luptaseră din răsputeri pentru adevăr, acum erau ascultaţi de oameni influenţi. Juliana Pilon, de la *Heritage Foundation*, ex-congressmanul Mark Siljander, congressmenii Philip Crane şi Frank Wolf, fostul şef-adjunct al securităţii române Ion Pacepa, părintele Calciu şi mulţi alţii au contribuit la spunerea adevărului despre bolnavul Europei şi despre eşecul politicii americane acolo…

În vara lui 1987, relaţiile americano-române păreau a se fi schimbat întrucâtva. Cu ajutorul funcţionarilor de la ambasadă şi prin controlul exercitat de administraţia lui Shultz, la Departament, politica de diferenţiere era dusă în continuare, deşi nu atât de lesne ca în trecut. Ceea ce s-a modificat era sporita circumspecţie a Congresului faţă de România şi Ceauşescu, a grupurilor interesate de problemele religioase şi umanitare şi a altor persoane. Aceasta a dus la o creştere a conştientizării şi a accelerat chestionarea politicii americane faţă de România. Voturile, din ambele camere ale Congresului, pentru suspendarea clauzei naţiunii celei mai favorizate în comerţul cu România, scoteau şi ele în relief schimbarea de optică faţă de România lui Ceauşescu.

Terminologia uzitată în descrierea relaţiilor bilaterale s-a schimbat şi ea. În anii ’80, se vorbea de o politică relativ independentă. Dar aşa cum îi plăcea adjunctului misiunii diplomatice, Frank Corry, să spună: „relativ” înseamnă a zice că o femeie ce stă să nască e relativ sau parţial însărcinată. Independenţa românească e un termen folosit din ce în ce mai puţin, în prezentarea politicii externe a României. În cadrul audierilor din Congres, purtătorii de cuvânt ai Departamentului de Stat adoptă o poziţie din ce în ce mai defensivă, în legătură cu relaţiile bilaterale. Ei recunosc tot mai mult unele aspecte

ale teribilei situaţii a drepturilor omului din România şi a domniei „cultului” lui Ceauşescu. Dar ei au găsit noi justificări pentru păstrarea clauzei naţiunii celei mai favorizate, dincolo de orice independenţă a României. După cum a subliniat Nestor Rateş, de la radio Europa Liberă, opinia cea mai recentă a Departamentului este că, clauza trebuie păstrată, ca să ofere Statelor Unite o pârghie în domeniul drepturilor omului şi să pună Statele Unite în poziţia de a trage foloase din interior, în vederea erei de după Ceauşescu. (14)

Argumentul meu că, de politica de diferenţiere, beneficiază regimul lui Ceauşescu şi nu poporul român şi că această politică este în detrimentul intereselor de securitate naţională americană este acum însuşit şi de disidenţii români, ca de pildă Mihai Botez. Botez a declarat că „... românul de rând e tot mai puţin înclinat să spere că va primi sprijin din partea celor în care şi-a pus speranţele, anume americanii, dar care îl trădează, prin faptul că ei se aliază cu opresorii lui”. (15)

Poate unul din cei mai buni indicatori ai faptului că eram foarte aproape de dezvăluirea adevărului îl constituia gradul de stimă ce ne-o arătau elita conducerii Departamentului de Stat şi conducătorii comunişti de la Bucureşti. Din diverse surse am aflat că Ceauşescu mă considera mai puţin util pentru scopurile comuniştilor,

decât pe cei doi ambasadori americani de dinaintea mea. De asemenea, el mă considera inamicul numărul unu din ambasada americană. Una din sursele ce pot fi citate este profesorul de istorie de la Universitatea Colorado, Stephen Fischer-Galaţi, care vizita frecvent România şi avea întrevederi cu liderii români. Într-o conversaţie, el mi-a relatat despre convorbirile pe care le-a avut cu ministrul adjunct al forţelor armate, Ilie Geauşescu (16) Fischer-Galaţi povestea că Ilie Ceauşescu a încercat să îl folosească, în încercarea de a mă discredita pe mine. Nu e o coincidenţă că Departamentul de Stat s-a străduit şi el să mă discrediteze – mărturie este articolul din 16 martie 1986, apărut în *The Charlotte Observer*, cât şi articolul, aproape identic, din *Foreign Service Journal*: Fischer-Galaţi spunea că pe Ceauşescu îl preocupa menţinerea imaginii de independenţă şi a reputaţiei, în Statele Unite, atât din punctul de vedere al politicii externe „independentei cât şi din acela al respectării drepturilor omului. El afirma că ambasadorul Funderburk nu dovedea a fi de un real ajutor în aceste strădanii ale comuniştilor români. Intelectualii români disidenţi ne-au spus, lui Fischer-Galaţi şi mie, că doi din trei foşti ambasadori americani în România fuseseră, în anii ’70, din unghiul de vedere occidental, un dezastru, aceştia necunoscând deloc realitatea. Iar celălalt, care avea o experienţă anterioară în

legătură cu România, ştia ceva despre întreaga situaţie, dar s-a dovedit a nu fi ceea ce se dorea. Însă odată cu numirea lui Funderburk, guvernul român nu se mai aştepta la nimic, ci să obţină eventual ceva la care s-ar aştepta mai puţin. Intelectualii disidenţi spuneau că, între 1981 – 1985, ambasada americană a jucat un rol corespunzător, din punctul lor de vedere. În fine, Fischer-Galaţi a menţionat că nici Ceauşescu şi nici Departamentul nu mă agreau. Diplomaţii de carieră americani şi cei roşii din România iarăşi au vădit o comunitate de interese, în problema ambasadorului Statelor Unite.

Încercările Departamentului de a mă discredita nu au contenit odată cu plecarea mea din postul de ambasador, ci au fost evidente şi în perioada campaniei mele preliminare pentru Partidul Republican, în vederea unui loc în Senat, din partea Carolinei de Nord, în toamna lui 1985 şi primăvara anului următor. Exemplul cel mai elocvent de atac din partea Departamentului îl constituie un articol de amploare, din martie 1986, apărut în cel mai mare ziar din Carolina de Nord, *The Charlotte Observer*. Un jurnalist din Washington a petrecut două sau trei luni cu intervievarea funcţionarilor de la Departamentul de Stat, care lucraseră cu mine la ambasada din Bucureşti, din toamna lui 1981 până în primăvara lui 1985. Articolul cuprindea comentariile a peste 20 de oficiali ai

Departamentului, nenumiţi. Faptul că la ambasadă se cânta imnul naţional şi muzică patriotică, de 4 iulie, era luat în batjocură de elitiştii de la Departament. Relatările surselor, neidentificate în articol, erau pline de erori, ca, de pildă, în legătură cu secretarele şi Clubul American. Iar unul din oficiali spunea, în chip de condamnare, că Funderburk „avea grave rezerve faţă de diplomaţii de carieră… şi era sceptic faţă de politica americană în România”. Apoi, chiar dacă nu aş fi avut deloc astfel de rezerve, tot ar fi trebuit să le am. Altminteri nu aş fi putut să fac tot posibilul pentru susţinerea intereselor Statelor Unite. Au fost şi câteva citări corecte, în cadrul articolului. Unul dintre cei intervievaţi nota că Funderburk „a fost blestemat, încă înainte să pună piciorul acolo, fiindcă era patronat de Jesse Helms… Pur şi simplu nu i se arătase pe faţă aceasta. A fost tratat foarte prost”. Iar Juliana Pilon, de la Fundaţia Heritage, spunea că, „concluziile la care a ajuns ei au stânjenit întrucâtva Departamentul de Stat”. Alt lucrător de la ambasadă spunea că „Funderburk nu a fost bleg – că, de-ar fi fost, atunci ei (comunişti români) ar fi făcut ceva pe noi”. (17)

S-a ajuns la un oarecare progres, în dezvăluirea adevărului în legătură cu colaborarea dintre România comunistă şi Departamentul de Stat. Dar mai rămâne mult de făcut pentru o modificare reală a politicii

Departamentului *vis-à-vis* de Europa de est. Expun câteva sugestii, pentru stabilirea unei politici pro-libertate.

Putem să atacăm convergenţa de interese ale diplomaţilor americani carierişti şi ale celor roşii, prin adoptarea unei noi politici americane faţă de Europa de răsărit. Pentru început, ar fi necesară selecţionarea, de către preşedinte, a unei duzini de cadre de conducere competente, în posturile cheie la Departamentul de Stat. Aceste cadre trebuie să fie calificate prin studiu, cunoştinţe lingvistice şi experienţă în străinătate, precum şi prin cunoştinţe de conducere în domeniile de activitate neguvernamentale ale societăţii. Apoi, aceştia trebuie să fi demonstrat în prealabil că înţeleg să pună în prim plan interesele Americii. Aceasta ar contribui la contracararea tendinţei instituţionale de la Departament de a se pune accentul pe problemele ţării în care activează respectivii funcţionari ai serviciului străin. Conducătorii din exteriorul guvernului se află, adesea, pe poziţii mai avantajoase în a urmări conformismul obsesiv şi loialitatea faţă de sistem şi elita sa, manifestate în cadrul Departamentului de Stat. În posturile de vârf ale Departamentului ar trebui numiţi funcţionari de carieră, împreună cu cei de altă provenienţă, într-o proporţie mai eficientă, care să reflecte recunoaşterea de către Departament a necesităţii şi valorii politicului, în procesul de cristalizare a politicii externe.

Aceşti numiţi trebuie să aducă cu sine un simţ practic sănătos, să reprezinte opinia americană curentă şi să manifeste o detaşare faţă de imperativele birocratismului. Diplomaţii Departamentului de Stat excelează prin raportarea a ceea ce ei aud de la alte persoane oficiale, cât şi prin executarea instrucţiunilor politice. Dar diplomaţii necarierişti mai au unele calităţi, cum ar fi reprezentarea intereselor de politică internă şi externă a poporului american, iniţiativă, îndrăzneală şi curaj, necesare pentru formularea politicii – toate acestea urmărind interesele Americii.

La formularea unei politici noi faţă de Europa de est trebuie să luăm în considerare diferenţele istorice, etnice, lingvistice, culturale şi de altă natură între naţiunile şi popoarele distincte ale Europei de est. Trebuie să avem în vedere că statele blocului sovietic sunt expuse doctrinei Brejnev, care le împiedică să părăsească, când vor, blocul. De asemenea, aceste state sunt constrânse să fie membre ale Tratatului de la Varşovia şi C.A.E.R. Există acorduri şi tratate care obligă statele blocului şi le pretind transmiterea unul altuia de tehnologie şi informaţii obţinute din Occident…

Actuala politică a Statelor Unite susţine că o ţară care depune efort să impună o politică externă independentă faţă de Moscova, ori să aducă ameliorări în

politica internă, inclusiv în problemele drepturilor omului şi emigraţiei, merită un tratament de favorizare. În accepţiunea Statelor Unite, nu se specifică în ce constă politica externă independentă faţă de Moscova, ori unde anume trebuie să înceapă reformele interne. Mai mult, nu se specifică un factor important, şi anume gradul de implicare al ţării respective în terorism, export de droguri şi armament militar şi în combaterea forţelor comuniste ce luptă împotriva aliaţilor, ori a intereselor Statelor Unite. Prezenta politică, a Statelor Unite împarte în mod artificial, în categorii, statele Europei de est şi, în acest proces, induce multă lume din Occident să le considere virtual state nealiniate. Elita conducerii de la Departamentul de Stat tinde să se arate generoasă cu asistenţa ce o oferă Europei de est şi chiar U.R.S.S.-ului. Politica de acum nu ţine seama de faptul că guvernele blocului denotă mult mai multe asemănări, decât deosebiri. Şi nu realizează nici că avem de a face cu regimuri comuniste care nu sunt libere, nici democratice, nici capitaliste şi nici pro-individ (ori pro-drepturile omului). Politica Departamentului operează potrivit prezumţiei că guvernele est-europene nu sunt legate strâns unul de altul, în sânul blocului sovietic, şi că, astfel, dezintegrarea poate să se producă prin zgândărirea ursului rusesc şi prin ajutorarea statelor favorizate*

Politica americană nu a avansat în procesul de dispersare a sateliţilor.

Ca minim mănunchi de principii, care să sublinieze noua politică a Statelor Unite, ar trebui să le evaluăm pe cele care ar aduce cele mai mari beneficii morale, politice, strategice, economice şi de securitate naţională. Concomitent, ar trebui să ne gândim mereu la obligaţia noastră de a căuta măsuri mai adecvate pentru bunăstarea spirituală şi materială a popoarelor Europei de est. Nu poate exista o permanentă abandonare a acestor popoare, în ceea ce priveşte libertatea. Politica noastră, de facilitare a existenţei titoismului, ceauşismului ori kadarismului, este discutabilă şi ar trebui să ne concentrăm primordial să sprijinim guverne procapitaliste, prodemocratice şi pro-drepturi ale omului, guverne libere. Din punct de vedere simbolic şi practic, este cu mult mai important să extindem ajutorul, subvenţiile comerciale şi beneficiile tehnologice şi politice, cu preponderenţă, în favoarea ţărilor democratice, care ne sunt aliate.

Politica americană nu ar trebui să ofere blocului sovietic tehnologie de vârf, militară, oricare să ne afecteze securitatea. Nu ar trebui acordate credite subvenţionate şi alte forme de asistenţă financiară, prin intermediul Băncii Mondiale, a Fondului Monetar International, Eximbank şi bănci americane. Ar trebui să existe convingerea că un

comerţ non strategic, orientat spre consumator, cât şi schimburile ştiinţifice, culturale, de studii, şi turistice – toate puse sub observaţie atentă – nu pot decât să fie utile atât Statelor Unite, cât şi majorităţii popoarelor Europei de est. Pentru aceasta, criteriile minime de stabilit ar trebui să ia în considerare acele guverne care nu distrug bisericile, care nu întemniţează pastorii şi preoţii, care nu persecută disidenţii religioşi şi politici, care nu acţionează contrar libertăţii de mişcare-emigrare şi, în fine, care vădesc un progres real în ameliorarea condiţiilor generale de trai pentru popor – inclusiv condiţii mai bune de muncă, alimentaţie, spaţiu locativ, energie şi oportunităţi cultural-religioase. Drepturile fundamentale ale omului sunt de o importanţă centrală, deoarece reflectă modul în care societăţile comuniste îşi respectă proprii cetăţeni şi dacă recunosc valorile fundamentale, inerente individului şi care stau la temelia societăţii noastre.

Pentru Statele Unite (cu valorile şi convingerile tradiţionale) este esenţial să aibă o convergenţă de interese cu popoarele Europei de est. Dacă sovieticii sunt pasibili de schimbări numai atunci când sunt presaţi să le efectueze, ar trebui să ne reamintim datoria de a ajuta toate acele elemente care acţionează pentru schimbări în statele-satelit. Sunt multiple căile prin care guvernul american poate da asistenţă şi poate încuraja aceste forţe,

care tind spre schimbări în ceea ce priveşte libertatea şi autodeterminarea. Noi trebuie să continuăm să ne afirmăm cu tărie sprijinul pentru dreptul popoarelor din Europa de est la o ordine interioară mai liberă, la condiţii de viaţă mai bune şi la exprimarea religioasă şi politică deschisă.

Guvernul american trebuie să expună cu mai mult curaj politica sa pro-libertate, prin agenţii cum ar fi, de exemplu, U.S.I.A. Valorile şi principiile noastre, precum şi un puternic sprijin dat aspiraţiilor comune ale popoarelor din estul Europei, ar trebui să fie enunţate cu fermitate, prin intermediul posturilor de radio Vocea Americii şi Europa Liberă. Pe lângă posibilităţile radiofonice, mai există televiziunea, casetele video, cărţile şi alte publicaţii. Ar trebui să se vadă clar că geniul american nu se manifestă doar prin bogăţia economică şi materială, ci şi prin structura spirituală, valoare individuală şi posibilităţi. Apoi, în întreaga lume trebuie să se afle că Statele Unite sunt pentru schimbarea *statu-quo-ului* în Europa de est. Trebuie să se specifice că interesele noastre naţionale şi securitatea nu sunt împlinite în Europa, atâta vreme cât aspiraţiile de libertate legitime ale popoarelor din Europa de est nu sunt recunoscute şi satisfăcute.

În fine, guvernul şi naţiunea Statelor Unite ar trebui să încurajeze asistenţa pe bază privată pentru aliaţii noştri, în lupta pentru libertate în Europa de est. Atât

disidenţii politici, cât şi credincioşii religioşi din statele blocului înfiinţează grupări care urmăresc schimbarea. Aceste forţe indigene sunt aliaţii libertăţii şi democraţiei în spatele Cortinei de Fier. În trecut, sindicate, biserici şi grupuri umanitare americane s-au pus în fruntea celor ce ajută astfel de forţe, în afară de acestea, sute de organizaţii mici participă la canalizarea acestor ajutoare. Alimente, vitamine, medicamente şi alte bunuri necesare (inclusiv Biblii şi literatură religioasă), alături de sume de bani, sunt expediate, pe căi private, oamenilor din Europa de est.

Indiscutabil, comuniştii se tem de religie. Partidul Comunist Român a organizat un miting ateist, în primăvara anului 1987, la Universitatea din Bucureşti. Pe de o parte, participanţii au aplaudat declinul influenţei religioase în viaţa de zi cu zi. Pe de alta, au fost avertizaţi de „pericolele sociale ale prozelitismului la care se dedau unele secte neoprotestante" (de exemplu baptiştii, penticostalii, fraţii şi adventiştii) şi s-a subliniat necesitatea îmbunătăţirii educaţiei ateiste (materialist-ştiinţifice şi umanist-revoluţionare). (18) Ajutând asemenea grupuri de activişti, ca şi pe alţi numiţi „disidenţi", fie ei ortodocşi sau catolici, nu facem decât să ne ajutăm aliaţii să adauge mai multă suferinţă, sub regimurile comuniste.

Disidenţii politici şi religioşi arată, mai presus de

toate, întreaga slăbiciune a sistemului comunist în faţa curajului şi credinţei. Unde există un spirit de nestăvilit, care este imun la teroare şi frică, conducătorii marxist-leninişti apar a fi neajutoraţi. Fostul vicepreşedinte al lui Tito, Milovan Djilas, a spus că „opoziţia poloneză este un cancer incurabil al rezistenţei democratice, în trupul blocului răsăritean”. (19) Chiar dincolo de observaţia valabilă a lui Djilas, putem adăuga că cei ce cred în Dumnezeu şi cei ce cred în libertate şi democraţie sunt ghimpele persistent şi de neclintit în carnea sistemului, de care se teme cel mai mult elita comunistă. Cel mai modest lucru ce-l putem face pentru aceşti credincioşi e să-i sprijinim şi să ne rugăm pentru ei.

În ultimele luni şi săptămâni ale şederii noastre în România, sute de români au venit la reşedinţă, la recepţii şi în alte ocazii. Conştienţi de faptul că aveam de gând să plecăm, mulţi mi-au cerut să nu uit niciodată ceea ce am văzut. „Să nu uitaţi niciodată ce face regimul comunist ca să ne distrugă şi nu uitaţi ce fac Statele Unite ca să ajute regimul să ne ţină în starea asta”, spunea cineva. Nu voi uita niciodată.

Într-o bună zi, întreaga istorie a mizeriei, a gulagurilor şi a morţii sub comunism va ieşi la iveală. Americanii vor trage la răspundere Departamentul de Stat pentru perpetuarea politicii greşite, care e o ameninţare

pentru Statele Unite şi care nu e de niciun folos pentru popoarele captive. Iar pericolul sclaviei comuniste şi al expansionismului sovietic va fi scos la lumină, pentru a fi văzut de toată lumea. Până în ziua aceea, e datoria noastră să slăbim şi să rupem legătura „convergenţei de interese" dintre conducerea Departamentului de Stat şi regimurile comuniste din Europa de est, ca cel din România.

Evoluţia evenimentelor din ultimii câţiva ani au confirmat cele mai multe aspecte care au fost arătate în această carte, în 1989, Ceauşescu continua politica sa nebunească de înfometare a poporului român şi metodele de divizare pentru a deţine controlul deplin asupra vieţilor oamenilor.

„Sistematizarea" lui Ceauşescu, adică distrugerea satelor cu bisericile, casele, cimitirele şi monumentele lor, unele vechi de peste 800 de ani, a condus la înlăturarea unor dovezi de cultură şi istorie vest-europeană, ceea ce reprezintă o pierdere irecuperabilă. Multe guverne vest-europene şi chiar Naţiunile Unite au considerat aceste fapte ca adevărate orori şi au condamnat politica lui Ceauşescu. Dar şefii comunişti şi-au continuat îndeplinirea planurilor lor de a desfiinţa fermele şi satele ţăranilor şi de a-i îngrămădi în blocuri, unde puteau fi mai bine Supravegheaţi şi făcuţi mai dependenţi de stat. În 1989, unele guverne, cum ar fi cel britanic, danez, francez şi cel

norvegian, şi-au instruit ambasadorii de la Bucureşti să protesteze împotriva „sistematizării” şi încălcării drepturilor omului. Din păcate, guvernul Statelor Unite întotdeauna sensibil la perspectiva de a-l ofensa pe vechiul său favorit, Ceauşescu – a întârziat să-şi exprime vreun protest.

În 1988, obosit de atâtea critici din partea unor congressmeni şi a unor personalităţi religioase, în legătură cu dramatica degradare a drepturilor omului, Ceauşescu a renunţat, în mod unilateral, la clauza naţiunii celei mai favorizate, Guvernul american ar fi trebuit să ia în consideraţie retragerea clauzei naţiunii celei mai favorizate Bucureştiului. În loc de aceasta, carieriştii de la Washington au lucrat în spatele scenei cu reprezentanţii lui Ceauşescu, pentru a se reacorda clauza României în termenii convenabili acesteia.

În această conjunctură critică pentru istoria României şi în raport cu rolul Ariiericii *vis-à-vis* de naţiunile captive, preşedintele Bush a abordat aceeaşi politică externă învechită. Cu Eagleburger ca secretar de stat, cu Palmer în linie ascendentă, după ce a fost ambasador la Budapesta, cu Burt ca negociator START şi Simons ca lider al politicii S.U.A. faţă de sovietici, această politică învechită a lui Kissinger – Eagleburger, concentrată pe asistarea clienţilor comunişti, a dominat

deplin la Foggy Bottom. Aceeaşi oficiali au acordat, în mod caracteristic, o mare importanţă manevrelor geo-politice, în defavoarea luptătorilor pentru libertate din interiorul lumii comuniste şi în defavoarea statutului Americii de adevărat lider în lupta pentru libertate şi demnitate umană.

Orice speranţă reală de a asista la prăbuşirea din interior a Uniunii Sovietice (ceea ce ar fi necesar să se producă înainte ca toate ţările satelite să-şi poată obţine libertatea şi independenţa) va putea să vină din partea acelora din afara guvernului, care ştiu că ajutorul dat comuniştilor perpetuează puterea comunistă.

ANEXA I:

SCRISOARE PREZIDENŢIALĂ REFERITOARE LA ÎNDATORIRILE AMBASADORULUI

CASA ALBĂ WASHINGTON

2 octombrie 1981

Dragă domnule ambasador.

Doresc să vă transmit cele mai bune urări personale pentru succes în misiunea dumneavoastră în Republica Socialistă România. Ca reprezentant al meu personal acolo, dumneavoastră, împreună cu secretarul de stat; împărţiţi cu mine responsabilitatea pentru conducerea

relaţiilor noastre cu România. ştiu că împărtăşim o convingere mutuală conform căreia transmiterea mesajului american de speranţă şi libertate şi susţinerea intereselor Statelor Unite în străinătate întăresc temelia păcii. Împreună ne-am obligat să lucrăm pentru puterea naţională şi creşterea economică şi pentru promovarea valorilor pe care se sprijină unitatea şi securitatea naţiunii noastre.

Vă acord întregul meu sprijin, în calitatea pe care o aveţi, – de şef al misiunii Statelor Unite în România, în exercitarea puternicului mandat statutar, în conformitate cu secţiunea 207 a Legii Serviciului Străin din 1980 (22 U.S.C. 3927). Vă însărcinez să vă exercitaţi întreaga responsabilitate pentru dirijarea, coordonarea şi supravegherea tuturor funcţionarilor şi salariaţilor guvernului Statelor Unite din ţară sau din organizaţia pentru care primiţi acreditarea, cu excepţia personalului subordonat comandantului militar al zonei, din partea Statelor Unite, a personalului aflat sub autoritatea şefului altei misiuni diplomatice a Statelor Unite (de exemplu, acreditată pe lângă o organizaţie internaţională), sau a personalului nominalizat cu sarcini în grupul de conducere a unor organizaţii internaţionale. Aştept din partea dumneavoastră să supravegheaţi punerea în practică a tuturor programelor şi activităţilor guvernului Statelor

Unite, în această arie de responsabilitate. În concordanţă cu aceasta, am anunţat pe toţi şefii de departamente şi agenţii şi le-am dat instrucţiuni ca să-şi informeze personalul din Statele Unite şi din străinătate. Pentru ca să puteţi asigura coordonarea efectivă a tuturor activităţilor guvernului Statelor Unite aflate sub responsabilitatea dumneavoastră, vă cer să adoptaţi, în cadrul misiunii diplomatice, o linie fermă de program şi conducere a operaţiunilor. Vă rog să vă instruiţi întreg personalul din subordine: este datoria fiecăruia să vă informeze complet şi în orice moment asupra activităţilor desfăşurate, astfel încât să puteţi conduce, coordona şi supraveghea direct programele şi operaţiunile Statelor Unite, aflate sub jurisdicţia dumneavoastră, şi să faceţi recomandări politice Washington-ului.

Veţi primi îndrumări politice şi instrucţiuni de la secretarul de stat, care este principalul meu purtător de cuvânt şi consilier pentru probleme de politică externă, sau direct de la mine. Aştept rapoartele dumneavoastră, care trebuie să fie la obiect şi sincere. Doresc să subliniez că secretarul de stat poartă răspunderea nu numai pentru activităţile Departamentului de Stat şi ale Serviciului Străin, ci şi pentru întreaga direcţie politică, cât şi pentru coordonarea şi supravegherea activităţilor externe ale guvernului Statelor Unite, în toată amploarea permisă de

lege. Vor putea exista desfăşurări de evenimente şi luări de decizii cu care personalul subordonat dumneavoastră să nu fie de acord. Secretarul de stat şi cu mine vom lua în consideraţie, întotdeauna, recomandările dumneavoastră pentru cursuri alternative de acţiune şi propunerile de atitudine politică.

După cum vă asumaţi îndatoririle, ştiu că dumneavoastră veţi acţiona cu un puternic devotament, tratând imparţial şi echitabil întreg personalul guvernului Statelor Unite aflat sub jurisdicţia dumneavoastră. Dacă vreo inechitate apărută ar impune, pentru eliminare sau atenuare, apelarea la guvernul ţării gazdă ori negocieri cu acesta, vă cer să urmăriţi acest curs într-o manieră conformă cu autoritatea dvs. şi cu legile internaţionale şi practica încetăţenită. Cunoscând că diverse agenţii operează sub legislaţii şi regulamente diferite, dacă veţi considera că sunt de dorit schimbări în legătură cu politica legislativă sau executivă, ar trebui să faceţi recomandări pentru astfel de schimbări, prin intermediul secretarului de stat. În plus, tratamentul corect al întregului personal guvernamental al S.U.A., fără deosebire de rasă, culoare, credinţă, sex sau origine naţională, dă consistenţă ataşamentului nostru la principiile de egalitate a şansei; valoare şi concept care constituie un element important al tradiţiei democratice americane.

În calitatea mea de comandant suprem am autoritate asupra forţelor armate ale S.U.A. În numele meu, dvs. purtaţi responsabilitatea pentru dirijarea, coordonarea, supra vegherea şi securitatea, inclusiv securitatea faţă de terorism, întregului personal al Ministerului Apărării detaşat în România, cu excepţia acelor forţe aflate sub comanda operaţională şi controlul comandantului militar de zonă, al Statelor Unite şi a personalului ataşat pe lângă organizaţii internaţionale. Oficiile ataşatului militar, unităţile de securitate şi pază şi alte persoane D.O.D. ataşate pe lângă ambasadă, precum şi alte activităţi ale Ministerului Apărării care pot avea un impact asupra conducerii relaţiilor noastre diplomatice cu România cad în responsabilitatea dumneavoastră.

Este imperios necesar ca dvs. să menţineţi relaţii strânse cu comandanţii militari de zonă ai Statelor Unite şi cu şefii de misiuni acreditaţi pe lângă organizaţiile internaţionale. O copie după prezenta scrisoare este în prezent expediată tuturor acestora. Trebuie să vă informaţi unii pe alţii în mod curent şi să cooperaţi în toate chestiunile de interes reciproc. Orice divergenţe care nu pot fi soluţionate pe loc vor fi raportate de către dvs. secretarului de stat; comandanţii militari reuniţi vor raporta ministrului apărării.

Aştept din partea întregului personal al guvernului

Statelor Unite aflat în străinătate o conduită profesională şi personala corespunzătoare celor mai înalte standarde. A veţi autoritatea şi întregul meu sprijin pentru a întreprinde orice acţiune necesară menţinerii acestor standarde.

Misiunea dvs. este de a proteja şi promo va interesele Statelor Unite în străinătate, iar pentru îndeplinirea acestei misiuni veţi primi resursele necesare. În acelaşi timp, aştept ca aceste resurse să fie utilizate într-o manieră concretă şi eficientă, astfel încât acestea să fie îndreptate şi atent corelate cu priorităţile politice şi cu activităţile prevăzute. Veţi informa secretarul de stat dacă veţi considera că personalul oricărei agenţii este fie necorespunzător, fie comite excese în exercitarea funcţiilor esenţiale.

Sunt încrezător că dv. veţi reprezenta Statele Unite cu imaginaţie, energie şi iscusinţă. Aveţi întreaga mea încredere şi cele mai bune urări.

Cu sinceritate.

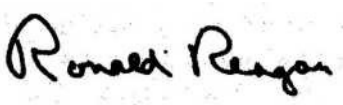

Onorabilului David B. Funderburk,

Ambasador american Republica Socialistă România

ANEXA II

SCRISOAREA PREZIDENŢIALĂ DIN 29 APRILIE 1985

CASA ALBĂ WASHINGTON

29 aprilie 1985

Dragă David.

Vă mulţumesc pentru scrisoarea dvs. din 14 martie, plină de consideraţie, prin care mă încunoştinţaţi asupra intenţiei dvs. de a demisiona din actualul post de ambasador în Republica Socialistă România. Cu profund regret accept demisia dvs. care devine efectivă la odată ce urmează să fie stabilită.

Perioada în care aţi servit ca ambasador a fost marcată de un angajament ferm în susţinerea idealurilor democratice. În mod deosebit, eforturile dvs. de a îmbunătăţi situaţia drepturilor omului în România au exemplificat puternicul devotament al acestei administrată faţă de cauza libertăţii, ceea ce a contribuit la strângerea legăturilor cu poporul român. Apreciez rolul dvs. În încurajarea acestui proces care, cred eu, serveşte intereselor fundamentale ale poporului român şi ale celorlalte popoare din Europa de est care caută să-şi făurească propriul destin. Trebuie, de asemenea, să fiţi felicitat călduros pentru sprijinul deosebit acordat

intereselor noastre de securitate naţională în Europa. În perioada funcţiei dvs., aţi adus o contribuţie de nepreţuit la atingerea ţelurilor administraţiei mele în acest domeniu cât şi în multe altele.

O dată ce vă reîntoarceţi în Carolina de nord şi la Universitatea Campbell, primiţi profundele mele mulţumiri pentru un lucru bine făcut, precum şi cele mai bune urări de bine, de succes deplin şi fericire, în zilele ce vor veni.

Cu sinceritate.

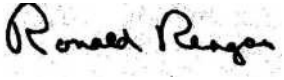

Onorabilului David B. Funderburk
Ambasador american Bucureşti

NOTE

PROLOG

(1) Următoarea listă cuprinde numele firmelor americane cu reprezentanţă în România, în anul 1984: (1) Manufacturers Hanover Trust, centrala la New York, o filială la Bucureşti; (2) American Hause, centrala la Charleston, Carolina de Sud, cu oficiu la Bucureşti; (3) Dow Chemical, cu centre în Horgen, Elveţia, Midland, statul Michigan, şi cu un oficiu la Bucureşti; (4) DuPont de Nemours International, cu centre la Geneva, Elveţia, Wilmington, statul Delaware, şi cu un oficiu la Bucureşti; (5) Eli Lilly Elanco, cu centrale la Viena, Austria, Indianapolis, statul Indiana, şi cu un oficiu la Bucureşti; (6) General Electric Trading Company, cu oficiu principal la New York City şi cu sucursală la Bucureşti; (7) Hewlett Packard, cu centrale la Viena, Austria, Palo Alto, California, şi cu un oficiu în Bucureşti; (8) I.C.E.C. cu oficiile principale la Londra şi White Plains, statul New York, şi un oficiu la Bucureşti; (9) Ingersoll-Rand, cu centrală la Milano şi Woodcliff Lake, statul New Jersey, şi cu un oficiu la Bucureşti; (10) Martin Engineering, cu centrală la Wiesbaden, Germania, şi Neponset, statul Illinois, cu sucursală la Bucureşti; (11) Merk Sharp & Dohme, cu centrală în Zug, Elveţia şi Rahway, statul New

Jersey, şi cu un oficiu la Bucureşti; (12) Monsanto, cu centrală la Bruxelles, Belgia, St. Louis, statul Missouri, cu oficiu la Bucureşti; (13) Pan American Airways, cu centrala la New York City, cu un birou la Bucureşti; (14) Phibro – Salomon Inc., cu centrala la New York City şi cu un oficiu la Bucureşti; (15) Pioneer Overseas, cu centrala la Johnston, statul Iowa, şi cu un oficiu la Bucureşti; (16) Prudenţial Lines Corporation, cu centrala la New York City, cu filiale în Constanţa şi Bucureşti;

(17) Rank Xerox, cu centrale în Anglia şi S.U.A., şi cu un oficiu la Bucureşti; (18) Royce International Corporation, cu centrala la New York City şi cu un oficiu la Bucureşti; (19) Sttaford International Corporation, cu centrala la New York City şi cu oficiu la Bucureşti; (20) Wang Laboratories, cu centrala la Lowell, statul Massachusetts, şi oficiu la Bucureşti; (21) WJS/Moody internaţional Inc., cu centrala la Mclean, statul Virginia, cu un Oficiu la Bucureşti; (22) Applied Research Laboratories, cu centrale la Viena, Austria şi Sunland, California, şi cu un oficiu la Bucureşti; (23) Pfizer Company, cu centrala în Belgia şi cu un oficiu la Bucureşti; (24) Sperry NV Electronic Systems, cu o sucursala în Bucureşti; (25) Stauffer Chemical Corporation, cu o sucursală în Bucureşti; (26) 3M Company, cu centrala în Elveţia şi cu un oficiu la Bucureşti. Alte firme, al cărui statut este

nesigur şi care nu au dus-o bine la Bucureşti sunt: Control Data Corporation, cu centrală la Viena, Austria şi Minneapolis, statul Minnesota, cu o filială în Bucureşti; Felton International Inc. Şi F.M.C…

(2) Bill Arthur şi Ken Eudy, „Funderburk's Effectiveness As Ambassador Questioned", *The Charlotte Observer*, 16 martie 1986,1,16A.

(3) Michael Isikoff, „Reagan's Ambassadors: Too Many Amateurs?", *International Herald Tribune*, 31 martie 1983,7. De asemenea, în *The Washington Post*: „The Return of the Political Ambassadors", 29 martie 1983, A13.

(4) „Whither Funderburk?", *The New York Times*, 20 martie 1985;

CAPITOLUL 1

PROBLEMA DEPARTAMENTULUI DE STAT

(1) Proclamaţia 5223 a Preşedintelui Ronald Reagan „Captive Nations Week, 1984", 16 iulie 1984, publicată de serviciul de presă al Casei Albe.

(2) Note către autor din partea lui Frank Corry, şeful adjunct al misiunii diplomatice a S.U.A., 1984. Vezi şi John Krizay, „An ambassadorial Quota System", Heritage Foundation, buletinul nr. 85,3 iunie 1982.

(3) James T. Hackett, „Regaining Control of the Departament of State", *Mandate for Leadership II*:

Continuing the Conservative Revolution" (Washington: The Heritage Foundation, 1984). Vezi şi John Krizay, „How the White House Can Regain Control of Foreign Policy", The Heritage Foundation Institution Analysis, nr. 27,5 martie 1984.

(4) „Senior Foreign Service Performance Pay Recipients – FY 198511, revista *State*, mai Ï985.

CAPITOLUL 2 POLITICA STATELOR UNITE FAŢĂ DE ROMÂNIA ŞI EUROPA DE EST

(1) Cuvântarea vicepreşedintelui George Bush „US Policy Toward Central and Eastern Europe", 21 septembrie 1983, Viena, Austria.

(2) Ibid.

(3) Departamentul Comerţului al S.U.A., *„Joint Venture Agreements* în România: Background for Implementation", Pompiliu Verzariu şi Jay Burgess, 1977, pag. 11 – 12. Acordul comercial dintre Statele Unite şi România, din august 1975, are în vedere extinderea tratamentului tarifar, în baza clauzei naţiunii celei mai favorizate, aplicat produselor ambelor părţi şi face ca România să fie inclusă în Sistemul Generalizat Preferenţial al S.U.A.; în vigoare la 1 ianuarie 1976.

(4) Departamentul Comerţului al S.U.A., Administraţia Internaţională de Comerţ, „Study of the Effects of a Termination of Romania's Most-Favored

Nation Tariff Status on Trade and Commercial Relations Between the United States and Romania", Edgar D. Fulton, 28 martie 1983,.

(5) Depoziţia lui Gary Matthews, asistent-adjunct al secretarului pentru drepturile omului şi probleme umanitare al Departamentului de Stat, în faţa Camerei Reprezentanţilor, subcomitetul drepturilor omului şi organizaţiilor internaţionale, 14 mai 1985.

(6) Leslie H. Gelb, „State Departament's No. 3 Has a Habit of Succeeding: Working Profile – Lawrence S. Eagleburger", *The New York Times*, 16 septembrie 1982.

CAPITOLUL 3
POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI: MITUL INDEPENDENŢEI

(1) Robert D. Kaplan, „Romanian Gymnastics", *The New Republic*, 17 decembrie 1984,10 – 12, vezi şi Kaplan, „Communist «Maverick» Back în the Fold", *The Toronto Globe*, 8 septembrie 1984.

(2) Ion Raţiu, *Contemporary România* (Richmond, England, Foreign Affairs Publishing Co. Ltd., 1975), pag; 98 – 100.

(3) Vladimir Socor, „The Limits of National Independence în the Soviet Bloc; România's Foreign Policy Reconsidered", *Orbis*, toamna lui 1976, vol. XX, nr. 3, pag.

729 – 730.

(4) Conversaţii cu cercetătorii de la Institutul de Studii Istorice şi Social. Politice al Partidului Comunist Român, 1983 – 1985.

(5) Socor, pag. 705 – 706.

(6) Anatoli Goliţîn, *New Lies for Old* (New York: dodd, Mead & Co., 1984), pag. 184 – 185.

(7) Ion Raţiu, pag. 32 – 34,97.

(8) Frank B. Corry, „Scânteia Traces of Ceauşescu's Postwar Rise to Political power", manuscris nepublicat, 1984, pag. 2 – 3.

(9) Goliţîn, pag. 184 – 186.

(10) Ion Mihai Pacepa, „How the West's Secrets Are Stolen", manuscris nepublicat, 1984 (împreună cu Michael A. Leeden).

(11) Scrisoare de la Robert C. McFarlane către autor, 21 noiembrie 1983.

(12) *Ibid.*, pag. 1 – 38; Pacepa, „The Big Rip-Off, manuscris nepublicat, 1982; Pacepa, „The Defector's Story", *The Washingtonian*, decembrie 1985, pag. 168 – 183; procesele verbale ale audierilor pentru acordarea statutului comercial al naţiunii celei mai favorizate Republicii Socialiste România, ce au avut loc în faţa comitetului Camerei Reprezentanţilor pentru Căi şi Mijloace, 10 iunie 1986; Linda Melvern, Nick Anning şi

David Hebditch, *Techno-Bandits* (Boston: Houghton Miffin Company, 1984); pag. 52 – 54,135.

(13) Pacepa, „The Big Rip-Off”, pag. 1.

(14) Pacepa, „The Defector’s Story”, pag. 178.

(15) Interviu cu Nicolae Ceauşescu, preşedintele Republicii Socialiste Românţă, iulie 1984, luat de John P. Wallach.

(16) „The World’s Top Arms Exporters: 1982 Arms Deliveries”, Business Week, 22 octombrie 1984, pag. 36.

(17) Vezi, de exemplu, Pacepa, „How the West’s Secrets Are Stolen”.

(18) Vezi Theodore Shabad, „Kremlin Lets Factories Reach Out to The East Bloc”, *The New York Times*, *A* noiembrie 1984, 17, referitor la discuţia despre legăturile directe cu fabricile.

(19) Vezi, de exemplu, EIU: *The Economist Intelligence Unit Regional Review*: *Eastern Europe and the USSR 1985* (Londra: The Economist Publications, Ltd., 1986), pag. 92 – 95; Stephen Fischer-Galaţi, editor, *Eastern Europe în the 1980 s* (Boulder, Colorado: Westriew Press, 1981), pag. 205; Teresa Rakowska-Harinstone şi Andrew György, ed., *Communism în Eastern Europe* (Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 1979), pag. 161 – 166.

(20) Pacepa, „How the West’s Secrets Are Stolen”,

pag. 1 – 38.

(21) Goliţîn, pag. 191.

(22) The Economist Intelligence Unit Regional Review, pag. 93.

(23) Vezi reportajele jurnalistice precum *„No. 2 Jordanian Diplomat în România Shot to Death*”, în Daily Press (Carolina de Nord), 5 decembrie 1984, secţia A6.

(24) Pacepa, „How the West’s Secrets Are Stolen”; Juliana Pilon, procesele verbale ale audierilor comitetului Camerei Reprezentanţilor în legătură cu clauza naţiunii celei mai favorizate, 10 iunie 1986.

(25) Pacepa, „How the West's Secrets Are Stolen”, pag. 1 – 38.

(26) Goliţîn, pag. 183 – 194; Raţiu, pag. 96 – 98; Socor, pag. 720 – 728.

(27) Vezi, de exemplu, Juliana Pilon, „România Breaks Its Bargain with the US on Trade Favors”, The Heritage Foundation Backgrounder, 1 august 1986; Juliana Pilon, „Why Romania No Longer Deserves to Be a Most Favored Nation”, The Heritage Foundation Backgrounder No. 441,26 iunie 1985; Melanie Merkle, „How United Nations Members Voted în 1982”; *„Human Events*, 10 septembrie 1983, pag. 14; înregistrarea voturilor la ONU, Adunarea Generală a 38-a, toate voturi în cadrul plenului adunării.

(28) Pacepa, „The Defector's Story", pag. 177,1982.

(29) *Ibid* „pag. 171 – 182. Pacepa spune că Brejnev însuşi i-a cerut informaţii despre microelectronica americană, pe care Ceauşescu dorea să o obţină din răsputeri. El mai notează că Ceauşescu considera operaţia „Orizont" a fi beneficiul cel mai „valoros politic, financiar şi tehnologic din istoria sa (a României)", pag. 172.

(30) 0 conversaţie între autor şi unul din participanţi (Jeffrey Collins) la discuţiile cu emigrantul român, la Austin, Texas, 5 septembrie 1986.

CAPITOLUL 4

TRAGEDIA IMPUSĂ DE COMUNIŞTI ROMÂNIEI ŞI DEPARTAMENTUL DE STAT

(1) Patru poezii de Ana Blandiana, publicate prima oară în *Amfiteatru*, decembrie 1984, traduse iniţial în engleză (traducere brută) de Kiki Skagen Munshi, directoarea Bibliotecii Americane de la ambasada americană din Bucureşti.

(2) William Echikson, „US – Romanian Ties Under Fire Duc to Bucharest's Rights Record", *The Christian Science Monitor*, 1986.

(3) Calciu a fost eliberat din închisoare şi i s-a aprobat emigrarea în 1985. Vezi articolul lui Calciu, „Persecution of the Orthodox Church in Romania", în

Sources of Human Rights Violations în România (Washington: American Foreign Policy Institute, 1986).

(4) *Ibid*: „şi Ion Raţiu, „The Communist Attack on the Catholic and Orthodox Churches in Romania”, *The Eastern Churches Quartely* (iulie – septembrie 1949).

(5) Vezi Dr. Alexander Havadtoy, „The Oppression of the Hungarian Reformând Church in Romania”, *Sources of Human Rights Violations în România*.

(6) Vezi, de exemplu, scrisorile – raport ale organizaţiei Christian Respónse International (Christian Solidarity International) în anii '80; „Sabin Teodosiu – An Industrial Accident”, *A Bible for Russia* (I, No. 9, august-septembrie 1983), pag. 7; „A Romanian Tragedy”, *The Voice of Truth* (Romanian Missionary Society, Wheaton, Illinois, februarie 1984); şi scrisoare din partea Comitetului Român pentru Apărarea Libertăţii Religioase şi de Conştiinţă (în exil), New York, 7 martie 1984, semnată de reverendul* Pavel Nicolescu, dl. Radu Căpuşan şi dl. Petru Cocârţeu, cu o anexă despre „Creştinii români interogaţi, arestaţi, întemniţaţi şi persecutaţi de Guvernul comunist”.

(7) Calciu, op. cit., pag. 23.

(8) Scrisoarea lui Béla Szigethy (4620 Taylor Ave., NE Bainbridge Island, Washington 98110) către congresmanul Joel Pritchard, Casa Reprezentanţilor,

Washington DC 20515, 24 mai 1984. Scrisoarea mi-a fost înmânată la ambasadă, la Bucureşti.

(9) Depoziţia lui David B. Funderburk în cadrul audierilor despre clauza naţiunii celei mai favorizate, Comitetul Senatorial al Finanţelor, Subcomitetul pentru Relaţii Comerciale, 23 iulie 1985.

(10) Scrisoarea ambasadorului român în S.U.A., Mircea Maliţa, către doamna Newberry, 20 iulie 1984.

(11) Registrul Congresului, Senatul S.U.A., 10468, „Trade With the Socialist Republic of Romania", senator Jesse Helms, inclusiv „Voice of America Transcript: Romanian Priest", 10 august 1984. Senatorul Helms s-a referit de asemenea la două emisiuni ale postului de radio Europa Liberă, în legătură cu Pálfi, la 7 mai şi 25 iulie 1984.

(12) „World Meat Consumption Up", *The New York Times*, 25 august 1981, D6L. Consumul anual de carne în România pe cap de locuitor (în kilograme), bazat pe estimările pentru anul 1980, a fost de 24.2, în comparaţie cu Statele Unite (aflate pe primul loc) – 112,6, Germania de Est – 85.9, Ungaria – 73.0 şi Uniunea Sovietică – 58.3.

(13) Robert Kaplan, „Romanian Gymnastics!", The New Republic (17 decembrie 1984). Vezi, şi *Radio Free Europe Research*, Romanian SR 16 (2 noiembrie 1984), pag. 10 – 11.

(14) Memoriul „The City, a Permanent Part of Romanian Civilization”, ianuarie 1985, adresat conducerii româneşti de către Dr. Dinu Giurescu, academician Dionisic Pippidi, Dr.Grigore Ionescu, Dr. Vasile Drăguţ, Dr. Aurelian Trişcu, Dr. Răzvan Theodorescu şi Dr. Radu Popa.

(15) Rezoluţia 2508 a Institutului de Cercetare a Cauciucului şi Maselor Plastice, Bucureşti, 15 februarie 1982.

(16) Rezoluţia 588 a Inspectorului General al Inspectoratului Şcolar. Bucureşti, 24 noiembrie 1980.:

(17) Vezi Dr. Alexander Havadtoy, op. cit. Într-o scrisoare din 15 ianuarie 1985, el mi-a trimis fotocopii după dispoziţie şi relatarea documentară despre bibliile transformate în hârtie igienică.

(18) Scrisoare către autor din partea lui James E. Andrews, Biroul Adunării Generale a Bisericii Prezbiteriene a Statelor Unite, New York, 17 septembrie 1985.

(19) Scrisoare către autor din partea doamnei Ted Warren, 928 Briarfield Road, Jackson, Mississippi, 1 decembrie 1982.

(20) Calciu, op. cit.

(21) Scrisoare către autor din partea reverendului Alton H. McEachern, pastor al Primei Biserici Baptiste din Greensboro şi reprezentant oficial al Convenţiei Baptiste

de Stat, Carolina de Nord, 14 noiembrie 1985.

I (22) „Reflections on Billy Graham's Trip to România", *Religion în Communist Lands*, vara lui 1986, vol. 14, nr. 2, pag. 224 – 227.

(23) Declaraţia lui Elie Wiesel pentru a fi prezentată (de către autor) cu ocazia comemorării Holocaustului, din 15 iunie 1984. Am ţinut o recepţie la reşedinţa ambasadei noastre cu acea ocazie, în care Wiesel mi-a dat cartea sa *Souls On Fire* (Suflete în flăcări). În carte el a scris: Pentru Ambasador şi Doamna David Funderburk, care au făcut atât de mult pentru noi, cu preţuire.

(24) Scrisoare din partea lui Judith Kent către senatorul Howard Baker, 31 mai 1983, expediată autorului de senatorul Baker, 16 iunie 1983.

(25) Vezi, de exemplu, John Baron, *KGB* (New York: Bantam Books, 1977), fotografia; şi Brian Freemantle, *KGB* (Londra: Michael Joseph/ Rainbird, 1982), ilustraţia nr. 55.

(26) Nota Ministerului Afacerilor Externe al României, cu numărul 8/98 671,3 ianuarie 1985, cu referinţă la nota verbala P.S. 7 – 2/373, din 21 decembrie 1984, ce declară pe cetăţeanul american Donald Kyer ca „persoană nedorită pe teritoriul Republicii Socialiste România".

CAPITOLUL 5

(1) Vezi, de exemplu, reportajul Associated Press „Three Get Death Penalty for Stealing Meat”, 21 decembrie 1983. Descrie condamnarea la moarte a trei ambalatori, pentru că au furat carne de la întreprinderea de Industrializare a Cărnii, Târgovişte, România.

(2) Franz Johannes Bulhardt, „Sie Sprechen Deinen Namen Aus”, *Neue Banater Zeitung*, 19 iulie 1984.

(3) Profesorul Radu Florescu, de la Boston College, a efectuat cea mai aprofundată cercetare asupra istoriei lui Dracula, publicând cărţi cum ar fi *In Search of Dracula* (Greenwich: New York Graphic Society, 1972; şi *Dracula*: *A biography of Vlad the Impaler 1431 – 1476* (New York: Hawthorn, 1973). Cei ce veneau în România şi ne erau oaspeţi, de cele mai multe ori doreau să vadă „Castelul lui Dracula” din Transilvania. De obicei ne obligam să-i ducem la castelul Bran, unde Dracula poate a înnoptat de vreo două ori. Autenticul castel al lui Dracula, de la Poenari, e în ruină, dar se află în proces de restaurare. O coincidenţă interesantă, pe care Florescu o scoate în evidenţă, este Biserica Luterană din Sibiu (fost Hermannstadt sub dominaţia saşilor, în Evul Mediu) ca loc de veci pentru două figuri istorice notabile. Fiul lui Dracula, Mihnea cel Rău şi conducătorul saşilor, Frank von Frankenstein (fără

nicio legătură cu personajul hollywoodian), au fost înmormântaţi aici, pietrele funerare fiind aproape una de alta. Ca lucrător al U.S.I.A. (agenţiei de informaţii) şi ca ghid de expoziţie în acelaşi oraş, în 1975, şi apoi ca ambasador, straniul loc a fost văzut de mai multe ori de autor.

(4) Vezi George G. Potra, „A Name of National Pride”, *Românim News*, 16 noiembrie 1984; Roger Boyes, „România: Who Will Follow the Conducător?”, *The Times*, Londra 19 noiembrie 1984; Paul Martin, „The Mad Mad Romania of Nicolae Ceauşescu”, *Reader’s Digest*, ianuarie 1986, pag. 118 – 122; Roger Thurow, „România Clings to Cult of Ceauşescu as Nation Fast Slides into Decay”, *The Wall Street Journal*, 27 ianuarie 1986; Eugen Popa, „Omagiu”, în *România literară*, 1984.

(5) Vezi „The Bust of Comrade Ceauşescu”, de Horia Flămând; „Portrait of Ceauşescu”, de Ion Jalea; icoana din lemn pictată de Bogdan Ion Cociuba; „Omagiu”, pictură de Corneliu Brucaşu; „Poem”, de Viorel Cozma; tapiserie de Eugen Popa (18 iulie 1982, *România liberă*), excepţie făcând cele apărute în *România literară Scânteia*, *România liberă* şi *TeleRadio*, ianuarie – martie 1983.

(6) Vezi Claire Trean, „Le Parti roumain et sa femme”, *Le Monde*, 31 ianuarie 1983.

(7) Vezi „Aniversarea zilei de naştere a tovarăşei

Elena Ceauşescu” în Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, Bucureşti, 19 ianuarie 1984, vol. XX, nr. 2, partea a III-a, pag. 1 – 3.

CAPITOLUL 6

DISIDENŢA AMBASADORULUI STATELOR UNITE

(1) Pacepa, „The Defector’s Story”, pag. 168 – 182.:

(2) Vezi Proclamaţia Prezidenţială 5223,16 iulie 1984, extrasă din documentele de presă ale Casei Albe, de exemplu.

(3) Vezi recenziile de carte: Gheorghe Buzatu, în *Cronica*z 29 iulie 1983, „Istoria şi diplomaţia din perspectiva americană” se referă la carte ca fiind „o contribuţie valoroasa la studierea şi înţelegerea subiectului”; Cristian Popişteanu, în *Revista românească*, 4 – 5 (1984), „Fresh Landmarks of Romanian-British Inter-War Relations” scrie că lucrarea include o „imagine în care nu numai valurile mari ci şi cele mici, ale mării extrem de agitate a relaţiilor internaţionale ale vremii pot fi văzute distinct. O astfel, de imagine cuprinde atât acţiunile britanice consistente, cât şi cele inconsistente”; Elisabeta Petreanu, în *Anale de istorie* „voi. XXXI, nr. 2,1985, conchide că lucrarea aduce o contribuţie importantă interpretativă şi documentară la cunoaşterea epocii istorice; iar Teodor Popescu, în *Revista română de studii*

internaţionale, vol. XVII, noiembrie-decembrie 1983, descrie publicaţia ca prezentând o nouă concepţie în studierea prezenţei Marii Britanii în Europa de sud-est, în preajma celui de-al doilea război mondial, ceea ce constituie un exemplu excelent de dialog între istoricii români şi cei americani.

CAPITOLUL 7
ÎNTREVEDERILE DE LA WASHINGTON CU PREŞEDINTELE REAGAN ŞI CU SECRETARUL DE STAT SHULTZ

(1) Scrisoare din partea autorului către ambasadorul Faith Ryan Whittlesey,
asistent al Preşedintelui, 27 aprilie 1983.

(2) Vezi John Maclean, "I'd Like to Present Our Ambassador, Mr. Klunk", The
Washingtonian, iulie 1983, pag. 62-79.

CAPITOLUL 8
ÎNTREVEDERI LA WASHINGTON CU LAWRENCE EAGLEBURGER, ELLIOTT ABRAMS ŞI CU SENATORUL JESSE HELMS

(1) în timpul şederii mele în România, am conlucrat

strâns cu comunitatea evreiască şi cu rabinul Moses Rosen şi am avut relaţii excelente cu primul ambasador israelian, Aba Gefen. Am participat la recepţii ale comunităţii evreieşti şi am vorbit în sinagoga principală. Cea mai importantă ocazie a fost când am rostit alocuţiunea lui Elie Wiesel, cu ocazia comemorării Holocaustului.

(2) Potrivit relatărilor, Kissinger Associates au ajutat la desfacerea produselor iugoslave pe piaţa americană.

(3) Leslie H. Gelb, „State Departament's No. 3 Has a Habit of Succeeding"[29], *The New York Times*, 16 septembrie 1982.

(4) Interviul lui Elliott Abrams acordat Vocii Americii, 18 octombrie 1982.

(5) Ibid.

(6) Vezi Bill Arthur & Ken Eudy, „Funderburk's Effectiveness as Ambassador Questioned", *The Charlotte Observer*, 16 martie 1986,1,16A.

(7) Scrisoarea autorului către Elliott Abrams, 17 februarie 1983.

(8) Ibid.

(9) Scrisoarea din partea lui Elliott Abrams către autor, 17 februarie 1983.

(10) Vezi comunicatul de presă al guvernului Statelor Unite cu ocazia mesei rotunde americano-române

---

29 Malcolm A. Kline, "Commerce Pampers East Bloc", Washington Inquirer, 13 decembrie 1985, pag. 4,7.

despre drepturile omului, emis la 29 februarie 1984; Washington DC.

(11) Scrisoare de la senatorul Jesse Helms către ministrul de externe Ştefan Andrei, 20 iunie 1983.

(12) *Ibid*.

(13) Scrisori de la Jesse Helms către autor şi Dr. Norman A. Wiggins, 8 octombrie 1984.

(14) Don Phillips, „22 Ambassadors Endorse Helms: Shultz Issues Caution Over Unusual Action", *The Washington Post*, 26 octombrie 1984,1.

(15) Departamentul de Stat al Statelor Unite, Oficiul Inspectorului General, „Practical Ethics: A Briefing book for Chiefs of Mission", noiembrie 1984.

(16) Lucia Mouat, „Rising Tide of Noncareer U.S. Envoys Worries Experts", *The Christian Science Monitor*, 29 noiembrie 1984.

(17) „N.C. Visitors Assist Helms", *Greensboro News and Record*, 31 octombrie 1984, B2.

(18) Vezi „Mr. Helms's Foreign Legion", *The New York Times*, 27 octombrie 1984 – 24; James Reston, „Jesse the Helmsman", *The New York Times*, 14 septembrie 1984; Bernard Gwertzman, „The State Departament în A Dither Over Helms", *The New York Times*, 8 noiembrie 1984, B16; „Undiplomatic Diplomats", *International Herald Tribune*, *2* februarie 1985,6; Flora Lewis,

„Independent Envoys Pose Problems for US”, *International Herald Tribune*. 17 februarie 1985,4.

(19) Vezi James T. Hackett, „Regaining Control on the Departament of State”, *Mandate For Leadership If*: *Continuing the Conservative Revolution* (Washington: The Heritage Foundation, 1984); Smith Hempstone, „Choosing Envoys: Career Officers vs. Political Appointees”, *The Washington Times*, 30 noiembrie 1984, D1 şi „Career Officers vs. Political Appointees at State", *Human Events*, 15 decembrie 1984, pag. 13; John Vinocur, „Galbraith Derides US Career Diplomats As Timid”, *International Herald Tribune*, 14 februarie 1985; 1; William Buckley Jr., „What Galbraith Meant About Guts in the Embassy”, *International Herald Tribune*, 23 – 24 februarie 1985, 4.

(20) Vezi Bernard Gwertzman, „State Departament în a Dither Over Helms” *The New York Times*, 8 noiembrie 1984, B16.

CAPITOLUL 9

ÎNALŢI OASPEŢI AMERICANI ÎN ROMÂNIA: DE LA SECRETARUL DE STAT ALEXANDER HAIG LA VICEPREŞEDINTELE BUSH

(1) Alexander M. Haig Jr., Caveat: Realism, Reagan and Foreign Policy (New York: Macmillan Publishing

Company, 1984), pag, 258.

(2) Scrisoare din partea lui Frank C. Carlucci către autor, 20 octombrie 1982.

(3) Cuvântarea vicepreşedintelui George Bush, „US Policy Toward Central and Eastern Europe”, 21 septembrie 1982, Viena.

(4) Vezi Charles Humana, *World Human Rights Guide*, (Londra: The Economist Publications Ltd., 1986) şi *The Free Romanian*, vol. 2, nr. 11, noiembrie 1986, pag. 2 – 3.

CAPITOLUL V
OASPEŢI AMERICANI ÎN ROMÂNIA: DE LA MINISTRUL COMERŢULUI, MALCOLM BALDRIGE LA PREŞEDINTELE ŞEFILOR DE STAT MAJOR, JOHN VESSEY

(1) Malcolm A. Kline, "Commerce Pampers East Bloc", Washington

Inquirer, 13 decembrie 1985, pag. 4, 7.

(2) Detaliile călătoriei, inclusiv participanţii, întrevederile şi întregul itinerariu sunt din raportul confidenţial al lui Christian Response International, 9 – 18 decembrie 1984, C.R.I. Rockville, Maryland.

(3) *Politics în America*: *Members of Congress în*

Washington and al Home (1984), editat de Alan Ehrenhalt (Washington: C.O. Press, 1983), pag. 125 – 126.

(4) Scrisoare de la Charles Z. Wick către autor; 5 octombrie 1982.

(5) Neîndoios, aşa cum a făcut-o în favoarea ambasadorilor americani şi în alte ocazii, Wick a adăugat că eram foarte respectat de preşedintele Reagan.

(6) „The World's Top Arms Exporters: 1982 Arms Deliveries „(Data: US Arms Control and Disarmament Agency), Business Week, 22 Octombrie 1984. Exportul de arme al României, în valoare de 1,1 miliarde $, o clasa pe locul 5, după URSS, SUA, Franţa şi Marea Britanie, şi înaintea Chinei, Italiei, Cehoslovaciei, Germaniei, Braziliei, Poloniei, Spaniei, Coreei de Nord, Coreei de Sud, Israelului, Egiptului şi Libiei.

(7) Fiul generalului John Vassey Jr., John Vessey III, era şeful secţiei consulare a ambasadei americane din Bucureşti, când eu eram ambasador. Îl consideram un funcţionar competent şi liniştit al Serviciului Extern. Aflându-se în una din cele mai dificile funcţii de la ambasadă, aceea de şef consular, a tratat lucrătorii români de la ambasadă cu respect şi echitate şi i-a apărat de diverse acuzaţii, aduse de cetăţeni americani, ce-i considerau spioni şi că se purtau necooperativ. Aşa se explică surprinderea mea când mi-a spus, cu două zile

înainte de a părăsi Bucureştiul – la mai puţin de două luni înainte de vizita tatălui său ca oaspete oficial –, că a pierdut respectul pentru români. A spus că, din miile de români care s-au perindat pe la secţia consulară timp de trei ani şi jumătate, cât a stat el acolo, majoritatea păreau a fi mânaţi de o mentalitate potrivită dictonului „Mai bine omor capra vecinului, decât să-i meargă lui mai bine”. Într-un fel, el împărtăşea îngrijorarea unor observatori, care credeau că mulţi români ce vor să emigreze în Statele Unite sunt motivaţi de considerente materiale şi economice.

EPILOG:

(1) Vezi scrisoarea mea către autorul articolului din *The Washington Times*, „Funderburk Resigned, But Not to Protest US Policy”, 24 mai 1985,9A.

(2) Conversaţie cu John Herrington, pe atunci directorul personalului Casei Albe, în biroul său de la Casa Albă, 5 septembrie 1984. Herrington poza drept conservatorul înţelegător, care luptă ca să-i menţină pe conservatorii lui Reagan în poziţiile lor. La puţin timp după aceea, a primit un post în cabinet – secretarul Departamentului Energiei. Nu am mai primit nimic de la el sau din partea biroului pentru personal.

(3) Scrisoare din partea autorului către preşedintele

Reagan, 14 martie 1985. Ca să am timp să mă mut de la Bucureşti la Buies Creek şi să mă pregătesc pentru noua slujbă la Universitatea Campbell, am decis să ne fixăm plecarea la mijlocul lunii mai. Am ajuns în Carolina de Nord, la sfârşitul lunii mai, după o perioadă de aproximativ o săptămână de dări de seamă la Washington.

(4) Scrisoare către autor din partea preşedintelui Reagan, 29 aprilie 1985.

(5) „Shultz Says European Trip Will Show US Supports Autonomy”, (Los Angeles Times – Washington Post News Service), *The News and Observer* (Raleigh, Carolina de Nord), 8 decembrie 1985, 21 A; Bernard Gwertzman, „US to Warn România to Improve Rights”, (New York Times News Service), *The News and Observer*, 5 decembrie 1985,28A.

(6) „Shultz, Romanian Leader to Meet” The News and Observer, 14 decembrie 1986,6A…

(7) Vezi, de exemplu, Ross McKenzie, "Why Classify România Most Favored Nation?”, *Winston-Salem* Journal Carolina de Nord, 9 octombrie 1986,11.

(8) Editorial de Antoine Bosshard, „Damage Has Been Done”, *Journal de Genève*, Geneva, decembrie 1985.

(9) Vezi, de exemplu, Connaught Marshner, „An American Ambassador Who Took On State”, *Conservative*, *Digest*, noiembrie 1985, pag. 73 – 80.

(10) Paul Martin, „The Mad Mad Romania of Nicolae Ceauşescu”, *Reader’s Digest*, ianuarie 1986, pag. 118 – 122.

(11) Vezi Bradley Graham, „The Big Chill, Romanian Style”, *The Washington Post* (Naţional Weekly Edition), 29 aprilie 1985; 18; „Envoy Quits, Faults Policy: Funderburk Sees România Coddled”, *The Washington Post*, 15 mai 1985, A28; Jackson Diehl, „Economic Woes Trim România’s Independence”, *The Washington Post*, 28 octombrie 1986, A17; „România Criticized Over Treatement of Minorities”, *The Washington Post*, 25 octombrie 1986, A20.

(12) Reportajul postului de televiziune prin cablu CNN (Cable News Network), prezentat de Loory, arăta „viaţa idilică de la ţară”, neînfăţişând lipsurile în aprovizionarea populaţiei; a prezentat castelul lui Dracula, pe Ceauşescu, ca singurul conducător din lume, care face în mod regulat declaraţii ce condamnă antisemitismul (imagine parţială) şi o nuntă îmbelşugată. Nu a arătat nimic despre temeinica alianţă a lui Ceauşescu cu sovieticii, persecutarea disidenţilor religioşi şi politici, precum şi mizeria generală a poporului oprimat sub un regim cu cea mai teribilă situaţie a drepturilor omului din Europa, Faptul ca Loory nu voia să prezinte o imagine reală a vieţii din România era vizibil şi în timpul apariţiei

mele, alături de el, la 6 noiembrie 1986, în emisiunea *Ora internaţională* & postului CNN. Vezi Cliff Kincaid, „Ted Turner of the Cable News Network Is Quoted As Saying That Communism Is Okay With Him”, *Conservative Digest*, octombrie 1986, pag. 25 – 30; şi cercetările lui Cliff Kincaid în legătură corectitudinea în mijloacele de difuzare în masă. Marile reţele de televiziune, împreună cu gazetele *The New York Times* şi *The Washington Post*, de multe ori au dat apă la moară clienţilor celor de la Departamentul de Stat. Un exemplu grăitor în acest sens este „România’s Defiance”, de Jack Andersort şi Dale Van Atta, în *The Washington Post*, 25 august 1985, B7. Citând felul cum C.I.A. zugrăvea popularitatea lui Ceauşescu, coloana lui Anderson & Van Atta arăta ca un articol de dezinformare al Securităţii (KGB). Evident, e nevoie de efort mai mare pentru a contracara asemenea relatări prejudiciate.

(13) Ca omagiu adus mie de românii din afara României, poate cel mai personal, a fost constituirea ROMPAC-ului, în timpul campaniei mele preliminare pentru Senat din partea statului Carolina de Nord. Românii americani conduşi de Victor Găetan au înfiinţat Comitetul de Acţiune Politică Român (ROMPAC), în primăvara lui 1986, la Washington, care „sprijină candidaţii federali care sunt receptivi şi activi în problemele ce-i privesc pe românii din America. Prioritatea

imediată a ROMPAC-ului e să-l sprijine pe ambasadorul Funderburk la viitoarele alegeri preliminare, Carolina de Nord, 6 mai 1986. Atât trecutul ambasadorului Funderburk, cât şi potenţialul său de a deveni membru al Senatului Statelor Unite sunt de importanţă unică pentru româno-americani. Sensibilitatea demonstrată de ambasadorul Funderburk faţă de problemele româneşti va constitui un avantaj major pentru sutele de mii de româno-americani". În iunie 1987, la Paris, am fost ales, cu unanimitate de voturi, ca membru onorific al Uniunii Mondiale a Românilor Liberi. Unul dintre cei ale căror sprijin şi rugăciuni au însemnat cel mai mult pentru mine, e Virgil Pop din Glendale, California.

(14) Conferinţă a lui Nestor Rateş la al II-lea Congres al Academiei româno-americane, 8 – 10 mai 1986, la Universitatea din Boulder, Colorado. Vezi *Lupta*, 15 septembrie 1986, pag. 9 – 10.

(5) Ibid.

(16) Fischer-Galaţi nota, de asemenea, că el e considerat de clanul Ceauşescu (citeşte Ilie) ca unul dintre cei mai indispensabili în ceea ce priveşte problemele academice, de publicitate şi prestigiu pentru România, chiar dacă el susţine că a scris lucruri critice la adresa regimului.

(17) Bill Arthur şi Ken Eudy, „Eficienţa lui

Funderburk în funcţia sa de ambasador pusă sub semnul întrebării”, *The Charlotte Observer*, 16 martie 1986, 1, 16A.

(18) Vezi *Scânteia* din 5 aprilie 1987, citată de Keston News Service, nr. 273,16 aprilie 1987, pag. 11.

(19) Vezi Dennis L. Bark, ed., *Promovarea păcii*: *politica externă a S.U.A., la mijlocul anilor ’80* (Stanford, California: Hoover Institution Press, Stanford University Press, 1984), pag. 250.